

DET KONGELIGE BARNE-
OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT

Prop. 169 L

(2016–2017)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i barnevernloven mv.
(bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold..	5	7.4	Departementets vurdering og forslag	48
1.1	Innledning	5			
1.2	Nærmere om proposisjonens innhold og de enkelte lovforslagene	6			
2	Bakgrunnen for lovforslaget.....	8		8	Nettverksinvolvering ved vurdering av fosterhjem i barnets familie og nære nettverk
2.1	Oppfølging av NOU 2016: 16 i to løp	8	8.1	Gjeldende rett	51
2.2	Høring av NOU 2016: 16	8	8.2	Utvalgets forslag	51
2.3	Høringsnotat om endringer i opplysningsplikten	12	8.3	Høringsinstansenes syn	52
2.4	Høringsnotat om to presiseringer av kommunens ansvar	14	8.4	Departementets vurdering og forslag	54
3	Grunnleggende hensyn i barnevernet.....	17		9	Oppfølging av barn og foreldre
3.1	Menneskerettslige forpliktelser ...	17	9.1	Gjeldende rett	57
3.2	Prinsippet om barnets beste og forsvarlighetskravet i barnevernloven	19	9.1.1	Oppfølging etter vedtak om hjelpetiltak	57
			9.1.2	Oppfølging etter akuttvedtak	57
			9.1.3	Oppfølging ved opphold på barneverninstusjon etter §§ 4-24 og 4-26	57
4	Endringer i lovens formålsbestemmelse	20	9.1.4	Oppfølging etter omsorgsovertakelse	58
4.1	Gjeldende rett	20	9.2	Utvalgets forslag	58
4.2	Utvalgets forslag	20	9.3	Høringsinstansenes syn	59
4.3	Høringsinstansenes syn	21	9.4	Departementets vurdering og forslag	62
4.4	Departementets vurdering og forslag	23	9.4.1	Generelt	62
			9.4.2	Oppfølging etter akuttvedtak	63
			9.4.3	Oppfølging ved opphold på barneverninstusjon etter §§ 4-24 og 4-26	64
5	Barnets rett til nødvendige barneverntiltak.....	25	9.4.4	Oppfølging etter omsorgsovertakelse	64
5.1	Gjeldende rett	25			
5.2	Tidligere utredninger og anbefalinger	26			
5.3	Utvalgets forslag	27			
5.4	Høringsinstansenes syn	28			
5.5	Departementets vurdering og forslag	35			
6	Barnets rett til medvirkning.....	39		10	Krav til dokumentasjon
6.1	Gjeldende rett	39	10.1	Innledning	66
6.2	Utvalgets forslag	40	10.2	Henleggelse av en melding skal begrunnes	67
6.3	Høringsinstansenes syn	41	10.2.1	Gjeldende rett	67
6.4	Departementets vurdering og forslag	43	10.2.2	Utvalgets forslag	67
			10.2.3	Høringsinstansenes syn	67
			10.2.4	Departementets vurdering og forslag	68
7	Samarbeid med barn og foreldre	46	10.3	Henleggelse av en undersøkelse skal regnes som enkeltvedtak	69
7.1	Gjeldende rett	46	10.3.1	Gjeldende rett	69
7.2	Utvalgets forslag	46	10.3.2	Utvalgets forslag	69
7.3	Høringsinstansenes syn	47	10.3.3	Høringsinstansenes syn	70
			10.3.4	Departementets vurdering og forslag	70

10.4	Plikten til å dokumentere barnets beste og medvirkning i vedtak	71	14.2.4	Avvergeplikt	95
10.4.1	Gjeldende rett	71	14.3	Forslaget i høringsnotatet	96
10.4.2	Utvalgets forslag	71	14.3.1	Bakgrunnen for forslaget	96
10.4.3	Høringsinstansenes syn	71	14.3.2	Meldeplikt	97
10.4.4	Departementets vurdering og forslag	73	14.3.3	Opplysningsplikt ved pålegg	101
			14.3.4	Særlig om endringer i andre lover	102
11	Kommunens ansvar for barn som oppholder seg i en annen stat	75	14.4	Forslaget i NOU 2016: 16	103
11.1	Gjeldende rett	75	14.5	Høringsinstansenes syn	104
11.2	Forslaget i høringsnotatet	75	14.6	Departementets vurdering og forslag	121
11.3	Høringsinstansenes syn	77	14.6.1	Behovet for endring	121
11.4	Departementets vurdering og forslag	78	14.6.2	Meldeplikten	123
			14.6.3	Utforming av opplysningsplikt ved pålegg	129
12	Særlige fristregler for akuttvedtak når barn kun oppholder seg i Norge	80	14.6.4	Regulering i særlovene	133
12.1	Gjeldende rett	80	15	Andre endringer i barnevernloven	136
12.2	Utvalgets forslag	80	15.1	Lovens stedlige virkeområde	136
12.3	Høringsinstansenes syn	81	16	Økonomiske og administrative konsekvenser	137
12.4	Departementets vurdering og forslag	81	16.1	Innledning	137
			16.2	Rettighetsfesting	137
13	Kommunens betalingsansvar for utgifter i fylkesnemnda	84	16.3	Barnets medvirkning	138
13.1	Gjeldende rett	84	16.4	Nettverksinvolvering ved vurdering av fosterhjem i barnets familie og nære nettverk	138
13.2	Høringsnotatets forslag	84	16.5	Oppfølging av barn og foreldre	138
13.3	Høringsinstansenes syn	85	16.6	Krav til dokumentasjon	139
13.4	Departementets vurdering og forslag	87	16.7	Øvrige forslag	139
14	Endringer i reglene om opplysningsplikten	88	17	Merknader til de enkelte bestemmelser	141
14.1	Innledning	88	17.1	Barnevernloven	141
14.2	Gjeldende rett	88	17.2	Andre lover	150
14.2.1	Generelt om taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt	88	17.3	Lov 16. juni 2017 nr. 46 om endringer i barnevernloven	153
14.2.2	Opplysningsplikten	89			
14.2.3	Innholdet i opplysningsplikten	91			
				Forslag til lov om endringer i barnevernloven mv. (bedre retts-sikkerhet for barn og foreldre)	155

DET KONGELIGE BARNE-
OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT

Prop. 169 L

(2016–2017)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)

*Tilråding fra Barne- og likestillingsdepartementet 1. september 2017,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

1.1 Innledning

Barn har rettigheter til omsorg og beskyttelse i FNs barnekonvensjon og Grunnloven. Barnevernloven angir primært barnevernets plikter, ikke barnets rettigheter. Det foreslås i proposisjonen å lovfeste at barn har rett til nødvendige tiltak fra barnevernet. Det er barnet som er hovedpersonen i barnevernsaker. Forslagene innebærer at barn i større grad anerkjennes som selvstendige individer med egne rettigheter i barnevernloven.

Tidlig innsats og forebygging er sentralt i barnevernets arbeid. Barnevernet er først og fremst en hjelpetjeneste som skal gi frivillige tiltak og forhindre omsorgssvikt. I løpet av 2015 fikk ett av fem barn i barnevernet omsorgstiltak, mens resten fikk hjelpetiltak. Med tidlig innsats menes at barn og foreldre som har utfordringer får nødvendig hjelp og støtte for å hindre mer alvorlige problemer. Tidlig innsats handler også om å gripe inn tidlig i saker der barn utsettes for alvorlig omsorgssvikt. Proposisjonen inneholder flere lov-

forslag som skal bidra til bedre forebyggende arbeid.

Barnevernet er avhengig av at profesjonelle og privatpersoner melder fra om bekymring for barn. Manglende meldinger til barneverntjenesten kan få svært alvorlige konsekvenser for det enkelte barn. Antakelig er det de mest utsatte og sårbare barna som også er mest avhengig av at noen melder fra om sin bekymring til barneverntjenesten. Det foreslås derfor å forenkle reglene om opplysningsplikt slik at de skal bli lettere å anvende for dem som er omfattet av plikten.

Det er bekymringsfullt at erfaringer fra tilsyn viser at barneverntjenestens dokumentasjon ofte er mangelfull. God dokumentasjon bidrar til bedre og grundigere vurderinger i barnevernet. Dette kan bidra til riktigere avgjørelser og øke rettssikkerheten til barn og foreldre. Det kan også bidra til mer åpenhet, og økt legitimitet og tillit til barnevernets arbeid. Proposisjonen inneholder krav til at barneverntjenesten og fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker må begrunne vedtak skriftlig.

Hensynet til barnets beste er grunnleggende for barnevernets arbeid. At barn får medvirke og si sin mening er en forutsetning for å få klarlagt hva som er til det enkelte barns beste. Barnets rett til å bli hørt er en av de fire grunnprinsippene i FNs barnekonvensjon og er også inntatt i Grunnloven. Likevel viser undersøkelser at barn medvirker for lite i barnevernsaker. Det foreslås å lovfeste at barnet har rett til å medvirke i barnevernsaker.

God dialog og samarbeid mellom barnevernet og barn og foreldre er en forutsetning for godt barnevern. Barn og foreldre må involveres i beslutningene som tas og behandles med respekt. Barnevernet må også ta hensyn til barn og foreldres etniske, religiøse, språklige og kulturelle bakgrunn. Foruten forslaget om barns rett til medvirkning, foreslås det å fremheve i loven at barnevernet skal utøve sin virksomhet med respekt for og så langt som mulig i samarbeid med barn og foreldre.

I tillegg til barnets foreldre er barnets familie og nære nettverk ofte en viktig ressurs i barnevernsaker. Forskning viser at barn som vokser opp i fosterhjem i slekt eller nært nettverk sjeldnere opplever brudd i fosterhjemmet og har en mer stabil tilværelse. Departementet foreslo i Prop. 73 L (2016–2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)* å lovfeste at barneverntjenesten har plikt til alltid å vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem. Departementet mener det er viktig at barneverntjenestene jobber systematisk med nettverksinvolvering ved valg av fosterhjem og foreslår å gi nærmere regler om dette i loven.

Barnevernet må gi god oppfølging når tiltak er iverksatt for at hjelpen skal fungere etter sin hensikt. Dette kan også bidra til å forhindre behov for mer inngripende tiltak. Det foreslås i proposisjonen å gi nærmere regler om barnevernets ansvar for å følge opp både barn og foreldre ved akuttvedtak, når barn oppholder seg i atferdsinstitusjon og etter omsorgsovertakelse. Barnevernet kan treffe inngripende tiltak som kan oppleves dramatisk for barn og foreldre, og det er derfor viktig at barnevernet følger opp tett.

Barnevernet er avhengig av tillit for å kunne gi riktig hjelp til rett tid. Bedre tillit til barnevernet kan medføre at flere melder om bekymring for et barn. Tillit til barnevernet er også avgjørende for å få til et godt samarbeid med barn og barnets foreldre, slekt og nettverk. Flere av forslagene i proposisjonen presiserer viktige forutsetninger for barnevernets saksbehandling og godt barnevern-faglig arbeid. Ved bedre etterlevelse i kommunene

kan forslagene også bidra til bedre tillit til barneverntjenesten.

Forslagene i lovproposisjonen er i hovedsak en oppfølging av barnevernlovutvalgets utredning NOU 2016: 16 *Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Enkelte av forslagene er oppfølging av departementets høringsnotat av 6. oktober 2016 om opplysningsplikten til barnevernet, og høringsnotat av 17. februar 2017 om kommunens ansvar for barn i utlandet og godtgjøring til blant annet private parterers vitner i fylkesnemnda.

1.2 Nærmere om proposisjonens innhold og de enkelte lovforslagene

I kapittel 4 foreslås det å innta i formålsbestemmelsen at barnevernloven skal bidra til at barn møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse. Dette er viktige elementer i god omsorg. Barnevernsproffene i Forandringsfabrikken har i flere år arbeidet for at kjærlighet skal være grunnmuren i barnevernloven, og at begrepet skal fremgå av lovens formålsbestemmelse. Etter departementets oppfatning har forslaget en viktig symbolsk verdi og signaliserer en forventning om hvordan ansatte i barnevernet skal møte barn i barnevernet.

I kapittel 5 foreslås det at barnevernloven blir en rettighetslov for barn. Det foreslås å lovfeste at barn har rett til nødvendige tiltak fra barnevernet når vilkårene for tiltaket er oppfylt. Forslaget tydeliggjør at barn har selvstendige rettigheter til omsorg og beskyttelse. Barn er tilkjent selvstendige rettigheter til velferdstjenester på flere områder, og forslaget bidrar til harmonisering med velferdsretten.

I kapittel 6 foreslås det å presisere i en ny innledende bestemmelse i barnevernloven at barn har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter barnevernloven. I dag fremgår det kun av barnevernloven at barn skal *gis mulighet* til å medvirke. Forslaget skal bidra til økt bevissthet i barnevernet om at barn har en selvstendig rett til å medvirke. Videre skal forslaget bidra til å tydeliggjøre viktigheten av å involvere barnet for å ta beslutninger som er til barnets beste.

I kapittel 7 foreslås det å presisere i barnevernlovens innledende kapittel at barnevernet skal utøve sin virksomhet med respekt for og så langt som mulig i samarbeid med barn og foreldre. God dialog og samarbeid mellom barnevernet og barn og foreldre er en forutsetning for et godt barne-

vern. Godt samarbeid kan også bidra til større tilitt til barnevernet og til at flere barn får riktig hjelp til rett tid, og motvirke behovet for mer inngripende tiltak. Barn og foreldre må behandles med verdighet, de skal bli lyttet til og bli tatt på alvor, og barnevernet må ta hensyn til barn og foreldres religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.

I kapittel 8 foreslås det å lovfeste at barneverntjenesten har plikt til å legge til rette for bruk av verktøy og metoder for nettverksinvolvering ved vurdering av fosterhjem i barnets familie eller nære nettverk, dersom det anses hensiktsmessig. Dette skal bidra til at barneverntjenesten arbeider mer systematisk med nettverksinvolvering ved valg av fosterhjem.

I kapittel 9 foreslås lovendringer som skal bidra til å styrke oppfølging av barn og foreldre etter at barneverntjenesten har iverksatt akuttvedtak og når barn har opphold i institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker. Når det gjelder oppfølging etter en omsorgsovertakelse foreslås det å presisere i loven at der hensynet til barnet ikke taler mot det, skal barneverntjenesten legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet. Departementet mener at forslagene samlet kan styrke oppfølgingen av barn og foreldre og bidra til at barn får riktig hjelp til rett tid.

I kapittel 10 foreslås det flere lovendringer som skal bidra til bedre dokumentasjon i barnevernet. Det foreslås å presisere i loven at dersom barneverntjenesten henlegger meldingen uten undersøkelse, skal dette begrunnes skriftlig. Begrunnelsen skal inneholde faglige vurderinger. Henleggelse av meldinger som er åpenbart grunnløse trenger ikke å begrunnes. Videre foreslås det å presisere i loven at undersøkelser som henlegges skal regnes som enkeltvedtak som skal begrunnes og kan påklages. Departementet foreslår også å lovfeste at det skal fremgå av barneverntjenestens og fylkesnemndas vedtak hva som er barnets synspunkt, hvilken vekt barnets

mening er tillagt og hvordan barnets beste er vurdert. Dette skal bidra til bedre beslutningsgrunnlag og riktigere avgjørelser i barnevernet og øke rettsikkerheten til barn og foreldre.

I kapittel 11 og 12 foreslås det to lovendringer for å gi bedre beskyttelse til barn som har tilknytning til flere stater. Det foreslås å presisere i loven hvilken kommune som har ansvar for å yte tjenester og tiltak etter barnevernloven for barn som har vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg midlertidig i en annen stat. Videre foreslås det lovendringer for å gi bedre beskyttelse til barn som oppholder seg i Norge, men som har vanlig bosted i en annen stat. Det foreslås at akuttvedtak for disse barna kan opprettholdes ut over dagens fristregler (på to og seks uker) for å gi barnet nødvendig beskyttelse og gi barneverntjenesten tilstrekkelig tid til å komme i kontakt med barnets bostedsland for å avklare den videre oppfølgingen av barnet.

I kapittel 13 foreslås det å presisere i barnevernloven at kommunen har betalingsansvar for sak i fylkesnemnda, herunder betalingsansvar for godtgjøring til vitner ført av privat part, sakkynndige oppnevnt av fylkesnemnda og tolk i forhandlingsmøte. En slik presisering tydeliggjør dagens regelverk og gir blant annet forutberegnelighet for privat part om dekning av utgifter til private parter vitner.

I kapittel 14 foreslår departementet endringer i reglene om opplysningsplikten til barnevernet. Formålet med endringene er å klargjøre og forenkle reglene slik at de skal bli lettere å anvende for dem som er omfattet av opplysningsplikten. Det foreslås et tydeligere skille mellom opplysningsplikt av eget tiltak («meldeplikt») og opplysningsplikt ved pålegg. Det foreslås endringer både i barnevernloven og i tilsvarende bestemmelser om opplysningsplikt til barnevernet i andre lover.

I kapittel 15 foreslås det å rette opp en inkurie i barnevernloven § 1-2.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Oppfølging av NOU 2016: 16 i to løp

Gjeldende barnevernlov er fra 1992, og loven og lovens forskrifter er senere endret en rekke ganger. Departementet mener det er behov for en mer enhetlig og tidsriktig barnevernlov. Barnevernslovutvalget ble derfor oppnevnt ved kongelig resolusjon 28. november 2014. Utvalget fikk i oppdrag å foreta en teknisk, språklig og strukturell gjennomgang av loven og utarbeide utkast til ny barnevernlov. I tillegg ble utvalget bedt om å vurdere åtte nærmere angitte temaer: Rettighetsfesting, barnevernets ansvarsområde, forebyggende arbeid, regulering av faglige prinsipper, tidsriktig barnevernlov, tiltakene i barnevernet, partsrettigheter og samvær.

Utvalget har ikke foretatt en fullstendig gjennomgang av loven. Utvalgets mandat var begrenset til visse materielle temaer og mot andre pågående prosesser, herunder ansvarsdelingen mellom stat og kommune som er behandlet i Barnevernsreformen, Prop. 73 L (2016–2017) *Endringer i barnevernloven*, og saksbehandlingsreglene i fylkesnemnda som er tema i NOU 2017: 8 *Særdomsstoler på nye områder? Vurdering av nye domstolsordninger for foreldretvister, barnevernsaker og utlendingssaker*.

Utvalgets innstilling, NOU 2016: 16 *Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*, ble levert 29. september 2016. Departementet ønsker å følge opp Barnevernslovutvalgets innstilling i to løp.

Departementet tar sikte på å utarbeide et høringsnotat med forslag til ny barnevernlov med utgangspunkt i Barnevernslovutvalgets forslag. Dette er et omfattende og tidkrevende arbeid. Flere problemstillinger må utredes nærmere og vurderes i lys av andre prosesser. Departementet mener det er nødvendig å benytte tilstrekkelig tid til dette viktige arbeidet.

Samtidig ønsker departementet å følge opp enkelte av utvalgets forslag i en proposisjon om endringer i gjeldende barnevernlov, slik at disse endringene kan tre i kraft tidligere. I denne lovproposisjonen fremmer departementet derfor

enkelte viktige lovforslag som etter departementets vurdering ikke bør avvete en fullstendig revisjon av loven. Departementet følger også opp forslag fra to andre høringsnotater i lovproposisjonen, se kapittel 2.3 og 2.4.

2.2 Høring av NOU 2016: 16

NOU 2016: 16 *Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse* ble sendt på høring 7. november 2016 til følgende høringsinstanser:

Alle departementene

Arbeids- og velferdsdirektoratet
 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)
 Bufetat, region Midt-Norge
 Bufetat, region nord
 Bufetat, region sør
 Bufetat, region vest
 Bufetat, region øst
 Barneombudet
 Datatilsynet
 Domstolsadministrasjonen
 Foreldreutvalget for grunnopplæringen
 Fylkesmennene
 Helsedirektoratet
 Helse Midt-Norge RHF
 Helse Nord RHF
 Helse Sør-Øst RHF
 Helse Vest RHF
 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
 Kriminalomsorgsdirektoratet
 Krisesentersekretariatet
 Likestillings- og diskrimineringsombudet
 Nasjonalt Folkehelseinstitutt
 NOKUT – Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen
 Nord universitetet
 Norges forskningsråd (NFR)
 Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter
 Norges Teknisk Naturvitenskapelige Universitet (NTNU)

Norsk Senter for Barneforskning (NOSEB)	Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge
Norsk senter for menneskerettigheter	(NUBU, tidligere atferdssenteret)
Pasient- og brukerombudene	Abelia
Politidirektoratet	Akademikerne
Regionale kunnskapssentre for barn og unge	Antirasistisk senter
(RKBU)	Arbeidsgiverforeningen Spekter
Regionale ressurscenter om vold, traumatisk	BAR – Barn av rusmisbrukere
stress og selvmordsforebygging (RVTS)	Batteriet Oslo – sekretariat for samarbeidsforum
Regionsenter for barn og unges psykiske helse,	mot fattigdom i Norge og Regjeringens kontakt-
Helseregion Øst og Sør (RBUP Øst og Sør)	utvalg for økonomisk og sosialt vanskeligstilte
Regjeringsadvokaten	Den Norske Advokatforening
Sekretariatet for konfliktrådene	Den norske Dommerforening
Sentralenheten for fylkesnemndene for barnevern	Den norske jordmorforening
og sosiale saker	Den norske legeforening
Statens barnehus Bergen	Den norske tannlegeforening
Statens barnehus Bodø	Elevorganisasjonen
Statens barnehus Hamar	Fagforbundet
Statens barnehus Kristiansand	Fellesorganisasjonen (FO)
Statens barnehus Oslo	Forandringsfabrikken
Statens barnehus Sandefjord	Foreningen Romanifolkets Kystkultur (FRK)
Statens barnehus Stavanger	Forum for Barnekonvensjonen
Statens barnehus Tromsø	Hovedorganisasjonen Virke
Statens barnehus Ålesund	Ideelt barnevernsforum
Statens helsetilsyn	Innvandrerne landsorganisasjon (INLO)
Statens råd for likestilling av funksjonshemmede	Juridisk rådgivning for kvinner
Statens sivilrettsforvaltning	Juss-Buss – Juss-studentenes rettsinformasjon
Statistisk sentralbyrå	Jussformidlingen i Bergen
Statlige høyskoler	Jusshjelpa i Nord-Norge
Sysselmannen på Svalbard	Kirkens bymisjon – Oslo og Bergen
Trykderetten	Kommunesektorens organisasjon (KS)
Universitetet i Agder	Krisesentersekretariatet
Universitetet i Bergen	Kristne friskolers forbund
Universitetet i Oslo	Landsforeningen for barnevernsbarn
Universitetet i Stavanger	Landsgruppen av helsesøstre
Universitetet i Tromsø – Norges arktiske	Landsorganisasjonen for romanifolket
universitet	Landsorganisasjonen i Norge (LO)
Utdanningsdirektoratet	Lærernes yrkesforbund
Utlendingsdirektoratet	Mental helse ungdom
Utlendingsnemnda	MiRA ressurscenter for kvinner med
Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved	minoritetsbakgrunn
Høgskolen i Oslo og Akershus	Nasjonalforeningen for folkehelsen
VID – vitenskapelige høyskole	Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen
VOX – Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk	Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring
	Norges Juristforbund
Riksrevisjonen	Norges Kvinne- og familieforbund
Sametinget	Norges Røde Kors
Sivilombudsmannen	Norges Røde Kors Ungdom
	Norsk barnevernlederorganisasjon (NOBO)
Fylkeskommunene	Norsk barnevernsamband
Kommunene	Norsk Folkehjelp
Longyearbyen lokalstyre	Norsk Fosterhjemsforening
	Norsk Innvandrersforum
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk	Norsk lektorlag
stress (NKVTS)	Norsk montessoriforbund
	Norsk Psykologforening

Norsk sykepleierforbund	Fylkesmannen i Hordaland
Norsk tannpleierforening	Fylkesmannen i Møre og Romsdal
Norsk Tjenestemannslag (NTL)	Fylkesmannen i Oslo og Akershus
Norske fag- og friskolers landsforbund	Fylkesmannen i Rogaland
Næringslivets Hovedorganisasjon	Fylkesmannen i Sogn og Fjordane
Organisasjonen for barnevernsforeldre (OBF)	Fylkesmannen i Troms
Organisasjonen for private barneverntiltak (OPB)	Fylkesmannen i Vestfold
Organisasjonen mot offentlig diskriminering (OMOD)	Helse Sør-Øst RHF (regionalt helseforetak)
Press – Redd Barna Ungdom	Helse Vest RHF (regionalt helseforetak)
Private barnehagers landsforbund	Helsedirektoratet
Redd Barna	Høgskolen i Innlandet
Rådet for psykisk helse	Høgskolen i Oslo og Akershus ved fakultet for samfunnsvitenskap
Selvhjelp for innvandrere og flyktninger	Høgskolen i Østfold
Skolelederforbundet	Høgskulen på Vestlandet
Skolenes landsforbund	Indre Finnmark tingrett
Steinerskoleforbundet	Kriminalomsorgen region øst
Stiftelsen Fontene	Krisesentersekretariatet
Stiftelsen Kirkens familievern	Kristiansand tingrett
Stiftelsen Menneskerettighetshuset	Likestillings- og diskrimineringsombudet
Stiftelsen Rettferd for taperne	Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter
Taternes landsforening	Norges Tekniske Naturvitenskapelige Universitet (NTNU) ved Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap, Institutt for sosialt arbeid
Unge Duer	Oslo tingrett
Uni Research Hovedkontor	Oslo universitetssykehus
UNICEF Norge	Pasient- og brukerombudet i Oslo og Akershus
UNIO – Hovedorganisasjon for universitets- og høyskoleutdannede	Politidirektoratet ¹
Universitets- og høgskolerådet	Regionalt kunnskapssenter for barn og unge psykiske helse (RKBU) Midt-Norge
Utdanningsforbundet	Regionalt kunnskapssenter for barn og unge psykiske helse (RKBU) Vest
Velferdsalliansen	Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) Nord
Voksne for barn	Regionsenter for barn og unge psykiske helse, Helseregion Øst og Sør (RBUP Øst og Sør)
Yrkesorganisasjonenes sentralforbund	Riksadvokaten
Høringsfristen for NOU 2016: 16 var 30. januar 2017. Følgende instanser har avgitt realitetsuttalelse:	Riksarkivet
Justis- og beredskapsdepartementet	Sekretariatet for konfliktrådene
Utenriksdepartementet	Statens barnehus Norge
Arkivverket	Statens helsetilsyn
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)	Statens sivilrettsforvaltning
Bufetat, region Midt-Norge	Statistisk sentralbyrå
Bufetat, region nord	Sysselmannen på Svalbard
Bufetat, region vest	Universitetet i Bergen ved Det psykologiske fakultet
Bufetat, region øst	Universitetet i Stavanger ved Institutt for sosialfag
Barneombudet	Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Institutt for barnevern og sosialt arbeid
Datatilsynet	Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Juridisk fakultet, Forskergruppe for barnrett
Drammen tingrett	
Finnmarkssykehuset, Enhet for forskning og utvikling (SANKS)	
Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker	
Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder	
Fylkesmannen i Buskerud	
Fylkesmannen i Hedmark	

¹ Med vedlagte innspill fra Kripes og Oslo politidistrikt.

Universitetssykehuset i Nord-Norge HF
 Utlendingsdirektoratet (UDI)
 Utlendingsnemnda (UNE)
 Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved
 Høgskolen i Oslo og Akershus

Alta kommune
 Asker kommune
 Askim kommune
 Askøy kommune
 Bamble barneverntjeneste
 Bardu kommune for Barnevernforum
 Midt-Troms²
 Barnevernvaktens ledernetverk³
 Bergen kommune
 Bodø kommune ved barneverntjenesten
 Bærum kommune
 Drammen kommune
 Eid kommune
 Eidsvoll kommune ved Familiens hus
 Farsund kommune
 Fredrikstad kommune
 Gjerstad kommune
 Gulen og Masfjorden kommune ved
 barneverntjenesta
 Halden kommune
 Hobøl kommune
 Horten kommune
 Hå kommune
 Kongsberg kommune barneverntjeneste
 Kristiansand kommune
 Lier kommune
 Lister barnevern⁴
 Lørenskog kommune
 Marker kommune
 Nannestad kommune
 Nittedal kommune
 Nøtterøy kommune ved Nøtterøy og Tjøme
 barneverntjeneste
 Oslo kommune
 Porsgrunn kommune
 Randaberg kommune
 Rauma kommune
 Ringerike kommune
 Ringsaker kommune
 Rælingen kommune
 Rømskog kommune
 Sandnes kommune

Sarpsborg kommune
 Skien kommune
 Skiptvet kommune
 Sola kommune
 Stavanger kommune
 Storfjorden barnevern for kommunene Skodje,
 Ørskog, Stordal og Norddal
 Tromsø kommune
 Trondheim kommune
 Trysil og Engerdal barneverntjeneste
 Trøgstad kommune
 Tysnes kommune
 Vennesla kommune ved Midt-Agder
 barneverntjeneste
 Øvre Eiker kommune

Advokatfirmaet Thrana og co
 African cultural awareness in Norway
 Barn av rusmisbrukere (BAR)
 Barnevernledernetverket i Nord-Trøndelag⁵
 Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet
 Barnevernsproffene i Forandringsfabrikken
 Den Nasjonale Bekymringsmeldingen om
 Barnevernet
 Den Norske Advokatforening
 Den norske Dommerforening ved fagutvalg for
 offentlig rett
 Den norske legeförening
 Erfaringsformidlergruppen i Stavanger
 barneverntjeneste
 Fagforbundet
 Fellesorganisasjonen (FO)
 Fokus på Barnevernet
 Foreldrenettverk mot mobbing
 Forening for sosialt arbeid (FSA) ICSW Norge
 Foreningen for Barnets Beste
 Hjemme Undervisningen Norge
 Hovedorganisasjonen Virke
 Human Rights Alerts – Norway (HRA-N)
 Kirkens bymisjon – Oslo
 Kommuneadvokaten i Tromsø
 KS (Kommunesektorens organisasjon)
 Landsforeningen for barnevernsbarn
 Menneskerettighet i Norge (MR-N)
 Mental helse ungdom
 Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring
 NHO Service

² Barnevernforum for Midt-Troms, et interkommunalt leder-samarbeid mellom barneverntjenestene i; Bardu, Målselv, Lenvik, Torsken, Tranøy, Berg, Lavangen, Gratangen og Salangen kommune.

³ Omfatter ledere fra 24 barnevernvakter.

⁴ Interkommunalt barnevern bestående av 5 kommuner (Farsund, Flekkefjord, Kvinesdal, Lyngdal og Sirdal).

⁵ Barnevernledernetverket i Nord-Trøndelag (BVNT) består av 8 barnevernledere som representerer barneverntjenestene i Indre Namdal, Ytre Namdal, Midtre Namdal, Steinkjer, Inderøy, Verdal, Levanger og Værnesregionen. De 8 barneverntjenestene dekker til sammen 25 kommuner, der 23 er i Nord-Trøndelag og 2 i Sør-Trøndelag. Barnevernvakta i Nord-Trøndelag har også bidratt til denne høringsuttalelsen.

Norges Juristforbund
 Norges Røde Kors
 Norsk barnevernlederorganisasjon (NOBO)
 Norsk barnevernsamband
 Norsk fosterhjemforening
 Norsk Presseforbund (NP), Norsk Redaktørforening (NR) og Norsk Journalistlag (NJ)
 Norsk Psykologforening
 Norsk Sykepleierforbund
 Organisasjon for barnevernforeldre (OBF)
 Redd Barna
 Rådet for psykisk helse
 SOS Barnebyer Norge
 Stine Sofies Stiftelse
 Taternes landsforening
 UNICEF Norge
 Unio
 Universitets- og høyskolerådet ved Nasjonalt profesjonsråd for utdanning og forskning innen sosialt arbeid og velferdsfag.
 VID – vitenskapelige høyskole, fakultet for sosialfag
 Voksne for barn

I alt 160 instanser har avgitt realitetsuttalelse. I tillegg har 8 høringsinstanser (*Arbeids- og sosialdepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Forsvarsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Samferdselsdepartementet, Klima- og miljødepartementet og Arbeids- og velferdsdirektoratet*) uttalt at de ikke har merknader til saken. *Vestfold fylkeskommune* ønsker ikke kommentere saken. I tillegg har flere privatpersoner avgitt høringsuttalelse.

2.3 Høringsnotat om endringer i opplysningsplikten

Departementet sendte 6. oktober 2016 på høring forslag til endringer i barnevernloven. Høringsnotatet inneholdt forslag til endringer i opplysningsplikten til barnevernet, samt forslag til en ny bestemmelse i helse- og omsorgstjenesteloven om opplysningsplikt til barnevernet ved tilbakeholdelse av gravide rusmiddelavhengige. Lovforslaget om tilbakeholdelse av gravide rusmisbrukere er fulgt opp i Prop. 73 L (2016–2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)*. Formålet med endringene i reglene om opplysningsplikten er å klargjøre og forenkle regelverket. I høringsnotatet ble det foreslått endringer både i barnevernloven § 6-4 og i tilsvarende bestemmelser om opplysningsplikt til barnevernet i andre lover.

Høringsnotatet ble sendt til følgende instanser:

Arbeids- og sosialdepartementet
 Finansdepartementet
 Helse- og omsorgsdepartementet
 Justis- og beredskapsdepartementet
 Kommunal- og moderniseringsdepartementet
 Kulturdepartementet
 Kunnskapsdepartementet
 Nærings- og fiskeridepartementet
 Utenriksdepartementet

Arbeids- og velferdsdirektoratet
 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)
 Bufetat, region Midt-Norge
 Bufetat, region nord
 Bufetat, region sør
 Bufetat, region vest
 Bufetat, region øst
 Barneombudet
 Datatilsynet
 Foreldreutvalget for grunnopplæringen
 Fylkesmennene
 Helse Midt-Norge RHF
 Helse Nord RHF
 Helse Sør-Øst RHF
 Helse Vest RHF
 Helsedirektoratet
 Høgskolen i Finnmark
 Høgskolen i Harstad
 Høgskolen i Lillehammer
 Høgskolen i Sør-Trøndelag
 Høgskolen i Sørøst-Norge
 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
 Kriminalomsorgsdirektoratet
 Krisesentersekretariatet
 Likestillings- og diskrimineringsombudet
 Nasjonalt Folkehelseinstitutt
 NOKUT – Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen
 Nord universitetet
 Norges forskningsråd (NFR)
 Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NBMU)
 Norges Teknisk Naturvitenskapelige Universitet (NTNU)
 Norsk Senter for Barneforskning (NOSEB)
 Norsk senter for menneskerettigheter
 Pasient- og brukerombudene
 Politidirektoratet
 Regionale kunnskapssentre for barn og unge (RKBU)
 Regionale ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS)

Regionsenter for barn og unges psykiske helse (RBUP)	Forum for Barnekonvensjonen
Regjeringsadvokaten	Forum for friskoler
Sekretariatet for konfliktrådene	Forum for ideelle barnevernsinstitusjoner
Sentralenheten for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker	Hovedorganisasjonen Virke
Statens helsetilsyn	Innvandrerne landsorganisasjon (INLO)
Statens råd for likestilling av funksjonshemmede	Juridisk rådgivning for kvinner
Statens sivilrettsforvaltning	Juss-Buss – Juss-studentenes rettsinformasjon
Statistisk sentralbyrå	Jussformidlingen i Bergen
Statlige høgskoler	Jusshjelpa i Nord-Norge
Sysselmannen på Svalbard	Kirkens bymisjon – Oslo
Trykderetten	Kontaktutvalget mellom Regjeringen og representanter for sosialt og økonomisk vanskeligstilte
Universitetet i Agder	Kristne friskolers forbund
Universitetet i Bergen	KS (Kommunesektorens organisasjon)
Universitetet i Oslo	Landets pasient- og brukerombud
Universitetet i Stavanger	Landsforeningen for barnevernsbarn
Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet	Landsgruppen av helsesøstre
Utdanningsdirektoratet	Landsorganisasjonen for romanifolket
Utlendingsdirektoratet	Landsorganisasjonen i Norge (LO)
Utlendingsnemnda	Lærernes yrkesforbund
Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved Høgskolen i Oslo og Akershus	Læringsmiljøsenderet
VOX – Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk	Mental helse ungdom
	MiRA ressurscenter for kvinner med minoritetsbakgrunn
Riksrevisjonen	Nasjonalforeningen for folkehelsen
Sametinget	Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen
Sivilombudsmannen	Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring
	Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning
Fylkeskommunene	Norges Juristforbund
Kommunene	Norges Kvinne- og familieforbund
Longyearbyen lokalstyre	Norges Røde Kors
	Norsk barnelegeforening
Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU, tidligere Atferdssenteret)	Norsk barnevernlederorganisasjon (NOBO)
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)	Norsk barnevernsamband
	Norsk Folkehjelp
Abelia	Norsk Fosterhjemsforening
Akademikerne	Norsk Innvandrerforum
Antirasistisk senter	Norsk lektorlag
Arbeidsgiverforeningen Spekter	Norsk montessoriforbund
BAR – Barn av rusmisbrukere	Norsk Psykologforening
Den Norske Advokatforening	Norsk senter for studier av problematferd og innovativ praksis
Den norske Dommerforening	Norsk sykepleierforbund
Den norske jordmorforening	Norsk Tannpleierforening
Den norske legeforening	Norsk Tjenestemannslag (NTL)
Den norske tannlegeforening	Norske fag- og friskolers landsforbund (NFFL)
Diakonhjemmet Høgskole	Næringslivets Hovedorganisasjon
Elevorganisasjonen	Organisasjonen for barnevernsforeldre (OBF)
Fagforbundet	Organisasjonen for private barneverntiltak (OPB)
FO (Fellesorganisasjonen)	Organisasjonen mot offentlig diskriminering (OMOD)
Forandringsfabrikken	Press – Redd Barna Ungdom
Foreningen Romanifolkets Kystkultur (FRK)	Private barnehagers landsforbund

Private høyskoler
 Redd Barna
 Romanifolkets Riksforbund
 Rådet for psykisk helse
 Samarbeidsforum mot fattigdom
 Selvhjelp for innvandrere og flyktninger
 Skolelederforbundet
 Skolenes landsforbund
 Steinerskoleforbundet
 Stiftelsen Fontene – Fontenehuset i Oslo
 Stiftelsen Kirkens familievern
 Stiftelsen Menneskerettighetshuset
 Stiftelsen Rettferd for taperne
 Taternes landsforening
 Unge Duer
 Uni Research Helse
 UNICEF Norge
 UNIO – Hovedorganisasjon for universitets- og høyskoleutdannede
 Universitets- og høyskolerådet
 Utdanningsforbundet
 Velferdsalliansen
 Voksne for barn
 Yrkesorganisasjonenes sentralforbund

Høringsnotatet hadde høringsfrist 6. desember 2016. Følgende instanser har avgitt realitetsuttalelse til forslaget om endringer i barnevernloven § 6-4 og tilsvarende bestemmelser om opplysningsplikt til barnevernet i andre lover:

Kunnskapsdepartementet
 Justisdepartementet

Arbeids- og velferdsdirektoratet
 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)
 Barneombudet
 Fylkesmannen i Aust- og Vest Agder
 Fylkesmannen i Buskerud
 Fylkesmannen i Hedmark
 Fylkesmannen i Oslo og Akershus
 Fylkesmannen i Vestfold
 Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker
 Helse Sør-Øst RHF⁶
 Helsedirektoratet
 Høgskulen i Volda ved Juristgruppa ved Institutt for sosialfag
 Norges Tekniske Naturvitenskapelige Universitet (NTNU), det medisinske fakultet
 Oslo tingrett
 Politidirektoratet⁷

Universitetet i Stavanger ved institutt for sosialfag
 Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Forskergruppe for barnerett
 Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU) Midt-Norge
 Regionsenter for barn og unges psykiske helse, Helseregion Øst og Sør (RBUP Øst og Sør)
 Statens helsetilsyn
 Utlendingsdirektoratet (UDI)
 Utlendingsnemnda (UNE)

Asker kommune
 Bergen kommune
 Horten kommune
 Trondheim kommune
 Oslo kommune
 Sandnes kommune
 Ørsta kommune - rustenesta

Actis – Rusfeltets samarbeidsorgan
 Barnevernsproffene i Forandringsfabrikken
 Den norske legeforening
 Den norske tannlegeforening
 Fellesorganisasjonen (FO)
 Forening for Sosialt Arbeid
 Jordmorforeningen
 KoRus – Sør
 Mental Helse Ungdom
 Norsk Fosterhjemforening
 Norsk Psykologforening
 Norsk Sykepleierforbund
 Norges Kvinne- og familieforbund
 Private Barnehagers Landsforbund (PBL)
 Stine Sofies Stiftelse
 Unio
 Voksne for Barn

I alt har 48 instanser avgitt realitetsuttalelse. I tillegg har 4 høringsinstanser (*Arbeids- og sosialdepartementet, Utenriksdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Statistisk sentralbyrå*) uttalt at de ikke har merknader til saken. Landsorganisasjonen i Norge har svart at de ikke uttaler seg i saken.

2.4 Høringsnotat om to presiseringer av kommunens ansvar

Barne- og likestillingsdepartementet sendte 17. februar 2017 på høring forslag til to presiseringer i barnevernloven om kommunens ansvar. Det første forslaget er en presisering av hvilken kommune som har ansvar for å følge opp barn som har vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg i

⁶ Med vedlagt innspill fra Oslo Universitetssykehus.

⁷ Med vedlagt innspill fra Oslo-, Vest- og Sør-Øst politidistrikt, samt Kripos og Politihøgskolen.

en annen stat. Det andre forslaget er en presisering av kommunens betalingsansvar for sak i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, herunder betalingsansvar for godtgjøring til vitner ført av private part.

Høringsnotatet ble sendt til følgende instanser:

Arbeids- og sosialdepartementet
 Finansdepartementet
 Helse- og omsorgsdepartementet
 Justis- og beredskapsdepartementet
 Kommunal- og moderniseringsdepartementet
 Kulturdepartementet
 Kunnskapsdepartementet
 Nærings- og fiskeridepartementet
 Utenriksdepartementet

Arbeids- og velferdsdirektoratet
 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)
 Bufetat, region Midt-Norge
 Bufetat, region nord
 Bufetat, region sør
 Bufetat, region vest
 Bufetat, region øst
 Barneombudet
 Datatilsynet
 Domstoladministrasjonen
 Fylkesmennene
 Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker
 Helsedirektoratet
 Høgskolene
 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
 Likestillings- og diskrimineringsombudet
 Nasjonal institusjon for menneskerettigheter
 Nasjonalt Folkehelseinstitutt
 Norges forskningsråd (NFR)
 Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NBMU)
 Norges Teknisk Naturvitenskapelige Universitet (NTNU)
 Norsk Senter for Barneforskning (NOSEB)
 Norsk senter for menneskerettigheter
 Politidirektoratet
 Regionale kunnskapssentre for barn og unge (RKBU)
 Regionale ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS)
 Regionsenter for barn og unges psykiske helse (RBUP)
 Regjeringsadvokaten
 Riksadvokaten
 Sentralenheten for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker
 Statens helsetilsyn

Statens råd for likestilling av funksjonshemmede
 Statistisk sentralbyrå
 Statsadvokatembetene
 Universitetet i Agder
 Universitetet i Bergen
 Universitetet i Oslo
 Universitetet i Stavanger
 Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet
 Utdanningsdirektoratet
 Utlendingsdirektoratet
 Utlendingsnemnda
 Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved Høgskolen i Oslo og Akershus

Riksrevisjonen
 Sametinget
 Sivilombudsmannen

Kommunene
 Longyearbyen lokalstyre

Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge (NUBU, tidligere atferdssenteret)
 Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)

Akademikerne
 Antirasistisk senter
 Arbeidsgiverforeningen Spekter
 BAR – Barn av rusmisbrukere
 Den Norske Advokatforening
 Den norske Dommerforening
 Den norske jordmorforening
 Den norske legeforening
 Diakonhjemmet Høgskole
 Elevorganisasjonen
 Fagforbundet
 Fellesorganisasjonen (FO)
 Forandringsfabrikken
 Foreningen Romanifolkets Kystkultur (FRK)
 Forum for Barnekonvensjonen
 Hovedorganisasjonen Virke
 Ideelt barnevernsforum
 Innvandrernes landsorganisasjon (INLO)
 Juridisk rådgivning for kvinner
 Juss-Buss – Juss-studentenes rettsinformasjon
 Jussformidlingen i Bergen
 Jusshjelpa i Nord-Norge
 Kirkens bymisjon – Oslo
 KS (Kommunesektorens organisasjon)
 Landsforeningen for barnevernsbarn
 Landsorganisasjonen for romanifolket
 Landsorganisasjonen i Norge (LO)

MiRA ressursenter for kvinner med minoritets-
bakgrunn

Norges Juristforbund

Norges Kvinne- og familieforbund

Norges Røde Kors

Norsk barnevernlederorganisasjon (NOBO)

Norsk barnevernsamband

Norsk Folkehjelp

Norsk Fosterhjemsforening

Norsk innvandrerforum

Norsk Psykologforening

Norsk Tjenestemannslag (NTL)

Næringslivets Hovedorganisasjon

Organisasjonen for barnevernsforeldre (OBF)

Organisasjonen for private barneverntiltak (OPB)

Organisasjonen mot offentlig diskriminering
(OMOD)

Press – Redd Barna Ungdom

Private barnehagers landsforbund

Redd Barna

Selvhjelp for innvandrere og flyktninger

Stiftelsen Fontene – Fontenehuset i Oslo

Stiftelsen Kirkens familievern

Stiftelsen Menneskerettighetshuset

Stiftelsen Rettferd for taperne

Taternes landsforening

Unge Duer

Uni Research Helse

UNICEF Norge

UNIO – Hovedorganisasjon for universitets- og
høyskoleutdannede

Utdanningsforbundet

Voksne for barn

Yrkesorganisasjonenes sentralforbund

Høringsfristen var 31. mars 2017. Følgende instan-
ser har avgitt realitetsuttalelse:

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)

Helsedirektoratet

Fylkesmannen i Vestfold

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker

Regionalt kunnskapssenter for barn og unge
(RKBU) Midt-Norge

Regionsenter for barn og unges psykiske helse,
Helseregion Øst og Sør (RBUP Øst og Sør)

Riksadvokaten

Oslo kommune

Ringerike kommune

Fellesorganisasjonen (FO)

Human Rights Alert Norway (HRA-N)

KS (Kommunesektorens organisasjon)

UNIO – hovedorganisasjonen for universitets- og
høyskoleutdannede

Utdanningsforbundet

I tillegg har 8 høringsinstanser (*Arbeids- og sosial-
departementet, Helse- og omsorgsdepartementet,
Justis- og beredskapsdepartementet, Utenriksdepar-
tementet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, Politidi-
rektoratet, Fylkesmannen i Oslo og Akershus og
Statistisk sentralbyrå*) uttalt at de ikke har merkna-
der til saken. *Utlendingsnemnda (UNE)* har svart
at de ikke ønsker å avgi svar på høringen.

3 Grunnleggende hensyn i barnevernet

3.1 Menneskerettslige forpliktelser

Ved utformingen av alminnelig lovgivning må staten holde seg innenfor de grenser som trekkes opp av Grunnloven og internasjonale menneskerettskonvensjoner.

FNs barnekonvensjon

FNs konvensjon om barns rettigheter ble vedtatt av FNs generalforsamling 20. november 1989. FNs barnekonvensjon regnes som det mest autoritative uttrykk for hvilke rettigheter barn og unge er tilkjent. Norge ratifiserte konvensjonen 7. februar 1991, og er dermed folkerettslig forpliktet til å oppfylle bestemmelsene i konvensjonen. Den 1. oktober 2003 ble FNs barnekonvensjon, sammen med konvensjonens to første tilleggsprotokoller, inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettsloven. Det følger av menneskerettsloven §§ 2 og 3 at FNs barnekonvensjon gjelder som norsk lov og at konvensjonens bestemmelser ved motstrid skal gå foran bestemmelser i annen norsk lovgivning. FNs barnekonvensjon gir barn og unge under 18 år et særlig menneskerettighetsvern.

FNs barnekonvensjon artikkel 3 nr. 1 fastslår at prinsippet om barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. Prinsippet gjelder både i konkrete saker om et enkelt barn, og for avgjørelser på mer overordnet nivå, som ved utforming av lover. Lovgiver må derfor foreta en vurdering av hvilke typer regulering som generelt vil være til barnets beste.

Barnets behov for beskyttelse og omsorg fremgår av flere bestemmelser i FNs barnekonvensjon. Retten til omsorg fremgår tydeligst av artikkel 3 nr. 2. Bestemmelsen pålegger statene å sikre barnet den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel. Barnevernets oppgaver er sentrale for oppfyllelsen av denne forpliktelsen.

Etter artikkel 19 skal barn sikres rett til beskyttelse mot alle former for overgrep. Overgrep omfatter i denne sammenhengen alle former

for vold og omsorgssvikt, inkludert fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk. Det forutsettes at slik beskyttelse helst bør skje ved bistand til forebygging og veiledning for å unngå overgrep, samt ved effektive virkemidler for avdekking og oppfølging av slike forhold. Barnevernet står sammen med kommunenes øvrige tjenester for forebygging, sentralt i oppfyllelsen av disse pliktene. Artikkel 19 omfatter også mindre alvorlige mangler ved omsorgen som kan gi grunnlag for hjelpetiltak. Artikkelen får derfor også betydning for tolkning og praktisering av reglene om både tvangstiltak og hjelpetiltak i barnevernloven. Etter artikkel 18 nr. 2 har statene en plikt til å yte egnet bistand til foreldrene i deres utøvelse av plikten til å sørge for barnets utvikling og oppdragselse.

FNs barnekonvensjon artikkel 9 nr. 1 gir barn beskyttelse mot å bli skilt fra foreldrene mot deres vilje. Atskillelse kan bare skje når myndigheter som har kompetanse til det beslutter slik atskillelse i samsvar med gjeldende lover og saksbehandlingsregler. I tillegg må slik atskillelse være nødvendig av hensyn til barnets beste. Det skal legges vekt på familiens betydning for barnet, og inngrepet må ikke være mer omfattende enn nødvendig. Det er et krav at det foreligger formaliserte kriterier for inngrep i familien, og saksbehandlingen må være betryggende og ivareta rettssikkerheten. Både foreldrenes og barnets vilje skal vektlegges, og bestemmelsen må ses i sammenheng med artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt.

Etter artikkel 4 er statene også forpliktet til å treffe alle egnede tiltak for å gjennomføre de rettigheter som anerkjennes i konvensjon. Barnekomiteen oppfordrer medlemslandene til å ha en rettighetsbasert tilnærming til barnekonvensjonens bestemmelser ved at rettighetene i konvensjonen kan påberopes direkte for domstolene og anvendes av nasjonale myndigheter, se FN barnekomitees generelle kommentar nr. 5.

Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK)

Den europeiske menneskerettskonvensjon av 4. november 1950 (EMK) ble gjennomført i norsk rett med forrang foran annen nasjonal lovgivning gjennom menneskerettsloven. Etter EMK artikkel 8 nr. 1 har enhver rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse. Denne retten er ikke absolutt. Offentlige myndigheter kan gjøre inngrep i familielivet hvis det er i samsvar med loven og nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til blant annet å beskytte helse eller for å beskytte andres friheter og rettigheter. Hva som anses nødvendig i et demokratisk samfunn vil bero på omstendighetene i den enkelte sak og om tiltaket er rimelig og hensiktsmessig, og må ses i lys av rettsutviklingen og samfunnsutviklingen. Det avgjørende her er at staten benytter akseptable virkemidler for å oppnå formålet (forholdsmessighet). Tvangsvedtak etter barnevernloven vil være et inngrep i familielivet, men vil kunne være forholdsmessig og dermed anses som nødvendig ut fra omstendighetene i den enkelte sak.

Staten kan krenke barns menneskerettigheter blant annet ved forsømmelser eller unnlatelser til å gripe inn når barn blir utsatt for omsorgssvikt.

Grunnloven

Etter Grunnloven § 102 første ledd har enhver rett til respekt for sitt privatliv og familieliv. Til forskjell fra EMK artikkel 8 sier ikke grunnlovsbestemmelsen noe om adgangen til å begrense rettighetene. Høyesterett har imidlertid i Rt. 2015 s. 93 avsnitt 60 lagt til grunn at det er tillatt å gripe inn i rettighetene etter første ledd første punktum, dersom inngrepet har tilstrekkelig hjemmel, følger et legitimt formål og er forholdsmessig.

Etter Grunnloven § 104 har barn krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling. Videre skal barnets beste være et grunnleggende hensyn ved handlinger og avgjørelser som berører barn. Dette er i tråd med barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12.

Videre fremgår det av Grunnloven § 104 tredje ledd at barn har rett til vern om sin personlige integritet. Retten til vern om den personlige integritet er i Grunnloven formulert som en individuell rettighet for barnet og omfatter rett til beskyttelse mot alvorlige integritetskrenkelser som vold, mishandling og seksuell utnyttelse. Retten til vern

omfatter også mindre alvorlige inngrep, for eksempel utidig og unødvendig innblanding i barnets privatliv. Barnets personlige integritet skal ivaretas uavhengig av hvor barnet bor, og omfatter også barn i fosterhjem, institusjon og fengsel. Barn er gitt en individuell rett til vern om sin personlige integritet fordi barn er særlig sårbare, og fordi de i større utstrekning enn myndige personer trenger myndighetenes hjelp for å beskytte sin personlige integritet. Bestemmelsen pålegger også staten en plikt til å sørge for å ha og håndheve et regelverk som på best mulig måte kan verne barnet fra utnyttelse, vold og mishandling, se Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven, Dokument 16 (2011–2012) s. 193–194.

Videre fremgår det av Grunnloven § 104 tredje ledd at statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie. Dette gjenspeiler i stor grad barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 2. Menneskerettighetsutvalget har uttrykt at dette er ment som en politisk rettesnor, men at statens ansvar for å «sikre» økonomisk, sosial og helsemessig trygghet i større grad kan prøves for domstolene. Menneskerettighetsutvalget fremhever at «helt unntaksvis vil domstolene kunne overprøve forvaltningens skjønn i for eksempel barnevernsaker under henvisning til en slik formulering i Grunnloven.»

Urbefolkning, nasjonale minoriteter og andre etniske, religiøse eller språklige minoriteter

Nasjonale minoriteter og urfolk er gitt vern gjennom FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27, ILO-konvensjonen nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater, Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter og FNs erklæring om urfolks rettigheter. I Norge er kvener/norskfinner, jøder, rom, romanifolket/taterne og skogfinner nasjonale minoriteter.

Etter barnekonvensjonen artikkel 30 skal barn som tilhører etniske, religiøse eller språklige minoriteter eller en urbefolkning, ikke nektes retten til sin kultur, sitt språk og sin religion i samvær med andre medlemmer av sin gruppe. Barnekonvensjonen artikkel 20 omhandler statens plikt til å sørge for at barn som av ulike årsaker ikke kan tas vare på av familien, får et alternativt omsorgstilbud. I henhold til artikkel 20 nr. 3 skal det, når mulige løsninger overveies, tas tilbørlig

hensyn til ønskeligheten av kontinuitet i barnets oppdragelse og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.

Grunnloven § 108 angir statens forpliktelse til å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Samiske barn har, som urfolk, særskilte rettigheter som er gitt dem også gjennom nasjonal lov. Sameloven gir blant annet en utvidet rett til bruk av samisk språk i rettsvesenet og i helse- og sosialsektoren i forvaltningsområdet for samisk språk.¹

3.2 Prinsippet om barnets beste og forsvarlighetskravet i barnevernloven

Formålet med barnevernloven er å «sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid» og å «bidra til at barn og unge får trygge oppvekstforhold», jf. barnevernloven § 1-1.

¹ Se også forskrift 17. juni 2005 nr. 657 om forvaltningsområdet for samisk språk.

Hensynet til barnets beste er grunnleggende for alt arbeid i barnevernet, jf. barnevernloven § 4-1. Barns medvirkning er av avgjørende betydning for å sikre barnets beste. Barns medvirkning er en prosess som må utøves under hele sakens forløp i barnevernet og gjelder alle instanser som har oppgaver etter loven, se barnevernloven § 4-1 andre ledd jf. forskrift om medvirkning og tilfjelpsperson §§ 2 og 5. Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for, kan gis anledning til å ha med seg en person barnet har særlig tillit til i kontakten med barnevernet.

Krav til forsvarlighet gjelder for alle tjenester og tiltak etter barnevernloven, jf. loven § 1-4. Forsvarlighetskravet er en rettslig standard der innholdet i vesentlig grad blir bestemt av normer utenfor selve loven. Det nærmere innholdet vil utvikles over tid i takt med utviklingen av fagkunnskap og andre forhold som gir innsikt i og bidrar til normeringen av barnevernsområdet, som kvalitetsmål og faglige anbefalinger. Kravet må også forstås i lys av de øvrige bestemmelsene i barnevernloven, der særlig barnevernlovens formålsbestemmelse og bestemmelsen om hensynet til barnets beste er viktige tolkningsfaktorer. Det vises for øvrig til Prop. 106 L (2012–2013) *Endringer i barnevernloven*.

4 Endringer i lovens formålsbestemmelse

4.1 Gjeldende rett

Formålet med barnevernloven er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid og å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår, jf. § 1-1. Det understrekes i formålsbestemmelsen at barnevernet også har et ansvar for å bidra i mer generelt forebyggende arbeid rettet mot barn og unge. Dette er nærmere presisert i barnevernloven § 3-1. Formålsbestemmelsen skal uttrykke målene for barnevernmyndighetenes virksomhet, og fungere retningsgivende for tjenestens prioriteringer generelt og for tolkningen av de enkelte lovbestemmelser.

Etter gjeldende formålsbestemmelse er barneverntjenestens primæransvar å sikre at utsatte barn får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Barneverntjenesten har ansvar for å iverksette tiltak når barn lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, jf. barnevernloven kapittel 4.

Barns behov for kjærlighet kommer ikke til uttrykk i verken barneloven eller barnevernloven. I Prop. 106 L (2012–2013) *Endringer i barnevernloven* blir det fremhevet at barnevernet skal møte barn og familier med omsorg og empati og anerkjenne barnets behov for trygghet og kjærlighet. Barn og unge i barnevernet har påpekt at de har behov for varme og kjærlighet fra voksne, å bli tatt på alvor og lyttet til, og å få oppleve de samme forventningene fra voksne og ha de samme mulighetene som andre barn. I Stortingsmeldingen fra Barnevernsproffene fra 2011 ble det fremholdt at grunnmuren i barnevernet bør være varme og kjærlighet, at barn skal ha et mest mulig normalt liv, at barn og unges erfaringer er viktige utgangspunkt for å bestemme hvilken hjelp de skal få og at barn og unge skal møtes med vennlighet og med et ønske om samarbeid.

I fortalen til FNs barnekonvensjon fremgår det at statene som er part i konvensjonen «erkjenner at barn bør vokse opp i et familiemiljø, i en atmosfære av glede, kjærlighet og forståelse for å sikre full og harmonisk utvikling av deres personlighet». Fortalen er ikke rettslig bindende for kon-

vensjonsstatene, men skal gi veiledning om konvensjonens bakgrunn og formål.

Det følger av Grunnloven § 104 tredje ledd andre setning at staten skal legge til rette for barnets utvikling «fortrinnsvis i egen familie». Menneskerettighetsutvalget uttaler at det med denne formuleringen ikke er ment å ta stilling til hvem «egen familie» er. Utvalget uttaler at det er på det rene at statens myndigheter ikke kan være barnets familie.¹

4.2 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår å lovfeste at «barn bør vokse opp i trygghet, kjærlighet og forståelse, og helst i egen familie». Det foreslås at dette skal fremgå av utvalgets forslag til § 2 om «Barns rett til omsorg og beskyttelse. Barnets beste».

Utvalget skriver at første del av setningen «barn bør vokse opp i trygghet, kjærlighet og forståelse», er ment som en etisk bærebjelke for samfunnets innsats på barnevernsfeltet og som verdigrunnlag for den omsorgen som skal gis i barnevernets regi. Utvalget gir også uttrykk for at dette er sentrale elementer i den omsorgen barn har rett til å motta, og viser til at trygghet, kjærlighet og forståelse er sentrale elementer i forsvarlig omsorg.

Utvalget viser til Barnekomiteens generelle kommentar nr. 13 punkt 20 bokstav b der «manglende emosjonell støtte og kjærlighet» er regnet opp blant situasjonene som innebærer forsømmelse og omsorgssvikt. Det vises også til at en liknende formulering som den utvalget foreslår, finnes i barnekonvensjonens fortale.

Utvalget skriver at det er et sterkt ønske fra barn i utvalgets referansegrupper at begrepet kjærlighet tas inn i loven. Utvalget uttrykker at de er enige med Barnevernsproffene i at «lovens verdigrunnlag må være en grunnmur som barnevernet kan støtte seg til og at loven må inspirere bar-

¹ Dokument 16 (2011–2012) *Rapport til Stortingets president-skap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven*, s. 194.

nevernsarbeidere til å jobbe med varme i hjertet og på måter som bygger tillit og trygghet hos barn».

Videre har utvalget foreslått at det skal fremgå av bestemmelsen at barn helst bør vokse opp i egen familie. Utvalget skriver at «helst i egen familie» uttrykker det biologiske prinsipp. Videre skriver utvalget at formuleringen er inspirert av Grunnloven § 104 tredje ledd.

Utvalget foreslår i hovedsak en videreføring av barnevernlovens formålsbestemmelse med enkelte språklige endringer. I utvalgets forslag er ordlyden om at loven skal sikre barn «nødvendig hjelp og omsorg» til rett tid i bokstav a, erstattet med ordene «nødvendig omsorg og beskyttelse». I bokstav b foreslår utvalget å erstatte «barn og unge» med «alle barn» og at loven skal bidra til trygge og «gode» oppvekstvilkår for alle barn. Utvalget skriver at de språklige endringene ikke er ment å innebære realitetsendringer.

4.3 Høringsinstansenes syn

Om lag 40 høringsinstanser har uttalt seg om forslaget om å ta begrepet kjærlighet inn i barnevernloven. Av disse er flertallet positive til forslaget. Dette gjelder blant annet *Bufdir*, *Bufetat region Midt-Norge*, *Bufetat region nord*, *Bufetat region vest*, *Bufetat region øst*, *Fylkesmannen i Hordaland*, *Statens helsetilsyn*, *Drammen kommune*, *Fredrikstad kommune*, *Kristiansand kommune*, *Nittedal kommune*, *Oslo kommune*, *Randaberg kommune*, *Rauma kommune*, *Skien kommune*, *Stavanger kommune*, *Barnevernledernetverket i Nord-Trøndelag*, *Storfjorden barnevern for kommunene Skodje, Ørskog, Stordal og Norddal*, *Barnevernsproffene*, *Høgskolen i Innlandet*, *FO*, *Redd Barna*, *Barneombudet*, *Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet*, *Norsk psykologforening* og *Juristforbundet*. Flere av disse høringsinstansene har likevel innspill til forslaget. *Barnevernsproffene* i Forandringsfabrikken har over flere år vært opptatt av at kjærlighet bør fremgå av barnevernloven. I sin høringsuttalelse skriver *Barnevernsproffene* blant annet:

«Barn og unge fra nord til sør i landet, har det siste tiåret sterkt etterlyst et barnevern som arbeider mer og tydeligere med kjærlighet. Med kjærlighet mener vi først og fremst menneskevarme – gjennom varme øyne, varmt kroppsspråk, varme ord – og å lytte for å prøve å forstå helt til bunns. Med kjærlighet mener vi også snille, varme handlinger – som å unngå

belønning og konsekvenser når et barn gjør dumme handlinger fordi det har det vondt. Det kan også bety å oppmuntre før eksamen, huske bursdager – kort sagt varme ord og handlinger, gitt fra hjertet. Noen i barnevernet gjør dette, men barn og unge over hele landet sier at altfor mange barnevernsarbeidere ikke snakker og handler med nok varme til at det kjennes trygt for barn og unge til å fortelle dem det viktige å fortelle.

(...)

Mange steder rundt om i landet understreker fagfolk at vi må huske at barnevernet skal gi omsorg. Omsorg er et bedre ord å bruke enn kjærlighet, sier de da. Vi er ikke uenige i at barnevernet skal gi omsorg, selvfølgelig er vi ikke det. Men omsorg er ikke nok, og for mange av oss har opplevd at det kan gis kaldt.

(...)

Vi ber nå om støtte fra alle voksne til at kjærlighet blir del av norsk barnevern sitt formål. Vi ber dere samtidig legge vekk eventuelle meninger for eller mot ordet. Barn og unge over hele Norge ber om kjærlighet – og VET det funker! Gir barnevernsarbeidere kjærlighet, møter de mer åpenhet fra både barn og foreldre. De får bedre kontakt med oss – og det blir lettere å fortelle dem hvordan livet kjennes og hva vi ønsker oss framover. De vil også møte mer takknemlige barn – og får kjærlighet tilbake. Fagfolk får det bedre på jobb, dette meldes til oss fra mange av Mitt Liv-tjenestene og institusjonene. De jobber tettere på ungene. Og norsk barnevern blir mer treffsikkert.»

Høringsinstansene som er positive til forslaget fremhever blant annet at de er enige i utvalgets begrunnelse for å ta kjærlighet inn i loven, at kjærlighet er en del av det å gi forsvarlig omsorg og bør være en etisk bærebjelke eller verdigrunnlag for omsorg i barnevernets regi. *Redd Barna* berømmer utvalget for å ha kommet med et lovforslag som innebærer en «kjærlighetsparagraf». *Bufetat region vest* uttaler at «Bestemmelsen vil bidra til å fremheve disse elementene [trygghet, kjærlighet og forståelse] som det sentrale verdigrunnlaget for barnevernets arbeid».

Barneombudet uttaler:

«Slik Barneombudet ser det, styrkes forslaget av at utvalget her har klart å legge til side fastlagte normer for hva som er egnet for lovfesting, og heller lyttet til ungdommenes ideer og tanker om hva som er viktig å få presisert i en

lov som gjelder barns rett til omsorg og beskyttelse.»

Norsk psykologforening uttrykker også støtte til forslaget, og uttaler:

«Bestemmelsen bidrar til forståelsen av hva som skal være viktig og ved å benytte begreper som kjærlighet tør man sette ord på noe så selvfølgelig, men likevel så vanskelig som at relasjoner barnet skal ha til sine hjelpere/omsorgsgivere må ha varme, en positiv holdning, stor toleranse og god veiledning overfor barnet.»

I utvalgets forslag fremgår det at barn helst «bør» vokse opp i trygghet, kjærlighet og forståelse. Flere høringsinstanser, blant annet *Bufetat region nord, Oslo kommune, Randaberg kommune, Stavanger kommune, Kristiansand kommune og Barnevernledernetverket i Nord-Trøndelag*, mener at dette må være en rett for barnet eller at «bør» må byttes ut med «skal». Flere instanser gir også uttrykk for at de anser «trygghet, kjærlighet og forståelse» som sentrale elementer i forsvarlig omsorg.

Fylkesnemnda i Hordaland og Sogn og Fjordane mener det derimot er problematisk å ta ordet «kjærlighet» inn i en rettighetslov, særlig når ordet fremkommer i lovforslaget som omhandler barnets rett til omsorg og beskyttelse. De mener imidlertid at ordet kan beholdes i loven dersom det plasseres i lovens formålsbestemmelse. Også *Barnevernsproffene og Statens helsetilsyn* vurderer at forslaget bør fremgå av lovens formålsbestemmelse. Enkelte av høringsinstansene peker på at det ikke er enkelt å gi begrepet kjærlighet rettslig innhold, og at det er uklart hva det innebærer eller hvordan det skal håndheves. Blant annet peker *Bufetat region Midt-Norge* på at trygghet, kjærlighet og forståelse ikke er «egnet som vurderingsnormer knyttet til tiltak i barnevernet, da det kan være utfordringer knyttet til forståelsen av innholdet i begrepene».

Kirkens bymisjon mener at kjærlighet lett kan oppleves å bli et «subjektiv ladet ideal», og problematiserer om «...det for eksempel [er] omsorgspersonens forsøk på å gi kjærlighet som skal gjøres gjeldende, eller ... hvorvidt barnet eller ungdommen har opplevd å motta kjærlighet».

Landsforeningen for barnevernsbarn skriver i sin høringsuttalelse at de ser på det som utfordrende å lovfeste en rett til kjærlighet, og viser til at:

«... kjærlighet bygger på relasjoner over tid. Det er vår mening at fokus heller bør ligge på

at de som jobber med barn og unge har relasjonskompetanse og ikke minst er personlig egnet til den jobben de skal utføre i tråd med de utfordringer barnet har. For oss føles det kunstig å innføre kjærlighet som begrep i en lov, fordi det er et opplevd fenomen som er vanskelig å etterprøve. LFB mener det er riktige å snakke om en rett til omsorg i stedet. Mens kjærlighet er et abstrakt begrep, er omsorg noe mer håndfast og mulig å vurdere. Omsorg krever varme, engasjement og voksne som strekker seg, altså inneholder det mye av det vi antar utvalget mener når de foreslår å ta inn begrepet kjærlighet, uten at det blir så abstrakt at det risikerer å bli en flokkel.»

I høringsuttalelsen fra *fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker* fremgår det at det er delte meninger om forslaget om å ta begrepet kjærlighet inn i loven. Fylkesnemndenes flertall uttrykker at de for så vidt er enig i begrunnelsen til utvalget om å ta begrepet «kjærlighet» inn i lovtteksten, men at det er vanskelig å gi begrepet et rettslig innhold. Fylkesnemnda i Nordland, Fylkesnemnda i Troms og Finnmark og Fylkesnemnda i Østfold støtter ikke forslaget. Gjennomgående peker disse fylkesnemndene på utfordringer knyttet til å gi «kjærlighet» rettslig innhold. Fylkesnemnda i Østfold peker særlig på at det «... rent umiddelbart [synes] svært utfordrende å bevisføre, og videre vurdere, om barnet er gitt kjærlighet eller ikke».

Instanser som *Barneombudet, Redd Barna, Juristforbundet, Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet* og *Norsk psykologforening* ser de ovennevnte innvendingene, men støtter likevel utvalgets forslag. *Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet* uttaler:

«Begrepet [kjærlighet] er vanskelig definerbart, og det er vanskelig å vurdere om innføringen vil medføre store endringer i praksis, men det vil kunne kommunisere noe viktig til barn om intensjonen barneverntjenesten og tjenestens ansatte har. BiA er fornøyd med måten begrepet er plassert inn i lovtteksten. Begrepet kan, slik det er formulert i lovens tekst, legges til grunn som en anerkjennelse av barnets behov for kjærlighet, ikke forstått som at ansatte i barneverntjenesten er pålagt å føle kjærlighet. Vi forstår dette som at barnevernet i alle beslutninger som tas, skal sørge for å anerkjenne barnets behov for tilknytning og for å vokse opp i et miljø preget av omtanke og emosjonelt støttende omsorg.»

Fylkesmannen i Oslo og Akershus uttrykker at det er et godt perspektiv å ta kjærlighet inn i loven for å inspirere til godt barnevernfaglig arbeid, og uttaler:

«Disse måtene å jobbe på, som det i dette fundamentet vises til, er gjerne svært komplekse prosesser som krever inngående faglig forståelse og erfaring i å møte barn som har det vanskelig. Barn som har historier med svik og brutte relasjoner bak seg, må gis muligheten til å teste og prøve ut om de nye relasjonene og grensene som tilbys, holder. Dette kan kreve svært mye av de voksne rundt barna. Mange barn og unge har det så vanskelig at de voksne som skal møte dem med kjærlighet må ha særskilt kunnskap om akkurat hva som skal til i kommunikasjonen og samspeilet for at det konkrete barnet faktisk skal oppleve at det blir hørt og sett. Svært ofte holder det ikke kun å spørre barnet der og da. Man må også være i stand til å holde ut, kjenne til gode måter å spørre på, vite hva som kan gjøre det mulig å stå i en relasjon som barnet kanskje er redd for å gå inn i. Flere barn beskriver at «de voksne sto i det» og «de tålte meg» som det viktigste i relasjonen.»

Velferdsforskningsinstituttet NOVA mener at utvalgets forslag bør utgå, og viser til to grunner. For det første mener de at prinsippet om barnets beste er den etiske bærebjelken for norsk barnevern, det uttales i den anledning at «... *det bør vurderes om ikke et nytt etisk grunnprinsipp vil kunne føre til forvirring om hvilke avveininger barnevernet skal legge til grunn for sitt arbeid*». For det andre uttaler *Velferdsforskningsinstituttet NOVA* at «... *formuleringen og oppfordringen: «bør vokse opp i trygghet, kjærlighet og forståelse», [har] mer å gjøre i et forarbeid til «lov om barn og foreldre» § 30, enn i en lov om barnevern*».

Flere høringsuttalelser er kritisk til at utvalget vil lovfeste at barn bør vokse opp i trygghet, kjærlighet og forståelse og «helst i egen familie».

Barnevernledernetverket i Nord-Trøndelag (BLNT) uttaler:

«BLNT vil bemerke at det kan gi et utydelig budskap når loven her kombinerer «Barn bør vokse opp i egen familie» med «så fremt at det ikke er forbundet med risiko og utrygghet». Barnevernloven er til for barn som opplever at å vokse opp i sin familie kan være forbundet med risiko, og har behov for beskyttelse nettopp fordi omsorgen ikke utøves til barnets beste.»

Få høringsinstanser har hatt innspill til utvalgets forslag til endringer i lovens formålsbestemmelse. *Justis- og beredskapsdepartementet* er kritiske til utvalgets forslag om å endre «nødvendig hjelp og omsorg» til nødvendig omsorg og beskyttelse. *Justis- og beredskapsdepartementet* uttaler:

«Det er positivt at barnets rett til beskyttelse tydeliggjøres. Vi er likevel usikre på hva det kan bety at ordet «hjelp» er tatt ut her? Det er mulig at «rett til hjelpetiltak» fungerer som en erstatning eller «veier opp» for dette. Vi er på den ene siden enig i at barnevernets mandat ikke kan favne for bredt i befolkningen. På en annen side, dersom ordvalget representerer en dreining i fokus bort ifra tidlig intervensjon for utsatte barn, og mot et barnevern som engasjerer seg først når problemene er blitt omfattende, er dette ikke en ønsket utvikling. Vi foreslår derfor følgende formulering: «nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse.»

Forskergruppen for barnerett ved Universitetet i Tromsø mener at flere mål og sentrale menneskerettslige elementer bør fremgå direkte av barnevernlovens formålsbestemmelse, og at bestemmelsen blant annet bør vise til respekten for menneskeverd og integritet. Det uttales videre:

«I andre deler av velferdslovgivningen der det gis adgang til inngripende tiltak, er det henvisninger til disse basale menneskerettigheter. Dessuten mener vi at det i formålsbestemmelsen bør vises til et overordnet mål om at lovens bestemmelser skal bidra til å fremme trygghet og tillitsforhold mellom barneverntjenesten og barnet samt dets familie, se for eksempel pasient- og brukerrettighetsloven § 1-1 andre ledd.»

Høgskolen i Østfold uttaler at de forutsetter at formålsbestemmelsen ikke utvider barnevernets ansvar for generell forebygging.

4.4 Departementets vurdering og forslag

Barnevernloven er en lov om og for barn, og departementet mener det er viktig å lytte til barnas innspill til lovendringer. Mange barn i barnevernet har over flere år fremhevet betydningen av å bli møtt med varme og kjærligheten fra voksne, særlig har *Barnevernsproffene* fremhevet at dette må være et verdigrunnlag for barnevernsarbeid.

dere og en «grunnmur» i barnevernloven, se omtale under gjeldende rett. Forslaget om å ta «kjærlighet» inn i barnevernloven har fått bred støtte i høringen, blant annet roser sentrale høringsinstanser som *Redd Barna* og *Barneombudet* forslaget.

Barn har behov for å føle trygghet, stabilitet og tilhørighet og bli møtt av voksne som viser dem omtanke og varme, har forventninger til dem, stiller krav, anerkjenner dem for deres individualitet og ikke gir dem opp. De som arbeider direkte med barn i barnevernet vil være viktige voksenfigurer, rollemodeller og omsorgspersoner i barnas liv. Nyere studier viser at både barn og ansatte i barnevernet anser kjærlighet som en sentral verdi i utøvelsen av sosialarbeiderrollen.²

Barnevernet skal gi barn i barnevernet omsorg og empati og anerkjenne deres behov for trygghet og kjærlighet. Det fremgår av dagens lov at formålet med barnevernloven er å bidra til at barn får nødvendig omsorg. Trygghet, kjærlighet og forståelse er viktige elementer i god omsorg som alle barn har behov for.

Departementet er enig med de høringsinstansenes som mener at det ikke er enkelt å gi begrepene trygghet, kjærlighet og forståelse et rettslig innhold. Å gi kjærlighet eller å oppleve trygghet, kjærlighet og forståelse er subjektive følelser som vanskelig kan defineres og som ikke er egnet til å håndheve. *Landsforeningen for barnevernsbarn* fremhever i sin høringsuttalelse at det viktigste er at barna får god omsorg. De uttrykker at de er skeptisk til å gi barn en rett til kjærlighet, men fremhever samtidig at omsorg krever varme, engasjement og voksne som strekker seg.

Det fremgår allerede i dag at det sentrale formålet med barnevernloven er å sikre at utsatte barn får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Departementet foreslår derfor å supplere barnevernlovens formålsbestemmelse § 1-1 med at loven skal bidra til at barn møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse. Det gis med en slik bestemmelse ikke en rett til å oppleve trygghet, kjærlighet og forståelse, som kan håndheves og etterprøves. Formålsbestemmelsen gir uttrykk for målene for barnevernmyndighetenes virksomhet, og fungerer retningsgivende for tjenes-

tens prioriteringer generelt og for tolkningen av de enkelte lovbestemmelsene. Selv om forslaget ikke innebærer noen nye rettigheter for barnet eller plikter for barnevernet, mener departementet at forslaget vil ha en viktig symbolsk verdi og signalisere en forventning om at ansatte i barnevernet møter barn med trygghet, kjærlighet og forståelse. Dette forutsetter at ansatte i barnevernet som jobber direkte med barn har relasjonskompetanse og er personlig egnet til å jobbe med barn.

Departementet går i denne omgang ikke videre med forslaget om å lovfeste at barn «helst bør vokse opp i egen familie». At barn «helst bør vokse opp i egen familie» gir blant annet uttrykk for det biologiske prinsipp som er et av de grunnleggende faglige prinsippene i barnevernet. Departementet er enig i at barn som et utgangspunkt har best av å vokse opp i sin familie. Hvordan de faglige prinsippene for barnevernet eventuelt skal fremgå av barnevernloven må imidlertid vurderes nærmere. Departementet vil utrede dette i arbeidet med en ny barnevernlov.

Barnevernlovutvalget har foreslått at ordlyden i § 1-1 om at loven skal sikre at barn får «nødvendig hjelp og omsorg» erstattes med at loven skal sikre at barn får «nødvendig beskyttelse og omsorg». Utvalget har ikke ment at dette skal innebære en realitetsendring. Departementet er likevel skeptisk til å ta ordet «hjelp» ut av formålsbestemmelsen. Barnevernet er først og fremst en hjelpetjeneste til barn og foreldre, og frivillige hjelpetiltak er det mest brukte tiltaket i barnevernet. Departementet vil derfor beholde at lovens formål er å sikre at barn får «hjelp og omsorg» men foreslår å supplere ordlyden med at loven også skal sikre at barn får nødvendig beskyttelse.

Videre foreslår departementet å opprettholde utvalgets forslag om å innta i formålsbestemmelsen at barn og unge skal sikres trygge «og gode» oppvekstvilkår. Forslaget innebærer ingen endringer av gjeldende rett og utvider ikke barnevernets ansvar for generelt forebyggende arbeid, men anerkjenner at barn og unge både skal ha en trygg og en god oppvekst.

Departementet foreslår etter dette endringer i barnevernlovens formålsbestemmelse som avviker noe fra forslaget i NOU 2016: 16 *Ny barnevernslov*, det henvises til utkast til lovtekst § 1-1.

² Thrana, H. M. (2016). *Kjærlighetens inntreden i barnevernet – en utfordring for den profesjonelle relasjon?* i Tidsskriftet Norges Barnevern, 93 (2), s. 97–109 og Thrana, H. M. (2016). *Kjærlighet – en anerkjennelsesrelasjon i arbeid med utsatt ungdom* i Fontene Forskning 1/2014, årgang 7, s. 5.

5 Barnets rett til nødvendige barneverntiltak

5.1 Gjeldende rett

Barn har i en viss utstrekning individuelle rettigheter til omsorg og beskyttelse etter Grunnloven, FNs barnekonvensjon og den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK), se kapittel 3.

Gjeldende barnevernlov gir ikke barn en rett til tjenester eller tiltak fra barnevernet. Formålet med barnevernloven er at barn skal få nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samt å bidra til at barn får trygge oppvekstvilkår. For å nå disse målene er barneverntjenesten og kommunen pålagt plikter, men barnet er ikke gitt en korresponderende rett til tjenester eller tiltak. Barneverntjenesten er forpliktet til å gjennomgå bekymringsmeldinger, åpne undersøkelsessak, iverksette barneverntiltak eller fremme sak om tvangsvedtak for fylkesnemnda. Videre er barneverntjenesten forpliktet til å gjennomføre tiltakene.

Barneverntjenesten skal treffe vedtak om hjelpetiltak når lovens vilkår er oppfylt. Hvilken type hjelpetiltak som skal settes i verk og omfanget av hjelpetiltaket, er i stor grad overlatt til kommunens skjønnsutøvelse. Barneverntjenesten har plikt til å iverksette tiltak som er forsvarlige og til barnets beste. Innenfor disse rammene har kommunen et handlingsrom.

Dersom barnets behov ikke kan avhjelpes med frivillige hjelpetiltak, skal barneverntjenesten fremme sak om tvangstiltak for fylkesnemnda så fremt det er nødvendig og til barnets beste. Videre skal barneverntjenesten treffe akuttvedtak når vilkårene i loven er oppfylt. Dersom barneverntjenesten vurderer at barnet ikke kan flytte hjem igjen, må barneverntjenesten fremme sak for fylkesnemnda innenfor lovens frister.

Fylkesnemnda skal treffe vedtak om tvangstiltak når vilkårene i loven er oppfylt. Treffer fylkesnemnda vedtak om tiltak, plikter barneverntjenesten å gjennomføre tiltaket.

Videre skal den enkelte kommune sørge for de bevilgninger som er nødvendige for å yte tjenester og tiltak etter barnevernloven, jf. § 9-1. En kommune kan ikke unnlate å gripe inn for å gi barn nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse med

den begrunnelse at det ikke er nødvendige ressurser tilgjengelig.

I noen bestemmelser i barnevernloven fremgår det at barneverntjenesten «skal» treffe vedtak, som for hjelpetiltak etter § 4-4 og akuttvedtak etter § 4-6 første ledd. Etter disse bestemmelsene fremgår det eksplisitt av loven at barneverntjenesten er forpliktet til å iverksette vedtak når vilkårene i loven er oppfylt. For andre vedtak, fremgår det at barneverntjenesten «kan» treffe vedtak, for eksempel akuttvedtak når det er fare for at et barn blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet, jf. § 4-6 annet ledd. Også bestemmelsen om omsorgsovertakelse er formulert som at det «kan» treffes vedtak når vilkårene i § 4-12 er oppfylt. At det står «skal» for noen barnevernvedtak og «kan» for andre, er ikke ment å angi at beslutningsorganet har en plikt til å iverksette visse typer vedtak, men at det for andre vedtak kan utvises skjønn i spørsmålet om vedtak skal iverksettes. Dersom vilkårene for tiltak i loven er oppfylt, skal det treffes vedtak. Hvorvidt vilkårene er oppfylt, herunder om et tiltak er til barnets beste, vil imidlertid bero på en skjønnsvurdering. Det vil ikke være i tråd med lovens formålsbestemmelse hvis en barneverntjeneste unnlater å gripe inn og treffe nødvendige tiltak eller fremme sak for fylkesnemnda når den vurderer at lovens vilkår for tiltak er oppfylt. Det vil også være et brudd på forsvarlighetskravet i § 1-4 å unnlate å gripe inn med nødvendig og forsvarlig hjelp når lovens vilkår er oppfylt. Fylkesmannen skal føre tilsyn med at kommunene utfører sine plikter etter loven, og forsømmelser eller å unnlate å gi hjelp når barn har behov for det, vil medføre avvik. Kommuner kan også bli erstatningsansvarlige som følge av kritikkverdig passivitet eller for uhjemlet eller feilaktige avgjørelser i barnevernet. På bakgrunn av forsømmelser i barnevernsaker, kan staten også bli klaget inn for den europeiske menneskerettstol (EMD) for brudd på EMK.

Selv om barn ikke er gitt rett til tjenester og tiltak etter barnevernloven, har barn og foreldre flere prosessuelle rettigheter som skal ivareta deres rettssikkerhet. Barn har rett til å bli hørt, jf. FNs barnekonvensjon artikkel 12 og Grunnloven § 104.

Barnevernloven gir nærmere regler om barns medvirkning i barnevernsaker i §§ 4-1 og 6-3.

Fylkesmannen er klageinstans for barneverntjenestens vedtak, jf. barnevernloven § 6-5. Fylkesmannen kan prøve alle sider av saken, jf. § 6-6. Foreldre som er part i saken kan påklage vedtaket til fylkesmannen. Et barn som har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder, kan opptre som part i saken og gjøre partsrettigheter gjeldende, jf. § 6-3 annet ledd. Barnet kan dermed påklage barneverntjenestens vedtak til fylkesmannen.

Fylkesnemndas vedtak kan bringes inn for domstolen for rettslig overprøving av kommunen eller den private part, jf. barnevernloven § 7-24. Domstolen kan prøve alle sider av saken, jf. tvisteloven § 36-5. Foreldre som er part i saken kan kreve rettslig overprøving. I saker for fylkesnemnda kan barn som utgangspunkt opptre som part ved fylte 15 år. Fylkesnemnda kan innvilge yngre barn partsrettigheter i særskilte tilfeller, jf. § 6-3 annet ledd. I sak som gjelder tiltak for barn med atferdsvansker eller tiltak for barn som kan være utsatt for menneskehandel, skal barnet alltid regnes som part, jf. § 6-3 annet ledd. Barn som kan opptre som part etter § 6-3 annet ledd kan bringe fylkesnemndas vedtak inn for tingretten for rettslig overprøving, jf. § 7-24. Den private part har rett til fri sakførsel uten behovsprøving i saker for fylkesnemnda, jf. rettshjelploven § 17 tredje ledd. Det samme gjelder ved domstolsbehandling av fylkesnemndas vedtak, jf. rettshjelploven § 16.

Mindreårige har partsevne i saker for domstolen, jf. § 2-1 første ledd, men er bare prosessdyktige hvis det følger av særlige lovbestemmelser, jf. tvisteloven § 2-2 tredje ledd. Dette innebærer at barnet må ha fylt 18 år for selv å opptre i en rettsak, jf. § 2-1 første ledd. Mindreårige er dermed avhengige av vergen for å kreve erstatning fra kommunen på grunn av feil eller forsømmelser i barnevernet, for å gå til sak mot staten for brudd på EMK eller bringe fylkesmannens vedtak i klagesak over barneverntjenestens vedtak inn for domstolen.

Selv om barnets prosessuelle rettigheter i stor grad avgjøres av barnets alder, kan alle henvende seg til barneverntjenesten for bistand. Barneverntjenesten må følge opp alle henvendelser, også fra barn, som en bekymringsmelding og åpne undersøkelsessak og treffe vedtak om tiltak eller fremme sak for fylkesnemnda hvis barnets situasjon og behov tilsier det.

Etter kapittel 5A i barnevernloven skal Barne-, ungdoms- og familieetaten gi barn som har kommet til riket og søkt asyl uten foreldre eller andre med foreldreansvar, tilbud om opphold på et

omsorgssenter for mindreårige. Tilbudet gjelder for barn som er under 15 år når asylsøknaden fremmes og tilbudet skal gjelde fra barnet blir overført fra utlendingsmyndighetene til Barne-, ungdoms- og familieetaten frem til det blir bosatt i en kommune eller forlater riket, jf. § 5A-1. For barn over 15 år gjelder bestemmelsen fra den tid Kongen bestemmer, jf. § 5A-1. Barne-, ungdoms- og familieetaten er forpliktet til å tilby barn opphold i omsorgssenter når disse vilkårene er oppfylt. Det følger av § 5A-10 at utgiftene forbundet med opphold i omsorgssenter i medhold av § 5A-1 dekkes av Barne-, ungdoms- og familieetaten. Barn har ikke rett til opphold i omsorgssenter etter gjeldende rett.

5.2 Tidligere utredninger og anbefalinger

Spørsmålet om barn skal gis en rett til barneverntjenester ble drøftet, men ikke foreslått i høringsnotat til barnevernlov av 13. juni 1991. Flere offentlige utredninger har senere anbefalt at barnevernloven bør bli en rettighetslov, se NOU 2000: 12 *Barnevernet i Norge – Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer* (Befringutvalget), NOU 2009: 22 *Det du gjør, gjør det helt – Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge* (Flatøutvalget) og NOU 2012: 5 *Bedre beskyttelse av barns utvikling* (Raundalenutvalget).

Befringutvalget anbefalte i NOU 2000: 12 at barnevernloven burde lovfeste barnets rett til barneverntjenester for å tydeliggjøre at barn og barns interesser står i fokus. Det ble vist til at lovfesting ville bidra til harmonisering av regelverket ettersom sosialtjenesteloven og kommunehelse- tjenesteloven ga rett til hjelp. Utvalget mente det kunne være grunn til en reservasjon for «rett til tvang» særlig for tvangsplasseringer på grunn av alvorlige atferdsvansker. Befringutvalget pekte også på at den praktiske betydningen for barn av en lovfesting av rett til hjelp fra barneverntjenesten, ikke bør overvurderes, ettersom barneverntjenesten allerede har plikt til å iverksette undersøkelser og tiltak.

St.meld. nr. 40 (2001–2002) *Om barne- og ungdomsvernet* kom som en oppfølging av Befringutvalgets utredning. I stortingsmeldingen ble det foretatt en samlet vurdering av om barn skal gis rett til barneverntjenester. Det ble konkludert med at det var såpass tungtveiende argumenter mot rettighetsfesting at forslaget ikke ble fulgt opp. Det ble vist til at eksisterende virkemidler med plikter for barneverntjenesten og kommunen

og klagerett for private parter, samlet sett tar hensyn til barn på en tilfredsstillende og formålstjenelig måte. Det ble lagt vekt på at det viktigste er at barn får hjelp og ikke at barn har en rett til hjelp. Det ble dermed lagt mindre vekt på at rettighetsfesting kan ha en positiv signaleffekt.

I NOU 2009: 22 anbefalte Flatøutvalget at barnevernloven bør gi barn rett til barneverntjenester. Utvalget fremhevet at rettighetsfesting er blitt vanlig innenfor velferdssektoren også for barn og unge. Eksempler på dette er rett til undervisning, nødvendig helsehjelp og sosiale tjenester. Utvalget viste til at rettighetsfesting vil sende et viktig politisk signal fordi det gjenspeiler synet på barn som individer med egne interesser. Det ble også vist til at rettighetsfesting vil bidra til å styrke barnets rettsstilling og tydeliggjøre rettigheter som allerede følger av barnekonvensjonen og andre internasjonale konvensjoner. Flatøutvalget var også opp-tatt av at rettighetsfesting kan bidra til å avstigmatisere barnevernet ved å bidra til en mer positiv profilering hvis tjenestene assosieres med tjenestemottakers rettigheter, ikke tjenesteyters plikter. Det ble vist til at rettighetsfesting også kan bidra til at flere melder saker til barnevernet som igjen kan gjøre at barneverntjenesten kan komme tidligere inn og samarbeide bedre med andre tjenester.

I NOU 2012: 5 viste Raundalenutvalget til at toneangivende juridiske forskere, Flatøutvalget, Befringutvalget, Barneombudet og en rekke interesseorganisasjoner har anbefalt å gjøre barnevernloven til en rettighetslov, og utvalget sluttet seg til Flatøutvalgets forslag. Raundalenutvalget imøtegår flere av argumentene mot rettighetsfesting som fremsettes i stortingsmelding nr. 40. Utvalget viser blant annet til at også rettigheter i annen velferdslovgivning er skjønnspregede uten at dette har hindret rettighetsfesting. Raundalenutvalget mener det heller ikke er problematisk med en «rett til tvang» fordi det primært må ses som en rett for barnet til beskyttelse mot en skadelig omsorgssituasjon. At rettighetsfesting potensielt kan få ressursmessige konsekvenser, mener utvalget heller bør ses som et eventuelt utslag av at loven virker og at flere mottar nødvendig hjelp, enn en negativ uforutsigbar konsekvens. Utvalget peker imidlertid på at domstolene kan få vanskeligheter med å fatte beslutninger i enkeltsaker fordi de ikke har myndighet til å vurdere disponeringen av kommunens prioriteringer av midler til barnevernet opp mot andre prioriteringer.¹

¹ NOU 2012: 5 *Bedre beskyttelse av barns utvikling*, kapittel 13.2.

5.3 Utvalgets forslag

Barnevernslovutvalget foreslår i likhet med tidligere offentlige utvalg at barnevernloven bør bli en rettighetslov for barn. Utvalget foreslår en lovbestemmelse der det fremgår at barn har rett til nødvendige tjenester og tiltak etter loven når vilkårene for det er oppfylt. Med en slik lovgivningsteknikk får barn ikke rett i flere tilfeller, eller til noe mer, enn det barneverntjenesten allerede er forpliktet til å gi etter lovens bestemmelser. Utvalget har i utformingen av bestemmelsen sett hen til retten til nødvendige helse- og omsorgstjenester i pasient- og brukerrettighetsloven.

Utvalget mener at retten til tjenester og tiltak bør knyttes til alle virkemidler i loven, både frivillige tiltak og tvangstiltak. Utvalget ser utfordringer med å gi rett til tvangstiltak, men anbefaler likevel at det gis en rett til tvangstiltak fordi også tvangstiltakene har som mål å bedre barnets situasjon og gi nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Utvalget mener også at forslaget om rettighetsfesting innebærer at alle barn får rett til å få et krav om tjenester og tiltak vurdert av barneverntjenesten.

Retten til tjenester og tiltak vil etter utvalgets forslag bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfellet. Vilråene for det aktuelle tiltaket må være oppfylt, i tillegg til at tiltaket må være nødvendig. Utvalget presiserer at rettighetsfesting ikke endrer vilråene for tiltak, verken terskelen for å iverksette tiltak eller krav om samtykke fra foreldre og barn ved frivillige tiltak. Barneverntjenesten må vurdere barnets situasjon ut fra vilråene for tiltak i loven og ut fra hva som vil være forsvarlig, herunder at tiltaket må være riktig og egnet i den konkrete saken, og ikke mer inngripende enn nødvendig.

Utvalget viser til at retten til nødvendige tjenester og tiltak ikke innebærer at et barn automatisk får rett til et tiltak eller rett til et bestemt tiltak, for eksempel støttekontakt, institusjonsplass eller støtte til ferie av en viss lengde.

Hvis vilråene for tiltaket er oppfylt, er det fortsatt bare det «nødvendige» barnet har rettskrav på. Utvalget mener det ikke kan legges til grunn noen standardisert minstenorm for hva rettigheten består i, da retten uansett vil måtte fortolkes ut fra barnets situasjon og behov. Utvalget presiserer at der flere tiltak tilfredsstiller disse vilråene, vil også økonomi og kostnader være relevant ved valg av tiltak. Utvalget legger til grunn at kommunene også ved en rettighetsfesting vil ha et handlingsrom til å finne kostnadseffektive og gode løsninger.

Utvalget viser også til at barnets rett til nødvendige tjenester og tiltak vil gjelde uavhengig av kommunens ressursituasjon. Utvalget viser til at kommunen allerede i dag har plikt til å sørge for nødvendige bevilgninger til lovpålagte tiltak og tjenester etter barnevernloven.

Utvalget legger til grunn at de vanlige forvaltningsmessige klageordningene som gjelder for barnevernvedtak vil gjelde for krav om rett til tjenester eller tiltak. Hvorvidt barnet selv kan håndheve sin rett avhenger av om barnet har partsrettigheter eller ikke, som beskrevet under gjeldende rett. Utvalget presiserer at rettighetsfesting for barn ikke i seg selv innebærer at barn får utvidede prosessuelle rettigheter. Utvalget foreslår imidlertid, i tillegg til rettighetsfesting, å senke aldersgrensen for når barn har partsrettigheter fra 15 til 12 år, samt å innføre en særregel om at barn med partsrettigheter etter barnevernloven kan bringe fylkesmannens vedtak i klagesak inn for domstolen.

Utvalget legger for øvrig til grunn at aktsomhetsnormen ved kommunens eventuelle erstatningsansvar ikke skal påvirkes ved at det innføres rettskrav på barneverntjenester.

5.4 Høringsinstansenes syn

Høringen viser at det er en stor oppslutning om å gi barn rett til barneverntiltak. Over 90 høringsinstanser har uttalt seg om utvalgets forslag. Under 10 av disse fremstår å være imot forslaget.

Blant høringsinstansene som gir uttrykk for at de støtter eller er positive til forslaget om rettighetsfesting er *Bufdir, Bufetat region vest, Bufetat region Midt-Norge, fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, Statens helsetilsyn, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Fylkesmannen i Buskerud, Fylkesmannen i Hedmark, Fylkesmannen i Rogaland, Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Bergen, Høyskolen i Østfold, Høyskolen i Oslo og Akershus, VID – vitenskapelige høyskole, Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter, Sekretariatet for konfliktrådet, Statens barnehus Norge, Statens sivilrettsforvaltning, Krisesentersekretariatet, Alta kommune, Asker kommune, Askim kommune, Bergen kommune, Bodø kommune ved barneverntjenesten, Horten kommune, Kristiansand kommune, Nittedal kommune, Nøtterøy kommune ved Nøtterøy og Tjøme barneverntjeneste, Oslo kommune, Porsgrunn kommune, Randaberg kommune, Rauma kommune, Sandnes kommune, Skien kommune, Stavanger kommune, Tromsø*

kommune, Trondheim kommune, Trysil og Engerdal barneverntjeneste, Vennesla kommune ved Midt-Agder barneverntjeneste, Barneombudet, Pasient- og brukerombudet i Oslo og Akershus, RKBU Vest, RKBU Midt-Norge, FO, Den norske legeforening, Norsk sykepleierforbund, Fagforbundet, Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet, UNIO, Norges juristforbund, Norsk psykologforening, Norsk fosterhjemforening, NHO service, Barnevernsprofesene, Landsforeningen for barnevernsbarn, Den norske advokatforening, Redd barna, UNICEF Norge, Norges røde kors, Stine Sofies Stiftelse, SOS barnebyer Norge og Voksne for barn. Flere av høringsinstanser har likevel merknader til forslaget.

Mange høringsinstanser har innspill til lovforslaget, herunder *Justis- og beredskapsdepartementet, Politidirektoratet, Bærum kommune, Farsund kommune, Fredrikstad kommune, Hobøl kommune, Marker kommune, Ringsaker kommune, Rømskog kommune, Skiptvet kommune, Trøgstad kommune, Norsk barnevernlederorganisasjon (NOBO) og Kirkens Bymisjon.*

Høringsinstanser som fremstår å være imot utvalgets forslag er *Gjerstad kommune, Sola kommune, Lørenskog kommune, KS, Forskergruppe for barnerett ved Universitetet i Tromsø og Foreningen for sosialt arbeid (FSA).* KS gir uttrykk for at rettighetsfesting ikke er ønskelig så lenge barnets rettslige stilling kan styrkes tilfredsstillende på andre måter.

Mange høringsinstanser som er positive til rettighetsfesting fremhever at det å gi barn individuelle rettigheter vil styrke barnets stilling i barnevernsaker. Flere viser til at en rettighetsfesting vil bidra til å tydeliggjøre at barnets rettigheter og behov står i sentrum for barnevernets virksomhet og at barnet er hovedpersonen i en barnevernsak. Mange høringsinstanser viser til at å gi barnet en individuell rett til barneverntjenester kan ha en viktig symbolsk, pedagogisk og psykologisk effekt. Det blir blant annet trukket frem at rettighetsfesting kan innebære at flere barn blir bevisst seg selv som rettighetshaver og kontakter barneverntjenesten. Det blir også vist til at rettighetsfesting kan bidra til et mer positivt syn på barnevernets ansvar og oppgaver og senke terskelen for både privatpersoner og profesjonelle til å kontakte barnevernet. Høringsinstanser som har uttalt seg om disse spørsmålene er blant annet *Bufdir, Fylkesmannen i Rogaland, Statens helsetilsyn, Asker kommune, Askim kommune, Bergen kommune, Bærum kommune, Horten kommune, Kristiansand kommune, Oslo kommune, Sandnes kommune, Sarpsborg kommune, Trysil og Engerdal barneverntjeneste, VID – vitenskapelig høyskole, Velferdsfors-*

kningsinstituttet NOVA, Barneombudet, Landsforeningen for barnevernsbarn, Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet, Den norske advokatforening, Den norske legeforening og Redd Barna.

Bufdir uttaler:

«Direktoratet støtter utvalgets forslag om at barn og unge gis en lovfestet rett til barnevernstjenester. (...) Som utvalget peker på, vil en individuell rett til barnevernstjenester først og fremst ha en symbolsk, psykologisk og pedagogisk funksjon for barn, barnevernstjenesten og andre profesjonelle aktører. Innføring av en slik rett kan imidlertid også få en faktisk betydning ved at barn i større grad blir bevisst seg selv som et rettighetssubjekt, og dermed fremmer krav om en tjeneste. Selv om den faktiske betydningen vil være redusert ved at det ikke gis en automatisk rett til et tiltak, kan en rettighetsfesting likevel medvirke til en holdningsendring som på sikt vil bidra til at flere barn får riktig hjelp til riktig tid.»

Bergen kommune uttaler:

«Bergen kommune mener at rettighetsfesting bidrar til en tydeliggjøring av at det er barnets rettigheter og behov som står i sentrum for barnevernets virksomhet som igjen kan bidra til en mer positiv assosiering av barnevernets ansvar og oppgaver og senke terskelen for både privatpersoner og profesjonelle til å kontakte barnevernet. Dette vil ha stor betydning for barn som lever med omsorgssvikt eller utsettes for vold eller overgrep.»

Landsforeningen for barnevernsbarn uttaler:

«Sånn vi forstår forslaget skal det fortsatt legges en skjønnsmessig vurdering til grunn for om det aktuelle barnet har rett til hjelp etter barnevernloven. Barna har altså fått rett til det barneverntjenesten tidligere pliktet å yte. Sånn sett er det jo mer en språkteknisk endring, men det utgjør likevel en forskjell for oss det gjelder. Siden loven nå tar utgangspunkt i oss, er det lettere for oss å se hvilke rettigheter vi har, enn det har vært tidligere. Det er dessuten et viktig signal om at det er vi, barna, ikke foreldrene våre som er hovedpersoner i sakene. Det er heldigvis ikke alltid tilfelle, men i mange saker vet vi at barnas og foreldrenes behov står i motsetning til hverandre og da er dette en viktig endring for å sikre at det er hensynet til oss

som går foran dersom det skulle være tvil. Vi håper også dette vil føre til en dreining fra forståelsen av barnevernsbarn som objekter som trenger hjelp, til aktive subjekter med egne rettigheter. LFB støtter derfor dette forslaget.»

Barneombudet uttaler:

«Barneombudet er svært glad for forslaget om å innføre en rett til tiltak og tjenester etter barnevernloven. Vi har over lang tid argumentert for dette, og slutter oss selvfølgelig fullt ut til forslaget. I likhet med utvalget mener vi at bestemmelsen vil ha en meget viktig pedagogisk og symbolsk funksjon. Det vil signalisere at barn skal tas på alvor, og vil kunne bidra til at de blir sett på som subjekt i egne liv – med rett til omsorg og beskyttelse. Slik Barneombudet vurderer det, er tiden nå moden for å realisere ideen om en rettighetsbasert tilnærming til omsorg og beskyttelse av barn.»

Velferdsforskningsinstituttet NOVA uttaler:

«Ved å synliggjøre barnet som selvstendig rettssubjekt, som innehaver av selvstendige rettigheter gjennom rettighetsfesting, støtter NOVA argumentet om at det kan ha en viktig pedagogisk virkning at barnet har rett til vern, både ovenfor allmennheten og barn, samt barneverntjenesten og andre profesjonelle aktører.»

Statens helsetilsyn uttaler:

«Vi støtter utvalgets forslag om å gjøre barnevernsloven til en rettighetslov for barn. (...) Barns rett til barneverntjenester vil kunne bidra til å tydeliggjøre for barnet selv at det er et eget rettssubjekt med egne rettigheter, og skape større bevissthet for andre tjenesters og tjenesteutøveres ansvar for og plikt til å melde saker til barnevernet. Ut fra et samhandlingsperspektiv vil rettighetsfesting også kunne være et godt virkemiddel.»

Noen høringsinstanser trekker frem at å gi barn rettskrav på barneverntjenester samsvarer med rettsutviklingen etter FNs barnekonvensjon og Grunnloven. Dette blir trukket frem av blant annet *Bufetat region vest, Storfjorden barnevern for kommunene Skodje, Ørskog, Stordal og Norddal, Høyskolen i Oslo og Akershus, Krisesentersekretariatet, Høyskolen i Innlandet, Redd Barna og UNICEF Norge.*

Høyskolen i Oslo og Akershus uttaler:

«Spørsmålet om rettighetsfesting er nå overmodent. HiOA ser forslaget om rettighetsfesting hovedsakelig som en kodifisering av gjeldende rett om barns rett til beskyttelse og omsorg ut fra det som følger av sentrale bestemmelser i flere menneskerettighetskonvensjoner, praksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) og bestemmelser i Grunnloven (...)

HiOA ser det som viktig at den rettsutviklingen som våre internasjonale forpliktelser har medført nå synliggjøres også i barnevernloven. I tillegg vil en rettighetsfesting i barnevernloven bidra til å harmonere barnevernloven med øvrig regelverk på velferdsrettens område der individuelle rettigheter til ulike tjenester (opplæring, helsetjenester mv) for lengst er implementert, selv om rettighetsbestemmelsene har ulik utforming og inneholder skjønnsmessige ord og uttrykk. HiOA mener for øvrig at utvalget har løst dilemmaene med den nærmere utformingen av rettighetsbestemmelser på en god måte i § 2.»

UNICEF Norge uttaler:

«UNICEF Norge støtter utvalgets forslag om at barnevernsloven bør bli en rettighetslov, slik at barn på visse vilkår får krav på barnevernstjenester. Dette er i samsvar med tidligere anbefalinger fra FNs barnekomite, og vil bidra til å styrke barns adgang til å få nødvendig hjelp fra barnevernet samtidig som den styrker implementeringen av FNs barnekonvensjon.

Som utvalget selv presiserer vil dette bidra til at barn endrer status fra et objekt som skal hjelpes, til et subjekt med egne rettigheter. Det er presisert i utredningen at det er barna selv som innehar rettighetene, ikke foreldrene eller andre. Dette er i overensstemmelse med barns rettigheter etter FNs barnekonvensjon. UNICEF Norge mener at man ved å gi barn rettskrav på barneverntjenester er med på å effektivisere det vernet barn har krav på etter konvensjonen.»

Flere høringsinstanser har merknader knyttet til utformingen av rettighetsbestemmelsen. Flertallet av høringsinstansene som har uttalt seg om rettighetsbestemmelsen er positive til at bestemmelsen er generelt utformet, og at barneverntjenesten fortsatt må foreta en skjønnsmessig vurdering og har et visst handlingsrom ved valg av til-

tak. Høringsinstanser som har uttalt seg om dette er blant annet *Asker kommune*, *Bodø kommune ved barneverntjenesten*, *Kristiansand kommune*, *Oslo kommune*, *Sandnes kommune*, *Vennesla kommune ved Midt-Agder barneverntjeneste*, *Den norske legeforening* og *Universitetet i Bergen*.

Kristiansand kommune uttaler:

«Barn som blir utsatt for overgrep eller lider under voksnes omsorgssvikt bør etter kommunens syn ha en lovfestet rett til hjelp. Hva som skal tildeles av tjenester og hva de skal bestå i, må imidlertid bero på et faglig skjønn ut fra en totalvurdering av barnets situasjon. Rettighetsbestemmelsen må derfor utformes generelt, slik utvalget foreslår.»

Sandnes kommune uttaler:

«Utvalget fremholder at rett til barneverntjenester ikke er en rett på en bestemt type tjenester fra kommunen, at det må utøves skjønn og tiltaket må være forsvarlig. Retten til barneverntjenester er således fundamentert på hvilke tiltak barneverntjenesten vurderer som forsvarlig og egnede, samt kan gi ønsket positiv effekt, jfr § 12 hjelpetiltak.

Sandnes kommune opplever fra tid til annen at privat part ber om at barneverntjenesten innvilger hjelpetiltak kjøpt/levert av private aktører, og ikke ønsker å ta imot tilsvarende tiltak i kommunal regi. Sandnes kommune forstår utvalget dit hen at barns rett på tiltak gir kommunen styrerett knyttet til hvilke tiltak som iverksettes.»

Asker kommune uttaler:

«Asker kommune støtter utvalgets forslag om at barnevernsloven skal være en rettighetslov som gir barn rett til nødvendige tjenester og tiltak når vilkårene for det er oppfylt, jf. lovforslagets § 3 første ledd. Kommunen legger til grunn at en rettighetsfesting ikke vil gi barn rett til flere eller andre tiltak fra barneverntjenesten enn i dag.»

Også *KS*, som i utgangspunktet er imot rettighetsfesting, mener en eventuell bestemmelse må utformes generelt. *KS* uttaler blant annet:

«KS anerkjenner at det også er gode argumenter for rettighetsfesting. Barn som blir utsatt for overgrep eller lider under voksnes

omsorgssvikt bør ha en lovfestet rett til hjelp. Hva som skal tildeles av tjenester og hva de skal bestå i, må imidlertid bero på et faglig skjønn ut fra en totalvurdering av barnets situasjon. En eventuell rettighetsbestemmelse må derfor utformes generelt, slik utvalget foreslår.»

Høgskolen i Østfold foreslår imidlertid at rettighetsbestemmelsen ikke gjøres betinget av at vilkårene for tiltak må være oppfylt for at barnet har en rett. *Høgskolen i Østfold* foreslår følgende bestemmelse:

«Et barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, har rett til nødvendige tjenester og tiltak etter denne lov.»

Det er få høringsinstanser som problematiserer at utvalgets forslag innebærer en rett til tvangstiltak. *Oslo kommune* uttaler eksplisitt at de støtter at barnet får rett både til frivillige tiltak og tvangstiltak. *Sola kommune* og *Forskergruppe for barnerett ved Universitetet i Tromsø* uttrykker at de er kritiske. De gir blant annet uttrykk for at rett til tvangstiltak etter barnevernloven ikke samsvarer med rettighetsterminologien i annen velferdsrett.

Forskergruppe for barnerett ved Universitetet i Tromsø uttaler:

«Erfaringer viser at barn ikke sjelden utviser stor lojalitet overfor sine foreldre. Av den grunn ønsker en del barn ikke at det skal bli gjennomført hjelpetiltak mot foreldrenes samtykke... Å omtale dette som rettigheter, altså et gode, kan derfor stride mot barns egen oppfatning om hva de er tjent med. (...) Bestemmelsen inneholder også en adgang for barneverntjenesten til å kreve at barnet samtykker til å bli holdt tilbake i institusjonen. Å omtale dette som en «rettighet» avviker fra hvordan rettighetsterminologien brukes i velferdsretten for øvrig. Lovforslagets § 19 kan sammenlignes med psykisk helsevernloven § 2-2. Denne bestemmelsen blir ikke betegnet som en rettighetsbestemmelse. Derimot kan en person ha rettskrav på tjenester etter henholdsvis pasient- og brukerrettighetsloven §§ 2-1 a andre ledd og 2-1 b andre ledd. Gjennomføring av disse rettighetene kan være avgjørende for å unngå at personen kommer i den situasjonen at tvungne tiltak blir iverksatt. I den grad det er adgang til å anvende tvungne tiltak etter velferdslovgivningen (se psykisk helsevernloven

§§ 3-2 og 3-3, helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9 og 10 og pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4a), bygger det på den forutsetning at mindre inngripende tiltak har vist seg utilstrekkelige. Personens rettigheter (rettskrav) er knyttet til de frivillige og dermed mindre inngripende tiltakene.»

Noen høringsinstanser mener barnets rett til tiltak og tjenester bør knyttes mer opp mot bestemmelser om hjelpetiltak og pålegg om hjelpetiltak, herunder *Stavanger kommune*, *Randaberg kommune* og *Barnevernsproffene*.

Stavanger kommune uttaler:

«Stavanger kommune støtter formuleringen i § 3 om at barnet har rett til nødvendige tjenester, men mener at rettigheten bør koples tydeligere opp mot formuleringene i §§ 12 og 15 (hjelpetiltak og pålegg om hjelpetiltak). Barnets rett til medvirkning og rett til hjelp vil i noen tilfeller kunne stå i motstrid til foreldrenes rett til å takke nei til tiltak. Det er behov for en tydeliggjøring av hvordan disse hensynene skal avveies. Videre må medvirkning skje på en måte som er forståelig for barn.»

Barnevernsproffene uttaler:

«Vi synes det er veldig bra at barn nå får rett til tjenester og tiltak. Dette er klokt, tenker vi. Men vi ber om at det kommer tydeligere fram i loven, hva barnets rett til tjenester betyr. Også må det alltid veies i forhold til retten foreldrene har til å si nei til barnevernstjenester. Vi ber også om at barns rett til barnevern kobles direkte opp til § 12 og 15.»

Universitetet i Bergen uttaler:

«Når det gjelder barns rett til hjelpetiltak, er vi enig i at når nødvendige vilkår ellers er oppfylt, kreves det en skjønnsmessig vurdering av hva som anses nødvendig å gjøre og hvordan dette kan gjøres på en best mulig måte for barn og foreldre.»

Andre høringsinstanser, som *Fylkesmannen i Hedmark* og *Fylkesmannen i Oslo og Akershus*, støtter at barnevernloven blir en rettighetslov, men mener likevel det er behov for en nærmere redegjørelse for innholdet i barnets rettigheter. *Fylkesmannen i Oslo og Akershus* uttaler:

«Denne grensedragningen, og spørsmålet om hvor langt en rettighetslov strekker seg, vil bli problematisert fra kommunenes side overfor oss, både som tilsynsmyndighet, klageinstans og som råd- og veiledningsinstans. Ut fra et pedagogisk synspunkt mener vi at det er nødvendig med en redegjørelse og drøfting av grensedragningen i lovens forarbeider. En god og tydelig behandling av spørsmålet vil bidra til å øke forståelsen for hva barnet rent faktisk har krav på etter barnevernloven som en rettighetslov.»

RKBU Midt-Norge og *Barnevernsproffene* viser til at det ikke er definert i loven hva en tjeneste er og etterspør hva retten til en «tjeneste» innebærer. *RKBU Midt-Norge* uttaler:

«Rettighetsfesting knyttes i lovforslaget opp mot rett til tiltak og tjenester, uten at det defineres hva en tjeneste er. Vi mener at rettighetsfesting bør omhandle mer enn tiltak, og knyttes til en forsvarlig saksbehandling (juridisk og faglig) i hele barnevernprosessen fra mottak/behandling av melding, undersøkelse, og videre til valg av tiltak eller eventuell henleggelse. Det er imidlertid bra at det foreslås at barnet har rett til å få sin sak undersøkt etter henvendelse fra foreldre eller barnet.»

Etter utvalgets forslag er det kun barn som skal ha rett til tjenester og tiltak etter barnevernloven. *Fylkesmannen i Sogn og Fjordane* mener også foreldre må ha rett til hjelp fra barneverntjenesten der det er nødvendig av hensyn til barnet. *Justis- og beredskapsdepartementet* mener det bør klargjøres særskilt om det skal skje noen endringer i foreldrenes adgang til å klage over eller bringe en avgjørelse inn for domstolen. *Norsk fosterhjemforening* ber om at barnevernloven suppleres med konkrete lovfestede rettigheter også for fosterforeldre.

Utvalget viser til at rettighetsfesting vil bidra til en harmonisering med velferdsretten for øvrig. Flertallet av høringsinstansene som har uttalt seg om dette er enig med utvalget, herunder *Fylkesmannen i Oslo og Akershus*, *Asker kommune*, *Bergen kommune*, *Tromsø kommune* og *Norges Juristforbund*.

Norges Juristforbund uttaler:

«Forslaget om å gjøre barnevernloven til en rettighetslov er udelt positivt. Dette har vært en viktig sak for Juristforbundet i mange år og

vi er glad for at det nå er foreslått av utvalget. Barnevernlovgivningen er den eneste loven innenfor helse-, sosial og velferdsretten som ikke er en rettighetslov, så dette var på tide. Barns rettssikkerhet økes med denne endringen.»

Sola kommune og *Forskergruppen for barnerett ved Universitetet i Tromsø* mener at utvalget har lagt for stor vekt på harmoniseringshensynet, og at barnevernsområdet ikke kan sammenlignes med andre deler av velferdsretten.

Flere høringsinstanser uttrykker at de er usikre på om rettighetsfesting i praksis vil få en faktisk og rettslig betydning for barn. Det vises blant annet til at det i hovedsak er foreldre som ber om bistand og at mange tiltak fortsatt er avhengig av samtykke fra foreldre for at barnet skal ha et rettskrav. Etter utvalgets forslag vil kun barn med partsrettigheter ha anledning til å påklage vedtak og bringe vedtak inn for domstolen. Flere høringsinstanser mener derfor at rettighetsfesting vil ha mindre faktisk og rettslig betydning, særlig for yngre barn. Flere høringsinstanser trekker frem at barn må få tilstrekkelig informasjon om sine rettigheter og at det er viktig at det er mekanismer for at barnet faktisk settes i stand til å kreve sine rettigheter. Noen instanser trekker frem at barn bør kunne påklage flere vedtak til fylkesmannen, at det må fremgå av loven hvem som kan klage på vegne av barn som ikke har partsrettigheter eller at barnet selv bør kunne bringe rettskravet inn for domstolen. Høringsinstanser som har uttalt seg om disse spørsmålene er blant annet *fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker*, *Fylkesmannen i Oslo og Akershus*, *Fylkesmannen i Rogaland*, *Fylkesmannen i Sogn og Fjordane*, *Fredrikstad kommune*, *Velferdsforskningsinstituttet NOVA*, *VID – vitenskapelig høgskole*, *Landsforeningen for barnevernsbarn*, *Redd Barna*, *Voksne for barn*, *Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet*, *FO* og *UNIO*.

VID – vitenskapelig høgskole uttaler:

«Det er allikevel grunn til å peke på at rettighetsfesting som virkemiddel for ivaretagelse av sårbare barns behov, har noen begrensninger. Det er flere forutsetninger som må ligge til grunn for at rettigheter skal kunne realiseres. Det kan bl.a. handle om tilstrekkelig informasjon om rettigheten, at den som har en rettighet er i stand til å gjenkjenne egne behov, og til å formulere dem i et tydelig språk, stille krav og eventuelt klage dersom rettigheten ikke

innfris. Disse forutsetningene vil ikke nødvendigvis være tilstede for barn i en vanskelig omsorgssituasjon.»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker uttaler:

«Fylkesnemndenes flertall vil også framholde at rettighetsfestingen blir langt mer effektiv dersom barnet (og de øvrige private partene) kan klage til fylkesmannen ikke bare over barneverntjenestens enkeltvedtak, men også over avgjørelsene som etter tradisjonell forvaltningsrett ikke kalles enkeltvedtak. Vi sikter her til barneverntjenestens avgjørelser om *ikke* å gripe inn. Dette kan for eksempel være avgjørelser om ikke å yte hjelpetiltak.»

FO uttaler:

«FO er svært glad for at utvalget har valgt å foreslå ny barnevernslov som en rettighetslov for barn og unge. Vi støtter dette og mener det er et svært viktig prinsipp. Vi vil likevel understreke at dette ikke alene sikrer kvalitet i tilbudet til barn og deres foreldre. Eksempelvis er reell klageadgang viktig for å oppfylle en slik rettighetslov. Vi stiller derfor spørsmål ved § 85 som handler om klage over barneverntjenesten og Bufdirs vedtak, samt rettslig overprøving. Der legger utvalget normal forvaltningspraksis til grunn for hvordan klager skal framsettes. Denne fremgangsmåten er lite tilgjengelig for barn og unge, og vi stiller spørsmål ved om klageadgangen blir reell. Barn og unge må få mulighet til å fremsette sin klage muntlig, og det bør lages en ordning der de ikke må gå igjennom sin kontaktperson.»

Landsforeningen for barnevernsbarn uttaler blant annet:

«At barna får økte rettigheter skjerper imidlertid deres behov for tilstrekkelig støtte til å kunne kreve sine rettigheter møtt. Vi i LFB har lenge meldt om behov for en lavterskel klageordning, og det blir ikke mindre presserende nå.»

Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet uttaler:

«Rettighetsfestingen, som ett av flere grep, vil samlet kunne styrke barnets rettsstilling. Det

er dog viktig i at barnet reelt settes i stand til å kreve sine rettigheter.»

Videre uttaler *Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet og Fredrikstad kommune* følgende:

«Det vil måtte gjøres et omfattende arbeid for å sette barna i stand til å kunne gjøre sine rettsskrav gjeldende – i siste instans – for en domstol, dersom intensjon om at statusen som rettssubjekt skal innebære en form for siste sikkerhetsventil for barnet, dersom det, mot formodning, sviktes av både foreldre og barnevernstjenesten/fylkesmannen.»

Redd Barna uttaler:

«Redd Barna mener også det er et viktig poeng at barn får en rett til å få krav på tiltak etter loven vurdert av barnevernstjenesten, og dermed får barnet en rett til vurdering av sin situasjon. Redd Barna mener at det er viktig at barnets rett til omsorg og beskyttelse blir tydeliggjort ved at barn får rettsskrav på tjenester og tiltak som kan gjøres gjeldende for en domstol, også av barnet selv. Dette vil styrke barns rett på omsorg og beskyttelse dersom det mot formodning sviktes av både foreldre og barnevernstjenesten/fylkesmannen.»

Forskergruppe for barnerett ved Universitetet i Tromsø og Sola kommune uttrykker skepsis til utvalgets forslag til rettighetsfesting fordi de mener forslaget *kun* vil ha en symbolsk, psykologisk og pedagogisk funksjon. *Forskergruppe for barnerett ved Universitetet i Tromsø* uttaler blant annet:

«Forskergruppen deler utvalgets synspunkt om at det er viktig å fremheve at barn har individuelle rettigheter. Forskergruppen er derimot tvilende til hvilken faktisk og rettslig betydning en bestemmelse som den som er foreslått i § 3 første ledd, vil ha.

(...)

En rettighetsbestemmelse kan derimot gi inntrykk av en uriktig rettstilstand. Ettersom bestemmelsen etter vår mening mangler et reelt innhold, avdempes så vel symbolsk som pedagogisk betydning.»

Enkelte høringsinstanser, *KS, Norsk barnevernsamband og Lørenskog kommune*, uttrykker bekymring for at en rettighetsfesting legger for stort ansvar på barnet. *Norsk barnevernsamband* mener dette kan gi grunnlag for unødvendige

motsetninger mellom barn og foreldre. *Norsk barnevernsamband* ser behovet for at barn på en bedre måte enn i dag skal få sin situasjon vurdert av barnevernet når de selv tar kontakt og at de får bedre klagemuligheter.

KS uttaler blant annet:

«Det kan likevel være grunn til å påpeke noen mulige uheldige konsekvenser av en rettighetsfesting. Å gi barn individuelle rettigheter, kan føre til at barn settes under press fra foreldre når det gjelder hvilke tiltak barnet skal be om. Behov for å gi barnet rett til barneverntjenester må derfor ses opp mot det ofte sammenvevde forholdet mellom barn og foreldre.»

KS og *Lørenskog kommune* stiller spørsmål ved om en endring av barnevernloven fra en pliktlov til en rettighetslov vil være nødvendig og formålstjenlig. KS uttaler videre:

«Hvis en rettighetsfesting kan føre til at flere barn som trenger det, vil få tiltak fra barnevernet, vil det være et gode. Det er imidlertid uvisst i hvilken grad en rettighetsfesting vil ha denne virkningen. KS er særlig i tvil om en rettighetsfesting vil ha noen virkning for små barn.

(...)

Barnets rettslige stilling kan styrkes ved bruk av andre virkemidler enn ved å lovfeste en rett for barn til nødvendige tjenester og tiltak etter barnevernsloven. Det er derfor ønskelig at departementet gjør en grundig vurdering av om barnets rettslige stilling kan styrkes like godt gjennom en tydeliggjøring av barnevernets plikter og gjennomføring av utvalgets øvrige forslag til styrking av barnets rettssikkerhet. KS mener at lovfesting av en rett for barn til nødvendige tjenester og tiltak etter barnevernloven ikke er ønskelig så lenge barnets rettslige stilling kan styrkes tilfredsstillende på andre måter.»

Noen høringsinstanser, som *Stavanger kommune*, mener rettighetsfesting vil styrke barnets stilling ved at barnets rettigheter gjøres uavhengig av kommunens ressursituasjon. Det er også fremholdt at hvis barn får et rettskrav på tiltak og tjenester kan det bidra til at det blir vanskeligere for kommunene å bruke ressurs hensyn som grunnlag for ikke å iverksette tiltak. Andre høringsinstanser mener rettighetsfesting bør følges opp

med kompetanseheving i barnevernet og tilstrekkelige ressurser.

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker uttaler:

«Fylkesnemndene vil særlig framholde at det er viktig at barnets rettigheter skal gjelde uavhengig av kommunens økonomi. Vi erfarer at det er store forskjeller mellom kommunene med tanke på i hvilken grad de driver et aktivt barnevern, og ressurser kan være (noe av) årsaken til dette. En lovfesting av barnets rett til barneverntjenester vil muligens ikke endre rettstilstanden om kommunenes plikt til å yte nødvendige midler til nødvendige tiltak. (...) Fylkesnemndene tror likevel at en rettighetsfesting vil lede til større oppmerksomhet og påtrykk omkring barneverntjenestene, slik at det også får ringvirkninger for statlige overføringer og for hvor store midler kommunene blir nødt til å sette av til slike tjenester. Vi ser dette som positivt og understreker at hensynet til det kommunale selvstyret her ikke kan være et (tungt) argument mot rettighetsfesting.»

Velferdsforskningsinstituttet NOVA uttaler:

«Å etablere barnevern som en rettighet for barn er et gode, men det er avgjørende at dette blir fulgt opp med kompetanseheving og tilstrekkelig ressurser til å følge opp. I tillegg er det avgjørende at tjenestene gjør det mulig for barn og unge å gjøre sine rettigheter gjeldende.

(...)

NOVA vil understreke at rettighetsfesting ikke i seg selv er tilstrekkelig for å styrke barnets stilling. Det er også behov for:

1. Økt kompetanse om hva rettigheter innebærer (...)
2. Økt tilføring av ressurser (...)
3. Tilrettelegging for arenaer som sikrer rettighetene: Tilpasse måten barn og unge kan gjøre sine rettigheter gjeldende slik at de ivaretar barn og unges behov.»

Det blir av noen høringsinstanser trukket frem at rettighetsfesting kan medføre flere klager og flere saker inn for domstolen. *Hobøl kommune*, *Marker kommune*, *Rømskog kommune*, *Skiptvedt kommune* og *Trøgstad kommune* har delvis likelydende uttalelser om rettighetsfesting. *Skiptvedt kommune* uttaler:

«En rettighetsfesting vil bidra til en tydeliggjøring av at det er barnets rettigheter og behov som står i sentrum for barnevernets virksomhet. Hvorvidt en rettighetsfesting i barnevernloven vil gi barnet rett til nødvendige tjenester og tiltak i praksis, er mer usikkert. I dag opplever bv.tj. at det i hovedsak er foreldrene som ønsker hjelp og ber om bistand fra barneverntjenesten for problemer de selv har eller opplever at barnet har. Vi vurderer at dette kan medføre en økt risiko for at antall klager fra foreldre, som ikke deler barneverntjenestens vurdering om tiltak i familiene basert på barnas uttalelser og rettigheter. Det er usikkert i hvilken grad rettighetsfesting er håndhevbart.»

KS uttaler:

«En rettighetsfesting kan føre til at flere saker blir brakt inn for klageorganet/domstolene. Ved å gi barnet individuelle rettigheter kan det være fare for at saker blir brakt inn for domstolapparatet hvor barnet selv ikke har interesse eller ønske om domstolsbehandling, men hvor foreldre kan ønske dette. Det reiser spørsmålet om en lovfesting av rettigheter nødvendigvis vil være til barnet beste. Ved en rettighetsfesting vil det også kunne være fare for at barnevernets oppmerksomhet og ressursbruk i noen tilfeller vil kunne dreies i retning av de «sterke» barna, og føre til at de barna som i større grad trenger barnevernets oppmerksomhet, får mindre hjelp.»

Gjerstad kommune uttaler:

«Utvalget legger til grunn at argumentet om økte utgifter, har begrenset vekt. Det vises til at det som blir en rett for barnet, allerede i dag følger av plikten til å gi hjelp. Dette er etter vår vurdering en noe lettvinnt konklusjon. Ved en slik rettighetsbestemmelse må en forvente at brukere og samarbeidspartnere i noen grad vil framheve retten til hjelp, slik det gjøres i andre deler av hjelpeapparatet. (...) Videre kan en ikke se bort fra at barneverntjenesten lar seg påvirke av at tiltak rettighetsfestes ved å senke listen for innvilgelse av søknader om tiltak.

Rettighetsfestingen av tiltak knyttes til at vilkårene er til stede. Vilkårene for hjelpetiltak er ... svært skjønnsmessig[e] vilkår som på mange måter undergraver barnets reelle rett på barneverntiltak. Det bør ut fra dette vurderes om det er riktig å rettighetsfeste retten til tiltak fra barneverntjenesten.»

5.5 Departementets vurdering og forslag

Innledning

Formålet med barnevernloven er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samt å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Kommunens plikt til å gi hjelp til barn, er ikke fulgt opp med en tilsvarende rettighet for barnet. Departementet har i flere omganger vurdert om barnevernloven i likhet med andre velferdslover bør gi barn rettskrav på tiltak etter barnevernloven.² I Prop. 106 L (2012–2013) *Endringer i barnevernloven* fremgår det at det mest vesentlige er at den hjelpen som gis fungerer godt, og at den plikten barneverntjenesten allerede har i dag til å yte tjenester og tiltak er tilstrekkelig for å gi barnet nødvendig vern og beskyttelse.

Departementet mener at det viktigste for å sikre at barn får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid er at barnevernmyndighetene er pålagt plikter i barnevernloven. Departementet ser samtidig at det å gi barn rett til barneverntjenester understreker at barn er selvstendige individer med egne rettigheter, og bidrar til å styrke barnets stilling i barnevernsaker. Synet på barn, barndom og barns rettigheter har utviklet seg siden barnevernloven ble vedtatt i 1992. Dette er tydeliggjort med inkorporeringen av FNs barnekonvensjon i norsk rett som har forrang foran annen norsk lovgivning, se menneskerettsloven §§ 2 og 3, og ved innføringen av Grunnlovens § 104 om barns rettigheter. Å lovfeste barnets rett til barneverntjenester er en konkretisering av barnets rett til omsorg og beskyttelse etter FNs barnekonvensjon og Grunnloven.

Departementet foreslår derfor å lovfeste at barn har rett til nødvendige tiltak etter barnevernloven når vilkårene for tiltaket er oppfylt. Departementet mener dette vil gi et tydelig signal om at barnet er hovedpersonen i en barnevernsak. Departementet mener forslaget har en viktig symbolsk verdi, men at det også kan få en faktisk betydning for barn. Forslaget kan medføre at barnevernet i større grad assosieres med barnets rettigheter enn barneverntjenestens plikter. Et mer positivt syn på barneverntjenesten kan medføre at flere melder bekymring for et barn eller henven-

² St.meld. nr. 40 (2001–2002) *Om barne- og ungdomsvernet* og Prop. 106 L (2012–2013) *Endringer i barnevernloven*.

der seg for hjelp og at flere barn kan få riktig hjelp til rett tid.

Departementet legger vekt på at rettighetsfesting har vært anbefalt i mange offentlige utredninger og av bruker- og interesseorganisasjoner og fagmiljøer i flere år. Forslaget har også fått bred støtte i denne og tidligere høringer. Barn er tilkjent rettigheter på mange velferdsområder. Barn i barnevernet er en særlig sårbar gruppe og det bør være gode grunner for at barnevernloven ikke skal følge rettsutviklingen og tilkjenne barn rettigheter.

Det har i offentlige utredninger vært problematisert at barnevernsaker ikke kan sammenliknes med annen velferdsrett og derfor ikke er egnet for rettighetsfesting. Det har blant annet blitt trukket frem at barnevernsaker skiller seg fra andre velferdsområder fordi barnevernsaker har tre parter; barn, foreldre og barneverntjenesten. Videre er det fremholdt at det bryter med en tradisjonell rettighetsterminologi å gi rettskrav på tvangstiltak. Departementet er enig i at barnevernsaker har noen særtrekk som skiller seg fra andre velferdsområder, men mener likevel ikke at dette kan tillegges vesentlig vekt. Barnevernloven er den viktigste særloven for å gi barn nødvendig omsorg og beskyttelse i oppveksten. Departementet mener derfor barn bør gis rett til nødvendige barneverntiltak, også tvangsvedtak som retter seg mot barn og foreldre, fordi tiltakene har til formål å gi barn nødvendig omsorg og beskyttelse.

Nærmere om bestemmelsen

Departementet foreslår å innta i ny § 1-5 at barn har rett til nødvendige tiltak etter loven når vilkårene for tiltaket er oppfylt. Departementet er enig med utvalget og høringsinstansene i at en rettighetsbestemmelse må utformes generelt og ikke innskrenke det handlingsrommet kommunen har i dag ved valg av tiltak og tiltakets omfang. Barnet gis derfor en korresponderende rett til de tiltak kommunen er forpliktet til å iverksette etter gjeldende rett. Rettighetsfesting innebærer ikke nye plikter for kommunene.

Departementet foreslag innebærer at barn kan få rett til samtlige tiltak i kapittel 4, både frivillige tiltak og tvangstiltak. Videre kan barn få rett til etterverntiltak, jf. § 1-3 og opphold i omsorgssenter for enslige mindreårige asylsøkere etter § 5A-1.

Barnet vil ha rett til tiltak når vilkårene for tiltaket er oppfylt. Departementet foreslår ingen endringer i vilkårene for tiltak. Hvorvidt vilkårene er oppfylt vil bero på en konkret skjønnsmessig vurdering av barnets situasjon og behov slik som

etter gjeldende rett. I tillegg har barn kun rett på det som er nødvendig. Dette gir kommunen et handlingsrom ved valg av tiltak og tiltakets omfang. Der flere tiltak tilfredsstiller vilkårene for tiltak, vil også økonomi være relevant ved valg av tiltak. Tiltaket må imidlertid ha en forsvarlig standard. Også etter pasient- og brukerrettighetsloven gis det kun rett til nødvendige helse- og omsorgstjenester og nødvendig helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten, jf. § 2-1 bokstav a og b. Departementet presiserer i likhet med utvalget at retten til tiltak ikke innebærer at barnet får rett til et bestemt tiltak, for eksempel støttekontakt, institusjonsplass, fosterhjem eller støtte til ferie. Dette samsvarer i stor grad med individets rettskrav på nødvendige helse- og omsorgstjenester etter pasient og brukerrettighetsloven.³ Departementet er videre enig med utvalget i at det ikke kan legges til grunn noen standardisert minstenorm for hva rettigheten består i. Hva barnet har krav på avhenger av barnets situasjon og behov. Forslaget om rettighetsfesting medfører ingen endring i kommunens skjønnsutøvelse og gir ikke barn rett til noe mer enn det kommunen er forpliktet til å gi etter dagens regelverk. Krav om tiltak skal behandles etter eksisterende ordninger med klage og rettslig overprøving, og det gis i denne omgang ingen nye prosessuelle rettigheter for barn, jf. omtale nedenfor.

Utvalget foreslo å lovfeste at barn har rett til tiltak og «tjenester» når lovens vilkår er oppfylt. Begrepet «tjenester» er ikke definert i loven og det vil derfor være uklart hva en rett til tjenester innebærer. Hva som anses som tiltak fremgår av barnevernloven, og tiltakene er gjenstand for klage og rettslig overprøving. Departementet mener det å gi rett til nødvendige tiltak også samsvarer bedre med rettighetsfestingen på andre velferdsområder.

Hjelpetiltak

Barneverntjenesten skal sørge for å sette i verk hjelpetiltak når barnet har særlig behov for det, jf. § 4-4. Videre må tiltaket være til barnets beste, jf. § 4-1. Barnet har kun rett til nødvendige tiltak. Innenfor rammene av forsvarlighetskravet, jf. § 1-4, har kommunen et handlingsrom ved valg av hjelpetiltak og omfanget av tiltaket, som beskrevet over. Det vil være opp til barneverntjenesten å ta stilling til hvilket tiltak som er nødvendig. Ved

³ Se Prop. 118 L (2012–2013) *Endringer i pasient- og brukerrettighetsloven mv. (rett til nødvendig helsehjelp og pasientrettighetsdirektivet m.m.)*, s. 102–103.

valg av tiltak skal det tas hensyn til barnets ønsker og synspunkter. Barnet har rett til å medvirke i handlinger og avgjørelser som gjelder deres liv, og barnets synspunkter er et viktig moment i vurderingen av hvilket tiltak som er til barnets beste.

For at et barn skal ha en rett til hjelpetiltak må barn og foreldre som er part i saken samtykke til tiltaket. Dersom foreldrene er part i saken og ikke samtykker, vil barnet ikke ha en rett til hjelpetiltak. Dersom foreldrene avviser hjelpetiltak som barneverntjenesten mener barnet har særlig behov for, må barneverntjenesten vurdere om det er grunnlag for å fremme sak for fylkesnemnda om pålegg av hjelpetiltak eller mer inngripende tiltak for å gi barnet nødvendig omsorg og beskyttelse. Barnet vil således kunne få rett til et mer inngripende tiltak.

Selv om vilkårene for hjelpetiltak ikke endres, mener departementet at forslaget kan bidra til at barneverntiltak i større grad assosieres med barnets rettigheter og at flere henvender seg for hjelp. Dette kan igjen bidra til at flere barn får hjelp til rett tid og at det ikke blir behov for mer inngripende tiltak.

Tvangsvedtak

Departementet foreslår i likhet med utvalget å gi barn rett til tvangstiltak når lovens vilkår er oppfylt. Et fåtall av høringsinstansene har problematisert om forslaget bør gi rett til tvangstiltak. Forslaget innebærer at barn vil ha en selvstendig rett til hjelp i akutsituasjoner når lovens vilkår er oppfylt. Videre vil barn ha rett til omsorgsovertakelse i situasjoner der barn blir utsatt for alvorlig omsorgssvikt. Barn vil også ha rett til tvangsopphold på institusjon dersom barnet har vist alvorlige atferdsvansker eller barnet står i fare for å bli utnyttet til menneskehandel. Barn har ikke rett på et konkret fosterhjem eller institusjonsplass, som beskrevet over, men tiltaket må være forsvarlig og til barnets beste.

Forslaget endrer ikke på barneverntjenestens ansvar for å treffe tvangsvedtak eller fremme sak for fylkesnemnda, se nærmere beskrivelse under gjeldende rett.

Departementet mener det å gi barn rett til hjelp i situasjoner der barnet er utsatt for alvorlig omsorgssvikt eller har alvorlige atferdsproblemer bidrar til å tydeliggjøre at det er barnets rettigheter og behov som står i sentrum for barnevernets virksomhet. Rett til tvangstiltak synliggjør at barnet er hovedpersonen i en barnevernsak, også der foreldre og barn har motstridende interesser. En rett til tvangstiltak tydeliggjør også barnets rett til

omsorg og beskyttelse etter Grunnloven og FNs barnekonvensjon.

Opphold i omsorgssenter

Forslaget om rettighetsfesting innebærer også at enslige mindreårige som er under 15 år når søknaden om beskyttelse fremmes har rett til opphold i omsorgssenter for mindreårige, jf. § 5A-1. Bufetat er forpliktet til å tilby barn opphold i omsorgssenter når disse vilkårene er oppfylt, og de har også betalingsansvaret, jf. § 5A-10. Forslaget om rettighetsfesting gir ikke Bufetat noen nye plikter og endrer ikke Bufetats betalingsansvar.

Prosessuelle rettigheter

Noen høringsinstanser mener barn må sikres en reell mulighet til å håndheve retten til barneverntiltak for at forslaget skal ha faktisk og rettslig betydning for barn. Det vises til at barn for eksempel bør gis nye prosessuelle rettigheter, som søksmålsadgang, utvidet klageadgang eller at barn bør få oppnevnt en uavhengig representant som kan ivareta barnets interesser.

Barnevernslovutvalget foreslo at barnets rett til tjenester og tiltak skulle håndheves gjennom de eksisterende ordningene med klage og overprøving og presiserte at forslaget ikke mister karakter av å være en «rettighet» selv om barn ikke gis utvidede prosessuelle rettigheter.

Utvalget foreslo imidlertid å gi barn utvidede prosessuelle rettigheter. Utvalget foreslo å innta i barnevernloven at barn med partsrettigheter kan bringe fylkesmannens vedtak i klagesak over barneverntjenestens enkeltvedtak (hjelpetiltak) inn for tingretten, se utvalgets forslag til ny lov § 85. Videre foreslo utvalget å senke aldersgrensen for når barn har partsrettigheter fra 15 til 12 år. Dette vil gi barn adgang til å klage over barneverntjenestens vedtak og kreve rettslig overprøving av alle barnevernvedtak fra fylte 12 år.

Høringsinstansene er tydelig delt i spørsmålet om å senke aldersgrensen for partsrettigheter. Mange høringsinstanser mener forslaget er for dårlig utredet og tynt begrunnet. Det vises til at forslaget reiser omfattende problemstillinger som må utredes nærmere, herunder hvilken belastning det kan medføre for barnet å være part i saken. *Fylkesmannen i Oslo og Akershus* uttalte at forslaget om barns søksmålsadgang over fylkesmannens vedtak reiser mange spørsmål som ikke er berørt og besvart av utvalget og som krever en grundig utredning og begrunnelse. Departementet er enig med høringsinstansene som mener for-

slaget om å endre barns prosessuelle rettigheter må utredes nærmere. Dette er naturlig å vurdere i arbeidet med en ny barnevernlov.

En rett til barneverntiltak må på denne bakgrunn håndheves gjennom de ordinære ordningene for klage og rettslig prøving, se nærmere beskrivelse under gjeldende rett. Barn vil i stor grad være avhengig av at vergen (foreldre) påklager vedtaket eller krever rettslig prøving på barnets vegne.

Departementet presiserer at alle barn, uansett alder, kan henvende seg til barneverntjenesten for bistand. Barneverntjenesten har plikt til å behandle slike henvendelser som en melding, åpne undersøkelsessak og treffe tiltak når lovens vilkår er oppfylt. Rettighetsbestemmelsen omfatter tiltak etter loven, og ikke saksbehandlingen. Loven inneholder imidlertid andre rettssikkerhetsgarantier, slik som frister for gjennomgang av meldinger og gjennomføring av undersøkelser. I denne proposisjonen foreslås også å lovfeste at henleggelse av en melding skal begrunnes og at henleggelse av en undersøkelsessak er et enkeltvedtak som kan påklages. Departementet vil presisere viktigheten av at det utføres godt faglig arbeid i barnevernets saksbehandling. Svikt eller mangler vil kunne påvises i en klagesak eller ved behandling i fylkesnemnda eller domstolen.

Videre kan barn i alle aldre henvende seg til fylkesmannen. Fylkesmannen kan på bakgrunn av henvendelser gi råd og veiledning til kommunen eller åpne tilsynssak mot kommunen. Selv om barn ikke gis utvidede prosessuelle rettigheter, mener departementet at rettighetsfesting kan bidra til bevisstgjøring hos barn og andre personer og tjenester om at barnet er et eget rettssubjekt med egne rettigheter. Det kan medføre at

flere melder bekymring eller tar kontakt for å få hjelp.

Flere høringsinstanser fremhever at det er viktig at barn får tilstrekkelig informasjon om barns rettigheter for at forslaget skal ha en reell betydning for dem. Departementet er enig i at det er viktig at informasjon om barnevernet og barns rettigheter blir gjort tilgjengelig for barn. At barn har rett til informasjon i barnevernsaker følger av forskrift om medvirkning og tillitsperson § 4. Det vises også til kapittel 6 der departementet foreslår at dette inntas i ny § 1-6 om barns rett til medvirkning. Det er imidlertid viktig at informasjon også er tilgjengelig på andre arenaer der barn befinner seg, blant annet på skolen.

Departementet viser til at fylkesmannens, fylkesnemndas og domstolens adgang til å overprøve barnevernvedtak ikke endres med forslaget. Rettighetsfesting gir ingen utvidet adgang til å overprøve kommunens skjønnsutøvelse. En lovfesting av barnets rett til nødvendige barneverntiltak, endrer heller ikke kommunens eventuelle erstatningsansvar. Departementet er enig med Barnevernslovutvalget i at aktsomhetsnormen for erstatningsansvar ikke skal påvirkes ved at det innføres rettskrav på barneverntjenester.

Departementet har merket seg innspill fra høringen om å vurdere å gi foreldre rett til hjelp. Barneverntiltak iverksettes av hensyn til barnet. Hensikten med forslaget er å gi barnet selvstendige rettigheter til omsorg og beskyttelse. Foreldre ivaretas gjennom deres prosessuelle rettigheter.

Departementet foreslår etter dette en bestemmelse som i hovedsak samsvarer med utvalgets forslag, men slik at det er begrenset til å gjelde tiltak etter barnevernloven, jf. utkastet til ny § 1-5.

6 Barnets rett til medvirkning

6.1 Gjeldende rett

FNs barnekonvensjon

FNs barnekonvensjon artikkel 12 nedfeller en plikt for konvensjonspartene til å «garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.» Denne retten til å uttrykke seg gjelder generelt i alle spørsmål som vedrører barnet.

Norske myndigheter har gjennomført denne forpliktelsen ved å gi FNs barnekonvensjon direkte virkning i norsk rett gjennom menneskerettsloven. Ved en eventuell motstrid med annen norsk lov, vil konvensjonens bestemmelser ha forrang. Retten til å bli hørt regnes som sentral i FNs barnekonvensjons rettigheter og er ansett å være ett av de fire generelle prinsippene som utgjør grunnsteinene i konvensjonen. De tre andre grunnprinsippene er retten til ikke-diskriminering (artikkel 2), retten til liv og utvikling (artikkel 6), samt prinsippet om barnets beste (artikkel 3).

FNs barnekomité har i generell kommentar nr. 12 fra 2009 gitt uttrykk for hvordan artikkel 12 skal tolkes. Retten til å bli hørt er en prosessregel på den måten at den stiller krav til saksbehandlingen i saker som gjelder barn. Komiteen viser her til at retten til fritt å uttale seg betyr en rett til å formidle sine synspunkter uten press, og at barnet selv skal få velge om det vil utøve denne retten eller ikke. For å kunne benytte seg av retten må barnet ha tilstrekkelig og tilpasset informasjon i forkant. De grunnleggende kravene til prosessen hvor barn blir hørt er at den er åpen, informativ, respektfull og frivillig. Medlemsstatene skal gjennomføre retten for barn uavhengig av økonomiske ressurser. Retten etter artikkel 12 gjelder for hvert enkelt barn, men gjelder også for at grupper av barn, og barn generelt, skal bli hørt i samfunnet. Etter artikkel 12 nr. 2 kan barnet høres enten direkte, eller gjennom en representant eller et egnet organ.

Grunnloven

I en grunnlovsrevisjon i 2014 ble flere av de grunnleggende menneskerettigheter som følger av konvensjoner norske myndigheter har sluttet seg til, tatt inn i Grunnloven. FNs barnekonvensjons prinsipp om barnets rett til å bli hørt, ble tatt inn i lovens § 104 første ledd. Etter denne bestemmelsen har barn «rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling».

Barnevernloven

Barnevernloven § 4-1 og § 6-3 inneholder bestemmelser om barnets medvirkning. I tillegg er det gitt en egen forskrift om medvirkning og tillitsperson.

Den generelle regelen om medvirkning i § 4-1 annet ledd ble tatt inn i loven i 2013. Bestemmelsen er plassert i barnevernlovens kapittel om tiltak. Den ble inntatt for å styrke barns medvirkning i barnevernsaker. Etter bestemmelsen skal barnet gis mulighet til medvirkning, og det skal tilrettelegges for samtaler med barnet. Bestemmelsen er dermed utformet som en plikt for myndighetene, ikke som en rett for barnet. Det fremgår av forarbeidene at barnets rett til medvirkning innebærer at barnet blir godt og skikkelig informert, blir hørt, får anledning til å uttale seg i trygge omgivelser og på en måte som gir barnet en følelse av å bli lyttet til og tatt hensyn til. I forarbeidene er det videre presisert at bestemmelsen tydeliggjør viktigheten av at barn i barnevernet får mulighet til god informasjon og medvirkning under hele sakens forløp i barnevernet. Dette gjelder fortløpende ved undersøkelser, når barnet er i tiltak og ved utarbeidelse og endring av tiltaksplaner. Bestemmelsen gjelder for alle barn, uansett alder og for alle forhold som vedrører barnet. Alle instanser som har oppgaver etter barnevernloven omfattes av den generelle bestemmelsen om barns medvirkning.¹

I barnevernlovens kapittel seks om saksbehandling gis det bestemmelser om når barn skal

få uttale seg og få informasjon før det tas avgjørelser etter barnevernloven, jf. § 6-3. Etter bestemmelsens første ledd skal et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, informeres og gis anledning til å uttale seg. Dette skal skje før det tas avgjørelse i en sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Paragraf 6-3 knytter seg dermed til medvirkning i forbindelse med avgjørelser, mens § 4-1 angir en generell regel om barns medvirkning i barnevernsaker.

Det fremgår av forarbeidene at § 6-3 pålegger myndighetene å gi barn som har fylt 7 år, en ubetinget rett til informasjon og anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører barnet.² Det vil bero på en konkret vurdering i hvert enkelte tilfelle om et barn som er under 7 år anses å være i stand til å danne seg egne synspunkter. Avgjørelsesorganet har ansvaret for å påse at barnet har fått informasjon og anledning til å uttale seg. I de fleste tilfeller vil dette være den kommunale barneverntjenesten, men også statlig barnevernmyndighet og fylkesnemndene vil omfattes av plikten. Dersom fylkesnemnda finner at barnet ikke i tilstrekkelig grad har fått anledning til å uttale seg tidligere i prosessen, må nemnda derfor selv ta initiativ til dette, for eksempel ved at det oppnevnes talsperson for barnet etter § 7-9. Fylkesnemnda kan også velge å høre barnet direkte i nemnda, hvis barnet ønsker det. Fylkesmannen vil også være forpliktet til å påse at barnet i nødvendig grad har fått anledning til å uttale seg når fylkesmannen behandler klagesaker etter barnevernloven. Det følger ikke av barnevernloven en selvstendig rett for barnet til å uttale seg direkte for beslutningstaker.

Etter § 6-3 annet ledd kan et barn opptre som part i en sak og gjøre partsrettigheter gjeldende dersom det har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder. Fylkesnemnda kan innvilge et barn under 15 år partsrettigheter i særskilte tilfeller. I sak som gjelder tiltak for barn med atferdsvansker, eller tiltak for barn som kan være utsatt for menneskehandel, skal barnet alltid regnes som part. Barn som er part i saken har fulle partsrettigheter, herunder rett til å bli hørt, forhåndsvarsel og dokumentinnsyn. Barn som ikke er part i saken, skal

uansett gis mulighet til å uttale seg, jf. § 6-3 første ledd.

Forskrift om medvirkning

I forskrift om medvirkning og tillitsperson av 1. juni 2014 nr. 697 § 3 er medvirkning definert som at barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og gis mulighet til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Videre fremgår det av § 3 at barn kan medvirke i egen sak ved å uttrykke sin forståelse, valg og preferanser både gjennom verbal og ikke-verbal kommunikasjon. Medvirkningen skal ivareta barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur. I forskriften § 4 fremgår det at barneverntjenesten skal sørge for at barnet så tidlig som tilrådelig blir informert på en måte som barnet forstår. Barnets medvirkning skal videre dokumenteres. Forskriften angir i § 6 at barnevernet har ansvaret for å legge til rette for barns medvirkning. Videre er det fremhevet i § 5 at barns medvirkning er en prosess som må utøves under hele sakens forløp i barnevernet.

6.2 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår å samle bestemmelsene om medvirkning, som i dag følger av lov og forskrift, i en ny overordnet bestemmelse om barns grunnleggende rett til medvirkning, jf. utvalgets forslag til § 3 annet ledd. Bestemmelsen er en delvis videreføring av gjeldende § 4-1 annet ledd første setning og deler av §§ 3 og 5 i medvirkningsforskriften. Utvalget foreslår å lovfeste at barn har rett til å medvirke ved handlinger og avgjørelser som berører barnet etter barnevernloven. Retten til å medvirke gjelder dermed i alle forhold som angår barnet, ikke bare i saksbehandlingen. Dette fremgår i dag av forskriften § 5, men utvalget foreslår at dette skal fremkomme av lovteksten.

Utvalget foreslår videre å lovfeste at medvirkning betyr at barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon, og ha rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Definisjonen samsvarer i stor grad med definisjonen i forskriften § 3, men utvalget presiserer at barn har en rett, ikke bare en mulighet til medvirkning. Utvalget presiserer at ordene «fritt gi uttrykk for sine synspunkter» innebærer at barn kan medvirke ved å uttrykke sin forståelse, valg og preferanser gjennom verbal og ikke-verbal kommunikasjon. Videre presiserer utvalget at barnets rett ikke medfører en plikt til å

¹ Prop. 106 L (2012–2013) *Endringer i barnevernloven*, s. 208–209.

² Ot.prp. nr. 45 (2002–2003) *Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov)*, s. 62–63.

medvirke. Utvalget ser ikke behov for å lovfeste retten til ikke å medvirke.

I forslaget lovfestet at barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og utvikling. Dette følger i dag av barnevernloven § 6-3 første ledd og medvirkningsforskriften § 3. Utvalget ønsker ikke å videreføre aldersindikasjonen på 7 år, som i dag følger av barnevernloven § 6-3.

Utvalgets forslag om medvirkning må ses i sammenheng med utvalgets forslag om krav til begrunnelse i barneverntjenesten og fylkesnemndas vedtak, som omtales nærmere i kapittel 10.4.

Utvalget foreslår videre å lovfeste at barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal informeres og gis anledning til å uttale seg direkte for barneverntjenesten og fylkesnemnda før vedtak treffes. Utvalget foreslår også at det skal fremkomme en vurdering av barnets rett til å uttale seg i begjæringen om tiltak som sendes fylkesnemnda.

Utvalget foreslår å oppheve forskrift om medvirkning og tillitsperson under henvisning til at de sentrale reglene om medvirkning er inntatt i deres forslag til ny barnevernslov.

6.3 Høringsinstansenes syn

Om lag 60 av høringsinstansene har kommentert forslaget om lovfesting av barnets rett til medvirkning. Alle disse er positive til utvalgets forslag. Blant annet mener KS at det er formålstjenlig at barnets rett til medvirkning slås fast i en ny innledende bestemmelse i loven. *Bufdir*, *Barneombudet*, *Redd Barna* og *Juristforbundet* er blant instansene som støtter forslaget. En rekke kommuner uttaler seg positivt, blant annet *Asker*, *Bergen*, *Kristiansand*, *Oslo*, *Porsgrunn*, *Rauma*, *Tromsø*, *Vennesla ved Midt-Agder barneverntjeneste* og *Storfjorden barnevern for kommunene Skodje, Ørskog, Stordal og Norddal*.

Landsforeningen for barnevernsbarn stiller seg positive til forslaget, men bemerker:

«Slik vi leser det har utvalget lagt barnets medvirkning som et premiss for barnets beste, og det sier vi oss helt enig i. Det er en viktig presisering og helt i tråd med gjeldende syn på barn. Medvirkning må imidlertid forstås som en prosess. Vi trenger tilstrekkelig med informasjon og tid til å forme våre meninger, vi må få delta, og det krever voksne vi er trygge på som kan hjelpe oss å se ulike muligheter med ulike kon-

sekvenser opp mot hverandre. Medvirkning er ikke det samme som at vi selv skal bestemme, men den må være reell, og det er viktig at dette ikke bare blir forstått som noe som skal skje i enkeltvedtak.»

Barnevernsproffene skriver:

«BarnevernsProffene mener at en ny barnevernslov gjennom hele loven må vise, at det nye barnevernet i Norge skal være et barnevern som har barn og unge som sin nærmeste samarbeidspartner. Det fins ingen annen måte å lykkes med å hjelpe oss – og det fins ingen annen vei til gode og forsvarlige tjenester for barn. (...) Vi ber om at loven gjennomgående sier at barnet er barnevernet sin viktigste samarbeidspartner. Vi ber derfor om at § 3 legger grunnlag for hvordan alle deler av barnevernet, samarbeider med barn.»

Videre bemerkes:

«BarnevernsProffene ber enda en gang om at barns medvirkning i stedet kalles å samarbeide med barn og unge. Medvirkning er ikke et ord vi som er unge forstår, derfor er det «triksete» av voksne å bruke dette ordet. Vi forstår at dette er en måte å oversette «child participation» men ber dere allikevel ta på alvor at ordet ikke funker så lenge vi unge ikke forstår ordet. (...) Barn og unge med erfaring fra barnevernet og fra ulike deler av landet, har samlet seg bak en forklaring på hva barns medvirkning er – og proffene ber om at dette kommer fram i loven: 1. Barns rett til å få informasjon 2. Barns rett til å snakke trygt til barnevernet 3. Barns rett til å være med å bestemme 4. Barns rett til å bidra i dokumentasjon 5. Barns rett til å gi tilbakemelding til barnevernet.»

Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet skriver:

«Det er svært positivt at loven i større grad har en rettighetsbasert tilnærming til beskyttelse av barn, og at det legges stor vekt på å sikre barnets rett til medvirkning.

(...)

Økt medvirkning ser i praksis ut til både å kunne styrke barnets opplevelse av å føle seg verdsatt, inkludert og anerkjent, gi mer treffsikre tiltak og til å være med på å regulere at tiltak avsluttes/justeres/endres til riktig tid.»

Bufetat region vest kommenterer at Barnevernslovutvalgets forslag, herunder forslaget om rett til medvirkning «... harmonerer godt med slike reglers posisjon i bl.a. Barnekonvensjonen, Grunnloven og etter hver praksis».

Kristiansand tingrett bemerker:

«Utkastet legger til grunn at barna i størst mulig grad skal høres, tas med på råd, og være med i prosesser og avgjørelser som påvirker deres liv og tilstedeværelse. Dette har fått stor gjennomslagskraft både i nasjonal og internasjonal rett de siste årene, og er positivt også slik Kristiansand tingrett ser det. Imidlertid medfører det også at barna trekkes inn i voksenverdenen, noe som kan oppleves som svært belastende for barna.»

Fylkesmannen i Hordaland uttaler:

«Det er heilt nødvendig å styrke barnet sin rett til å medverke slik forslaget legg opp til. Barnet sin rett til å medverke, eller helst tenestene sin plikt til å samarbeide med barnet, kan etter vårt syn presiserast meir i lovteksten. Vi meiner at intensjonen om å gjere barnet til ein hovudperson etter barnevernslova er rett. Det vil gje eit viktig og nødvendig signal til alle som arbeider med barn.»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker støtter en bestemmelse om barns rett til medvirkning, og at den blir plassert innledningsvis i loven, men de bemerker:

«Barns medvirkningsrett innebærer også rett til informasjon om vedtak etter at de er fattet. Det er ingen klare regler for hvordan barn blir informert om fylkesnemndas avgjørelse og det er trolig at praksis varierer. Fylkesnemndene mener det er viktig at barn får tilstrekkelig og nødvendig informasjon om avgjørelsen og begrunnelsen for denne. Om barnet skal lese avgjørelsen selv eller få den gjenfortalt tilpasset deres alder og utviklingstrinn, må avgjøres konkret.»

Sykepleierforbundet skriver:

«Vi støtter utvalgets forslag til styrking av barnets rett til medvirkning. Forslagene harmonerer godt med foreslåtte endringer i pasient- og brukerrettighetsloven (Høring, ref. 16/5600 – HOD) som vi også har støttet. Det er et viktig

poeng at både barnelov, barnevernlov og pasient- og brukerrettighetslov harmoniseres.»

Dommerforeningens fagutvalg for offentlig rett skriver:

«Det er positivt at utvalget har fokusert på barnets rett til medvirkning. Utvalget understreker at dette er en rettighet og ikke en plikt. Vi stiller imidlertid spørsmål ved utvalgets konklusjon om at det ikke er nødvendig å lovfeste at medvirkning ikke er en plikt. En lovfesting vil kunne understreke overfor barneverntjenesten, fylkesnemndene, domstolene og andre at barn ikke må presses til å medvirke.»

Videre uttaler *Dommerforeningens fagutvalg for offentlig rett*:

«Vi savner en vurdering av om det er situasjoner der det ikke er til barnets beste at det blir informert om en pågående sak. Dette kan for eksempel være tilbakeføringssaker hvor det for visse særlig sårbare barn vil kunne være skadelig for dem å få vite at de kanskje må flytte fra et fosterhjem hvor de har slått seg til ro og føler seg trygge.

I utredningen framstilles barnets rett til medvirkning som udelt positivt for barnet. Vi savner en bredere drøftelse av dette temaet. Noen barnevernsbarn kan oppleve å stå i en vanskelig lojalitetskonflikt der hensynet til biologiske foreldre, fosterforeldre og egne behov trekker i ulike retninger. De kan derfor bli utsatt for press, eller føle en plikt til å uttale seg og å uttale seg i en bestemt retning. Det er ikke uvanlig i barnevernsaker at barnet har inntatt en omsorgsrolle overfor biologiske foreldre og at barnet vil føle et omsorgsansvar overfor foreldrene.»

Justis- og beredskapsdepartementet uttaler:

«Etter JDs syn bør det klargjøres hva som ligger i en lovfesting av disse «grunnleggende rettigheter og prinsipper». Innebærer lovfestingen at det fastsettes selvstendige rettigheter for barnet eller plikter for staten, eller skal bestemmelsene regnes som rene formålsbestemmelser eller lignende? Det må herunder klargjøres om bestemmelsene skal gi rettigheter eller fastsetter plikter utover hva som følger av lovens øvrige bestemmelser (for eksempel om barnets rett til medvirkning i § 3 andre ledd gir rettigheter for barnet utover de tilfeller hvor

barnet ellers i loven er gitt en eksplisitt rett til å uttale seg).»

RKBU Midt-Norge skriver:

«Det presiseres at det i lovforslaget legges vekt på en styrking av barns rettigheter. Det er bra at det innledningsvis i lovforslaget presiseres to overordnede prinsipper for dette: Barnets rett til omsorg og beskyttelse og hensynet til barnets beste. Det er også bra at barnets rett til medvirkning løftes frem og blir regulert i loven og ikke i forskrift. § 3 i lovforslaget beskriver barnets rett til tiltak og medvirkning. Det er viktig at retten til medvirkning omtales tidlig i lovforslaget; noe som understreker at denne rettigheten gjelder hele barnevernprosessen.

Vi ville kanskje ønske en mer konkret og tydeligere formulering som understreker at barn innehar rettigheter, og ikke gis rettigheter ut fra ulike forutsetninger. Definisjon av medvirkning inneholder for eksempel flere begrep som krever en skjønnsvurdering fra barnevernet; barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon, barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og utvikling. Uklarhet og store krav til skjønnsvurderinger kan føre til ulik praksis, og dermed svekke barnets rettssikkerhet. Vi mener at loven bør forsterke et likebehandlingsprinsipp, noe som kan være uforenlig med å gi såpass store rom for tolkning.»

Voksne for barn skriver:

«Voksne for barn støtter at barnets rett til medvirkning styrkes, men det er etter vår oppfatning helt avgjørende at barnet får hjelp til å forstå og danne seg en mening om hva rettigheten innebærer. Det er et voksenansvar at barnet forstår hva retten til medvirkning innebærer. (...) Barnevernet må tilrettelegge for hvordan retten til medvirkning blir presentert for barnet.»

6.4 Departementets vurdering og forslag

Etter gjeldende barnevernlov plikter myndighetene å tilrettelegge for at barn får medvirke, men det fremgår ikke eksplisitt at barn har en selvstendig rett til medvirkning. Departementet foreslår å presisere at barn har rett til medvirkning i alle forhold som vedrører barnet etter barnevernloven.

En slik presisering vil tydeliggjøre barns rett til å bli hørt etter FNs barnekonvensjon artikkel 12 og Grunnloven § 104.

Medvirkning er ikke et begrep som benyttes i FNs barnekonvensjon og Grunnloven. Med medvirkning mener departementet at barn skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon, og gis mulighet til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Videre at barn skal bli lyttet til, og barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Medvirkning er definert i medvirkningsforskriften § 3. Departementet legger til grunn at retten til medvirkning inneholder det samme som «retten til å bli hørt» i FNs barnekonvensjon artikkel 12 og Grunnloven § 104.

Til tross for dagens lovregulering om medvirkning, tyder praksis på at barn i barnevernet ikke får medvirke i ønsket grad. Resultater fra brukerundersøkelser og tilsynserfaringer viser at mange barn og unge melder om liten grad av medvirkning i kontakten med barnevernet. Barn opplever at de ikke informeres godt nok av barneverntjenesten, og at de i liten grad får mulighet til å bidra med informasjon selv.³

Departementet mener derfor det er behov for å presisere barnets rett til medvirkning i barnevernloven, slik lovutvalget foreslår. Departementet mener dette kan bidra til økt grad av medvirkning fra barn i barnevernsaker. Ved å la barnet få uttrykke sin mening får man frem barnets perspektiv i saken, og dette er nødvendig for å finne ut hva som er barnets beste. Medvirkning skal styrke barnets posisjon, og dermed gi barnet bedre rettssikkerhet. Saker hvor barnet har blitt lyttet til, gir sannsynligvis også et resultat som er mer riktig for barnet, enn saker hvor barnet ikke får sagt sin mening. Barnet er den som vet best hvordan han eller hun har det, og er dermed den viktigste kilden til innsikt om barnets beste. At barnet får medvirke sikrer både at barnet opplever at de får bidra med sine synspunkter, og at viktig informasjon om barnet kommer frem. Videre kan medvirkning være avgjørende for barnets motivasjon for å gjennomføre et barneverntiltak. Medvirkning kan også virke forebyggende, ved at man raskere finner frem til gode tiltak som virker for det konkrete barnet.

Dagens bestemmelse om medvirkning i barnevernloven § 4-1 annet ledd, er plassert i lovens kapittel 4 som omhandler særlige tiltak. At bestemmelsen står i tiltakskapittelet kan gi inn-

³ Se eksempelvis Bufdirs brukerundersøkelse for 2016 og Paulsen, V. (2016). *Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet*, publisert i Fontene Forskning 1/2016, s. 4-15.

trykk av at retten til medvirkning bare kommer til anvendelse ved valg av tiltak. I likhet med lovutvalget foreslår departementet at retten til medvirkning flyttes frem i lovens kapittel 1, i ny § 1-6. Hensikten med plasseringen i lovens innledende kapittel, er å tydeliggjøre at retten til medvirkning gjelder for anvendelse av hele loven, og ved alle stadier av en barnevernsak. Dette tydeliggjør også at alle instanser som har oppgaver etter barnevernloven har plikt til å sørge for at barn får medvirke.

Det foreslås inntatt i ny § 1-6 at alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter har rett til å medvirke. Lovendringen innebærer både en selvstendig rettighet for barnet, og samtidig en plikt for myndighetene til gi barnet mulighet til å medvirke. Retten til å medvirke vil gjelde gjennomgående i alle forhold som vedrører barnet, også utover de øvrige lovbestemmelsen hvor barnet er gitt en eksplisitt rett til å uttale seg. Barnet vil dermed ha rett til å medvirke i alle forhold, herunder ved valg av fosterhjem eller institusjon, ved vurdering av samvær, utarbeidelse av tiltaksplaner, ved tvangsbruk og så videre. Plikten til å la barnet medvirke omfatter alle instanser som har oppgaver etter barnevernloven.

Retten til å medvirke innebærer at barn skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og fritt skal kunne gi uttrykk for sine synspunkter. Barn skal bli lyttet til, og barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Dette foreslås inntatt i bestemmelsen.

At barnet fritt skal kunne gi uttrykk for sine synspunkter, betyr mer enn at barnet har rett til å snakke. Barnet kan uttrykke seg både verbalt og ikke-verbalt. Videre skal det tas hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur.

At barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet, følger også av FNs barnekonvensjon artikkel 12 og Grunnloven § 104, samt barnevernloven § 6-3.

Medvirkning betyr ikke at barnet selv skal bestemme. Barnet har heller ingen plikt til å medvirke. Enkelte høringsinstanser mener dette bør lovfestes, men departementet ser ikke behov for en slik presisering i loven. Departementet understreker at barnet kan avstå fra å uttale seg, og barnet skal ikke presses til å uttrykke sine synspunkter. Barn skal få tilstrekkelig informasjon, og informeres om at han eller hun står fritt til å benytte seg av retten.

Departementet mener at den foreslåtte lovendringen er i tråd med den generelle rettsutviklingen hvor barn i større grad anerkjennes som selv-

stendige rettighetshavere. Lovendringen vil imidlertid ikke medføre noen utvidede rettigheter samlet sett, ettersom retten til medvirkning uansett følger av Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon artikkel 12. Hensikten med forslaget er å bevisstgjøre brukerne av barnevernloven om viktigheten av barnets rett til å medvirke.

Departementet foreslår å beholde saksbehandlingsregelen om medvirkning i barnevernloven § 6-3 første ledd. Det følger av bestemmelsen at barn over 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelser som berører ham eller henne. Paragraf 6-3 er en spesialbestemmelse om medvirkning når det tas administrative eller rettslige avgjørelser i saker etter barnevernloven. Aldersangivelsen på syv år skal ikke oppfattes som en nedre grense for rett til medvirkning, men som en angivelse på når barnet uansett vil være i stand til å danne seg egne synspunkter, og dermed skal få informasjon og anledning til å uttale seg.

Videre foreslås det å videreføre i ny § 1-6 at barn som barnevernet har overtatt omsorgen for kan gis anledning til å ha med seg en person barnet har særlig tillit til og hjemmelen til å gi nærmere regler i forskrift om medvirkning og om tiltitspersonens oppgaver og funksjon. Dette følger i dag av § 4-1 annet ledd. Som en konsekvens av dette foreslås § 4-1 annet ledd opphevet.

Departementet viser til *Barnevernsproffenes høringsuttalelse* hvor det bes om at begrepet medvirkning byttes ut med «samarbeid med barn og unge». Departementet viderefører begrepet medvirkning i loven. Medvirkning er et innarbeidet begrep i dagens barnevernlov, og brukes også eksempelvis i helse- og utdanningssektoren. Begrepet samarbeid synes snevrere enn medvirkning. Medvirkning er en grunnleggende rettighet for barnet som blant annet skal vise at barnets mening skal ha innvirkning i hele beslutningsprosessen, og at barnet skal få tilpasset og tilstrekkelig informasjon. Departementet foreslår for øvrig å innføre en ny bestemmelse om at barnevernet skal utøve sin virksomhet med respekt for, og så langt som mulig i samarbeid med, barn og foreldre, se kapittel 7 i proposisjonen.

Departementet ser at *Dommerforeningens fagutvalg for offentlig rett* påpeker et dilemma for dem som arbeider i barnevernet. Det kan i enkelte situasjoner synes som om det ikke er til barnets beste å medvirke. Departementet viser til at hensynet til barnets beste er grunnleggende for barnevernets arbeid. Dette fremkommer av barnevernloven § 4-1 første ledd. Prinsippet er også nedfelt generelt

for alle saker som gjelder barn i Grunnloven § 104 annet ledd og i FNs barnekonvensjon artikkel 3. Det er en tett sammenheng mellom barnets beste og barnets rett til medvirkning. FNs barnekomité har uttalt at en forsvarlig vurdering av barnets beste først kan skje når barnet har fått anledning til å uttale seg, og det er lagt tilstrekkelig vekt på barnets synspunkter.⁴ Barnekomitéen uttaler videre at de to prinsippene utfyller hverandre; barnets beste skal være målet, og fremgangsmåten for å nå dette målet er å høre på barnet. Det er således i prinsippet ikke noe motsetningsforhold mellom retten til medvirkning og barnets beste.

Likevel har departementet forståelse for dommerforeningens fagutvalg sin oppfatning om at en rett til medvirkning kan reise vanskelige problemstillinger i konkrete saker. Eksempelvis vil det i enkelte hastesituasjoner være nødvendig å handle raskt. Dersom det er fare for at et barn blir vesentlig skadelidende og tiltak må iverksettes umiddelbart, har barneverntjenesten rett og plikt til å gripe inn, jf. barnevernloven § 4-6. Retten til medvirkning vil også gjelde i slike tilfeller. Av hensyn

⁴ Se FNs barnekomités generelle kommentarer nr. 12 (2009) avsnitt 70–74 og nr. 14 (2013) avsnitt 43–45.

til barnets beste må det gjøres en tilpasning av hvordan barnets rett til å medvirke skal gjennomføres i hastesituasjonen.⁵

Retten til medvirkning omfatter ikke en rett for barnet til å uttale seg direkte for fylkesnemnda. Etter barnevernloven § 7-9 kan fylkesnemnda oppnevne en talsperson for barnet i saker som skal behandles for nemnda. Fylkesnemnda kan også velge å høre barnet direkte, hvis barnet ønsker det. Departementet vil vurdere lovutvalgets forslag om en direkte uttalerett for barneverntjenesten og for fylkesnemnda i forbindelse med arbeidet med en ny barnevernlov. Det er også naturlig å se dette i sammenheng med oppfølgingen av NOU 2017: 8 *Særdomstoler på nye områder?*. I utredningen foreslås det å avvikle fylkesnemndene og at tvangssaker etter barnevernloven i stedet skal behandles av utvalgte tingretter som første instans.

⁵ Sivilombudsmannen har uttalt seg om dette i sak 2016/1152 av 11. november 2016. Departementet fulgte opp Sivilombudsmannens uttalelse i brev om barns medvirkning under barnevernets saksbehandling av 5. april 2017 til alle landets kommuner, fylkesmenn, Bufdir, fylkesnemndene og Statens helsetilsyn.

7 Samarbeid med barn og foreldre

7.1 Gjeldende rett

Å sørge for god involvering og medvirkning fra barn og foreldre er helt sentralt i barnevernets arbeid. Tjenester og tiltak etter barnevernloven skal være forsvarlige, jf. § 1-4. Gjeldende barnevernlov har ingen generell bestemmelse om at barnevernet skal samarbeide med foreldre og barn.

Prinsippet om samarbeid mellom barnevernet og familier kommer imidlertid til uttrykk flere steder i barnevernloven, som ved utarbeidelse av tiltaksplaner ved tiltak etter fylte 18 år, jf. § 4-15 fjerde ledd, og ved utarbeidelse og endringer i tiltaksplan ved plassering i institusjon, jf. § 4-28 annet ledd. Det fremgår også direkte av loven at opplysninger så langt som mulig skal innhentes i samarbeid med den saken gjelder, jf. § 6-4. Frivillige hjelpetiltak er det mest brukte tiltaket i barnevernet. Samarbeid og frivillighet fra foreldrenes side vil i mange tilfeller være en forutsetning for at et hjelpetiltak skal ha en effekt.

Det følger av barnevernloven at barn skal gis mulighet til medvirkning og at det skal tilrettelegges for samtaler med barnet, jf. § 4-1. Det er også en egen forskrift om barnets medvirkning der det blant annet er gitt nærmere regler om hvordan barnevernet skal tilrettelegge for barnets medvirkning, herunder at barn skal gis mulighet til medvirkning under hele sakens forløp i barnevernet og få tilstrekkelig og tilpasset informasjon. Når barnet er part i saken, vil barnet også måtte samtykke til hjelpetiltak som rettes mot barnet og til frivillige plasseringer utenfor hjemmet. Medvirkning forutsetter samarbeid med barnet. Videre er det av vesentlig betydning at barnets perspektiv og meninger inkluderes i barnevernets vurdering av hva som er barnets beste.

Foreldre som er part i barnevernsaken har partsrettigheter etter forvaltningsloven. Barn har tilsvarende rettigheter når de er å anse som part, jf. barnevernloven § 6-3 annet ledd. I forvaltningsloven er det gitt bestemmelser om at partene har rett til innsyn i sakens dokumenter og forhåndsvarsling av enkeltvedtak. Barneverntjenesten har en veiledningsplikt overfor parter, men også overfor andre som henvender seg til barneverntjenesten med

spørsmål. Plikten kan omfatte blant annet veiledning om gjeldende regelverk og praksis. Videre har barneverntjenesten en utrednings- og informasjonsplikt. Det følger av forvaltningsloven § 17 at barneverntjenesten skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Barneverntjenesten skal sørge for at faktum blir klargjort så langt det er mulig, og at de opplysningene som fremkommer kontrolleres. Barneverntjenesten skal som hovedregel forelegge partene i saken opplysninger som de mottar under saksforberedelsen, slik at parten har mulighet til å imøtegå den informasjonen barneverntjenesten har mottatt.

Betydningen av samarbeid med barn og foreldre er fremhevet i forarbeidene til barnevernloven og i rundskriv og retningslinjer, herunder i Prop. 106 L (2012–2013) *Endringer i barnevernloven*. I rundskriv Q-16/2013 om forebyggende innsats for barn og unge fremheves det at samarbeid med familier og foresatte er viktig som et element i den forebyggende innsatsen. I retningslinjer Q-42/2015 om behandlingen av barnevernsaker der barn har tilknytning til andre land, er god kommunikasjon og samarbeid med familien fremhevet som sentrale elementer i barneverntjenestens arbeid, og at det må tas hensyn til at familien har en annen etnisk, språklig, religiøs eller kulturell bakgrunn. Det presiseres at ikke alle familier er kjent med barnevernet som en offentlig myndighet, og at det derfor er viktig at barneverntjenesten gir grundig og god informasjon om barneverntjenestens arbeid, hvordan barnevernet kan bistå familien og om barn og foreldres rettigheter. Videre fremgår det at barnevernet må påse at alle parter forstår detaljene i og konsekvensene av det som blir sagt og skrevet, og at det skal benyttes kvalifiserte tolker i situasjoner der det kan oppstå språkproblemer.

7.2 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår å lovfeste innledningsvis i loven at barnevernet skal utøve sin virksomhet med respekt for og så langt som mulig i samarbeid med barnet og barnets foreldre.

Utvalget skriver at dette vil fremheve betydningen av å gi foreldre og barn mulighet til å medvirke og ha innflytelse gjennom hele barneverntjenestens arbeid, fra undersøkelsessak til valg av tiltak, gjennomføring og oppfølging. Utvalget viser til at godt samarbeid med familien kan være helt avgjørende for at barneverntjenesten får et fullstendig og riktig bilde av familien og barnets behov. Utvalget viser videre til at godt samarbeid i en tidlig fase også kan være avgjørende for hvilke tiltak som kan iverksettes og hvordan disse fungerer.

Utvalget legger til grunn at barnevernet og familier må samarbeide for å gi barnet god omsorg og beskyttelse. Utvalget viser også til at bedre samarbeid er viktig for å skape bedre tillit til barneverntjenesten. Utvalget trekker særlig frem viktigheten av god kommunikasjon i møte med innvandrerbefolkningen, og skriver at samarbeidsplikten innebærer et krav til kultursensitivitet.

Utvalget mener grunnlaget for samarbeid med familien bør styrkes gjennom å innføre en samarbeidsplikt innledningsvis i loven og en lovbestemmelse om bruk av familieråd ved valg av fosterhjem. For nærmere beskrivelse av forslaget om nettverksinvolvering, se kapittel 8.

7.3 Høringsinstansenes syn

Av de høringsinstansene som har uttalt seg om forslaget, er flertallet positive til en bestemmelse om samarbeid mellom barnevernet og barn og foreldre. Dette omfatter blant annet *Bufdir, fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, Fylkesmannen i Rogaland, Asker kommune, Askøy kommune, Gjerstad kommune, Halden kommune, Kristiansand kommune, Lister barnevern, Vennesla kommune ved Midt-Agder barneverntjeneste, Barnevernledernetverket i Nord-Trøndelag, Stavanger Universitet, Universitetet i Bergen, VID – vitenskapelig høgskole, Høgskolen i Østfold, RKBU Midt-Norge, Barnevernsproffene, Likestillings- og diskrimineringsombudet, Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet, FSA – forening for sosialt arbeid (ICSW-Norge), Redd Barna, Norsk barnevernssamband og Den norske legeforening*. Flere av høringsinstansene har innspill til bestemmelsen.

De av høringsinstansene som er positive til forslaget fremhever viktigheten av samarbeid mellom barnevernet og barn og foreldre, og at det er positivt at dette lovreguleres innledningsvis i loven. *Halden kommune* uttaler at «*det er til barnets beste at foreldrene blir behandlet med respekt og får tilstrekkelig hjelp til å ivareta barnet ...*».

Gjerstad kommune støtter forslaget, og uttaler at samarbeid ikke minst er viktig i «*... de alvorligste sakene der barneverntjenesten må overta omsorgen for barn. I disse sakene vil et godt samarbeid gjøre prosessen mindre smertefull for barnet*». Samtidig blir det av enkelte instanser, blant annet *Asker kommune*, påpekt at samarbeid kan være krevende i de tilfeller der det er nødvendig å iverksette tvangstiltak. *Den norske legeforening* er positiv til intensjonen med bestemmelsen, men er samtidig opptatt av at barnevernet må gripe inn med nødvendige og effektive tiltak (for eksempel omsorgsovertakelse) der dette er nødvendig.

Barnevernsproffene er positiv til forslaget, men vil ikke at barn og foreldre skal sidestilles som samarbeidspartnere, og vil at loven skal uttrykke at barn er barnevernets viktigste samarbeidspartnere.

Flere av høringsinstansene trekker frem behovet for å ivareta barn og foreldres etniske, språklige, religiøse og kulturelle bakgrunn i møte med barnevernet. *Bufdir* uttaler:

«Vi mener at endringsforslagene vil bidra til en lov som er bedre tilpasset dagens samfunns- og familiebilde, med økt innvandring og økt andel barn med etnisk minoritetsbakgrunn i barnevernet. Forsvarlighetskravet og samarbeidsplikten innebærer krav til kultursensitivitet og bruk av kvalifisert tolkebistand ved behov.»

RKBU Midt-Norge støtter lovforslaget og viser til at familiemønstrene har forandret seg, og samfunnet har blitt mer flerkulturelt. *RKBU Midt-Norge* uttaler blant annet:

«[D]et er bra at forslaget vektlegger respekt og samarbeid med foreldre, også innenfor rammer av etnisitet, religion, kultur og språk, samtidig som forsvarlighetskravet opprettholdes (...) Dette vil imidlertid kunne gi faglige utfordringer for barnevernet generelt, men også spesielt knyttet til kultursensitiv forståelse og praksis. Det er derfor viktig at barnevernet tilføres kulturkompetanse gjennom opplæring og tydelig veiledning, samt at det utarbeides relevante rundskriv og retningslinjer.»

Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet uttaler at:

«Det er viktig å presisere kravet til kultursensitivitet og gi føringer for å ivareta plikten til å utøve barnevernpraksisen med respekt for -, og i samarbeid med, barnet og foreldrene.»

Taternes Landsforening og *Likestillings- og diskrimineringsombudet* er positive til forslaget om en samarbeidsbestemmelse og anerkjenner behovet for kultursensitivitet, men savner en henvisning til nasjonale minoriteter og urfolk. Likestillings- og diskrimineringsombudet uttaler at «... noen ganger har også disse gruppene behov for tolk eller medhjelpere som kan formidle budskap på tvers av språklige og kulturelle barrierer».

Enkelte høringsinstanser, blant annet *Askim kommune* og *Trøgstad kommune* viser til at det er behov for mer kulturkompetanse i barnevernet, flere kulturelt tilpassede hjelpetiltak, og behovet for tolker. Enkelte kommuner gir uttrykk for at slike tiltak vil kreve opplæring og økte kostnader. Uttalelsene er ikke knyttet til lovforslaget om samarbeid, men generelt til utvalgets forslag om å vektlegge hensynet til barnet og foreldrenes etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.

Noen av høringsinstansene har innspill til hvem samarbeidsplikten skal rette seg mot. *Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker* skriver i sin høringsuttalelse at de støtter lovforslaget og viser til utvalgets begrunnelse. Det uttales imidlertid:

«Fylkesnemndenes flertall mener ... at barneverntjenestens plikt til å samarbeide bør avfattes slik at også andre enn barnet selv og foreldrene dekkes der det er aktuelt. For eksempel bør barneverntjenestens plikt gjelde også overfor nærstående som søsken og besteforeldre der det er aktuelt for spørsmål om samvær og annen kontakt.»

Videre fremgår det av høringsuttalelsen at *Fylkesnemnda i Troms og Finnmark* mener at begrepet «foreldre» i utkastet § 4 andre ledd bør erstattes med «omsorgspersoner». *Norsk fosterhjemsforening* skriver i sin høringsuttalelse at det bør fremgå av loven at barneverntjenesten også må vise respekt og samarbeide med barnets fosterforeldre og barnet i fosterfamilien.

Enkelte instanser har innspill til bestemmelsens ordlyd. *Universitetet i Tromsø ved Institutt for barnevern og sosialt arbeid* mener begrepet «respekt» synes å være et symbolsk begrep som vanskelig lar seg måle, hevdes eller sanksjoneres.

7.4 Departementets vurdering og forslag

God dialog og samarbeid mellom barnevernet og barn og foreldre er en forutsetning for godt barnevern. Et godt samarbeid med barn og foreldre kan

bidra til større tillit til barnevernet og bidra til at flere barn får hjelp som virker på et så tidlig tidspunkt som mulig. Departementet mener viktigheten av å samarbeide med barn og foreldre bør tydeliggjøres i loven, og ønsker derfor å gå videre med utvalgets forslag om å innføre en generell bestemmelse innledningsvis i loven om at barnevernet skal utøve sin virksomhet med respekt for og så langt som mulig i samarbeid med barn og foreldre.

Departementet har vurdert de innspillene som har kommet, blant annet fra *fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker* og *Norsk Fosterhjemsforening*, om at samarbeidsplikten bør utformes slik at den retter seg mot flere enn kun barnet selv og barnets foreldre. Departementet er enig i at det er sentralt at barnevernet samarbeider med andre nærstående i barnets liv, for eksempel besteforeldre og fosterforeldre. Gjennom godt samarbeid med foreldrene vil øvrig familie og andre av barnets nærstående kunne bli involvert og bidra i barnevernsaken. Departementet mener imidlertid at i en innledende bestemmelse i barnevernloven bør samarbeidet med barnet og barnets foreldre fremheves. Det er særlig barnet, men også foreldrene, som er de sentrale aktørene og som skal motta hjelp fra barnevernet. Departementet vil videre bemerke at det nå er lovfestet at barneverntjenesten i omsorgskommunen har ansvar for å følge opp hvert enkelt barn i fosterhjem og for oppfølging av fosterhjemmet, jf. barnevernloven § 4-22 fjerde ledd første punktum.

Samarbeidsplikten vil gjelde for hele barnevernet, både statlig og kommunalt barnevern og for private som utfører arbeid eller tjenester for det offentlige etter barnevernloven. Plikten til å samarbeide gjelder for alle typer saker og på alle stadier av en sak.

Barnevernet skal gi hjelp til barnets beste, og departementet er enig med *Barnevernsproffene* i at barnet selv er barnevernets viktigste samarbeidspartner. Lovforslaget er nært knyttet til barnets rett til medvirkning, se kapittel 6. Manglende foreldreferdigheter er imidlertid den vanligste begrunnelsen for at barnevernet setter i verk tiltak i familier.¹ Godt samarbeid med foreldre er derfor avgjørende for å gi barn den hjelpen de har

¹ Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB). I 2015 oppgis dette som årsak i 29 prosent av tilfellene. Begrepet «manglende foreldreferdigheter» er ikke nærmere definert i barnevernstatistikken, men det viser til saker der barnevernet vurderer at foreldre ikke har tilstrekkelige muligheter, ferdigheter eller kunnskap til å gi barnet nødvendig omsorg og støtte. Andre begrunnelser som ofte oppgis, er psykiske problemer hos foreldrene (17 prosent), stor grad av konflikt hjemme (11 prosent) og rusmisbruk (8 prosent).

behov for. Foreldre vil ofte være en viktig ressurs som har kunnskap om barnets behov, og foreldre må derfor så langt som mulig involveres i beslutninger om barnet.

Barnevernet arbeider etter mildeste inngreps prinsipp og skal alltid forsøke hjelpetiltak der det kan gi tilfredsstillende forhold for barnet. I en slik fase er samarbeid om hjelpetiltak helt avgjørende for å kunne komme inn med riktig hjelp og motvirke mer inngripende tiltak på sikt. Barn og foreldre må imidlertid ha innflytelse og få medvirke på alle stadier av en sak og i alle saker.

Enkelte av høringsinstansene viser til at det kan være vanskelig å få til et godt samarbeid i saker der barnevernet må iverksette tvangstiltak. Departementet har forståelse for at det kan være utfordrende å oppnå samarbeid i tvangssaker. Barnevernet må imidlertid tilstrebe samarbeid i alle saker og på alle stadier av en sak på en måte som er til barnets beste. Samtidig deler departementet utvalgets oppfatning om at samarbeidsplikten ikke kan være absolutt. Det vil ikke alltid være mulig å oppnå samarbeid med barn eller foreldre, for eksempel fordi barnevernet ikke kommer i kontakt med en forelder eller foreldrene ikke ønsker å samarbeide. Barnevernet har imidlertid en plikt til å samarbeide med barn og foreldre så langt som det er mulig. I tvangssaker gjelder dette blant annet i forbindelse med barnevernets oppfølging av barn og foreldre, tilrettelegging for samvær og eventuell tilbakeføring.

God kommunikasjon og dialog er avgjørende for å få til et godt samarbeid. Det er derfor sentralt at barnevernet gir god informasjon om hva barnevernet er, hvordan de jobber og hva de kan bidra med. Barnevernet må sørge for at partene forstår det som blir sagt og skrevet.

Barnevernet må arbeide systematisk for å oppnå godt samarbeid med barn og foreldre. Hvordan barnevernet konkret skal samarbeide vil avhenge av omstendighetene i den enkelte sak, herunder hvilken fase man befinner seg i, hvilke tiltak som er iverksatt og hvilke forutsetninger som ligger til grunn for et vedtak. Videre vil samarbeidsviljen hos barn og foreldre ha betydning.

Departementet har videre vurdert utvalgets forslag om å lovfeste at barnevernet skal utøve sin virksomhet i respekt for barn og foreldre. Familier som møter barnevernet er ofte i en vanskelig livssituasjon, og kan oppleve det som stigmatiserende å være i kontakt med barnevernet og som et inngrep i privat- og familielivet. Det er derfor av stor betydning at barnevernet behandler barn og foreldre på en respektfull måte og forstår viktigheten av å behandle de involverte hensynfullt og

profesjonelt. Dette gjelder også i krevende situasjoner og der det foreligger motstridende synspunkter i barnevernsaken.

Departementet mener det ikke kan lovfestes at foreldre og barn skal *oppleve* respekt, da dette er en subjektiv følelse som ikke er egnet til lovregulering. I at barnevernet skal utøve sin virksomhet med respekt for barn og foreldre ligger det at barn og foreldre skal møtes med verdighet. Barn og foreldre må bli lyttet til og tatt på alvor. Barnevernet må ikke være enig med barnet eller foreldrene, men skal vise respekt for deres synspunkter og behov. Barn og foreldre må få informasjon om beslutninger som tas og barneverntjenesten må forklare hva som er begrunnelsen. Dersom det er konflikt mellom barnets og foreldrenes interesser, skal barnevernet ivareta barnets interesse.

Barnevernet møter en stadig mer mangfoldig befolkning. God kommunikasjon er avgjørende for å skape tillit og for å kunne samarbeide om barneverntiltak. Det å ta hensyn til familiens språklige, religiøse og kulturelle bakgrunn og sørge for at partene er informert er viktig for å oppnå samarbeid og kunne gi god hjelp. Det er viktig at ansatte i barnevernet er bevisst at manglende felles referanserammer og ulik forståelse av barneoppdragelse kan oppleves som barrierer for samhandling og etablering av tillit.² Barnevernet må ta seg tid til å gi tilstrekkelig og god informasjon. Det skal benyttes kvalifiserte tolker i situasjoner der det kan oppstå språkproblemer og barn skal ikke brukes til tolking eller annen formidling av informasjon, se forvaltningsloven § 11 e. Barnevernet må i samarbeid med familien, ta hensyn til nasjonale minoriteters og urfolks særlige rettigheter.³ Dette omfatter blant annet samiske barns og foreldres språk og kultur.

I Prop. 73 L (2016–2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)* er det fremhevet at kartlegging og evalueringer av barnevernet viser at ansatte etterspør mer kunnskap om arbeid rettet mot minoritetsfamilier, og at Sametinget har pekt på at kommuner med samisk befolkning har

² Paulsen, V. m.fl. (2014). *Møter mellom innvandrere og barnevernet. Kunnskapsstatus*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS.

³ Se blant annet FNs barnekonvensjon artikkel 30, FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 27, ILO-konvensjonen nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater, Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter og FNs erklæring om urfolks rettigheter. Grunnloven § 108 angir statens forpliktelse til å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

manglende kunnskap om samiske barns rettigheter og behov. Det kan være behov for å bedre kunnskapsnivået om samisk språk og kultur innen barnevernet, slik at vurderinger av tiltak for samiske barn kan bygge på en bred forståelse av samiske barns situasjon. Tilsvarende vil også kunne gjelde nasjonale minoriteter.

Det er viktig å etterstrebe kulturkompetanse for å få til et godt samarbeid. Barnevernsreformen omfatter en flerårig, nasjonal satsing på kompetanseheving i barneverntjenestene. Departementet skal legge frem en kompetansestrategi for det

kommunale barnevernet som skal gjelde for perioden 2018–2024. Det fremgår av Prop. 73 L (2016–2017) at departementet legger vekt på at opplæring i undersøkelses- og tiltaksarbeid overfor barn og familier med ulik kulturell bakgrunn skal være et viktig element i kompetansearbeidet. For nærmere beskrivelse av de konkrete tiltakene på dette område vises det til kapittel 7.3.4 i Prop. 73 L (2016–2017).

Departementet foreslår etter dette en bestemmelse i samsvar med utvalgets forslag, jf. utkastet til ny § 1-7.

8 Nettverksinvolvering ved vurdering av fosterhjem i barnets familie og nære nettverk

8.1 Gjeldende rett

Etter barnevernloven § 4-22 er fosterhjem private hjem som tar imot barn til oppfostring både som frivillige tiltak og etter omsorgsovertakelse. Et fosterhjem skal først og fremst gi barnet god omsorg. Forskrift om fosterhjem (fosterhjemsforskriften) stiller nærmere krav til fosterhjemmene og kommunens godkjenning og oppfølging av fosterhjemmet.

Det følger av fosterhjemsforskriften § 4 første ledd at ved valg av fosterhjem til det enkelte barn skal barneverntjenesten legge avgjørende vekt på hensynet til barnets beste, jf. barnevernloven § 4-1. Barneverntjenesten må vurdere om fosterforeldrene har de nødvendige forutsetninger for å ivareta det enkelte barns særlige behov, blant annet sett i lys av barnets egenart, formålet med plasseringen, plasseringens forventede varighet og barnets behov for samvær og annen kontakt med familie. Barneverntjenesten skal ta tilbørlig hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.

Etter fosterhjemsforskriften § 4 annet ledd skal barneverntjenesten alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem. Denne plikten ble vedtatt lovfestet av Stortinget ved behandlingen av Prop. 73 L (2016–2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)*.

Dagens barnevernlov har ikke egne bestemmelser om bruk av verktøy eller metoder for involvering av barnets familie eller nettverk. Barnevernloven har regler om barns medvirkning og rett til å få informasjon og uttale seg, jf. barnevernloven §§ 4-1 og 6-3. Det er i tillegg gitt en egen forskrift om barns medvirkning. Av fosterhjemsforskriften § 4 femte ledd er det eksplisitt regulert at barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før fosterhjem velges. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Videre følger det av fosterhjemsforskriften § 4 fjerde ledd at barnets foreldre om mulig skal gis anledning til å

uttale seg om valg av fosterhjem. Foreldrenes mening skal tas med i vurderingen ved valg av fosterhjem, herunder vurderingen av om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem.

Et av tiltakene i Stortingsmeldingen om fosterhjem, Meld. St. 17 (2015–2016) *Trygghet og omsorg – fosterhjem til barns beste*, er å gi kommunene en plikt til å vurdere bruk av familieråd eller andre verktøy eller metoder for nettverkskartlegging når barn trenger et fosterhjem. Tiltaket ble støttet av Stortinget.

Familieråd er en metode som innebærer at medlemmer i familie og nære nettverk kommer sammen for å forsøke å finne løsningen på et problem som har oppstått. Familieråd har som mål å mobilisere ressurser og innsatser for å forebygge omfattende og mer inngripende tiltak, som for eksempel at et barn må flytte ut av hjemmet. I de aller fleste tilfellene kommer man frem til en plan som skal følges opp av både barneverntjenesten og barnets familie og nettverk. Hvordan planen følges opp og om den virker etter hensikten evalueres vanligvis med ett eller flere oppfølgende familieråd. I barnevernsaker legges det stor vekt på barns deltakelse, og familieråd er en god metode for å involvere både barn og foreldre.¹

Det har vært en langsiktig satsing på å implementere familieråd som en metode for medvirkning i kommunalt og statlig barnevern. Bufetat har siden 2007 hatt ansvaret for implementering og kvalitetssikring av familieråd. Gjennom Bufetat har kommunene tilgang på familierådskoordinatorer.

8.2 Utvalgets forslag

Barnevernslovutvalget foreslår å innta en egen bestemmelse i barnevernloven om at barneverntjenesten skal legge til rette for bruk av familieråd

¹ Blant annet Havnen, K. J. S. og Christiansen, Ø. (2014): *Kunnskapsstatus om familieråd. Erfaringer og effekter*, RKBU Vest/Unirand Research Helse.

ved vurderingen av bosted i familie eller nettverk, dersom det er hensiktsmessig, se utvalgets forslag til ny § 23. Lovutvalgets forslag knytter seg til vurdering av fosterhjem etter omsorgsovertakelse. Forslaget må ses i sammenheng med utvalgets forslag om å lovfeste barneverntjenestens plikt til å alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem.

Utvalget viser til at familieråd som metode er fremhevet i Meld. St. 17 (2015–2016) *Trygghet og omsorg – fosterhjem til barns beste*. I fosterhjemsmeldingen ble det foreslått å innføre en plikt for kommunen til å vurdere bruk av familieråd eller andre metoder for nettverkskartlegging når barn trenger et fosterhjem.

Utvalget uttaler at bruk av familieråd kan være hensiktsmessig ved vurderingen av fosterhjem i familie eller nært nettverk, for å finne et egnet fosterhjem for barnet. Utvalget mener at det ikke bør være en plikt til alltid å bruke familieråd. De viser til at det kan være familier og situasjoner hvor det er mer eller mindre klart at det ikke er grunnlag for å lete etter fosterhjem i familie eller nettverk, eller at familieråd ikke vil kunne bidra positivt i arbeidet med å hjelpe barnet. Utvalget mener familieråd må vurderes konkret, og at det skal legges til rette for bruk av familieråd dersom det anses hensiktsmessig.

8.3 Høringsinstansenes syn

Om lag 40 høringsinstanser har uttalt seg om utvalgets forslag om å lovfeste at barneverntjenesten skal legge til rette for bruk av familieråd ved valg av fosterhjem etter omsorgsovertakelse, dersom det er hensiktsmessig. Mange av høringsinstansene er positive til bruk av familieråd og nettverksinvolvering, men flere har innvendinger mot deler av lovutvalgets forslag.

Mange kommuner er positive til forslaget, herunder *Askim kommune, Bergen kommune, Kristiansand kommune, Marker kommune, Oslo kommune, Randaberg kommune, Rømskog kommune, Skiptvet kommune, Trondheim kommune, Trøgstad kommune* og *Vennesla kommune ved Midt-Agder barneverntjeneste*.

Landsforeningen for barnevernsbarn viser til at det bør etterstrebes at barn plasseres i familie og nettverk når det er forsvarlig og mulig ut fra barnets beste og ønske. De uttaler blant annet:

«Familieråd kan være en god modell for å ivareta medvirkning, men vi vet at mange barn gruer seg veldig på forhånd og derfor har sær-

lig behov for trygging i forkant. Det er også viktig at koordinator av familierådet har barnet som hovedperson slik at ikke barna føler at avgjørelser blir fattet over hodet på dem, men at de får være reelle aktører i rådet.»

Barnevernsproffene fremhever at det er viktig å samarbeide med barnet, og uttaler blant annet:

«Sånn vi leser § 23 står det at det er fylkesnemnda som, etter forslag fra barnevernet, skal bestemme hvor vi skal bo. Men å bestemme hvor vi skal bo, er noe av det viktigste vi MÅ med å bestemme. Barnet må alltid tas på alvor og høres godt på, før noe bestemmes.»

Barnevernsproffene har forslag til ny lovtekst i § 23, og foreslår blant annet å ta inn i lovteksten at barneverntjenesten skal legge til rette for familieråd ved vurderingen av bosted i familie eller nettverk hvis barnet ønsker det.

Organisasjonen for barnevernsforeldre (OBF) uttaler:

«Vi mener familieråd burde vært brukt i mye større utstrekning enn i dag og at alle landets barnevern skal kunne tilby dette. Familier OBF har vært i kontakt med opplever generelt sett at familieråd har vært et godt tilbud, som har styrket familien og gitt god oversikt over utfordringene barneverntjenesten er bekymret for.»

Når det gjelder vurdering av familie og nært nettverk, samt bruk av familieråd i det å finne et egnet bosted for barnet mener organisasjon for barnevernsforeldre at dette bør fremgå direkte av loven, og uttaler:

«Det må også tas med i vurderingen eventuelle familiekonflikter som kan oppstå ved hyppighet av samvær, og de begrensningene som kan komme på øvrig samvær i familien når det kommer til høytider og tradisjoner slik som ferier og feiringer der alle samles. Mange foreldre har begrenset nettverk i utgangspunktet, dersom det legges til rette for god dialog om disse utfordringene i forkant av flyttingen, kan man kunne hindre at foreldre blir sittende alene dersom barnet flyttes til familie/nettverk. Dette betyr på ingen måte at OBF ikke ønsker familie/nettverk som fosterhjem, bare

at arbeidet i forkant må kartlegge situasjonen og ta hensyn til dette.»

Høgskolen i Østfold uttaler at de støtter «[s]tyrking og tilrettelegging for bruk av familieråd i vurderingene av bosted ...».

Universitetet i Stavanger viser til at det i praksis har vært vanskelig å finne fosterhjem i familie og nettverk, og uttaler at de «støtter derfor henvisningen til bruk av familieråd i dette arbeidet».

Finnmarkssykehuset ved SANKS uttaler i sin høringsuttalelse at de:

«(...) ønsker familierådsmodellen velkommen som et godt tiltak både generelt og spesielt innenfor samisk kultur. I samisk kultur har storfamilien en svært viktig betydning og betraktes som en viktig ressurs (...).»

De uttaler videre:

«Det foreslås å lovfeste at barnevernstjenesten alltid skal vurdere om noen i familie eller nært nettverk kan være fosterhjem samt tilrettelegge for bruk av familieråd i den forbindelse. Lovforslaget er helt i tråd med samiske kjerneverdier.»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker viser til at de i praksis opplever at familieråd brukes i større utstrekning enn tidligere, og at dette medfører at partene i mange tilfeller kommer til enighet. Fylkesnemndene uttaler blant annet at:

«Tiltaket kan bidra til å redusere konflikter og til færre overprøvinger samt at barna sikres muligheten til å vokse opp i sin familie eller kjent nettverk. Fylkesnemndene er enig i at det ikke alltid vil være grunnlag for å finne bosted i familien, og at det derfor ikke bør oppstilles en plikt til å bruke familieråd.»

Videre uttaler fylkesnemndene at økt bruk av familieråd vil kunne føre til at flere saker behandles forenklet på grunnlag av partenes samtykke.

RKBU Vest støtter forslaget både på bakgrunn av positive forskningsresultater om slektsplasseringer og for å tydeliggjøre en ønsket praksis. *Fagforbundet* uttaler at de støtter at det innføres virksomme metoder som nettverks plassering og familieråd.

Flere høringsinstanser, herunder *Bufdir*, *Bufetat region øst*, *Bærum kommune*, *Lier kommune*,

Ringsaker kommune, *Sandnes kommune*, *Norsk barnevernlederorganisasjon*, *VID – Vitenskapelig høyskole* og *Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet*, støtter imidlertid ikke å lovfeste én bestemt metode.

Bufdir mener lovtteksten bør omformuleres, slik at den blir i samsvar med forslaget som ble fremmet i stortingsmeldingen om fosterhjem. *Bufdir* viser til:

«(...) I meldingen ble det foreslått at kommunene skulle ha en plikt til å vurdere bruk av familieråd eller andre verktøy eller metoder for nettverkskartlegging når barn trenger et fosterhjem.»

Bufetat region øst mener det er uheldig å innnevne metodebruk, ved å lovfeste en metode og foreslår følgende tilføyelse i lovtteksten: «*Barnevernstjenesten skal legge til rette for bruk av familieråd eller annen beslutningsmetodikk som involverer medvirkning og innflytelse fra barn, familie og nettverk*».

Sandnes kommune er kritisk til å ta inn metoden familieråd i loven, og viser til at de mener en spesifikk metode ikke bidrar til en tidsriktig lov. Kommunen foreslår å ta bestemmelsen om å legge til rette for bruk av familieråd ut av loven. *Sandnes kommune* vurderer at bestemmelsen om at barnevernstjenesten alltid skal vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem «i tilstrekkelig grad beskriver barnevernstjenestens sin plikt til å utrede slekt og nettverk, og at loven ikke trenger å angi på hvilken måte dette skal gjennomføres.»

Flere høringsinstanser, herunder *Bufetat region Midt-Norge*, *Bufetat region nord*, *Bufetat region vest*, *Norsk barnevernsamband*, *Asker kommune* og *Den Nasjonale Bekymringsmeldingen om Barnevernet*, viser til at familieråd og andre metoder kan være aktuelt på flere ulike stadier av en barnevernsak, og ikke bare ved vurdering av fosterhjem i familie eller nettverk, eller etter en omsorgsovertakelse.

Asker kommune mener familieråd bør brukes tidlig i arbeidet med en barnevernsak, og uttaler:

«Allerede på undersøkelsesstadiet kan det (...) være nyttig å kartlegge familiens samlede ressurser. Dette kan bidra til at familien involverer seg og tar ansvar i større grad. Tiltaket vil også være i tråd med minste effektive inngreps prinsipp.»

Også *Lier kommune* mener familieråd bør benyttes i flere av de beslutningene som fattes i barnevernet, og uttaler:

«Familieråd fremstår som den fremste modellen for å legge til rette for et samarbeid og medvirkning med både barn og foreldre og familieråd tydeliggjør barnevernets ansvar for myndighetsutøvelse i situasjoner hvor det er interessekonflikter mellom barn og foreldre.»

Bufetat region nord mener bruk av familieråd bør komme tydeligere frem i flere av lovens bestemmelser. Regionen uttaler blant annet:

«Det er etter vår mening grunn til å vurdere om ikke familieråd i tillegg skal knyttes tettere opp mot alle faser av en barnevernssak, blant annet for å kunne legge til rette for best mulig å inkludere den utvidete families ressurser og legge til rette for et godt samarbeid mellom foreldre og barneverntjenesten.»

Bufetat region Midt-Norge mener familieråd «må tilbys før enhver plassering utenfor hjemmet, ikke bare etter vedtak om omsorgsovertakelse.» Videre mener *Bufetat region Midt-Norge* at bestemmelsen er snever, på bakgrunn av at barneverntjenesten skal vurdere om det er hensiktsmessig med familieråd i det enkelte tilfelle.

Fredrikstad kommune uttaler:

«Lovfesting av at barneverntjenesten alltid skal vurdere om noen i familie eller nært nettverk kan være fosterhjem samt tilrettelegge for bruk av familieråd i den forbindelse, vil sammen med kravene til samarbeid, medvirkning og dokumentasjon, kunne være med på å sikre synliggjøring av at barneverntjenestene oppfyller konvensjonenes krav, i tillegg til at det kan virke som et insitament til og økt vurdering av bruk av familieråd og familieplasseringer. Økt bruk av familieråd krever økt tilgang på familierådskoordinatorer, og vil kunne være kostnadskrevende å gjennomføre ved stor geografisk spredning av deltagerne. Det er blandede erfaringer med bruken av familieplasseringer og familieråd, og det er ikke uten videre gitt at feltet vil slutte seg til intensjonen om økt bruk. En implementering av lovens intensjon vil være kompetansekrevende, og kreve motivasjonsarbeid og oppfølging.»

8.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslår å lovfeste at barneverntjenesten skal legge til rette for bruk av verktøy og metoder for nettverksinvolvering ved vurdering av fosterhjem i barnets familie eller nære nettverk, dersom det er hensiktsmessig. Et slikt forslag avviker noe fra utvalgets forslag, men ivaretar flere av høringsinstansenes innspill. Forslaget er ikke begrenset til metoden familieråd, og det er ikke begrenset til vurdering av fosterhjem i familie eller nært nettverk etter en omsorgsovertakelse.

Forskning gir støtte for at fosterhjem i barnets familie eller nære nettverk i mange tilfeller vil være det beste alternativet for barn og unge.² De siste årene har stadig flere barn flyttet i fosterhjem hos familie eller nært nettverk. Denne økningen kan ses i sammenheng med økt involvering av barnets nettverk, blant annet ved bruk av familieråd. Bruk av familieråd eller andre metoder for nettverksinvolvering øker sannsynligheten for å finne fosterhjem i barnets familie eller nære nettverk.³ Barn som vokser opp i fosterhjem i familie eller nært nettverk opplever sjeldnere brudd i fosterhjemmet og har en mer stabil tilværelse. Barnas psykiske helse er også bedre enn hos barn som bor i andre fosterhjem.⁴ Departementet ønsker derfor en lovregulering om nettverksinvolvering ved vurdering av fosterhjem i barnets familie eller nære nettverk.

Departementet vil ikke begrense lovforslaget til vurdering av fosterhjem etter en omsorgsovertakelse. Etter departementets forslag skal barneverntjenesten legge til rette for bruk av verktøy eller metoder for nettverksinvolvering ved vurdering av fosterhjem i familie eller nære nettverk ved frivillige plasseringer, i akuttsituasjoner og etter omsorgsovertakelse. Forslaget samsvarer i stor grad med tiltak i fosterhjemsmeldingen, se beskrivelse under gjeldende rett.

Departementets forslag innebærer at også andre verktøy eller metoder enn familieråd kan

² Wincour, M. m.fl. (2009). *Kinship Care for the Safety, Permanency, and Well-being of Children Removed from the Home for Maltreatment*, Campbell Systematic Reviews 2009:1, The Campbell Collaboration.

³ Blant annet Bufdir (2014) *Fosterhjem i slekt og nettverk – artikkelsamling*, Bufdir (2016). *Familieråd – gode løsninger for barnet i slekt og nettverk*. http://www.bufdir.no/barnevern/Tiltak_i_barnevernet/familierad

⁴ Winokur, M. m.fl. (2014). *Kinship care for the safety, permanency, and well-being of children removed from the home for maltreatment: A systemic Review*. Campbell Systematic Reviews 2014:2.

tas i bruk. Dette fordi det er en faglig utvikling i feltet og kunnskapsgrunnlaget endrer seg over tid. Barneverntjenestene bruker allerede ulike arbeidsmåter i dag for å finne fosterhjem i barnets familie eller nære nettverk.

Bufdir har utviklet faglige anbefalinger for fosterhjems plasseringer i barnets familie eller nære nettverk.⁵ Anbefalingene skal blant annet bidra til økt bruk av fosterhjem i barnets familie og nære nettverk og styrke sannsynligheten for at slike plasseringer får et vellykket forløp, blant annet gjennom bruk av nettverksmøter. Det er også utviklet en veileder for rekruttering av fosterhjem i familie og nettverk, hvor målet er å gjøre arbeidet mer systematisk og øke kvaliteten.⁶ I veilederen er det blant annet rutiner for planlegging og gjennomføring av oppstartmøte for å kartlegge mulige fosterhjem i barnets familie eller nære nettverk sammen med barnet og biologiske foreldre.

Etter departementets vurdering må barneverntjenesten foreta en konkret vurdering i den enkelte sak med hensyn til hvilke verktøy eller metoder som skal benyttes.

Departementets forslag innebærer en plikt til å legge til rette for å bruke verktøy eller metoder for nettverksinvolvering ved vurdering av fosterhjem i familie eller nære nettverk dersom det er hensiktsmessig. Forslaget innebærer ikke en plikt til alltid å bruke slike verktøy eller metoder. Dette er i tråd med utvalgets forslag. Departementet er enig med utvalget som skriver på side 212 til 213 at det kan være «familier og situasjoner hvor det er mer eller mindre klart at det ikke er grunnlag for å lete etter fosterhjem i familien, eller at familieråd ikke vil kunne bidra positivt i arbeidet med å hjelpe barnet». Forslaget innebærer at barneverntjenesten i den enkelte sak må foreta en konkret vurdering av om det er hensiktsmessig med bruk av verktøy eller metoder for nettverksinvolvering ved vurdering av fosterhjem i barnets familie eller nære nettverk.

Hensikten med forslaget er å bidra til at barneverntjenesten på en mer systematisk måte involverer barnet og dets familie og nettverk ved vurdering av fosterhjem i familie eller nære nettverk. Forslaget ses i sammenheng med den vedtatte endringen om å lovfeste barneverntjenestens plikt

til alltid å vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem, jf. Prop. 73 L (2016–2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)*. Det fremheves på side 81 i proposisjonen at familieråd og andre gode metoder for involvering av nettverk kan være hensiktsmessig for å vurdere om det er aktuelle fosterhjem i barnets familie eller nære nettverk. Lovforslaget om bruk av verktøy og metoder for nettverksinvolvering, bygger opp under plikten til alltid å vurdere fosterhjem i barnets familie og nære nettverk. Departementet mener en lovregulering er et viktig signal om betydningen av å legge til rette for bruk av verktøy og metoder for nettverksinvolvering ved vurdering av fosterhjem i barnets familie eller nære nettverk.

Det er viktig at barnet i forkant av nettverksinvolvering er godt informert om hva som vil skje, og at barnet ivaretas og er sentral i hele prosessen. Barnet må få være med fra starten av og snakke om hva som er viktig for barnet. Det er en forutsetning at nettverksinvolvering skjer frivillig, både fra barnet og foreldrenes side, og øvrig familie og nettverk. Å involvere nettverket i beslutningsprosessene, kan bidra til et lettere samarbeid med og oppfølging av foreldrene i etterkant. Forskning viser at fosterhjem i familie og nære nettverk også har sine utfordringer, blant annet med at familiemedlemmer får en ny rolle overfor barnet, for eksempel fra å være bestemor til fostermor.⁷ Det er viktig at barneverntjenesten er bevisst de utfordringene som kan oppstå i fosterhjem i familie og nære nettverk og tar høyde for dette i oppfølgingen av barn, foreldre og fosterforeldre.

Forslaget kan også bidra til at barneverntjenesten på en mer systematisk måte tar hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn, jf. fosterhjemsforskriften § 4. Bruk av verktøy eller metoder for nettverksinvolvering vil ofte være en egnet prosess for å ta hensyn til barnets bakgrunn ved valg av fosterhjem. For samiske barn og for barn av nasjonale minoriteter er det viktig at språk og kulturell tilhørighet blir ivare tatt. I samisk kultur har storfamilien en svært viktig betydning og betraktes som en viktig ressurs.

Departementet understreker at lovforslaget ikke er ment å endre kommunenes praksis med å involvere familie og nettverk også på tidligere stadier av en barnevernsak. Flere høringsinstanser, herunder flere av Bufetats regioner, viser til at

⁵ Bufdirs faglige anbefalinger for fosterhjems plasseringer i barnets slekt eller nære nettverk, og om søskenplasseringer, https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Fosterhjem/fosterhjems plassering_slekt_nettnetk/

⁶ Bufdir (2015). *Veileder for rekruttering i slekt og nettverk* <https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Fosterhjem/slektognettnetk/>

⁷ Hege Sundt (red.), *Fosterhjemshåndboka* Kommuneforlaget 2016.

familieråd egner seg på ulike stadier av en sak. Tidlig involvering vil kunne bidra til å forebygge at det blir behov for tiltak utenfor hjemmet. Det vil også kunne bidra til å finne gode løsninger for barnet i kjente rammer og omgivelser, i enighet med familien. Bufetat har også hatt søkelys på bruk av familieråd i akutte situasjoner og når barnet oppholder seg på barneverninstitusjon.⁸ Lovutvalgets forslag knytter seg imidlertid kun til vurdering av fosterhjem i familie og nære nettverk. Et forslag om å innføre en plikt for kommunen til å legge til rette for nettverksinvolvering på flere stadier av en sak vil kreve nærmere utredning og høring, og departementet vil vurdere å komme tilbake til dette.

Stortinget har ved behandlingen av Prop. 73 L (2016–2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)*, jf. Innst. 354 L (2016–2017), vedtatt å ta inn i barnevernloven § 4-22 tredje ledd at barneverntjenesten alltid skal vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som

⁸ Bufdir (2017). Årsrapport 2016.

fosterhjem. I proposisjonen varsles at lovendringene om barnevernsreform vil tre i kraft samlet og tidligst i 2020. Den nære sammenhengen mellom den vedtatte plikten til å vurdere fosterhjem i barnets familie og nære nettverk og forslaget om å lovfeste at barneverntjenesten i slike vurderinger skal legge til rette for bruk av verktøy og metoder for nettverksinvolvering, taler for at disse bestemmelsene trer i kraft samlet.

For at plikten til å vurdere fosterhjem i barnets familie og nære nettverk skal kunne tre i kraft tidligere enn de øvrige vedtatte endringene i § 4-22, må plikten av lovtekniske hensyn tas inn i gjeldende lov. Departementet foreslår derfor at den vedtatte plikten til å vurdere fosterhjem i barnets familie og nære nettverk fremmes på nytt og tas inn i § 4-22 nytt tredje ledd. Forslaget innebærer ingen materielle endringer i den vedtatte lovendringen.

Departementet foreslår etter dette en bestemmelse som avviker noe fra utvalgets forslag. Det vises til lovutkastets forslag til nytt tredje ledd i barnevernloven § 4-22 med merknader.

9 Oppfølging av barn og foreldre

9.1 Gjeldende rett

9.1.1 Oppfølging etter vedtak om hjelpetiltak

Det følger av barnevernloven § 4-5 at barneverntjenesten, når det er vedtatt hjelpetiltak, skal utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan. Barneverntjenesten skal følge nøye med på hvordan det går med barnet og foreldrene og vurdere om hjelpen er tjenlig, eventuelt om det er nødvendig med nye tiltak, eller om det er grunnlag for omsorgsovertakelse. Planen skal evalueres regelmessig. Planen er et viktig verktøy i oppfølgingen.

9.1.2 Oppfølging etter akuttvedtak

Barnevernloven gir hjemmel til å treffe ulike typer midlertidige vedtak i akuttsituasjoner. Det kan iverksettes hjelpetiltak som er umiddelbart nødvendige når barnet er uten omsorg, jf. § 4-6 første ledd. Barneverntjenestens leder eller påtalemyndigheten kan videre treffe midlertidig vedtak om akutt plassering dersom barnet kan bli vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet, jf. § 4-6 annet ledd. Barneverntjenestens leder eller påtalemyndigheten kan også treffe midlertidig vedtak om institusjonsopphold på grunn av alvorlige atferdsvansker i akuttsituasjoner etter § 4-25. Barnevernloven gir også hjemmel for barneverntjenestens leder til å treffe foreløpige vedtak om forbud om flytting og foreløpige vedtak om å ta nyfødte barn fra foreldrene mens de er på sykehuset, jf. § 4-9 første ledd.

Etter gjeldende rett foreligger det ikke eksplisitte regler om oppfølgingen av barn og foreldre etter at det er truffet midlertidige vedtak i akuttsituasjoner. Barneverntjenesten skal imidlertid undersøke saken videre og vurdere om det er behov for hjelpetiltak eller om det skal fremmes sak om omsorgsovertakelse eller opphold på barneverninstitusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker.

Et akuttvedtak om plassering utenfor hjemmet etter § 4-6 annet ledd faller bort hvis ikke begjæ-

ring om tiltak er sendt fylkesnemnda snarest, og senest innen seks uker. Akuttvedtak om opphold på institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker etter § 4-25 faller bort hvis ikke begjæring om tvangsplassering etter § 4-24 er sendt fylkesnemnda innen 2 uker.

Barnevernloven stiller krav om forsvarlige tjenester og tiltak, jf. § 4-1. Barneverntjenesten har ansvaret for den daglige omsorgen for barnet i plasseringsperioden, og dette ansvaret kan ikke utøves på en forsvarlig måte uten en form for oppfølging. Dette tilsier at barneverntjenesten må gi barn oppfølging etter et akuttvedtak. Det er imidlertid uklart hvor langt oppfølgingsplikten strekker seg.

9.1.3 Oppfølging ved opphold på barneverninstitusjon etter §§ 4-24 og 4-26

Barn som har vist alvorlige atferdsvansker kan uten eget samtykke eller samtykke fra foreldre med foreldreansvar bli plassert på barneverninstitusjon, jf. § 4-24. Etter bestemmelsen annet ledd siste setning skal barneverntjenesten fortløpende følge opp slike plasseringer, og vurdere tiltaket på nytt når plasseringen har vart i seks måneder. Dette forutsetter at barneverntjenesten regelmessig har kontakt med institusjonen og barnet.

Det er ikke eksplisitte regler om oppfølging av barn når barn er frivillig på barneverninstitusjon etter § 4-26. Det er imidlertid regler om utarbeidelse av tiltaksplan for institusjonsopphold etter både § 4-24 og § 4-26. Når et barn oppholder seg på institusjon etter de nevnte bestemmelser, skal barneverntjenesten sørge for at det utarbeides en tiltaksplan for barnet, jf. § 4-28 første ledd. Tiltaksplanen skal endres dersom barnets behov tilsier det, jf. annet ledd. Utarbeidelse av og endringer i tiltaksplanen tilsier at barneverntjenesten også må følge opp barn som er frivillig på institusjon etter § 4-26.

Barnevernloven har i dag ingen regler om oppfølging av foreldre når barn oppholder seg på barneverninstitusjon etter §§ 4-24 og 4-26.

9.1.4 Oppfølging etter omsorgsovertakelse

Oppfølgingen av barn og foreldre etter omsorgsovertakelse er regulert i barnevernloven § 4-16. Det fremgår av bestemmelsen at barneverntjenesten har et løpende og helhetlig ansvar for oppfølgingen av barnet, herunder et ansvar for å følge utviklingen til barnet og foreldrene. Oppfølgingsansvaret gjelder så lenge vedtaket om omsorgsovertakelse består.

Overfor barnet innebærer ansvaret en plikt til å vurdere om omsorgsovertakelsen fungerer etter sitt formål, og om barnet får den omsorg og behandling som ble forutsatt i vedtaket. Barneverntjenesten har også et ansvar for å foreta eller foreslå de endringer som eventuelt viser seg nødvendige.

Når det gjelder foreldre, er det inntatt i § 4-16 at barneverntjenesten skal kontakte foreldrene kort tid etter omsorgsovertakelsen med tilbud om veiledning og oppfølging. Videre er det presisert at dersom foreldrene ønsker det skal barneverntjenesten formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser. Aktuelle instanser å formidle kontakt til kan blant annet være NAV, kommunale helse- og omsorgstjenester og familievernnet. Familievernnet har et særskilt ansvar for å tilby hjelp til foreldre som har blitt fratatt omsorgen for et barn. Familievernkontorene har blitt styrket økonomisk de senere år.

Oppfølgingsansvaret overfor foreldrene omfatter et ansvar for fortløpende å vurdere foreldrenes situasjon etter omsorgsovertakelsen, herunder om vilkårene for omsorgsovertakelse fortsatt er til stede. Dersom barneverntjenesten mener at vilkårene for omsorgsovertakelse ikke lenger er til stede, vil barneverntjenesten ha et ansvar for å fremme sak for fylkesnemnda om tilbakeføring etter § 4-21.

Det er slått fast i forarbeidene til § 4-16 at barneverntjenesten har et ansvar for å hjelpe foreldrene slik at de igjen kan ha omsorgen for barnet. Formålet med barneverntjenestens hjelp vil imidlertid variere fra sak til sak, og er avhengig av innholdet i fylkesnemndas vedtak.¹

9.2 Utvalgets forslag

Barnevernlovutvalget har foreslått flere lovendringer for å styrke oppfølgingen av barn og

foreldre. Utvalget ønsker å samle alle bestemmelser om planer og oppfølging av barn og foreldre i et eget kapittel.

Utvalget foreslår å innta krav i loven om at barneverntjenesten skal følge opp både barn og foreldre etter vedtak om institusjonsopphold på grunn av alvorlige atferdsvansker og etter at det er truffet akuttvedtak.

Oppfølgingen av de tre tiltakene omsorgsovertakelse, akuttvedtak og institusjonsopphold foreslås regulert i samme kapittel, men med egne bestemmelser for henholdsvis barn og foreldre.

For oppfølging av barnet foreslår utvalget at det skal fremgå av bestemmelsen at barneverntjenesten løpende skal følge med på barnets omsorg og utvikling. Videre ønsker de å presisere i loven at barneverntjenesten skal vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet.

Utvalget foreslår at det skal lovfestes at barneverntjenesten skal følge med på foreldrenes utvikling etter vedtak om omsorgsovertakelse, vedtak om bosted i institusjon (i dag plassering på institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker) og akuttvedtak. Videre foreslår de å innta i loven at barneverntjenesten straks etter vedtaket skal ha et møte med foreldrene, og at foreldrene skal få tilbud om veiledning og oppfølging. For institusjonsopphold ønsker utvalget å innta i loven at foreldrene skal settes i best mulig stand til å ivareta barnet etter institusjonsoppholdet.

I tillegg foreslår utvalget å innta i loven at ved omsorgsovertakelse skal barneverntjenesten legge til rette for at omsorgen om mulig kan tilbakeføres til foreldrene. Videre anbefaler utvalgets flertall å innta et krav om at barneverntjenesten skal tilby foreldrene en støtteperson etter en omsorgsovertakelse.

Utvalget foreslår også å presisere i loven det nærmere innholdet i omsorgsansvaret og foreldreansvaret for barnet etter omsorgsovertakelse.

I all hovedsak foreslår utvalget å videreføre bestemmelsen om oppfølging av barn og foreldre etter hjelperiltak. De foreslåtte endringene er kun av strukturell og språklig art.

Når det gjelder planverket foreslår utvalget i stor grad å videreføre gjeldende bestemmelser. Utvalget har likevel forslag om å innføre krav i loven om at plan ved omsorgsovertakelse skal angi tidsperspektivet for omsorgsovertakelsen. Videre foreslår utvalget en ny bestemmelse om plan for gjennomføring av kontakt mellom barnet og familien og nærstående etter omsorgsovertakelse og vedtak om opphold på institusjon.

¹ Ot.prp. nr. 44 (1991–92) *Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)*, s. 48 og Ot.prp. nr. 64 (2004–2005) *Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven) m.v.*, s. 27.

9.3 Høringsinstansenes syn

Over 60 høringsinstanser har merknader til forslagene om oppfølging av barn og foreldre. Flere av høringsinstansene uttaler på generelt grunnlag at de er positive til å styrke oppfølgingen av barn og foreldre, og videre at de er positive til å ha et eget kapittel om oppfølging og planer.

Mange instanser uttaler seg om forslaget om å etablere en ordning med støtteperson for foreldre, og støtter intensjonen med forslaget. Imidlertid mener noen instanser forslaget kan skape større konflikt mellom barneverntjenesten og foreldrene. De fleste høringsinstansene som uttaler seg om forslaget om støtteperson understreker at det er behov for å utdype nærmere hva forslaget innebærer.

De høringsinstansene som uttaler seg til utvalgets forslag om å innføre krav i loven om at barneverntjenesten skal følge opp barn og foreldre etter akuttvedtak og vedtak om institusjonsopphold på grunn av alvorlige atferdsvansker er positive. Flere av instansene har likevel merknader til forslaget.

Statens helsetilsyn mener det er uklart hvilke plikter barneverntjenesten er pålagt for å sette foreldre i best mulig stand til å ivareta barn etter institusjonsopphold. *Statens helsetilsyn* mener det er behov for å konkretisere nærmere hva dette innebærer enten i forskrift eller i lovproposisjonen.

Alta kommune støtter forslagene og uttaler seg særlig om oppfølging etter akuttvedtak:

«I gjeldende lov er det ikke inntatt en plikt for barneverntjenesten til å følge opp barn og foreldre etter hastevedtak. Dette foreslås styrket og støttes, da inngripen i barnets omsorgssituasjon er en stor belastning for de involverte, og må følges opp med støttetiltak og best mulig informasjon. Her må barneverntjenesten samarbeid med andre deler av velferdstjenestene for å gi nødvendig støtte til de involverte. Eks psykiatri og BUP.»

Høgskolen i Oslo og Akershus er positive til å styrke foreldrenes muligheter for oppfølging etter akuttvedtak, og uttaler:

«Erfaringsmessig har oppfølgingen av foreldrene ikke vært god nok, og dagens lov hjemler heller ingen plikt for barneverntjenesten til å følge opp foreldre som opplever at barnet akutt plasseres, men kun en slik plikt ved omsorgsovertakelse.»

Den Nasjonale Bekymringsmeldingen om Barnevernet uttaler:

«Spesielt oppfølging etter hastevedtak har vært forsømt. Foreldrene kan være knust og tro det verste om fremtiden. Oppfølging etter hastevedtak kan også føre til at en permanent omsorgsovertakelse blir unødvendig. Oppfølgingen kan erstatte barnevernets undersøkelse som jo blir sterkt forkortet ved et akuttvedtak.»

Bærum kommune er positive til å innføre krav om oppfølging etter vedtak om institusjonsopphold på grunn av alvorlige atferdsvansker, og uttaler videre:

«Kommunen er enig i at det ved plassering etter gjeldende §§ 4-24 og 4-26 er viktig at foreldre settes i best mulig stand til å ivareta barnet ved retur til hjemmet. Dette fordi en kan forvente at ungdommen vil kunne kreve mye av sine omsorgspersoner når de flytter hjem igjen. Bærum kommune savner et lovkrav som pålegger barneverntjenesten et minimum antall oppfølgingsbesøk i institusjonen pr. år, tilsvarende som ved fosterhjemsplassing. Det bør nedfelles som lovkrav også for ungdom på institusjon. Disse ungdommene er jevnt over mer sårbare og utsatte, har større utfordringer og mer sammensatte vansker og minst grad av kontinuitet i livet sitt, fordi plasseringene ofte er kortvarige. Lovkrav om oppfølging bør være uavhengig av omsorgsvedtak i bunn.»

Fylkesmannen i Rogaland støtter uttrykkelig forslagene om å lovfeste krav til oppfølging både etter akuttvedtak og vedtak om institusjonsopphold. *Fylkesmannen i Hedmark* er også positiv til å lovfeste krav om oppfølging av barn på institusjon, og uttaler:

«Det foreligger en klar forventning i loven om at tiltaket fra barnevernet skal følges opp, men ut fra vår erfaring, kan det være hensiktsmessig med et tydeligere krav til barneverntjenesten om oppfølging av barn som er plassert på institusjon. Vår erfaring fra tilsyn er at det er variasjon på oppfølgingen fra barneverntjenestene, og at majoriteten av institusjonsplasserte barn har store utfordringer og et klart behov for tett oppfølging. Oppfølgingen av disse barna bør også være like god som den fosterhjemsplasserte barn får. Derfor anbefales det en innføring av lovkrav om antall besøk av og

samtaler med barneverntjenesten, også for disse barna.»

Bufdir har merknader knyttet til oppfølging av foreldre etter institusjonsopphold. Direktoratet uttaler:

«Det foreslås at foreldrene, ved bosted i institusjon, skal settes i best mulig stand til å ivareta barnet etter oppholdet. Etter vårt syn er det en mangel ved dette forslaget at det ikke stadfester en plikt til oppfølging og støtte til foreldre også etter barnets opphold i institusjon. Forskning indikerer relativt sterkt at perioden etter hjemflytting fra institusjon er kritisk, og at støtte til familien i denne perioden er vesentlig for et vellykket resultat. Vi mener også at institusjonens ansvar for familie- og nettverksarbeid mens barnet er i institusjon med fordel kunne vært tydeliggjort.»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker støtter forslagene om å innføre plikt til å følge opp barn og foreldre etter akuttvedtak og institusjonsopphold, og uttaler:

«Plikten til å følge opp barn og foreldre står i en særstilling når det gjelder barn som er plassert i institusjon, frivillig eller ved tvang. Dette er tiltak hvor omsorgen ikke er fratatt foreldrene, det gjelder tiltak av begrenset varighet, og hvor formålet i de fleste tilfelle er å føre barnet tilbake til foreldrenes omsorg etter endt behandlingsperiode. I disse tilfellene vil en aktiv oppfølging av foreldrene kunne være av vesentlig betydning for utfallet av tiltaket. Det samme gjelder ved hastevedtak. (...) Fylkesnemndene slutter seg til utvalgets forslag om krav til oppfølging etter hastevedtak. Oppfølgingen må rette seg mot både barn og foreldre.»

Høringsinstansene er i hovedsak positive til å styrke barneverntjenestens oppfølgingsansvar etter omsorgsovertakelse. *Fylkesmannen i Rogaland* og *Alta kommune* støtter uttrykkelig alle lovforslag om oppfølging etter omsorgsovertakelse.

Når det gjelder utvalgets forslag om å presisere i loven at barneverntjenesten har ansvar for å vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak overfor barnet, uttaler enkelte kommuner at de er svært fornøyd med presiseringen. Dette er blant annet *Rømskog kommune*, *Trøgstad kommune*, *Skiptvedt kommune* og *Askim*

kommune. *Fredrikstad kommune* er også positiv til forslaget og mener det er i tråd med godt barnevernfaglig arbeid. Videre støtter *Redd Barna* denne presiseringen og skriver:

«Redd Barna mener det er bra at det presiseres i loven at barneverntjenesten har en aktiv plikt overfor barnet til fortløpende å vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak.»

Barnevernsproffene viser i sin høringsuttalelse til at i utviklingsprosjektet *Mitt Liv* har den røde tråden vært at barnevernet må samarbeide med barnet i alle faser av arbeidet. Barnevernsproffene foreslår derfor å innta i lovteksten at barneverntjenesten skal i samarbeid med barnet vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak.

Høringsinstansene er delt i spørsmålet om det bør presiseres i loven at barneverntjenesten skal legge til rette for at omsorgen om mulig skal tilbakeføres til foreldrene.

Bergen kommune og *Fredrikstad kommune* er uttrykkelig positive til forslaget. *Den Nasjonale Bekymringsmeldingen om Barnevernet* er også enige i forslaget. *Randaberg kommune* støtter også lovutvalgets intensjon om at en tilbakeføring alltid skal vurderes når vedtak om omsorgsovertakelse fattes, og at der det er mulig skal barneverntjenesten legge til rette for det. Kommunen uttaler at det er barnets beste som må være avgjørende i denne vurderingen. *Barnevernpedagogene i Akademikerforbundet* mener forslaget er i tråd med godt barnevernfaglig arbeid.

Advokatforeningen støtter, med en henvisning til de menneskerettslige forpliktelser, at det er nødvendig å tydeliggjøre barneverntjenestens oppfølgingsplikt etter omsorgsovertakelse og innta i loven at formålet med oppfølgingen er å legge til rette for at omsorgen om mulig kan tilbakeføres. *Bufdir* er også positiv til at det følger av loven at barneverntjenesten skal legge til rette for at omsorgen om mulig skal tilbakeføres. De peker likevel på at det fremstår som uklart hva som ligger i dette kravet.

Organisasjonen for barnevernsforeldre (OBF) er positiv til å styrke arbeidet med tilbakeføring og mener alle omsorgsovertakelser skal være en midlertidig løsning. Familier med mindre hjelpebehov må ifølge OBF få tiltak som gjør dem i stand til å ivareta sine barn. De skriver blant annet:

«OBF stiller seg undrende til at det ikke er barneverntjenestens kompetanse til å gi riktig

hjelp som settes i tvil men oftest foreldrenes manglende evne til å nyttiggjøre seg av tiltakene.»

OBF mener at det må være barneverntjenestens ansvar å lage en plan for hva som skal til for å endre omsorgen for barnet, da det er barneverntjenesten som i saksfremlegget til fylkesnemnda beskriver omsorgen til barna som mangelfull. Videre mener de at det bør fremkomme av saksfremlegget til fylkesnemnda hva som er god nok omsorg for det aktuelle barnet, på lik linje med dokumentasjon på hvorfor barnet bør flyttes ut av hjemmet. OBF uttaler videre:

«Vi mener at god informasjon er veien til samarbeid. Derfor er vi tydelige på medvirkning i arbeidet med planene, hvis jeg som foreldre skal støtte planen må jeg kjenne til den, jeg må også kjenne til hva, hvordan og hvorfor. Har jeg denne nokså grunnleggende informasjonen om barnet mitt blir det lettere å fokusere på andre viktige ting, som trivselen til barnet, samarbeid med fosterhjemmet og støtte barnet i sin nye omsorgssituasjon.»

Den Nasjonale Bekymringsmeldingen om Barnevernet støtter også forslaget om å innta i loven at barneverntjenesten skal legge til rette for at omsorgen om mulig skal tilbakeføres til foreldrene.

Gjerstad kommune ber departementet om å justere lovteksten for å sikre barn som har vært under omsorg i lang tid. Kommunen uttaler:

«Vi er ikke uenig i at barnevernstjenesten i mange tilfeller bør sette mye inn på å legge til rette for en tilbakeføring, spesielt gjelder dette den første tiden etter en plassering. Det er imidlertid slik at mange barn opplever sin hverdag som utrygg gjennom mange år fordi myndighetene i Norge ikke kan si klart at de skal få vokse opp der de bor, altså i fosterhjemmet. For disse barna kan utryggheten faktisk økes gjennom det foreliggende forslaget til ny barnevernlov. Utvalget peker selv på at det har vært en bevegelse i EMD (den europeiske menneskerettsdomstol) når det gjelder synet på tilbakeføring etter hvert som årene går. Vi anbefaler derfor at loven utformes med tanke på å sikre barn en trygg base når de har vært under omsorg over lang tid.»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker mener også det er behov for å endre lovteksten, og uttaler:

«Utvalget foreslår å styrke oppfølgingen av både foreldre og barn etter en omsorgsovertakelse. Fylkesnemndene er ikke uenig i dette, men mener oppfølgingsansvaret må differensieres. Det er behov for en mer presis lovgivning som gir barneverntjenesten et tydeligere grunnlag for å prioritere barnets individuelle behov ved plasseringer som fylkesnemnda eller domstolen har vurdert at sannsynligvis blir langvarige. Oppfølgingen av foreldrene må ikke bidra til unødige prosesser eller skape usikkerhet om hvor barnet skal bo. Der nemnda eller domstolen har vurdert det som sannsynlig at plasseringen blir langvarig, er det vesentlig at barnevernfaglig kompetanse og ressurser ikke blir benyttet til oppfølging av voksne. (...) En ny barnevernlov må ikke utformes på en måte som skaper uriktige forventninger om at barneverntjenestens hovedfokus fortsatt skal være rettet mot de biologiske familiebandene. Barnets beskyttelsesverdige rett til familieliv må i disse sakene først og fremst ivaretas innenfor fosterfamilien. Oppfølgingsansvaret må i første rekke rette seg mot å gi foreldrene informasjon om barnet og dets utvikling, samt å skape forståelse for situasjonen og behovet for tiltaket. I utkastet § 42 andre ledd er plikten til å arbeide for tilbakeføring modifisert gjennom uttrykket «om mulig». Det er behov for en nærmere presisering av innholdet i barneverntjenestens oppfølgingsansvar overfor foreldrene. Fylkesnemndene foreslår følgende tilføyelse i § 42 andre ledd andre setning: «...med mindre det er sannsynlig at plasseringen er av langvarig karakter.»»

Fylkesmannen i Oslo og Akershus er bekymret for at utvalgets forslag kan innebære at hensynet til barnets behov for kontinuitet i omsorgen kommer i skyggen av hensynet til foreldrenes behov for oppfølging, og uttaler:

«Vi er enig i at foreldrenes vern etter en omsorgsovertakelse bør styrkes i tråd med EMDs praksis på området, og anerkjenner betydningen av Norges plikt til å oppfylle sine menneskerettslige forpliktelser. Vi er i utgangspunktet enig med lovutvalget at det foreligger et behov for å presisere barneverntjenestens plikt til å følge opp foreldre etter en omsorgsovertakelse. Samtidig vil en presisering av denne plikten kunne medføre en økning i arbeidsmengden for barneverntjenestene. Dette vil igjen kunne lede til at barnevern-

tjenestens oppmerksomhet rettet mot de som skal være i sentrum for deres oppmerksomhet, nemlig barna, reduseres.

(...) Vurderingene knyttet til en eventuell tilbakeføring må fortsatt være forankret i barnets egen utvikling og tilknytning til ny omsorgsbasis. Vi viser i den forbindelse til vurderingene i NOU 2012: 5 om barns behov for utviklingsstøttende tilknytning. Barnet må stå i sentrum for barneverntjenestens vurderinger og handlinger.»

Også *Bærum kommune* mener det er en fare for at utvalgets forslag om å presisere i loven at formålet med oppfølgingen er å tilrettelegge for tilbakeføring, kan gå på bekostning av andre formål. De viser til at et ensidig fokus på retten til tilbakeføring anses ikke å være i tråd med barnets beste da dette vil virke forstyrrende på barnet.

Noen høringsinstanser uttaler uttrykkelig at de ikke støtter utvalgets forslag. *Fylkesmannen i Vestfold* uttaler at de støtter forslagene til samtlige bestemmelser om oppfølging, med unntak av forslaget om å innta i loven at barneverntjenesten skal legge til rette for at omsorgen om mulig kan tilbakeføres til foreldrene. *Fylkesmannen* uttaler videre:

«Ved plasseringer som er ment å være langvarige, mener vi uttrykket «legge til rette for» kan gi foreldrene urealistiske forhåpninger om tilbakeføring, og medvirke til at det tar lengre tid for barnet å slå seg til ro i fosterhjemmet. Vi mener setningen bør tas ut av lovteksten, og heller problematiseres i en eventuell veileder.»

Barnevernsproffene uttaler:

«Det er bra at det nå står at foreldrene skal få oppfølging og en støtteperson. MEN en setning må vekk fra denne paragrafen – dette er tredje setning. Den handler om tilbakeføring. Vi opplever setningen som veldig uklar og er redde for at den kan gi mulighet for en praksis der tilbakeføring skjer før det er godt for barnet. Dette må loven ikke signalisere. Vi ber derfor sterkt om at denne setningen tas ut av paragrafen. Dette har jo heller ikke med oppfølging av foreldrene våre og vi ber derfor uansett om at dette ikke blir stående i denne paragrafen.»

KS mener på sin side at det ikke er nødvendige å lovfeste at barneverntjenesten skal legge til rette for at omsorgen om mulig skal tilbakeføres til foreldrene. *KS* viser til at det allerede følger implisitt

av bestemmelsen om oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse. Dette viser også *Kristiansand kommune* og *Lier kommune* til i sine høringsuttalelser.

Erfaringsformidlergruppen i Stavanger barneverntjeneste mener arbeidet med å legge til rette for tilbakeføring er for vagt formulert.

9.4 Departementets vurdering og forslag

9.4.1 Generelt

Departementet ønsker å følge opp deler av utvalgets forslag i denne omgang. Departementet foreslår å lovfeste at barneverntjenesten skal følge opp barn og foreldre etter akuttvedtak og vedtak om opphold på barneverninstitusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker, se kapittel 9.4.2 og 9.4.3. Videre ønsker departementet å presisere i barnevernloven at dersom hensynet til barnet ikke taler mot det, skal barneverntjenesten legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet, se kapittel 9.4.4. Departementet ønsker også å innta i loven at barneverntjenesten som en del av oppfølgingen ved akuttvedtak, vedtak om opphold på institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker og omsorgsovertakelse skal vurdere om det er behov for endringer eller ytterligere tiltak for barnet. Departementet mener at forslagene samlet vil kunne styrke oppfølgingen av barn og foreldre. Dette kan bidra til at barn får riktig hjelp til rett tid og forebygge ytterligere inngrep fra barneverntjenesten.

Departementet vil ikke i denne omgang følge opp utvalgets forslag om å innføre i loven at foreldre skal tilbys en støtteperson. Departementet mener det er behov for å utrede nærmere om og hvordan oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse kan styrkes. I tillegg må utvalgets forslag ses i sammenheng med familievernets arbeid med å følge opp foreldre etter omsorgsovertakelse. Familievern tjenesten tilbyr blant annet hjelp til å bearbeide omsorgsovertakelsen og utvikle foreldreferdigheter med tanke på en mulig fremtidig omsorgsrolle.

Utvalgets forslag om et eget kapittel om oppfølging og planer vil departementet vurdere senere i arbeidet med forslag til ny barnevernlov. Det vil da også være behov for å se nærmere på hvordan bestemmelser om planer skal reguleres. Departementet viser også til at det er behov for å vurdere nærmere om og eventuelt hvordan forholdet mellom omsorgsansvaret og foreldresansvaret kan presiseres i loven.

9.4.2 Oppfølging etter akuttvedtak

Departementet er enig med utvalget i at det er spesielt viktig at barn og foreldre følges opp tett etter det er truffet midlertidig akuttvedtak. Et slikt vedtak vil kunne oppleves som svært dramatisk for både barn og foreldre, og det er derfor ekstra viktig at barneverntjenesten følger opp familien i denne situasjonen. Det kan også hjelpe barna å vite at foreldrene blir ivaretatt. Departementet viser til at tett og riktig oppfølging og veiledning også kan bidra til at det ikke er nødvendig med ytterligere inngrep, som omsorgsovertakelse. Departementet ønsker derfor å lovfeste en plikt for barneverntjenesten til å følge opp barn og foreldre etter et akuttvedtak. Flere høringsinstanser er også positive til en slik lovregulering.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at det inntas i et nytt siste ledd i § 4-6 og § 4-9 krav om at barneverntjenesten løpende skal følge med på barnets omsorgssituasjon og utvikling. For midlertidige vedtak etter § 4-25 for barn med alvorlige atferdsvansker som er i en akutt situasjon, foreslår departementet at barneverntjenestens oppfølgingsansvar fremgår av første ledd i § 4-28, se nedenfor i kapittel 9.4.3. Oppfølgingsplikten innebærer at barneverntjenesten må innhente informasjon fra fosterforeldre eller institusjonen der barnet er plassert og fra andre aktører som er involvert i barnets liv. Barneverntjenesten må også besøke barnet og snakke med barnet.

Departementet foreslår videre å innta i bestemmelsen at barneverntjenesten skal vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet. Vurderinger av endringer eller ytterligere tiltak kan gjelde blant annet boforhold, samvær, oppfølgingen av barnet i det daglige, kontakt med andre tjenester, men også vurderinger av nye barneverntiltak. Dette vil være en naturlig del av den løpende oppfølgingen av barnets omsorgssituasjon, men departementet ønsker i likhet med utvalget å fremheve ansvaret i loven. Dette vil kunne bidra til å bevisstgjøre barneverntjenesten, og dermed bidra til at barnets behov blir bedre ivaretatt. I denne vurderingen må barneverntjenesten ivareta barnets rett til medvirkning, se kapittel 6.

Departementet foreslår også å innta i bestemmelsen at barneverntjenesten skal følge med på foreldrenes situasjon. Departementet er av den oppfatning at det ikke er naturlig å følge med på foreldrenes «utvikling» etter et akuttvedtak, slik utvalget foreslår. Et akuttvedtak vil som et utgangspunkt være i en begrenset periode. Det å følge med på foreldrenes situasjon er etter depar-

tementets vurdering et mer dekkende begrep. Oppfølging av foreldre vil være en selvstendig plikt, men også en nødvendig del av oppfølgingen av barnet.

Barneverntjenesten må samarbeide med barn og foreldre så langt det er mulig, se kapittel 7. Ikke alle foreldre ønsker å samtale og samarbeide med barneverntjenesten i tiden rett etter et akuttvedtak. Departementet er derfor av den oppfatning at det ikke er hensiktsmessig å lovregulere at barneverntjenesten skal ha et møte med foreldrene straks etter at tiltaket er vedtatt, slik lovutvalget forslår. Det er heller ikke hensiktsmessig med en slik detaljregulering i loven. Departementet foreslår i stedet å innta i loven at barneverntjenesten skal kontakte foreldrene kort tid etter akuttvedtaket og gi tilbud om veiledning og oppfølging. Dette samsvarer med oppfølgingsplikten som følger etter omsorgsovertakelse, jf. § 4-16, og vil gi barneverntjenesten den nødvendige fleksibilitet. Departementet legger imidlertid til grunn at det i utgangspunktet vil være ønskelig å ha et møte med foreldrene. Departementet mener det er viktig at foreldrene blir kontaktet kort tid etter akuttvedtaket. Akuttvedtak er inngripende både for barn og foreldre. Foreldrenes behov for informasjon og oppfølging må også ivaretas. I den første kontakten med foreldrene er det viktig at barneverntjenesten gir informasjon om vedtaket og hvilke rettigheter foreldrene har.

Videre må barneverntjenesten som en del av oppfølgingen gi foreldrene informasjon om hvordan barnet har det, samt samtale med foreldrene om gjennomføring av eventuelle samvær med barnet og hva slags veiledning og oppfølging som kan være aktuelt for foreldrene. Det vil også være viktig å samtale med foreldrene og barnet om hvordan barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn kan ivaretas på hensiktsmessig måte. Dette omfatter også hvordan samiske barns rett til å ivareta språk og kultur skal ivaretas. Barneverntjenesten må i sitt oppfølgingsansvar benytte kvalifiserte tolker i situasjoner der det kan oppstå språkproblemer. Barn skal ikke brukes til tolking eller annen formidling av informasjon, se forvaltningsloven § 11 e. Dersom foreldrene ønsker det, vil en viktig oppgave for barneverntjenesten også være å formidle kontakt med andre hjelpeinstanser. Et slikt ansvar følger i dag av § 4-16 ved oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse, og departementet foreslår en tilsvarende formulering i lovbestemmelsene om oppfølging etter akuttvedtak. Aktuelle hjelpeinstanser kan for eksempel være familievernnet, kommunale helse- og omsorgstjenester eller NAV.

9.4.3 Oppfølging ved opphold på barneverninstitusjon etter §§ 4-24 og 4-26

Departementet ønsker å styrke oppfølgingen av barn og foreldre etter vedtak om opphold på barneverninstitusjon, jf. § 4-24 og § 4-26. Departementet følger delvis opp utvalgets forslag og foreslår å lovregulere at både barn og foreldre skal følges opp når barnet oppholder seg på institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker. Flere høringsinstanser er også positive til det å lovfeste barneverntjenestens oppfølgingsansvar i disse tilfellene.

Det er i dag regler om tiltaksplaner ved barns opphold i institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker i § 4-28. Departementet foreslår å innta i første ledd i § 4-28 at barneverntjenesten skal følge med på barnets omsorgssituasjon og utvikling, og at barneverntjenesten skal vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet. Barneverntjenesten må samarbeide med barnet så langt det er mulig, og barnet har rett til å medvirke, se kapittel 6 og 7. Barneverntjenestens oppfølging skal være løpende, og forutsetter regelmessig kontakt med barnet. Forslaget vil tydeliggjøre barneverntjenestens ansvar for denne målgruppen.

En viktig del av oppfølgingen er å vurdere om oppholdet fungerer etter sitt formål. Her vil tiltaksplanen være et sentralt verktøy. Departementet viser også til at en del av barneverntjenestens oppfølging er å vurdere om barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn ivaretas på en tilfredsstillende måte. Dette gjelder også ivaretagelse av samiske barns språk og kultur.

Departementet foreslår at det inntas i første ledd i § 4-28 at barneverntjenesten skal kontakte foreldrene kort tid etter vedtak og tilby veiledning og oppfølging. Departementet foreslår at det også inntas i bestemmelsen at dersom foreldrene ønsker det, skal barneverntjenesten formidle kontakt med andre hjelpeinstanser, som for eksempel familievernkontoret. Departementet mener at det sentrale ved oppfølgingen av foreldrene er at de får god informasjon og at barneverntjenesten bidrar til å sette foreldrene i best mulig stand til å ivareta barnet etter oppholdet.

Forskning viser at et institusjonsopphold alene ikke er tilstrekkelig for barn og unge med alvorlige atferdsvansker, det er også behov for foreldrerettet støtte.² Det er derfor viktig å følge opp foreldre mens barnet oppholder seg på institusjon for at familien skal fungere godt når barnet flytter hjem. Det må kunne forventes en viss aktivitet, og

at barneverntjenesten forsøker å få foreldrene på banen også i de tilfeller der foreldrene ikke ønsker oppfølging mens barnet oppholder seg på institusjon. Barneverntjenesten må vurdere konkret hva slags oppfølging og veiledning som vil være egnet for foreldrene. For eksempel kan det være aktuelt å benytte metoder som familieråd for å diskutere og finne løsninger for hvordan tilbakeføringen bør gjennomføres, hva som trengs av oppfølging når barnet har flyttet hjem igjen etc.

Dersom det er behov for omfattende oppfølging eller veiledning om foreldres omsorgsrolle må barneverntjenesten vurdere om det i stedet skal iverksettes hjelpetiltak overfor foreldrene.

Departementet viser også til at barneverntjenesten kan vurdere at det er behov for hjelpetiltak etter endt opphold på barneverninstitusjon, jf. barnevernloven § 4-4.

Barneverntjenestens oppfølgingsansvar overfor foreldrene må avgrenses mot de tiltak eller institusjoner som involverer foreldrene som en del av metoden for behandling av alvorlige atferdsvansker. Departementet legger til grunn at barneverntjenesten vil utarbeide gode rutiner for å innhente informasjon fra og samarbeide med institusjonen om hvordan barn og foreldre skal følges opp.

Oppfølgingsplikten etter § 4-28 gjelder også for barn med alvorlige atferdsvansker som er i en akutt situasjon, jf. § 4-25 annet ledd annet punktum.

Departementet foreslår for øvrig å innta ordet «oppfølging» i overskriften i § 4-28, slik at det synliggjøres at bestemmelsen også omfatter oppfølging av barn og foreldre etter vedtak om opphold på barneverninstitusjon etter § 4-24 og § 4-26.

9.4.4 Oppfølging etter omsorgsovertakelse

Departementet ønsker å følge opp flere av utvalgets forslag når det gjelder oppfølging av barn og foreldre etter omsorgsovertakelse. Departementet foreslår å presisere i barnevernloven § 4-16 at barneverntjenesten har en plikt til å vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet. Dette er en aktiv plikt, som allerede følger av at barneverntjenesten har det løpende og helhetlige ansvaret for barnet. Departementet er enig med utvalget i at det er hensiktsmessig at denne plikten fremgår direkte av loven. Dette vil kunne styrke oppfølgingen av barn etter

² Whittaker, J. m.fl. (red). *Therapeutic Residential Care for Children and Youth - Developing Evidence-based International Practice*. Jessica Kingsley Publishers, 2014.

omsorgsovertakelse, og bidra til at barnet får riktig hjelp. Høringsinstansene som har uttalt seg om dette er også positive til forslaget.

Utvalget har foreslått å innta i § 4-16 om oppfølging etter omsorgsovertakelse at barneverntjenesten skal legge til rette for at omsorgen om mulig kan tilbakeføres til foreldrene. Høringsinstansen er delt i sitt syn på om en slik formulering bør inntas i loven.

Utgangspunktet er at vedtak om omsorgsovertakelse er midlertidige. Dette følger allerede implisitt av barnevernloven og av våre menneskerettslige forpliktelser, herunder EMK artikkel 8. Barneverntjenesten skal derfor som et utgangspunkt også i dag arbeide for at barnet skal tilbakeføres til sine foreldre etter en omsorgsovertakelse. Vilkårene for tilbakeføring følger av § 4-21. Formålet med barneverntjenestens oppfølging av foreldre vil kunne variere fra sak til sak. I noen saker vil barneverntjenestens oppfølging innebære at foreldrene skal få hjelp til å få omsorgen for barnet tilbake. Dette forutsetter at barneverntjenesten, i tråd med nemndas vedtak, legger til rette for at barn og foreldre kan opprettholde tilknytningen.

I andre saker er en tilbakeføring ikke realistisk. I noen tilfeller vil det på bakgrunn av sakens karakter og fylkesnemndas vedtak kunne bli en langvarig omsorgsovertakelse. Barnet kan ha særlig behov for ro, trygghet og stabilitet. I slike saker kan oppfølgingen av foreldrene ha et annet innhold. Formålet med oppfølgingen kan da for eksempel være å legge forholdene til rette for at samvær skal gjennomføres på en god måte eller å veilede foreldrene i den nye rollen. Dette er også presisert i tidligere forarbeider til § 4-16.³ Noen foreldre synes det er utfordrende å samarbeide med barneverntjenesten etter en omsorgsovertakelse. Derfor har familievern et særskilt ansvar for å tilby hjelp til foreldre i en slik situasjon. Dette gjelder både når omsorgsovertakelsen er vurdert å være kortvarig og når den antas å bli langvarig. Familievernet kan tilby foreldre hjelp til å håndtere den nye livssituasjonen og utvikle foreldreferdigheter med tanke på mulig fremtidig omsorgsrolle. Familievernet samarbeider med det kommunale barnevernet.

Departementet mener det ikke er behov for å endre rettstilstanden når det gjelder i hvilke saker barneverntjenesten skal arbeide for tilbakeføring.

Departementet ser likevel verdien av å synliggjøre i loven at vedtak om omsorgsovertakelse i utgangspunktet er midlertidige og at barneverntjenesten aktivt skal arbeide for tilbakeføring der det er mulig og til barnets beste. I disse tilfellene er det viktig at tilknytningen mellom barn og foreldre ivaretas i størst mulig grad. Tilknytning mellom barn og foreldre må vektlegges blant annet ved avgjørelse om samvær og kontakt. Barneverntjenesten må fortløpende følge med på barnet og foreldrenes situasjon og vurdere om det aktivt skal legges til rette for at barnet kan tilbakeføres. Departementet er av den oppfatning at en presisering i loven tydeliggjør barneverntjenestens ansvar for å arbeide for tilbakeføring og tydeliggjør våre internasjonale forpliktelser. Videre kan en slik presisering ha en pedagogisk funksjon, ved å bidra til økt bevissthet i barneverntjenesten og bedre oppfølging etter omsorgsovertakelser.

Departementet er enig med de høringsinstanser som påpeker at en bestemmelse om at barneverntjenesten skal arbeide for tilbakeføring ikke bør utformes på en måte som kan bidra til at oppfølgingen av foreldre går på bekostning av barnets behov for ro og stabilitet. Departementet mener på denne bakgrunn at det er behov for å gjøre justeringer i utvalgets forslag og foreslår å innta i bestemmelsen at der hensynet til barnet ikke taler mot det, skal barneverntjenesten legge til rette for at foreldrene skal få tilbake omsorgen for barnet.

Hva som skal være formålet med oppfølgingen av foreldrene må vurderes konkret i den enkelte sak, og hensynet til barnets beste vil være avgjørende. Sentralt for vurderingen vil være fylkesnemndas vedtak, herunder varigheten av vedtaket, samværshyppighet og særlige forhold hos barnet og foreldrene. Oppfølging og veiledning av foreldre som skal bidra til at foreldre kan få barnet tilbake må balanseres mot hensynet til barnets behov for ro og stabilitet. Når det er til barnets beste, skal barneverntjenesten legge forholdene til rette for tilbakeføring. Dette innebærer at barneverntjenesten må arbeide systematisk og ha rutiner for hvordan barneverntjenesten skal følge opp både barn og foreldre.

Departementet påpeker at barneverntjenesten så langt som mulig skal samarbeide med barn og foreldre ved oppfølging etter omsorgsovertakelse, se kapittel 7. Barnet har også rett til å medvirke, og barneverntjenesten må sørge for at barnet involveres, se kapittel 6 om barnets rett til medvirkning.

³ Se Ot.prp. nr. 64 (2004–2005) *Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven) m.v.*

10 Krav til dokumentasjon

10.1 Innledning

Kommunens barneverntjeneste har i dag et omfattende ansvar på barnevernområdet. Ansvaret omfatter blant annet å vurdere innkommende meldinger og å gjennomføre undersøkelser av barnets omsorgssituasjon og behov for barneverntiltak. Dersom undersøkelsen avdekker et behov for tiltak etter barnevernloven har barneverntjenesten også ansvar for at nødvendige tiltak blir iverksatt, og at tiltakene blir fulgt opp og evaluert.

Selv om barnevernloven ikke inneholder en uttrykkelig generell bestemmelse om dokumentasjonsplikt for den kommunale barneverntjenesten, legger departementet til grunn at det blant annet følger av det lovfestede forsvarlighetskravet i barnevernloven § 1-4 at barneverntjenesten har plikt til å dokumentere både barnevernfaglige vurderinger og de faktiske forhold som ligger til grunn for de beslutninger og vedtak som fattes.

Tilstrekkelig dokumentasjon fra barneverntjenestens side er nødvendig i alle stadier i en barnevernsak, fra melding til undersøkelse og til kommunen enten henlegger saken uten å iverksette tiltak, fatter vedtak om tiltak eller fremmer en sak for fylkesnemnda. Dokumentasjon av opplysninger og vurderinger er også helt sentralt i forbindelse med barneverntjenestens oppfølging og evaluering av igangsatte tiltak. Dokumentasjon av faglige vurderinger og opplysninger har sentral betydning både for kommunens egenkontroll og i forbindelse med etterprøving, tilsyn og kontroll med kommunens oppfyllelse av lovpålagte oppgaver etter barnevernloven.

Departementet vil således understreke at plikten til dokumentasjon blant annet omfatter alle relevante opplysninger og faglige vurderinger knyttet til mottak og vurdering av meldinger. Det samme gjelder opplysninger og faglige vurderinger i forbindelse med innhenting av opplysninger og gjennomføring av en undersøkelse av barnets omsorgssituasjon. Videre omfatter dokumentasjonsplikten opplysninger om og barneverntjenes-

tens faglige vurdering av barnets og familiens behov for barneverntiltak, og om vilkårene for å iverksette tiltak etter de enkelte bestemmelsene i barnevernloven er oppfylt. Barneverntjenesten må også dokumentere hvilke tiltak som er iverksatt og den faglige vurderingen som ligger bak valg av tiltak i det enkelte tilfellet. Også opplysninger om hvordan barneverntjenesten følger opp og vurderer iverksatte tiltak gjennom oppfølging, veiledning, kontroll og evaluering av tiltakene skal dokumenteres. Ved avslutning av tiltak må det dokumenteres hvilke opplysninger og faglige vurderinger som er bakgrunnen for beslutningen.

Departementet understreker den betydningen dokumentasjon har for sakens parter ved at de kan gå tilbake og se hva som står skrevet om dem.

Barneverntjenestens dokumentasjon har også vesentlig betydning for andre myndigheter og organer som eventuelt skal etterprøve og føre kontroll med barneverntjenestens vurderinger og beslutninger. Statens helsetilsyn og fylkesmenene har i tilsynssammenheng ved flere anledninger vist til viktigheten av tilstrekkelig dokumentasjon fra barneverntjenestens side.¹

Det foreslås å innføre enkelte krav til dokumentasjon i barnevernloven. Det foreslås å lovfeste at henleggelse av en melding skal begrunnes samt at henleggelse av en undersøkelsessak er et enkeltvedtak som skal begrunnes og kan påklages. Videre foreslås det å lovfeste at det skal fremgå av barneverntjenestens og fylkesnemndas vedtak hva som er barnets synspunkt, og hvilken vekt barnets mening er tillagt samt hvordan barnets beste er vurdert.

Departementet understreker at barneverntjenesten har plikt til å dokumentere gjennom hele barnevernsaken. Departementet vil også vurdere behovet for at det utarbeides en veileder til ansatte i barnevernet om dokumentasjonsplikt.

¹ Se blant annet Statens helsetilsyn (2015). *Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2013 og 2014 med kommunenes arbeid med oppfølging av barn som bor i fosterhjem, «Bare en ekstra tallerken på bordet?»* Rapport 1/2015.

10.2 Henleggelse av en melding skal begrunnes

10.2.1 Gjeldende rett

I dag fremgår det ikke eksplisitt av barnevernloven et krav om begrunnelse hvis en innkommet melding om bekymring for et barn henlegges uten videre undersøkelse. Det er imidlertid lovfestet et generelt krav til forsvarlighet for alle tjenester og tiltak etter barnevernloven, jf. barnevernloven § 1-4. Forsvarlighetskravet tilsier at barneverntjenesten har en plikt til å dokumentere barnevernets faglige vurderinger. Dette tilsier at kommunene allerede i dag skal begrunne hvorfor en innkommet melding henlegges uten videre undersøkelse. Henleggelse av en melding er ikke et enkeltvedtak etter forvaltningsloven.

10.2.2 Utvalgets forslag

Utvalget har foreslått å innføre krav om skriftlig begrunnelse hvis en innkommet melding henlegges uten videre undersøkelse etter loven. Utvalget viser til at opp mot 20 prosent av meldingene ble henlagt i 2015. Dette tilsvarer 10 710 saker. Utvalget mener at det er vanskelig å etterprøve om det var riktig å henlegge uten en skriftlig begrunnelse.

I tillegg viser utvalget til flere undersøkelser som har vist at det skriftlige materialet som finnes, ofte bare gir relativt spinkle opplysninger om hvorfor meldingene henlegges. Et krav om begrunnelse vil styrke tilsynsmyndighetenes mulighet til å vurdere forsvarligheten i barneverntjenestens saksbehandling. Utvalget viser også til at forslaget kan bidra til å heve kvaliteten på den vurderingen som gjøres når en melding henlegges.

10.2.3 Høringsinstansenes syn

I underkant av 50 instanser har eksplisitt uttalt seg til forslaget om at meldinger som henlegges skal begrunnes. Nær samtlige instanser støtter forslaget. Blant de instanser som støtter forslaget er *Bufetat region Midt-Norge, Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder, Fylkesmannen i Buskerud, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Fylkesmannen i Hordaland, Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, Fylkesmannen i Rogaland, fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, Kristiansand tingrett, Kripos, Sandnes kommune, Bergen kommune, Asker kommune, Alta kommune, Storfjorden barnevern for kommunene Skodje, Ørskog, Stordal og Norddal, Bodø kommune ved barneverntjenesten, Oslo kommune, Stavanger*

kommune, Trondheim kommune, Lister barnevern, Vennesla kommune ved Midt-Agder barneverntjeneste, Randaberg kommune, Kristiansand kommune, Drammen kommune, Bærum kommune, Gjerstad kommune, Barnevernledernetverket i Nord-Trøndelag, Høgskolen i Oslo og Akershus, Høgskolen i Innlandet, VID – vitenskapelige høgskole, Høgskolen i Østfold, Forskergruppe for barnerett ved Universitetet i Tromsø, Universitetet i Stavanger, Stine Sofies Stiftelse, Organisasjonen for barnevernsforeldre, Redd Barna, Landsforeningen for barnevernsbarn, FO, Barneombudet, Advokatforeningen, Norsk barnevernlederorganisasjon (NOBO), Arkivverket, RKBU Vest og Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet.

Redd Barna uttaler blant annet:

«Dette vil etter vår mening bidra til å motvirke at meldinger henlegges på feilaktig grunnlag, heve kvaliteten på den vurderingen som gjøres, og gi kommunens internkontroll bedre grunnlag for å oppdage og korrigere eventuelle avvik i barneverntjenestens praksis.»

Landsforeningen for barnevernsbarn ser forslaget i sammenheng med forslaget om å gi barn rett til nødvendige tiltak og tjenester etter barnevernloven og uttaler:

«Vi støtter forslaget om krav, og dokumentasjonsplikt av henleggelse, samt at både dette og henleggelse etter undersøkelser blir enkeltvedtak. Det er i tråd med tanken om rettighetsfesting og en viktig sikkerhetsventil for å sikre at skjønnsutøvelsen kan etterprøves.»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker uttaler følgende om forslaget:

«Å måtte begrunne henleggelsen vil føre til et sikrere beslutningsgrunnlag, og dermed bedre barnas rettsikkerhet. I tillegg har dette andre fordeler, som utvalget har fremhevet, som internkontroll, tilsyn osv.»

Noen høringsinstanser har innspill og synspunkter til forslaget. *Norsk sykepleierforbund* uttaler:

«Denne begrunnelsen bør kobles opp mot kravet om tilbakemelding om henleggelse til melde, for eksempel helsesøster. Begrunnelsen bør inneholde en avklaring/plan for videre oppfølging/støtte i kommunen. Mange saker som ikke er alvorlige nok til at tiltak opprettes har

likevel en karakter som gjør at barnet og familien bør få tett oppfølging.»

RKBU Vest mener det bør stilles krav til innholdet i begrunnelsen og uttaler følgende:

«Vi vil imidlertid anmode om at det stilles krav til innholdet i begrunnelsen. Vi har erfart at en vanlig begrunnelse i dag er: «det foreligger ikke forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter loven». Dette er i tråd med formuleringen i loven, også i det nye lovforslagets § 9, første ledd, men gir ingen informasjon om hvilke avveininger som er foretatt og faktorer som har hatt betydning. Samtidig er vi enig i at begrunnelsens innhold og omfang må tilpasses meldingens innhold».

Noen instanser mener det bør fremgå av loven hvordan dokumentasjonen skal behandles og hvem som skal informeres om den henlagte meldingen. Blant disse er *Sandnes kommune*, *Randa-berg kommune* og *Stavanger kommune*. *Stavanger kommune* uttaler:

«Utvalget vil i ny lov at barneverntjenesten skriftlig skal begrunne meldinger som henlegges uten undersøkelse. Stavanger kommune støtter dette, men mener at det bør tydeliggjøres hvordan dokumentasjonen skal behandles og hvem som skal informeres om den henlagte meldingen.»

Datatilsynet har følgende uttalelse vedrørende krav om begrunnelse av henleggelse av meldinger uten reelt innhold:

«Datatilsynet støtter ikke at henleggelse av meldinger uten reelt innhold skal være gjensstand for begrunnelse. I så fall betyr det at meldingen i seg selv må journalføres og arkiveres. Dette er meldinger hvor innholdet kan oppleves som svært krenkende for den som er omtalt. Det er en ytterligere krenkelse at opplysningene skal bevares i offentlige arkiv og bli tilgjengelige for blant annet forskning.»

Noen få instanser mener forslaget om krav til begrunnelse vil medføre økonomiske og administrative konsekvenser for kommunene. Blant disse er *Bardu kommune for Barnevernforum Midt-Troms*.

Andre instanser mener forslaget ikke vil medføre merarbeid av betydning for kommunene. Blant annet uttaler *Asker kommune* følgende:

«Etter kommunens syn er det viktig at henleggelser av meldinger begrunnes slik at det i ettertid er mulig å dokumentere bakgrunnen for henleggelsen. Dette styrker barnets rettsikkerhet. Barnevernstjenesten i Asker kommune begrunner allerede henleggelser. Vår erfaring er at begrunnelsene oftest kan gjøres korte, slik at dette ikke medfører merarbeid av betydning for kommunen.»

Også *Universitetet i Stavanger* deler denne oppfatningen og uttaler følgende:

«Om en melding skal henlegges eller gå til undersøkelse, så må meldingen uansett vurderes. Det tar ikke lang tid å formulere denne vurderingen skriftlig. Omfang av vurderingen må tilpasses meldingens innhold.»

10.2.4 Departementets vurdering og forslag

Nær samtlige av høringsinstansene som har uttalt seg om forslaget om at meldinger som henlegges skal begrunnes, er positive. Departementet mener også det bør fremgå av loven at meldinger som henlegges skal begrunnes. Departementet legger stor vekt på at et tydelig krav til begrunnelse kan bidra til å motvirke at meldinger henlegges på feilaktig grunnlag. Innad i tjenesten vil et krav til å begrunne henleggelser av meldinger gi kommunen et bedre grunnlag for å utøve internkontroll. Et lovfestet krav vil også styrke tilsynsmyndighetens mulighet til å føre kontroll med tjenestenes praksis for henleggelse av meldinger.

Selv om det ikke fremgår eksplisitt av loven i dag at henleggelser av meldinger som ikke undersøkes skal begrunnes skriftlig, legger departementet til grunn at kommunene allerede har en plikt til å dokumentere. Det fremgår av barnevernloven § 1-4 at tjenester og tiltak etter loven skal være forsvarlige, og dette tilsier at det kan kreves dokumentasjon av barnevernets faglige vurderinger. For å oppfylle forsvarlighetskravet skal dermed kommunene allerede i dag begrunne hvorfor en innkommet melding henlegges uten videre undersøkelse. Statens helsetilsyns oppsummeringsrapport av det landsomfattende tilsynet i 2015–2016, omhandlet barneverntjenestens arbeid med meldinger og tilbakemelding til melder. Rapporten viser at det er behov for et tydelig krav i loven om at meldinger som henlegges uten undersøkelse skal begrunnes skriftlig. Statens helse-tilsyn oppsummerer funnene vedrørende dokumentasjon av barnevernfaglige vurderinger ved beslutning om henleggelse slik:

«I svært mange av de barnevernstjenestene der det ble funnet lovbrudd var det ikke dokumentert barnevernfaglige vurderinger før en melding ble konkludert. Det var uklart hva beslutninger om henleggelse eller videre undersøkelse bygget på, og om det i det hele tatt var foretatt en faglig vurdering i forkant.»

Utvalget har også vist til at flere undersøkelser viser at det skriftlige materialet i tjenestene ofte bare gir relativt spinkle opplysninger om hvorfor meldingene henlegges. Av hensyn til barnets rettssikkerhet er det viktig at barnevernfaglige vurderinger i tilknytning til henleggelse av meldinger, er tilstrekkelig dokumentert.

Enkelte instanser mener det bør stilles krav til innholdet i begrunnelsen. Til dette vil departementet bemerke at det sentrale er å dokumentere de barnevernfaglige vurderingene som ligger til grunn for henleggelsen. Det er viktig at de opplysningene og vurderingene som er relevante for henleggelsen blir dokumentert på en god og forsvarlig måte. Departementet mener derfor at det bør fremkomme av lovbestemmelsen at begrunnelsen skal inneholde faglige vurderinger. I likhet med utvalget mener imidlertid departementet at begrunnelsens innhold og omfang må tilpasses meldingens innhold.

Noen instanser mener at det også bør fremgå av loven hvordan dokumentasjonen skal behandles, og hvem som skal informeres om den henlagte meldingen. Dokumentasjonen vedrørende det enkelte barnet må oppbevares i barneverntjenestens ordinære saksbehandlingssystem. Når det gjelder hvem som skal informeres om den henlagte meldingen, fremgår dette av barnevernloven § 6-7 a om tilbakemelding til melder. Hvis meldingen kommer fra en melder som er omfattet av opplysningsplikten etter § 6-4 annet og tredje ledd, skal det ved tilbakemeldingen opplyses om at meldingen er henlagt. Dette innebærer at barneverntjenesten i tilbakemeldingen til offentlig melder (skole, helsestasjon, politi m.fl.) eller personer med yrkesmessig taushetsplikt (psykolog eller tannlege i privat virksomhet m.fl.), skal opplyse om at meldingen er henlagt uten undersøkelse.

Departementet har merket seg *Datatilsynets* uttalelse om at henleggelse av meldinger uten reelt innhold ikke bør være gjenstand for begrunnelse. Departementet er enig i at åpenbart grunnløse meldinger ikke trenger å begrunnes, og mener dette bør fremkomme av bestemmelsen.

Departementet vil understreke at henleggelse av en melding ikke er å regne som et enkeltvedtak

etter forvaltningsloven. Dette innebærer blant annet at det ikke er mulig å klage på henleggelse av en melding.

Departementet foreslår etter dette å lovfeste at henleggelse av meldinger uten undersøkelse skal begrunnes skriftlig, og at begrunnelsen skal inneholde faglige vurderinger samt at henleggelse av åpenbart grunnløse meldinger ikke trenger å begrunnes, jf. utkast til nytt annet ledd i barnevernloven § 4-2.

10.3 Henleggelse av en undersøkelse skal regnes som enkeltvedtak

10.3.1 Gjeldende rett

Enkeltvedtak som barneverntjenesten har truffet, og oppfølgingsvedtak som Bufetat har truffet, kan påklages til fylkesmannen, jf. barnevernloven § 6-5. Et enkeltvedtak er et vedtak som gjelder rettigheter eller plikter til en eller flere bestemte personer, jf. forvaltningsloven § 2 b. Enkeltvedtak kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse, jf. forvaltningsloven § 28.

En undersøkelsessak kan få ett av tre utfall: henleggelse, vedtak av barneverntjenesten eller forslag om tiltak til fylkesnemnda. Beslutninger om hvorvidt det skal igangsettes tiltak kan ha betydning for rettigheter og plikter. Departementet har derfor lagt til grunn at beslutninger om å henlegge en undersøkelse, er å anse som enkeltvedtak, som kan påklages til fylkesmannen, jf. barnevernloven § 6-5.

10.3.2 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår å tydeliggjøre i barnevernloven at henleggelse av en undersøkelsessak er et enkeltvedtak, som dermed også krever begrunnelse. Utvalget viser til at dette innebærer en klargjøring av gjeldende rett. Videre viser utvalget til at blant annet tilsyn viser at opplysninger om alvorlige forhold ikke ble undersøkt godt nok, og at det er variasjon i andelen av henleggelse i undersøkelsessaker.

Utvalget mener gode grunner taler for at alle henleggelse av barnevernsundersøkelser skal begrunnes. Utvalget peker på at forslaget innebærer at alle henleggelse kan påklages av parter og andre med rettslig klageinteresse. Utvalget viser til at forslaget vil styrke barnets og foreldrenes prosessuelle rettigheter, ved at partene får rett til å uttale seg før saken henlegges.

10.3.3 Høringsinstansenes syn

I overkant av 20 instanser har eksplisitt uttalt seg til forslaget om å klargjøre i loven at henleggelse av en undersøkelsessak er et enkeltvedtak. De fleste instansene, bortsett fra *Randaberg kommune* og *Stavanger kommune*, støtter forslaget. Blant de instanser som støtter forslaget er *Fylkesmannen i Oslo og Akershus*, *fylkesmannen i Hordaland*, *Fylkesmannen i Rogaland*, *fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker*, *Kristiansand kommune*, *Horten kommune*, *Sandnes kommune*, *Bodø kommune ved barneverntjenesten*, *Oslo kommune*, *Gjerstad kommune*, *Bufetat region vest*, *Bufetat region Midt-Norge*, *Høgskolen i Oslo og Akershus*, *Høgskolen i Innlandet*, *VID – vitenskapelige høgskole*, *Forskergruppe for barnerett ved Universitetet i Tromsø*, *Redd Barna*, *Landsforeningen for barnevernsbarn*, *FO*, *Barneombudet*, *Advokatforeningen* og *Norsk barnevernlederorganisasjon (NOBO)*.

Høgskolen i Oslo og Akershus uttaler blant annet:

«HiOA støtter i hovedsak utvalgets forslag når det gjelder reglene om melding og undersøkelse. Det å ta inn i loven et krav om begrunnelse av henleggelse av meldinger, og tilsvarende begrunnelseskrav for henleggelse av undersøkelse, samt at de siste skal anses som enkeltvedtak, er en klar forbedring i forhold til dagens lov og svarer også godt på forsvarlighetskravet og de utfordringene Helsetilsynet gjennom fylkesmennene har avdekket i praksis der manglende dokumentasjon og mangelfulle vurderinger knyttet til henleggelse er et gjennomgangstema i tilsynene, i tillegg til manglende dokumentasjon når det gjelder samtaler med barn.»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker uttaler:

«(...) det er derfor et krav til skriftlighet og begrunnelse ved henleggelse av undersøkelsessak, og det gir partene prosessuelle rettigheter. Dette gir god sammenheng med kravet om å begrunne henleggelse av meldinger.»

Barneombudet er også positiv til forslaget og uttaler følgende:

«Forslaget om å tydeliggjøre i loven at henleggelse av en undersøkelse er et enkeltvedtak som skal begrunnes er meget godt. I tillegg til

å oppfordre barnevernet til å gjøre grundige vurderinger, styrker det barnets rettsikkerhet. Det blir enklere å prøve gyldigheten av henleggelsen, og slik sett også om forsvarlighetskravet er overholdt.»

Noen instanser mener forslaget om å klargjøre i loven at henleggelse av en undersøkelsessak er et enkeltvedtak, vil medføre økonomiske og administrative konsekvenser for kommunene. Blant disse er *Bardu kommune på vegne av Barnevernforum for Midt-Troms*, *Horten kommune*, *Rømskog kommune*, *Hobøl kommune*, *Trøgstad kommune*, *Bodø kommune ved barneverntjenesten*, *Marker kommune* og *Skiptvet kommune*. Blant annet uttaler *Rømskog kommune*:

«Dersom økningen i antall saker fortsetter, er det behov for ytterligere ansatte for å ivareta ytterligere administrasjonsoppgaver som følger av ny lov som bla å fatte enkeltvedtak ved henleggelse av undersøkelser.»

Randaberg kommune støtter ikke forslaget og begrunner dette slik:

«Lovutvalget foreslår at en henleggelse av en undersøkelse skal anses som et enkeltvedtak etter forvaltningsloven, og foreslår i § 85 at klager på henleggelse skal avgjøres av Fylkesmannen. *Randaberg kommune* mener at konsekvensene av dette forslaget er svært dårlig utredet og vil fraråde at forslaget tas inn i loven.»

Også *Stavanger kommune* mener forslaget bør utredes nærmere og uttaler:

«Lovutvalget foreslår at en henleggelse av en undersøkelse skal anses som et enkeltvedtak etter forvaltningsloven, og foreslår i § 85 at klager på henleggelse skal avgjøres av Fylkesmannen. *Stavanger kommune* mener at konsekvensene av dette forslaget må utredes ytterligere.»

10.3.4 Departementets vurdering og forslag

Et klart flertall av høringsinstansene som har uttalt seg til forslaget er positive til å tydeliggjøre i loven at henleggelse av en undersøkelsessak, er et enkeltvedtak. Departementet mener også at det bør fremgå av loven at avgjørelse om å henlegge saken etter en undersøkelse, skal regnes som enkeltvedtak.

Forvaltningslovens regler om enkeltvedtak vil komme til anvendelse. Det følger blant annet av forvaltningsloven at enkeltvedtak skal være skriftlige om ikke dette av praktiske grunner vil være særlig byrdefullt for forvaltningsorganet, jf. forvaltningsloven § 23. Det følger også av forvaltningsloven at enkeltvedtak skal begrunnes, jf. § 24.

Departementet mener det er behov for å presisere i barnevernloven at henleggelse av en barnevernsak etter en undersøkelse er å regne som enkeltvedtak. En slik tydeliggjøring vil bidra til at barneverntjenesten blir bevisst at henleggelser av en undersøkelsessak skal begrunnes. Etter departementets oppfatning vil en slik tydeliggjøring medvirke til at barneverntjenesten treffer gode, barnevernfaglige beslutninger, basert på en konkret og individuell vurdering i den enkelte sak. Dette vil også sikre at det utarbeides et klart og tydelig vedtak som kan påklages til fylkesmannen.

Statens helsetilsyns oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med kommunalt barnevern – undersøkelse og evaluering, viste at det var manglende eller mangelfull planlegging, gjennomføring og oppfølging av undersøkelser i en rekke kommuner. I rapporten fremgår det at fylkesmennene fant eksempler på at opplysninger om alvorlige forhold ikke ble undersøkt godt nok.

Som utvalget viser til, vil en presisering av at henleggelse av en undersøkelse er et enkeltvedtak, styrke barnets mulighet til å gjøre seg kjent med hvordan barneverntjenesten har vurdert den informasjonen som har kommet frem i undersøkelsesfasen, dersom barnet skulle ha ønske om eller behov for innsyn i egen sak.

Departementet foreslår etter dette å lovfeste i barnevernloven § 4-3 nytt sjettede ledd at avgjørelse om å henlegge saken etter en undersøkelse, skal regnes som enkeltvedtak.

10.4 Plikten til å dokumentere barnets beste og medvirkning i vedtak

10.4.1 Gjeldende rett

Det følger av barnevernloven § 1-4 at det gjelder et generelt krav til forsvarlighet for alle tjenester og tiltak etter barnevernloven. I forsvarlighetskravet ligger det også at saksbehandlingen skal være forsvarlig. Kapittel 6 i barnevernloven inneholder nærmere regler om saksbehandlingen i barnevernsaker. Bestemmelsene blir supplert av de generelle saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven, jf. henvisningen i barnevernloven § 6-1.

I forvaltningsloven kapittel V oppstilles en rekke krav til vedtak. Enkeltvedtak skal grunngis, jf. § 24. Det følger også av § 25 at det i begrunnelsen skal nevnes de faktiske forhold som vedtaket bygger på. I tillegg bør de hovedhensyn som har vært avgjørende ved utøvingen av forvaltningsmessig skjønn, nevnes. Det er ikke noe uttrykkelig lovfestet krav om at barnevernet skal dokumentere barnets beste og hvordan barnets medvirkning er ivarettatt. Departementet mener imidlertid at det er en forutsetning for en forsvarlig saksbehandling, at disse to forholdene dokumenteres i alle vedtak som fattes i en barnevernsak.

Det følger av forskrift at barnevernet i sin saksbehandling skal dokumentere at barnet har fått medvirke. Plikten er nedfelt i forskrift om medvirkning og tillitsperson § 7.

10.4.2 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår å lovfeste at det skal fremgå av vedtak truffet av barneverntjenesten og fylkesnemnda hvordan barnets beste er vurdert, og betydningen av barnets mening. Utvalget skriver at formålet med dokumentasjonskravet er å vise om, og i så fall hvordan, barnet har medvirket. Et slikt begrunnelseskrav vil etter utvalgets mening bidra til å ansvarliggjøre beslutningstakere. Utvalget mener det vil bidra til at den sentrale barnets beste-vurderingen synliggjøres for sakens aktører, og for de som eventuelt skal overprøve vedtak. Et begrunnelseskrav vil også antakelig øke sannsynligheten for at avgjørelsene som treffes faktisk er til barnets beste. Videre skal forslaget styrke barnets rett til medvirkning ved at et krav om dokumentasjon skal sikre at barnets syn faktisk tillegges den vekt det skal ha.

Forslaget er delt i to slik at kravet til dokumentasjon rettet mot henholdsvis barneverntjenesten og fylkesnemnda, fremgår av hver sin bestemmelse (utvalgets forslag til § 83 og § 104).

10.4.3 Høringsinstansenes syn

Om lag 20 høringsinstanser har uttalt seg om forslaget om å dokumentere barnets beste og medvirkning i vedtak. De fleste av disse er positive til forslaget. Dette gjelder blant annet *Bufdir, Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder, Fylkesmannen i Vestfold og Fylkesmannen i Rogaland, samt RKBU Vest*. Flere kommuner, herunder kommunene *Gulen og Masfjord kommune ved barneverntenesta, Gjerstad kommune, Fredrikstad kommune og Kristiansand kommune*, er positive til en lovfesting av kravet til

dokumentasjon. *Tromsø kommune* mener at «[d]et er nødvendig å lovfeste krav til dokumentasjon.»

Fredrikstad kommune uttaler:

«De prosessuelle kravene til dokumentasjon av vurderingen av barnets behov og medvirkning, vil kunne medføre økt kontroll med at loven praktiseres etter intensjonen.»

Landsforeningen for barnevernsbarn uttaler:

«Vi er svært glad for at utvalget foreslår dokumentasjonsplikt av barnets mening. Svært mange av oss ber om å få lese saksdokumentene når vi blir eldre, og det er vanskelig å forstå og kjenne aksept for hvorfor avgjørelser blir tatt når vår stemme ikke er synliggjort som en del av vurderingen.»

Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet uttaler:

«Barnets beste som gjennomgående prinsipp i hele loven er uløselig knyttet til barnets medvirkning, både prosessuelt og ved vurdering av faglig forsvarlighet. Dette følges i lovforslaget opp med eksplisitte krav til dokumentasjon av barnets medvirkning og krav til begrunnelse av hvilken betydning barnets mening har hatt i barnets beste-vurderingen i vedtak etter loven. Vi støtter dette.»

Flertallet av *fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker* er enig i at:

«... de prosessuelle reglene i barnevernloven må utformes slik at de sikrer at barnets mening kommer frem og får nødvendig vekt. Flertallet har ingen merknader til forslag til § 104, hvor det presiseres at det av fylkesnemndas vedtak skal fremgå hvordan barnets beste er vurdert, inkludert betydningen av barnets mening. Forslaget er for øvrig i tråd med dagens praksis for begrunnelse av nemndas vedtak.»

Som et mindretall uttrykker imidlertid *Fylkesnemnda i Oslo og Akershus* følgende:

«Etter gjeldende rett skal hensynet til barnets beste tillegges avgjørende vekt ved avgjørelser etter loven, og dette er foreslått videreført i utkastet til § 2. Barnets mening inngår i vurderingen av hva som er til barnets beste. Det er en selvfølge at fylkesnemndas vurdering av

hensynet til barnets beste fremgår av vedtaket, på samme måte som det er en selvfølge at nemndas vurdering av øvrige vilkår fremgår. Forslaget om å lovfeste at nemndas vurdering av ett av flere vilkår i loven skal fremgå av vedtaket synes utelukkende å ha symbolverdi. Vi støtter derfor ikke forslaget.»

For øvrig skriver *fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker* at den mener det bør inntas i lovteksten at barneverntjenesten skal orientere barnet om utfallet av saken og hvordan meningen til barnet har blitt tatt hensyn til. Fylkesnemnda viser i den forbindelse til den tilsvarende formuleringen som gjelder for saker etter barneloven, jf. barnelova § 61 nr. 4.

Fylkesmannen i Vestfold kommenterer utvalgets forslag til ny § 83 om barnets medvirkning og barneverntjenestens vedtak:

«Vi er likeledes svært positive til at det lovfestes i annet ledd, at det skal fremgå av vedtaket hvordan barnets beste er vurdert, inkludert betydningen av barnets mening.»

Universitetet i Bergen uttaler:

«Det er og svært positivt at det i ny lov vil bli stilt krav til at barnets mening og vurderinger som er gjort knyttet til barnets beste mye tydeligere skal fremgå i fylkesnemndas vedtak.»

Legeforeningen støtter et lovfestet krav til dokumentasjon av barnets medvirkning og uttaler:

«... disse forslagene er i tråd med samfunnets utvikling og vår tids grunnsyn på barn som individer med selvstendige rettigheter. Dette er viktige tiltak for å styrke barnets rettsstilling.»

Indre Finnmark tingrett skriver:

«Bestemmelsen i lovutkastet § 104 om at det av fylkesnemndas vedtak skal fremgå hvordan hensynet til barnet beste er vurdert, vil imidlertid kunne ha betydning for normens anvendelse i praksis. For å sikre at dette skjer på en tilstrekkelig grundig måte, foreslås det at ordlyden i utkastets § 104 tredje ledd, andre setning endres slik: «Det skal fremgå av vedtaket hvordan fylkesnemnda har vurdert alle relevante momenter for hva som er barnets beste, inkludert betydningen av barnets mening». Videre tilføyes en ny, siste setning med følgende ord-

lyd: «Dersom vedtaket gjelder samiske barn, skal vedtaket særskilt begrunne hvordan hensynet til samisk identitet, språk og kultur er vurdert og ivare tatt.»

10.4.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslår å lovfeste et krav til dokumentasjon i vedtak. Forslaget går ut på at det skal dokumenteres hva som har vært barnets synspunkt, hvilken vekt barnets mening er tillagt, og hvordan barnets beste er vurdert. Forslaget henger sammen med retten til medvirkning, se kapittel 6. Dokumentasjonen av barnets beste og medvirkning i kommunene gjøres ikke godt nok i dag. Dette har blant annet fremkommet i Statens helse-tilsyns landsomfattende tilsyn med kommunalt barnevern i 2011. Departementet viser til at det kan være vanskelig for barn å forstå og akseptere hvorfor avgjørelser blir tatt, når barnets synspunkter ikke er synliggjort som en del av vurderingen. Departementet mener på denne bakgrunn at et krav til dokumentasjon bør fremgå tydelig i barnevernloven.

Departementet foreslår å innta en dokumentasjonsplikt for den kommunale og statlige barneverntjenestens vedtak i en ny § 6-3 a om krav til begrunnelse. Bestemmelsen inntas i barnevernloven kapittel seks om generelle saksbehandlingsregler. Det foreslås inntatt en tilsvarende dokumentasjonsplikt for fylkesnemnda i barnevernloven § 7-19, som angir krav til fylkesnemndas vedtak.

Plikten til å dokumentere barns medvirkning fremgår i dag allerede av medvirkningsforskriften § 7. Denne plikten vil dermed lovfestes. I tillegg foreslås det å lovfeste at vurderingen av barnets beste skal fremgå av vedtaket.

Hensynet til barnets beste er avgjørende i barnevernsaker. Det er derfor viktig at beslutningstakerne dokumenterer hvilke barnefaglige vurderinger som ligger til grunn for en beslutning. For at barnets rett til medvirkning skal gjennomføres effektivt hos de som fatter beslutninger, er det også naturlig at det beskrives at barnet har fått bruke sin rett, og hvordan dette er gjennomført. Krav til dokumentasjon av medvirkning skal bidra til å sikre at barnet får oppfylt sin rett til å medvirke.

FNs barnekomite har i generell kommentar nr. 14 lagt til grunn at vurderingen av barnets beste skal dokumenteres. Barnekomiteen har også i sin generelle kommentar nr. 12 oppfordret statene til å pålegge beslutningstakere å gjøre rede for i hvilken grad det er tatt hensyn til bar-

nets synspunkter og konsekvensene av dette. Departementets forslag vil harmonere med dette.

Retten til å medvirke gjelder generelt, og er ikke begrenset til å medvirke før det fattes vedtak. Departementet mener likevel at tydeligere krav til dokumentasjon i vedtakene, kan bidra til at barnets rett til medvirkning styrkes. En slik formalisering gjør at beslutningstaker aktivt må sørge for at barnets synspunkter blir innhentet.

Hovedhensynet bak begrunnelsesplikten er at det skal være mulig å etterprøve vedtaket. Det skal fremkomme at skjønnsutøvelsen og saksbehandlingen har vært forsvarlig. Når beslutningstakeren må dokumentere sine vurderinger i et vedtak, kan det bidra til større bevissthet om hvilken rolle barnets mening og barnets beste har hatt for utfallet i saken. Dokumentasjonskravene er dermed egnet til å gjøre vedtakene mer gjennomsiktede, og kan bidra til at vedtakene er basert på grundigere og riktigere vurderinger. Dette vil styrke barnets rettssikkerhet. Lovfestede krav til dokumentasjon vil også styrke tilsynsmyndighetens mulighet til å føre kontroll med praksis.

Forvaltningsrettslige prinsipper tilsier at kravene til begrunnelsen i et vedtak skjerpes jo mer inngripende vedtaket er. I vedtak om eksempelvis tvangsplassering av barn, vil dette stille strenge krav til dokumentasjon av hvilke hensyn som har ledet til beslutningen. Forvaltningsloven § 25 angir minimumskrav til begrunnelse av vedtak. I tillegg kan det følge av sakens viktighet at vedtaket må begrunnes mer utførlig, se Rt. 1981 s. 75 og Rt. 2008 s. 96. Dersom avgjørelsen avviker fra det som var barnets syn i saken, bør beslutningstaker forklare hvorfor dette er tilfelle. Hensynet til barnets alder og modenhet kan her spille inn, og dette skal i så fall synliggjøres i dokumentasjonen.

Departementet viser til høringsuttalelsen fra *fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker*. Fylkesnemndene ber om at det inntas i lovbestemmelsen at barneverntjenesten skal gi barnet tilbakemelding om utfallet av saken. Departementet mener at en slik plikt uansett følger av plikten til å gi informasjon i forbindelse med barnets medvirkning. Det synes dermed ikke nødvendig å presisere dette ytterligere i lovteksten.

Departementet viser videre til høringsuttalelse fra *Indre Finnmark tingrett*, som ønsker at samiske barn særlig skal trekkes frem i dokumentasjonsbestemmelsen. Når vurderingen av barnets beste skal dokumenteres, vil det uansett være relevant å trekke frem barnets kulturelle bakgrunn, språk og kultur. Dette vil gjelde for alle

barn, og departementet kan ikke se at det er nødvendig å trekke frem en særskilt gruppe barn i lovteksten. En slik formulering har heller ikke vært del av den offentlige høringen. Det vises imidlertid til at når barnet utøver sin rett til medvirkning skal barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn, herunder samiske barns

språk og kultur, ivaretas. Dette følger av forskrift om medvirkning og tillitsperson § 3.

Departementet foreslår etter dette lovforslag som i det vesentlige er i samsvar med utvalgets forslag, jf. utkastet til ny § 6-3 a og § 7-19 om dokumentasjon av barnets beste og barnets medvirkning i vedtak.

11 Kommunens ansvar for barn som oppholder seg i en annen stat

11.1 Gjeldende rett

Norge ratifiserte 1. juli 2016 Haagkonvensjonen 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, i norsk rett. Konvensjonen gir blant annet regler om hvilke stater som har kompetanse til å treffe beskyttelsestiltak overfor barn, slik som tiltak etter barnevernloven. Artikkel 5 gir en konvensjonsstat kompetanse til å treffe beskyttelsestiltak overfor barn som har vanlig bosted i landet, selv om barnet oppholder seg i en annen stat. Som et utgangspunkt vil barnets vanlige bosted være der barnet etter en konkret og samlet vurdering har sentrum for sine livsinteresser. Se nærmere i Prop. 102 LS (2014–2015).¹ Myndighetene i den staten som treffer beskyttelsestiltaket, skal anvende sin egen stats lov. Videre skal avgjørelser om beskyttelsestiltak truffet i én konvensjonsstat som hovedregel anerkjennes og kan gjennomføres (fullbyrdes) i andre konvensjonsstater. En sak eller deler av en sak kan på nærmere vilkår overføres mellom stater der dette er til barnets beste. Konvensjonen legger til rette for økt samarbeid og informasjonsutveksling mellom stater.

Etter lovendringer 1. juli 2016 ble barnevernlovens jurisdiksjonsbestemmelse endret. Etter § 1-2 andre ledd kan det fattes vedtak etter §§ 4-12 og 4-24 for barn som oppholder seg i en annen stat, men har vanlig bosted i Norge. Dette er bestemmelser om omsorgsovertakelse og tilbakeholdelse i institusjon uten eget samtykke. Det er presisert i Prop. 102 LS (2014–2015) side 85 til 86 at det ikke kan treffes akuttvedtak eller hjelpetiltak for denne gruppen av barn. Norske myndigheter kan gjennomgå bekymringsmeldinger, åpne undersøkelsessak, samarbeide med utenlandske myndigheter og om nødvendig treffe vedtak etter §§ 4-12 og 4-24.

Hvilken kommune og dermed barneverntjeneste som har ansvar for å gi hjelp etter barne-

verneloven, er regulert i lovens kapittel 8. Det fremgår av barnevernloven § 8-1 at barneverntjenesten skal yte tjenester og tiltak etter loven til alle som oppholder seg i kommunen.

Det følger videre av § 8-4 første ledd første punktum at det er den kommune der barnet oppholder seg som har ansvaret for å reise sak for fylkesnemnda. Det er således barnets oppholdskommune som i utgangspunktet har ansvaret for å yte hjelp etter loven.

Endring i barnets tilknytning til kommunen i tidsrommet mellom begjæring om tiltak er sendt fylkesnemnda og vedtak er fattet, endrer ikke ansvarsforholdet, jf. § 8-4 andre ledd. Dette gjelder med mindre det blir inngått avtale etter første ledd. Den kommune som har reist sak for fylkesnemnda har også ansvaret for gjennomføringen av tiltaket og et oppfølgingsansvar, selv om barnet ikke lenger oppholder seg i kommunen, jf. § 8-4 tredje ledd.

Det er ikke særskilt regulert hvilken kommune som har ansvar for et barn som oppholder seg i en annen stat.

11.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotat av 17. februar 2017 å innføre en ny bestemmelse som presiserer hvilken kommune som har ansvar for barn som oppholder seg i utlandet.

I høringsnotatet viste departementet til at ved endringen i § 1-2 ble det gitt uttrykk for at det ville bli vurdert å sende på høring forslag om en særbestemmelse i barnevernloven kapittel 8 om hvilken kommune som har ansvar for barn som oppholder seg i utlandet, men som har vanlig bosted i Norge.

Departementet la i høringsnotatet til grunn at det er behov for å klargjøre i barnevernloven hvilken kommune som skal ha ansvaret for å yte tjenester etter barnevernloven når et barn oppholder seg i utlandet, men har vanlig bosted i Norge. Det ble vist til tre eksempler som beskriver situasjoner hvor det kan være nødvendig at kommunen

¹ Prop. 102 LS (2014–2015) *Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 mv.*, s. 21 og 109.

undersøker saken nærmere etter § 4-3 og bistår et barn som oppholder seg i utlandet:

- a) Et barn er etterlatt i utlandet eller står uten omsorgspersoner i utlandet fordi foreldrene er syke eller pga. rus, for eksempel i forbindelse med et ferieopphold. Barnet anses for å ha vanlig bosted i Norge. Utenlandske myndigheter er bekymret for barnet og har truffet et akuttvedtak slik at barnet midlertidig bor i et fosterhjem eller institusjon. Myndighetene kontakter norske myndigheter for å melde bekymring og for å finne ut hva norske myndigheter kan bidra med.
- b) Et barn er på midlertidig utenlandsopphold med foreldre, for eksempel i Belgia fordi foreldrene jobber ved en ambassade. Barnet anses for å ha vanlig bosted i Norge. Belgisk barnevern er bekymret for barnet og mener det er best for barnet å bo utenfor hjemmet. De kontakter norske myndigheter for å få klarhet i hva norske myndigheter kan gjøre.
- c) En slektning i Norge er bekymret for barnets omsorgssituasjon på ferie eller midlertidig opphold i utlandet, fordi vedkommende har sett bilder på facebook og kommunisert med barna på sms.

Etter lovens ordinære prinsipp i § 8-1 er det barnets oppholdskommune som har ansvar for å yte tjenester og tiltak for barnet. Loven angir imidlertid ikke hvilken kommune som har ansvaret når barnet oppholder seg i utlandet, men har vanlig bosted i Norge.

I høringsnotatet vurderte departementet om kriteriet for kommunens ansvar bør være en samlet vurdering av hvilken kommune barnet har nærmest tilknytning til, eller om det i stedet bør være et mer konkret krav om hvor barnet sist var registrert bosatt etter folkeregisteret.

Det ble vist til at fordelene med et konkret vilkår som hvor barnet sist var registrert bosatt, er at dette i utgangspunktet gir en klarere regel enn der hvor det må foretas en samlet vurdering av hvor barnet har sin nærmeste tilknytning. Det vil fremgå av folkeregisteret hvis barnet er registrert bosatt i Norge, og det vil gjøre det enklere å slå fast hvilken kommune som dermed skal ha ansvaret.

På den annen side ble det vist til at barnet kan ha tilknytning til en annen kommune enn den det er registrert bosatt i. Barnet kan ha oppholdt seg i en annen kommune og mottatt hjelp fra barneverntjenesten der, for eksempel ved at det er

igangsatt hjelpetiltak før barnet reiste til utlandet. Barnet kan derfor ha en sterkere tilknytning til en annen kommune enn den kommunen hvor barnet er registrert bosatt etter folkeregisteret. I høringsnotatet ble det fremholdt at dette kan tilsi at en absolutt regel om hvor barnet er registrert bosatt blir for snever, og ikke tar tilstrekkelig høyde for at det kan være andre barneverntjenester som kjenner barnets situasjon bedre og som bør ha ansvaret. Dersom man legger ansvaret til den kommunen barnet anses å ha nærmest tilknytning til, vil alle relevante hensyn kunne ivaretas, herunder hvilken kommune som kjenner barnet best. Departementet mente derfor at det ville være mest hensiktsmessig at det er den kommunen barnet etter en samlet vurdering har nærmest tilknytning til som har ansvaret når barnet oppholder seg i en annen stat.

Departementet viste til at en slik ordning ville forutsette at det foretas en konkret helhetsvurdering av hvilken kommune barnet har nærmest tilknytning til, herunder de faktiske omstendighetene som hvor barnet bor til vanlig, hvor det går på skole og hvor barnet har sin familie og annet nettverk. Det vil videre være et tungtveiende moment hvor barnet er registrert bosatt etter folkeregisteret, men det vil ikke være et avgjørende moment.

For de tilfellene hvor det er uklart eller uenighet mellom kommunene om hvilken kommune barnet har nærmest tilknytning til, foreslo departementet også å lovfeste at fylkesmannen skal avgjøre spørsmålet om hvilken kommune som skal ha ansvaret. Dette vil være i samsvar med § 8-3 om avgjørelse av tvister, hvor det er fastslått at kommunene kan kreve at fylkesmannen avgjør tvister om anvendelsen av § 8-1 om oppholdskommunens ansvar.

Departementet foreslo videre at § 8-4 andre ledd må gjelde tilsvarende når det er sendt begjæring til fylkesnemnda, men barnet forlater Norge før saken behandles eller er avgjort. Dersom en barneverntjeneste har sendt begjæring om tiltak til fylkesnemnda, vil barneverntjenesten etter dette ha ansvaret for saken selv om barnet oppholder seg i en annen stat. Den kommunen som har sendt begjæring om tiltak har således ansvaret, så lenge barnet anses å ha vanlig bosted i Norge.

Departementet foreslo en ny bestemmelse i kapittel 8 om hvilken kommune som skal ha ansvar for barn som oppholder seg i en annen stat.

11.3 Høringsinstansenes syn

Departementet mottok 15 uttalelser om forslaget fra *Utenriksdepartementet, Bufdir, Helsedirektoratet, Fylkesmannen i Vestfold, fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, KS, Oslo kommune, Ringerike kommune, Riksadvokaten, RBUP Øst og Sør, RKBU Midt-Norge, FO, Unio, Utdanningsforbundet* og *Human Rights Alert Norway (HRA-N)*.

Alle høringsinstansene som har uttalt seg om forslaget støtter departementets syn på behovet for å klargjøre i barnevernloven hvilken kommune som har ansvaret for barn som oppholder seg i en annen stat. Høringsinstansene er imidlertid delt i synet på om det bør foretas en helhetlig vurdering av hvilken kommune barnet har størst tilknytning til, jf. departementets forslag, eller om det i stedet bør være en klarere regel om hvor barnet sist var registrert bosatt. Om lag halvparten støttet departementets forslag, men resten legger til grunn at det er bedre med en fast regel fremfor en skjønnsmessig vurdering.

De som støtter departementets forslag er *fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, KS, Oslo kommune, Riksadvokaten, Unio, Utdanningsforbundet* og *Human Rights Alert Norway (HRAN)*. *Utdanningsforbundet* oppfatter departementets forslag som hensiktsmessig for å kunne yte god hjelp til de barna som trenger det. *Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker* skriver:

«Fylkesnemndene slutter seg til departementets redegjørelse for aktuelle momenter ved skjønnsutøvelsen, som ikke vil være uttømmende. Fylkesnemndene er enig i at fylkesmannen bør få mandat til å avklare ansvarsforholdet ved uklarhet eller uenighet.»

Helsedirektoratet viser til at forslaget tydeliggjør ansvar og presiserer hvilke momenter som skal være relevante i vurderingen av en slik ansvars plassering. Dette er positivt og bidrar til styrket rettssikkerhet for de berørte barna.

Flere høringsinstanser peker imidlertid på at forslaget om en helhetlig vurdering av hvilken kommune barnet har størst tilknytning til, reiser flere problemstillinger. *Utenriksdepartementet* viser til at forslaget vil kunne gi opphav til uenighet mellom kommuner, og at det vil være bedre med en ansvarsfordeling som i mindre grad var basert på en skjønnsmessig avveining av flere tilknytningsfaktorer.

Bufdir skriver følgende:

«Direktoratet er enig at det er behov for en avklaring av hvilken kommune som har ansvaret når et barn med vanlig bosted i Norge oppholder seg i utlandet. Direktoratet slutter seg imidlertid ikke til at en løsning som innebærer en skjønnsmessig vurdering av hvilken kommune som har ansvaret, vil være den beste. Direktoratet mener at hensynet til en klar regel som gir en rask avklaring av ansvarsforholdet bør veie tyngst i valget av løsning. Slik direktoratet ser det vil det være et fåtall saker hvor kommunen der barnet er eller sist var registrert bosatt ikke vil være nærmest til å følge opp barnet. Etter direktoratets syn bør hovedregelen være at bostedskommunen har ansvaret i slike tilfeller.»

Høringsinstansene som er imot forslaget mener det er nødvendig med en rask prosess i slike saker for å unngå unødvendige belastninger på barnet. *FO* skriver:

«FO er opptatt av at man ikke må miste tid på å finne ut hvilken kommune barnet har størst tilknytning til. Vi vet at en del av disse barna kan ha oppholdt seg over flere år i utlandet og at derved ikke har en reell tilknytning til noen kommune. Videre vet vi at mange av familiene som oppholder seg i utlandet ofte også har beveget seg mellom ulike kommuner. I de tilfellene er det derfor uklart hvilken kommune som er å regne som den barnet har størst tilknytning til. Barn som barnevernet kommer i kontakt med i utlandet lever i krise og hvor det er en viss risiko for at familiene vil flytte videre og hvor det ofte kreves handling raskt.

Her kan det gå dyrebart tid i arbeidet med å finne ut hvem som har ansvaret. *FO* mener at det heller ikke kommer klart frem i forslaget hvem det er som skal gjøre denne vurderingen.

Slike saker vet vi også at kan bli svært ressurs- og kostnadskrevende for den enkelte barnevernstjeneste. I den forbindelse er vi redd for at kommunene ville skyve ansvaret over til andre kommuner for å slippe å ta forpliktelsen. Det er derfor her viktig at ansvarsforholdene er helt tydelige.»

Også *RKBU Midt-Norge* fremhever at tidsaspektet er svært viktig i slike saker og at en vil kunne få en raskere prosess ved å ha en objektivt definert kommune (folkeregisteret) som tar ansvaret for barnet umiddelbart etter en melding er mottatt

eller det er foretatt intervensjon i en annen stat, enn at det gjøres en vurdering og eventuelt gjennomføres en tvistesak knyttet til tilknytningskommunen i Norge.

RBUP Øst og Sør er bekymret for at departementets forslag fører til et «Svarteper-spill» som vil ta tid, og foreslår i stedet at vurderingen av hvilken kommune som er ansvarlig legges til regional barnevernmyndighet med Bufdir som ankeinstans. Alternativt at avgjørelsesmyndigheten ligger i direktoratet, med departementet som ankeinstans.

Også *Fylkesmannen i Vestfold* mener at det bør være den kommune hvor barnet sist var registrert bosatt som bør ha ansvaret for barn som oppholder seg i utlandet, men har vanlig bosted i Norge.

Noen av høringsinstansene som foretrekker en regel om bostedsregistrering, foreslår at det bør være adgang til å avtale kommunene i mellom.

Bufdir skriver:

«Vi ser at det i enkelte saker likevel kan være slik at det vil være en annen kommune enn den barnet er registrert bosatt i som er nærmere til å ha ansvaret i saken. Direktoratet foreslår derfor at det i loven åpnes for at en sak etter avtale mellom de aktuelle kommunene kan overføres til en annen kommune barnet har sterkere tilknytning til, tilsvarende adgangen i barnevernloven § 8-4 første ledd annet punktum.»

Fylkesmannen i Vestfold viser til at kommunens mulighet til å inngå avtale med en annen kommune som barnet har nærmere tilknytning til, også bør gjelde i saker der barnet oppholder seg i utlandet, men har vanlig bosted i Norge.

11.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet mener det er behov for å presisere i barnevernloven *hvilken* kommune som skal ha ansvaret for å yte tjenester og tiltak etter loven for barn som oppholder seg i en annen stat, men som har vanlig bosted i Norge. Barnevernlovens ordinære prinsipp i § 8-1 om at det er barnets oppholdskommune som har ansvar for å yte tjenester og tiltak for barnet, gir liten veiledning når barnet oppholder seg i en annen stat.

Høringen viser at det er støtte for å klargjøre i loven hvilken kommune som har ansvaret, men at

det er uenighet når det gjelder hvilket reguleringsalternativ som bør velges.

Departementet har vurdert innvendingene som har fremkommet i høringen mot en skjønnsmessig vurdering av hvilken kommune som skal ha ansvaret. Spesielt har departementet merket seg bekymringen for at barn som oppholder seg i en annen stat kan befinne seg i sårbare og uavklarte situasjoner og hvor det er uheldig for barnet hvis det brukes mye tid på å avklare hvilken kommune i Norge som skal bistå barnet.

Flere høringsinstanser viser til at en klar regel som gir en rask avklaring av ansvarsforholdet er å foretrekke.

Departementet har videre merket seg innvendingene om at det kan være ressurskrevende for barneverntjenesten å undersøke og klarlegge hvilken kommune som kjenner barnet best og at en skjønnsmessig bestemmelse kan medvirke til forsinkelse, også pga. klageadgangen til fylkesmannen.

På denne bakgrunn foreslår departementet at det er den kommune hvor barnet sist var registrert bosatt, som skal ha ansvaret for barnet. Regelen kan gi en raskere avklaring av ansvaret, og det er viktig av hensynet til barn som oppholder seg i en annen stat.

For å ta høyde for situasjoner hvor barnet har nærmere tilknytning til en annen kommune enn der hvor barnet er eller sist var registrert bosatt, foreslår departementet at kommuner som barnet har en tilknytning til, kan avtale hvilken kommune som skal ha ansvaret.

Departementet fastholder forslaget om at § 8-4 andre ledd må gjelde tilsvarende når det er sendt begjæring til fylkesnemnda, men barnet forlater Norge før saken behandles eller er avgjort. Dersom en barneverntjeneste har sendt begjæring om tiltak til fylkesnemnda, vil barneverntjenesten etter dette ha ansvaret for saken selv om barnet oppholder seg i en annen stat. Den kommunen som har sendt begjæring om tiltak, har ansvaret så lenge barnet anses å ha vanlig bosted i Norge.

Kommunen der barnet sist var registrert bosatt vil etter dette ha ansvar for tjenester og tiltak etter loven for barn som har vanlig bosted i Norge, men oppholder seg i en annen stat. Dette innebærer at kommunen kan fremme begjæring om tiltak etter §§ 4-12 og 4-24 for fylkesnemnda selv om barnet oppholder seg i en annen stat, jf. § 1-2. Videre vil kommunen ha ansvar for bekymringsmeldinger og undersøkelsessak etter vilkårene i §§ 4-2 og 4-3. Dersom barnet befinner seg i en stat som har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996, gir lov om gjennomføring av konvensjonen

nærmere regler om samarbeidet med konvensjonsstater og muligheten for å anmode om informasjon. Bufdir er sentralmyndigheten for Haagkonvensjonen 1996 og er også tillagt oppgaver for barnevernsaker på tvers av landegrenser utenfor konvensjonssamarbeidet. Bufdir bistår derfor kommunene i dialog med utenlandske myndigheter både når barnet befinner seg i en stat som har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996 og stater utenfor konvensjonssamarbeidet.

I høringsnotatet foreslo departementet at tvister om hvilken kommune som har ansvaret for et

barn som oppholder seg i en annen stat kan kreves avgjort av fylkesmannen, jf. tilsvarende § 8-3. Når tilknytningskriteriet endres til den kommunen barnet sist var registrert bosatt og ikke er et skjønnsmessig kriterium, synes det ikke nødvendig med en slik bestemmelse. Departementet går derfor ikke videre med forslaget.

Departementet foreslår etter dette en bestemmelse som avviker noe fra forslaget i høringsnotatet, jf. utkastet til ny § 8-5.

12 Særlige fristregler for akuttvedtak når barn kun oppholder seg i Norge

12.1 Gjeldende rett

1. juli 2016 trådte lovendring i kraft om gjennomføring av Haagkonvensjonen 1996 om hvilke stater som har kompetanse til å treffe beskyttelsestiltak overfor barn.¹ Samtidig ble barnevernloven endret for at loven skulle være i overenstemmelse med konvensjonens regler. Etter lovendringen i barnevernloven § 1-2 annet ledd fremgår det at §§ 4-4, 4-6, 4-7, 4-9, 4-10, 4-11, 4-25, 4-26 og 4-29 gjelder for barn som oppholder seg i Norge, men som ikke har vanlig bosted her. Dette innebærer at det kan treffes vedtak om hjelpetiltak, frivillig opphold på atferdsinstitusjon og akuttvedtak dersom det er fare for at barnet ellers vil bli vesentlig skadelidende. Det er ikke adgang til å treffe vedtak om omsorgsovertakelse eller tvangsopphold på atferdsinstitusjon for barn som har vanlig bosted i en annen stat.

Midlertidig vedtak om å ta barnet ut av hjemmet i en akutsituasjon etter § 4-6 annet ledd faller bort dersom det ikke sendes begjæring om omsorgsovertakelse til fylkesnemnda innen seks uker, jf. fjerde og femte ledd. Det samme gjelder for foreløpige vedtak om forbud mot flytting og vedtak om å ta et nyfødt barn fra foreldrene før de reiser hjem fra sykehuset, jf. § 4-9 tredje ledd. Det kan også treffes midlertidig akuttvedtak om opphold på institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker, jf. § 4-25. Akuttvedtak om opphold på atferdsinstitusjon faller bort hvis ikke begjæring om tvangsopphold på atferdsinstitusjon er sendt fylkesnemnda innen to uker, jf. § 4-6 fjerde og femte ledd.

12.2 Utvalgets forslag

Utvalget foreslår særlige fristregler når det gjelder varigheten av akuttvedtak for barn som har

vanlig bosted i annen stat, men som oppholder seg i Norge.

Utvalget mener det av hensyn til å sikre barn med vanlig bosted i en annen stat tilstrekkelig beskyttelse samtidig som barnets og foreldrenes rettssikkerhet ivaretas, er nødvendig å endre fristreglene for varigheten av akuttvedtak ved at det tas inn regler om avbrytelse av fristene.

Utvalget viser til at gjeldende rettstilstand er uheldig og potensielt i strid med statens forpliktelse til å gi alle barn som oppholder seg i Norge nødvendig beskyttelse mot omsorgssvikt, jf. blant annet FNs barnekonvensjon artikkel 19 og Grunnloven § 104 tredje ledd. Utvalget viser videre til at rettstilstanden ikke synes å være tilrettet av lovgiver. Meningen til både lovgiver og konvensjonsstatene som utarbeidet Haagkonvensjonen 1996, var å gi regler som forhindrer at ingen stat har jurisdiksjon når et barn trenger beskyttelse. At hastevedtak skal kunne gi barn med vanlig bosted i en annen stat beskyttelse så lenge det er nødvendig for å sikre barnet, er forutsatt i konvensjonen og i Prop. 102 LS (2014–2015).

Utvalget foreslo på denne bakgrunn at følgende avgjørelser er fristavbrytende for hastevedtak rettet mot barn med vanlig bosted i utlandet:

- begjæring til bostedsstaten om å treffe nødvendige beskyttelsestiltak, eller
- vedtak om å få overført jurisdiksjon etter lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn § 5.

Forslaget omfatter både akuttvedtak om bosted utenfor hjemmet etter gjeldende § 4-6, midlertidig vedtak etter § 4-9 og akuttvedtak om opphold i institusjon for barn med alvorlig atferdsvansker etter § 4-25.

¹ Prop. 102 LS (2014–2015) *Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 mv.*

12.3 Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene er generelt positive til utvalgets forslag om hastevedtak (akuttvedtak), men kun *Bufdir* har eksplisitt kommentert utvalgets forslag om fristforlengelse når barn har vanlig bosted i en annen stat. Direktoratet er enig i realiteten i utvalgets forslag, men foreslår noen presiseringer i lovforslaget.

Direktoratet foreslår blant annet at betegnelsen «anmodning til bostedsstaten» bør brukes i stedet for «begjæring om tiltak». Sistnevnte begrep er hentet fra barnevernlovens terminologi og passer ikke like godt i den mer avdempede språkbruken ved henvendelser mellom stater. Det bør fremgå av lovbestemmelsen at fremme av anmodning til bostedsstaten anses fristavbrytende når anmodningen er *mottatt* av norsk sentralmyndighet for Haagkonvensjonen av 19. oktober 1996.

Direktoratet foreslår også at det skal gå tydeligere frem av loven at det er snakk om overføring av jurisdiksjon *til* Norge. Det bør også gå tydeligere frem hvilket tidspunkt som er fristavbrytende. Direktoratet mener det av hensyn til tidsaspektet må være tilstrekkelig at det er fattet vedtak, ikke om endelig vedtak foreligger (klage).

Direktoratet påpeker for øvrig at lang saksbehandlingstid kan føre til at hastevedtak blir stående i flere måneder før de avgjøres, og at det kan være et rettssikkerhetsproblem. Direktoratet foreslår at det vurderes om det skal være en maksimal tidsramme for hvor lenge et hastevedtak overfor et barn med vanlig bosted i utlandet, kan vedvare. En slik ramme vil ikke løse en vanskelig situasjon, men kan legge press på aktørene for å finne en løsning.

12.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslår særskilte fristregler når det gjelder akuttvedtak om barn som har vanlig bosted i en annen stat, men som oppholder seg i Norge. Det foreslås at fristen for når akuttvedtak faller bort forlenges i to situasjoner, både ved anmodning til bostedsstaten om å treffe beskyttelsestiltak, og ved vedtak om å få overført jurisdiksjon til Norge. Det foreslås også en grense på seks måneder for hvor lenge slike akuttvedtak kan vare.

Barnevernloven har i dag fristregler for når akuttvedtak faller bort, på henholdsvis seks og to uker. Vedtaket faller bort med mindre det frem-

mes begjæring for fylkesnemnda om omsorgsovertakelse eller tvangsplassering på institusjon etter §§ 4-12 eller 4-24. For barn som har vanlig bosted i en annen stat, har Norge ikke jurisdiksjon til å treffe vedtak etter §§ 4-12 og 4-24, og barneverntjenesten vil i slike tilfeller ha behov for å kontakte myndighetene i staten der barnet har vanlig bosted for å avklare hvordan barnet skal følges opp videre. Det kan ta tid å oppnå kontakt med og få avklaring fra utenlandske myndigheter, og det gjør at det kan bli vanskelig å overholde de ordinære fristreglene for akuttvedtak.

Etter lovendringen om gjennomføringen av Haagkonvensjonen 1996 har det derfor oppstått et behov for å ha særskilte fristregler for akuttvedtak når barn har vanlig bosted i en annen stat for å sikre tilstrekkelig beskyttelse av barn.

Departementet legger til grunn at særskilte fristregler vil styrke både barnets og foreldrenes rettssikkerhet i akuttsituasjoner. Videre vil forslaget tydeliggjøre Norges forpliktelser etter FNs barnekonvensjon til å beskytte barn som blir utsatt for alvorlig omsorgssvikt.

Bufdir er sentralmyndighet for Haagkonvensjonen 1996 og er også tillagt oppgaver for barnevernsaker på tvers av landegrenser utenfor konvensjonssamarbeidet. Bufdir bistår kommunene i barnevernsaker med tilknytning til flere land og har derfor særskilt kompetanse på sakfeltet. Departementets forslag til lovregulering er i hovedsak i samsvar med utvalgets forslag, men Bufdirs forslag til presiseringer er innarbeidet i lovforslaget.

Fristavbrudd ved anmodning til bostedsstaten om å treffe beskyttelsestiltak

Departementet foreslår at det skal anses fristavbrytende hvis det rettes en anmodning til staten der barnet har vanlig bosted om å treffe nødvendige beskyttelsestiltak for barnet.

Etter at det har blitt fattet et akuttvedtak for et barn som oppholder seg i Norge, kan det være behov for at barneverntjenesten i Norge sender en anmodning til myndigheten i staten hvor barnet har vanlig bosted, om at denne staten bør iverksette beskyttelsestiltak for barnet. Barnevernslovutvalget foreslår at når det sendes en slik anmodning, avbryter det lovens frist slik at akuttvedtaket ikke bortfaller. Departementet er enig og foreslår å følge opp utvalgets forslag.

Departementet støtter for øvrig innspillet fra direktoratet om at betegnelsen «anmodning til bostedsstaten» brukes i stedet for «begjæring om tiltak» slik utvalget foreslår. Departementet har

også valgt betegnelsen staten der barnet har «vanlig bosted» fremfor «bostedsstaten», slik at begrepsbruken samsvarer med Haagkonvensjonen 1996 og barnevernloven.

Det er et spørsmål om når en anmodning til en annen stat om å treffe nødvendige beskyttelsestiltak skal anses å være fremmet. Direktoratet foreslår at fremme av anmodning til bostedsstaten anses fristavbrytende når anmodningen fra den norske barneverntjenesten er *mottatt* av norsk sentralmyndighet for Haagkonvensjonen 1996. Alternativt kan fristen anses å være avbrutt ved mottak av anmodning i en annen stats sentralmyndighet. Departementet er enig med direktoratet i at det da kan være vanskelig for barneverntjenesten å forutberegne hvor lang tid det vil ta og at tidsfristen blir vanskeligere å overholde. Departementet foreslår derfor at mottak hos norsk sentralmyndighet skal være fristavbrytende. Departementet er enig i at det vil samsvare med skjæringstidspunktet i ordinære hastevedtak, der det er fristavbrytende at fylkesnemnda har mottatt begjæring om tiltak.

Fristavbrudd ved vedtak om overføring av jurisdiksjon

Departementet opprettholder utvalgets forslag om at vedtak om å få overført jurisdiksjon til Norge etter lov om Haagkonvensjonen 1996 § 5 vil være fristavbrytende. Det presiseres at forslaget gjelder overføringer av jurisdiksjon *til* Norge fra en annen konvensjonsstat.

Det følger av lov om Haagkonvensjonen § 5 annet ledd at den myndighet i Norge som er, eller vil være, kompetent til å behandle en sak etter norsk rett, kan rette en anmodning til en annen konvensjonsstat om overføring av jurisdiksjon, jf. Haagkonvensjonen artikkel 8 og 9. Dette innebærer at det er barneverntjenesten, fylkesnemnda eller domstolen som behandler eller eventuelt skal behandle barnevernsaken, som tar stilling til spørsmål om overføring av jurisdiksjon. Overføring kan skje på alle trinn av saken, og følger de prosessregler som gjelder for sakstypen. Når et forvaltningsorgan overfører saken, skal beslutningen anses for å være et enkeltvedtak som kan påklages. Disse reglene fremgår av lov om Haagkonvensjonen § 5.

Når barn er midlertidig akutt plassert etter barnevernloven, vil kompetansen til å vedta at barnevernsaken skal overføres til Norge ligge til barneverntjenesten, med mindre det er fremmet sak for fylkesnemnda og spørsmålet om overføring av jurisdiksjon skal behandles der. Departementet har i Prop. 102 LS (2014–2015) kapittel 7.4.5 uttalt

at når barneverntjenesten har adgang til å beslutte overføring av jurisdiksjon, skal kompetansen ligge til barneverntjenestens leder.

Buadir har stilt spørsmål ved om det er tidspunktet for når vedtak om overføring av jurisdiksjon fattes eller tidspunktet for endelig vedtak som er fristavbrytende. Departementet støtter direktoratets forslag om at det av hensyn til tidsaspektet i akuttsaker må være tilstrekkelig at norske myndigheter har fattet vedtak om å få overført jurisdiksjon til Norge, ikke om endelig vedtak foreligger. Departementet gjør for øvrig oppmerksom på at det i all hovedsak er aktuelt å overta jurisdiksjon i saker der barn har norsk statsborgerskap eller har oppholdstillatelse i Norge. I andre tilfeller må det søkes Utlendingsdirektoratet om oppholdstillatelse før Norge kan overta jurisdiksjonen, se Prop. 102 LS (2014–2015) kapittel 7.4.5 og 11.

For saker som gjelder barn med vanlig bosted i en stat som ikke har ratifisert Haagkonvensjonen 1996, vil det ikke være mulig å overføre jurisdiksjon. Barneverntjenesten må i disse sakene anmode bostedsstaten om å treffe nødvendige beskyttelsestiltak, som beskrevet over. I saker der bostedsstaten ikke er villig til å treffe nødvendige tiltak, vil barnevernet kunne treffe hjelpetiltak og eventuelt akuttvedtak i en nødrettssituasjon. Når barnet har oppholdt seg i Norge over lengre tid vil barnets vanlige bosted kunne endres, eventuelt at barnets bosted ikke lenger lar seg fastsette slik at norske myndigheter har jurisdiksjon til å treffe nødvendige tiltak, som omsorgsovertakelse, jf. § 1-2. Det må vurderes konkret om barnet har oppnådd vanlig bosted i Norge eller om barnets bosted ikke lar seg fastsette, jf. Prop. 102 LS (2014–2015) kapittel 3.3.1.

Varighet for akuttvedtak om barn som har vanlig bosted i en annen stat, men som oppholder seg i Norge

Departementet foreslår at det settes en grense for hvor lenge et midlertidig vedtak i akuttsituasjoner kan vedvare for barn som oppholder seg i Norge, men har vanlig bosted i en annen stat.

Når det gjelder opprettholdelse av hastevedtak i påvente av avklaring fra annen stat, kan lang saksbehandlingstid føre til at hastevedtak blir stående i flere måneder før de avgjøres. Det kan være et rettssikkerhetsproblem. Direktoratet foreslår at det vurderes om det skal være en maksimal tidsramme for hvor lenge et hastevedtak overfor et barn med vanlig bosted i en annen stat kan vedvare. Direktoratet påpeker at en slik

ramme ikke vil løse en vanskelig situasjon, men kan legge press på aktørene for å finne en løsning.

Departementet støtter direktoratets syn om at det bør innføres en maksimal tidsramme for lengden på akuttvedtaket. Selv om det er særskilte tidshensyn i saker om barn som har vanlig bosted i en annen stat, men som oppholder seg i Norge, er det behov for å sette en grense for hvor lenge et akuttvedtak kan vedvare før det bortfaller. Departementet foreslår å sette en maksimalgrense på seks måneder. Dette bør være tilstrekkelig til at norske myndigheter kan komme i kontakt med myndighetene i staten barnet har vanlig bosted, og avklare hvordan barnet skal følges opp videre.

Departementet understreker at barneverntjenesten fortløpende skal vurdere om vilkårene for akuttvedtaket er oppfylt, og oppheve vedtaket dersom vilkårene ikke lenger er tilstede.

Departementet foreslår at reglene om særlige fristregler for barn som har bosted i en annen stat, men oppholder seg i Norge, inntas for midlertidige vedtak i akuttsituasjoner etter § 4-6 og foreløpige vedtak etter § 4-9 om forbud mot flytting og vedtak om å ta et nyfødt barn fra foreldrene før de reiser hjem fra sykehuset. Videre vil bestemmelsene gjelde for midlertidig akuttvedtak om opphold på institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker, jf. § 4-25.

13 Kommunens betalingsansvar for utgifter i fylkesnemnda

13.1 Gjeldende rett

Det fremgår av barnevernloven § 7-10 første punktum at det er kommunens barneverntjeneste som har ansvaret for å ta initiativ til å få en sak behandlet i fylkesnemnda, og som utarbeider begjæring om tiltak. Dette gjelder også når saken gjelder krav fra private om endringer i tidligere vedtak i fylkesnemnda. Barnevernloven § 7-11 inneholder nærmere krav om hva barneverntjenestens begjæring om tiltak skal inneholde. Det følger av dette at det er den kommunale barneverntjenesten som skal utrede sakene for fylkesnemnda og forberede beslutningsgrunnlaget for de tiltak som fremmes. Barneverntjenesten har herunder ansvaret for å ha gjennomført de undersøkelser og den saksbehandling som er nødvendig for å sikre at saken er godt nok opplyst til at nemnda kan treffe vedtak.¹

Det er barneverntjenesten i den kommune barnet oppholder seg som er ansvarlig for å reise sak for fylkesnemnda, jf. barnevernloven § 8-4. Den andre parten er den eller de private som tvangstiltaket rettes mot. Fylkesnemndas vedtak kan bringes inn for domstolene etter tvisteloven kapittel 36 både av kommunen og den private part, jf. barnevernloven § 7-24.

Den private part har rett til fri sakførsel uten behovsprøving i saker for fylkesnemnda, jf. retts hjelploven § 17 tredje ledd. Det samme gjelder ved domstolsbehandling av fylkesnemndas vedtak, jf. retts hjelploven § 16.

Barnevernloven § 9-1 regulerer kommunenes økonomiske ansvar for barneverntjenesten. I følge barnevernloven § 9-1 første ledd er kommunen ansvarlig for å bevilge de midler som er nødvendig for å yte tjenester og tiltak som kommunen har ansvaret for etter loven.

Det følger av barnevernloven § 7-10 og § 7-11 at det er kommunens ansvar å belyse hver sak tilstrekkelig for fylkesnemnda, og at kommunen etter

§ 9-1 derfor dekker alle utgifter som er nødvendige for opplysning av saken, uavhengig av hvilken part som fører vitnene. Kommunen dekker således sine egne utgifter ved fylkesnemndsbehandlingen. Kommunen dekker også nødvendige utgifter til vitner som den private part fører, sakkyndige oppnevnt av nemnda og tolk i forhandlingsmøte selv om den private part har fri sakførsel.

Dette er lagt til grunn siden fylkesnemndene ble opprettet i 1993, og har blitt kommunisert i brev fra departementet til alle landets kommuner 12. september 1994 og 11. juni 2010. Etter det departementet er kjent med har også kommunene fulgt denne praksisen helt siden fylkesnemndene ble opprettet. At det er kommunene som skal dekke vitners utgifter, enten disse møter etter innkalling fra kommunen, fra den private part eller fra nemnda selv, er lagt til grunn i NOU 2005: 9 *Ressursbruk og rettsikkerhet i fylkesnemndene for sosiale saker* kapittel 5.7. Grunnen til at utgifter til private parts vitner ikke dekkes under retts hjelpsordningen er at retts hjelpsordningen er subsidiær i forhold til andre dekningsalternativer, jf. lov om fri retts hjelp § 5.

13.2 Høringsnotatets forslag

Departementet viste i høringsnotatet av 17. februar 2017 til at kommunenes betalingsansvar for saksutgifter i fylkesnemnda for godtgjøring til private parters vitner, sakkyndige oppnevnt av nemnda og tolk i forhandlingsmøte allerede følger av gjeldende rett. Kommunene har ansvar for å belyse hver sak tilstrekkelig for fylkesnemnda, og må derfor dekke alle utgifter som er nødvendige for opplysning av saken, uavhengig av hvilken part som fører vitnene. Departementet viste i høringsnotatet til at forslaget innebærer en presisering og kodifisering av gjeldende rett, og videreføring av en etablert praksis som har vært fulgt siden fylkesnemndene ble opprettet i 1993.

Departementet uttalte i høringsnotatet at vi så et behov for å presisere kommunenes betalingsansvar på en tydeligere måte enn i dagens regulering. Departementet viste til henvendelser vi har

¹ Se Ot.prp. nr. 76 (2005–2006) *Om lov om endringer i barnevernloven og sosialtjenesteloven mv. (saksbehandlingsregler for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker mv.)*, s. 48 og 61.

mottatt om dette, blant annet fra *Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker* om at enkelte kommuner har stilt spørsmål ved hjemmelsgrunnlaget for kommunens betalingsansvar. I høringsnotatet viste departementet til at hensynet til private parters rettssikkerhet tilsier at det er behov for å presisere kommunens betalingsansvar i loven. Departementet viste også til at siden kommunene er selvstendige rettssubjekter, bør kommunens betalingsansvar presiseres på en tydelig måte i loven.

13.3 Høringsinstansenes syn

Forslaget om kommunens betalingsansvar ble sendt på høring sammen med forslaget om å presisere hvilken kommune som har ansvar for barn som oppholder seg i en annen stat, men har vanlig bosted i Norge. Åtte høringsinstanser hadde ingen merknad til høringsnotatet som sådan, dette er *Arbeids- og sosialdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Utenriksdepartementet, Politidirektoratet, Statistisk sentralbyrå, Arbeids- og velferdsdirektoratet og Fylkesmannen i Oslo og Akershus*. Åtte høringsinstanser har uttalt seg om forslaget om kommunens betalingsansvar for utgifter i fylkesnemnda.

Oslo kommune, Fylkesmannen i Vestfold, Utdanningsforbundet og Human Rights Alert (HRA-N) støtter forslaget.

Fylkesmannen i Vestfold uttaler:

«Fylkesmannen er enig i departementets vurdering hva angår behovet for å presisere kommunenes betalingsansvar, og støtter forslag[et].»

Oslo kommune uttaler:

«Oslo kommune støtter de foreslåtte endringene. Kommunen vurderer at endringsforslagene ivaretar viktige prinsipper som hensynet til barnets beste og private parters rettssikkerhet. Vi ser behovet for en tydeliggjøring av gjeldende rett.»

Utdanningsforbundet uttaler:

«Det er svært viktig at det ikke oppstår misforståelser om hvem som skal ha ansvaret for å bekoste at barnevernsaker opplyses så godt som mulig. Når departementet melder om at kommuner etterspør hjemmelsgrunnlag for å påta seg kostnadene ved vitneførsel for privat

part, er vi enig i at det er nødvendig å presisere loven. (...)

Utdanningsforbundet støtter derfor de endringene som foreslås i barnevernloven § 9-1.»

I sin høringsuttalelse skriver *Human Rights Alert (HRA-N)* blant annet:

«HRA-N set pris på og er enige i presiseringa i nye barnevernlova § 9-1 om rett til og kven som skal dekkje utgiftene i fylkesnemnda. HRA-N har i mange barnevernssaker meir eller mindre tilfeldig oppdaga at privatpart eller deira vitner ikkje har blitt opplyst av barnevern og fylkesnemnder om at dei kan gjere krav på reise- og hotellgodtgjersler for privatpart og deira vitner.»

Både *fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker* og *Bufdir* mener hjemmelsgrunnlaget for praksisen med at kommuner dekker utgifter til vitner, tolk og sakkyndige er uklart og at det er behov for en klar hjemmel for dette. Begge har imidlertid merknader til forslaget. Det har også *KS og Ringerike kommune, Bufdir, fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, KS og Ringerike kommune* påpeker at det er grunner som taler for å fravike dagens ordning og stiller spørsmål ved om det er kommunen som bør dekke utgiftene. Det påpekes blant annet at praksis i domstolene er en annen enn i fylkesnemndene.

Bufdir uttaler:

«Vi savner imidlertid en prinsipiell begrunnelse for hvorfor reglene for hvem som skal dekke utgifter til vitneførsel, tolk og sakkyndige utredninger initiert av fylkesnemndene skal være annerledes enn ved domstolsbehandling. (...)

Vi stiller spørsmål ved om departementets forslag om å lovfeste dagens praksis vil styrke hensynet til en god og forsvarlig saksbehandling i fylkesnemndene. Vår bekymring er knyttet til at det er barneverntjenestene som engasjerer tolk til en fylkesnemndsbehandling, og derfor i realiteten har et stort ansvar for kvaliteten på tolkningen i forhandlingsmøte. Etter direktoratets mening bør tolker som benyttes i fylkesnemnda oppnevnes og motta godtgjøring fra fylkesnemnda. Videre er det slik at fylkesnemndene sjelden benytter seg av muligheten til selv å oppnevne en sakkyndig, jf. barnevernloven § 7-17 bokstav d. Dersom denne mulig-

heten benyttes oftere, og de sakkyndige mottar godtgjøring fra fylkesnemndene, vil dette etter vårt syn kunne bidra til å styrke tilliten til nemndenes avgjørelser. (...)

Etter Direktoratets syn bør det være en særlig begrunnelse for at det skal være andre regler for godtgjøring til sakkyndige som oppnevnes av fylkesnemndene enn de reglene som gjelder ved oppnevning av sakkyndige for domstolene. Vi kan ikke se at departementet har lagt frem noen slik begrunnelse.»

Når det gjelder tolk, viser *Bufdir* til NOU 2014: 8 *Tolking i offentlig sektor- et spørsmål om rettssikkerhet og likeverd*, og utvalgets anbefaling om at nemndene bør ha et selvstendig ansvar for å bestille tolk til nemndsmøte. *Bufdir* støtter dette forslaget og mener videre det er naturlig at fylkesnemndene også har ansvaret for å godtgjøre tolkene.

KS uttaler:

«Forslagene innebærer, slik departementet skriver, en klargjøring/presisering av gjeldende rett og videreføring av etablert praksis.

KS ønsker imidlertid at departementet gjør en vurdering av om det fortsatt bør være slik at kommunen skal dekke godtgjørelsen til sakkyndige oppnevnt av fylkesnemnda. I dag dekker staten godtgjørelse til sakkyndige oppnevnt av domstolene, men ikke til sakkyndige oppnevnt av fylkesnemndene. Barnevernlovutvalget og Særdomstolsutvalget har kort berørt dette spørsmålet uten å konkludere. KS mener at når fylkesnemnda (staten), ber om en sakkyndig utredning/oppnevner sakkyndig, bør også staten stå for betalingen slik de gjør når sakkyndige oppnevnes av domstolene. Når barneverntjenesten selv engasjerer sakkyndig for å få opplyst saken best mulig før saken fremmes for fylkesnemnda, bør kommunen fortsatt betale for dette.»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker uttaler:

«Gode grunner taler for å *fravike* ordningen med at kommunen dekker alle utgifter ved saker for fylkesnemndene når det gjelder sakkyndige oppnevnt av fylkesnemnda og utgifter til tolk under fylkesnemndas saksbehandling. Etter fylkesnemndenes syn bør slike utgifter knyttet til fylkesnemndsbehandlingen av saken, dekkes av staten og ikke av den offentlige part.

Fylkesnemndene har et selvstendig ansvar for sakens opplysning og en lovpålagt plikt til å sørge for en forsvarlig behandling av egne saker. Behovet for å oppnevne sakkyndig etter at saken er fremmet for nemnda, samt behovet for å benytte tolk under behandlingen av nemndssaken, er forhold som naturlig hører inn under nemndas ansvarsområde og selvstendige skjønnsutøvelse.»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker viser også i sin høringsuttalelse til at nemndene fatter vedtak av særdeles inngripende karakter og at sakkyndige utredninger ofte vil få en sentral betydning ved bevisvurderingen og ofte er det selvstendige beviset som tillegges størst vekt. *Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker* skriver at når nemndene selv ser behov for å innhente en sakkyndig vurdering, og også denne utredningen skal baseres på sakkyndighet som betales av offentlig part, vil dette kunne være egnet til å svekke tilliten til nemndas uavhengige stilling. *Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker* uttaler videre:

«Ved domstolenes behandling av tilsvarende saker, er det ingen tvil om at det er staten som skal bære disse utgiftene og ikke partene. Det er ikke hensiktsmessig at dette forholdet vurderes forskjellig i de to instansene.»

Ringerike kommune uttaler:

«Etter Ringerike kommunes vurdering er det videre lite rimelig at kommunen skal pålegges å betale for sakkyndige oppnevnt av fylkesnemnda. Dersom tingretten oppnevner sakkyndig er det staten som dekker utgiftene forbundet med dette. Etter Ringerike kommunes vurdering er det ikke grunn til å ha ulike løsninger på dette punktet for de to instansene.»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker og *Ringerike kommune* har også innspill til lovteksten. *Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker* mener både henvisningen til rettshjelpsordningen og at utgiftene skal være «nødvendige» kan skape uklarheter i praksis. De uttaler:

«I forslag til lovtekst for ny § 9-1 heter det: «Kommunen dekker alle utgifter ... som ikke dekkes av rettshjelpsordningen, uavhengig av hvilken part som fører vitnene ...». Etter fylkesnemndenes oppfatning er denne formuleringen uheldig dersom man ønsker å fastslå kommunens ansvar for disse utgiftene. Formuleringer

gen vil etter vårt skjønn videreføre ukklarheten rundt hva som dekkes/ikke dekkes av retts-
hjelpsordningen, som er en subsidiær dekningsform. For å fjerne tvil og uklarheter, er det kommunens primæransvar som må defineres, uten henvisning til retts-
hjelpsordningen.

Forslaget til lovt tekst i § 9-1 benytter uttrykket «utgifter som er nødvendige for opplysningen av sak i fylkesnemnda». Vurderingen av hva som er nødvendig for å opplyse saken og hvem som skal vurdere hva som er nødvendig, vil fortsatt stå som en uavklart problemstilling. Hvis kommunen vurderer et privat vitne som unødvendig for sakens opplysning, vil den da fortsatt kunne argumentere for at den ikke har ansvar for å dekke kostnadene? Fylkesnemndene antar at dette i så fall ville gi kommunen en for sterk styring med bevisførselen i fylkesnemnda. Definisjonen på nødvendig vitneførsel, bør være de vitner som fylkesnemnda tillater ført i den enkelte sak. Terskelen for å avskjære bevis i alvorlige tvangssaker vil være høy, og bevisførsel kan tillates av hensyn til den private parten, selv om vitnet ikke er sentralt for opplysningen av den enkelte saken.»

Ringerike kommune har også en uttalelse om kravet til at utgiftene må være «nødvendige»:

«Dersom kommunene skulle bli pålagt å dekke utgifter knyttet til private parters vitner anmoder Ringerike kommune departementet om å i lovforarbeidene gi føring til fylkesnemnda om at det skal tas en reell vurdering av hva som anses som «nødvendige» utgifter for å opplyse saken, og at det i tvilstilfellene f.eks. legges opp til vitneførsel per telefon for vitner som har lang reisevei.»

13.4 Departementets vurdering og forslag

Flere høringsinstanser er positive til at gjeldende rett presiseres. Samtidig peker flere høringsinstanser på at det i stedet bør gjøres endringer i betalingsansvaret for denne type saksutgifter i fylkesnemnda. Departementet ser at det kan være argumenter for at staten bør ha betalingsansvaret for saksutgifter til private parts vitner, sakkyndige oppnevnt av nemnda og tolk i forhandlingsmøte, slik praksis er når barnevernsaker behandles i domstolene. Departementet finner det imidlertid ikke hensiktsmessig å vurdere å endre etablert praksis på nåværende tidspunkt. Særdomstolsut-

valget foreslår i NOU 2017: 8 *Særdomstoler på nye områder?* å flytte førsteinstansbehandlingen av barnevernsaker fra fylkesnemndene til enkelte tingretter. En eventuell endring av betalingsansvaret for denne type saksutgifter vil være naturlig å vurdere i forbindelse med den videre oppfølgingen av Særdomstolsutvalgets utredning. Departementet mener det er behov for å tydeliggjøre hjemmelsgrunnet for kommunens betalingsansvar, blant annet av hensyn til private parters rettssikkerhet. Departementet fastholder derfor forslaget i høringsnotatet om å presisere i loven at den kommune som har reist sak for fylkesnemnda skal dekke sine egne kostnader med saken i fylkesnemnda. Dette omfatter blant annet kostnader til kommunens egen partsrepresentasjon og prosessfullmektig, samt kommunens vitner. Videre skal kommunen dekke utgifter til private parters vitner som er nødvendig i forbindelse med opplysning av sak i fylkesnemnda, samt godtgjøring til sakkyndige oppnevnt av fylkesnemnda og utgifter til tolk i forhandlingsmøte. Departementets forslag innebærer en presisering av gjeldende rett og en videreføring av etablert praksis.

Fylkesnemndsleder skal i saksforberedelsen ta en reell vurdering av hva som anses som nødvendige opplysninger i saken og om bevis skal avskjæres, jf. barnevernloven §§ 7-12 og 7-17. Saksbehandlingen i fylkesnemnda skal være betryggende, rask og tillitsskapende. Videre skal fylkesnemndenes saksbehandling være basert på proporsjonalitet mellom hva som skal avgjøres og de ressurser som settes inn.² Fylkesnemnda kan treffe inngripende tvangsvedtak og hensyn til private parters rettssikkerhet står derfor sterkt. Det må foretas en konkret vurdering i den enkelte sak av hvor omfattende bevisføring som skal tillates.

I høringsnotatet foreslo departementet å lovfeste at kommunen skal dekke alle utgifter som ikke dekkes av retts-
hjelpsordningen. På bakgrunn av innspill fra fylkesnemndene foreslår departementet å ta ut henvisningen til retts-
hjelpsordningen i ordlyden for å tydeliggjøre at det er kommunen som har det primære betalingsansvaret. Retts-
hjelpsordningen er en subsidiær dekningsform.

Departementet foreslår etter dette en bestemmelse som i det vesentlige er i samsvar med forslaget i høringsnotatet, jf. utkastet til ny § 9-1 første ledd.

² Ot.prp. nr. 76 (2005–2006) *Om lov om endringer i barnevernloven og sosialtjenesteloven mv. (saksbehandlingsregler for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker mv.)*, kapittel 5.5.4.

14 Endringer i reglene om opplysningsplikten

14.1 Innledning

Departementet sendte 6. oktober 2016 et notat med forslag til endringer i opplysningsplikten på høring. Departementets forslag inneholdt både forslag til endringer i barnevernloven § 6-4 og i andre lover som inneholder en bestemmelse om opplysningsplikt til barnevernet.

Også Barnevernslovutvalget har i sitt forslag til ny barnevernlov utformet en ny bestemmelse om opplysningsplikt. Utvalgets forslag til ny § 7 er tilpasset utvalgets øvrige forslag til nye bestemmelser. Dette innebærer blant annet at utvalgets forslag om å erstatte dagens atferdsbegrep er gjenspeilet i deres forslag til bestemmelse om opplysningsplikt.

Barnevernslovutvalget og departementets forslag har ellers en del likhetstrekk. Blant annet innebærer begge forslagene et tydeligere skille mellom opplysningsplikt av eget tiltak («meldeplikt»), og opplysningsplikt ved pålegg. Når det gjelder regulering av meldeplikten foreslår både departementet og utvalget å ta ut henvisningene til tvangshjemplene i barnevernloven. Dette innebærer at bestemmelsene i større grad gjenspeiler at det er den enkeltes vurdering av barnets situasjon som er det sentrale, ikke den enkeltes vurdering av mulige tiltak etter barnevernloven. Det er også betydelige likhetstrekk i måten departementet og utvalget har foreslått å regulere opplysningsplikt ved pålegg.

Utkast til endringer i dagens bestemmelser om opplysningsplikt tar primært utgangspunkt i departementets forslag. Departementet har imidlertid sett hen til utvalgets forslag der dette er naturlig.

14.2 Gjeldende rett

14.2.1 Generelt om taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt

Taushetsplikt er en plikt til å hindre at visse opplysninger, herunder opplysninger om noens personlige forhold, blir kjent for uvedkommende. Taushetsplikt innebærer dermed et forbud mot å

videreformidle slike opplysninger til andre personer, instanser og tjenester. Det er to hovedformer for taushetsplikt; forvaltningsmessig taushetsplikt og profesjonsbestemt taushetsplikt.

Den forvaltningsmessige taushetsplikten er en generell taushetsplikt som gjelder for alle som arbeider for offentlige forvaltningsorganer og den følger av forvaltningsloven §§ 13 flg.

Den profesjonsbestemte taushetsplikten, også kalt den yrkesmessige taushetsplikten, er en spesiell taushetsplikt for visse yrkesutøvere, herunder helsepersonell og personell ved familievernkontorene. Den profesjonsbestemte taushetsplikten følger av bestemmelser i særlovene, blant annet av helsepersonelloven §§ 21 flg.

Opplysningsrett innebærer at den som sitter med opplysninger kan velge mellom å gi opplysninger videre eller å la det være. Den som sitter med opplysningene har dermed adgang til, men ikke plikt til å videreformidle opplysninger. Formidling av opplysninger innenfor rammene av opplysningsrett er således ikke brudd på taushetsplikt.

Opplysningsplikt er en lovfestet plikt til å gi opplysninger som ellers er underlagt lovbestemt taushetsplikt. Den som sitter med opplysningene kan altså ikke velge om opplysningene skal formidles videre eller ikke. Opplysningsplikt setter dermed den lovbestemte taushetsplikten til side. Formidling av opplysninger som følger av opplysningsplikt er således ikke brudd på taushetsplikt. Reglene om taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt bygger på avveininger av ulike hensyn. Disse hensynene kan til dels være motstridende.

Taushetsplikten om personlige forhold er særlig begrunnet i hensynet til den enkeltes personlige integritet og personvern, samt hensynet til tillitsforholdet mellom den enkelte og det offentlige. Disse hensynene tilsier at den enkelte bør være beskyttet mot unødvendig spredning av personlige opplysninger. For at det offentlige hjelpeapparatet skal kunne utføre sine oppgaver på en god måte, er det også viktig at det eksisterer et tillitsforhold mellom den enkelte og den aktuelle tjenesten. Tillit er en sentral forutsetning for åpen-

het, dialog og samarbeid. Et slikt tillitsforhold avhenger samtidig av at den enkelte, som et utgangspunkt, kan stole på at det en hjelpetjeneste har mottatt av opplysninger i én sammenheng, ikke blir formidlet til andre i en annen sammenheng uten samtykke fra dem opplysningene gjelder.

Opplysningsplikten til barnevernet er primært begrunnet i barnevernets behov for å motta opplysninger for å kunne ivareta og beskytte barn mot ulike former for omsorgssvikt, og for å kunne gi barn med alvorlige atferdsvansker nødvendig hjelp og oppfølging.

Opplysningsplikten innebærer at opplysninger som kan være svært personlige blir formidlet til barneverntjenesten uten samtykke fra dem opplysningene gjelder.

14.2.2 Opplysningsplikten

Opplysninger skal så langt som mulig innhentes i samarbeid med den saken gjelder, eller slik at vedkommende har kjennskap til innhenting, jf. barnevernloven § 6-4 første ledd. Dette innebærer at barnevernet som hovedregel skal innhente opplysningene i barnevernsaken etter samtykke fra de saken gjelder, eller slik at de saken gjelder blir informert. Samtidig forutsetter innhenting av opplysninger uten samtykke at det finnes et annet rettslig grunnlag for å innhente opplysningene. Den adgangen barnevernet har til å pålegge andre myndigheter og yrkesutøvere å gi opplysninger, er et slikt rettslig grunnlag.

Opplysningsplikten til barnevernet er både hjemlet i barnevernloven § 6-4 annet og tredje ledd og i tilsvarende bestemmelser i særlover som gjelder for de ulike offentlige tjenestene og yrkesutøverne. I tillegg til barnevernloven § 6-4 fremgår opplysningsplikten av barnehageloven § 22, opplæringsloven § 15-3, friskolelova § 7-4, sosialtjenesteloven § 45, folketrygdloven § 25-11, introduksjonsloven § 26, helsepersonelloven § 33, familievernkontorloven § 10, ekteskapsloven § 26 a og av krisesenterloven § 6. Særlovene inneholder i tillegg en lovfestet plikt til å være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side. Oppmerksomhetsplikten gir i seg selv verken rett eller plikt til å formidle opplysninger til barneverntjenesten.

De ulike bestemmelsene om opplysningsplikt inneholder mange av de samme formuleringene, men er likevel ikke identiske verken med bestemmelsen i barnevernloven eller med hverandre. Et eksempel er at det bare er § 6-4 i barnevernloven som inneholder en henvisning til barnevernloven

§ 4-29 om tvangsplassering av barn utsatt for menneskehandel. Departementet legger likevel til grunn at innholdet i opplysningsplikten er det samme.

Barnevernloven § 6-4 annet og tredje ledd lyder:

Offentlige myndigheter skal av eget tiltak, uten hinder av taushetsplikt, gi opplysninger til kommunens barneverntjeneste når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. §§ 4-10, 4-11 og 4-12, når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf. § 4-24, eller når det er grunn til å tro at det er fare for utnyttelse av et barn til menneskehandel, jf. § 4-29. Like med offentlige myndigheter regnes organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av loven plikter offentlige myndigheter å gi slike opplysninger. Etter pålegg fra disse organer plikter offentlige myndigheter i forbindelse med sak som fylkesnemnda skal avgjøre etter §§ 4-19, 4-20 og 4-21, også å gi de opplysninger som er nødvendige for å kunne vurdere om en flytting tilbake til foreldrene, eller samvær med dem, vil kunne føre til en situasjon eller risiko for barnet som nevnt i §§ 4-10, 4-11 eller 4-12.

Også yrkesutøvere i medhold av helsepersonelloven, psykisk helsevernloven, helse- og omsorgstjenesteloven, lov om familievernkontorer, meklingsmenn i ekteskapsaker (jf. lov om ekteskap), samt friskolelova plikter å gi opplysninger etter reglene i andre ledd.

For barnehagepersonell er opplysningsplikten i tillegg til barnevernloven § 6-4 hjemlet i barnehageloven § 22. Bestemmelsen lyder:

Barnehagepersonalet skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side.

Uten hinder av taushetsplikt skal barnehagepersonalet av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten, når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. lov om barneverntjenester § 4-10, § 4-11, § 4-12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige adferdsvansker, jf. samme lov § 4-24. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, plikter barnehagepersonalet å gi slike

opplysninger. Opplysninger skal normalt gis av styrer.

For personell i skolen er opplysningsplikten i tillegg til i barnevernloven § 6-4 hjemlet i opplæringsloven § 15-3. Bestemmelsen lyder:

Personalet i skolar etter denne lova skal i arbeidet sitt vere på vakt overfor forhold som kan føre til tiltak frå barneverntenesta.

Utan hinder av teieplikta skal personalet av eige tiltak gi opplysningar til barneverntenesta når det er grunn til å tru at eit barn blir mishandla i heimen eller når det ligg føre andre former for alvorleg omsorgssvikt, jf. §§ 4-10 til 4-12 i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntenester, eller når eit barn har vist vedvarande alvorlege åtferdsvanskar, jf. § 4-24 i den same lova. Også etter pålegg frå dei organa som er ansvarlege for å gjennomføre lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntenester, skal personalet gi slike opplysningar.

For personell i friskoler er opplysningsplikten i tillegg til i barnevernloven § 6-4 hjemlet i friskolelova § 7-4. Bestemmelsen lyder:

Personalet i skolar etter denne lova skal i arbeidet sitt vere på vakt overfor forhold som kan føre til tiltak frå barneverntenesta.

Utan hinder av teieplikta skal personalet av eige tiltak gi opplysningar til barneverntenesta når det er grunn til å tru at eit barn blir mishandla i heimen, eller når det ligg føre andre former for alvorleg omsorgssvikt, jf. barnevernloven §§ 4-10 til 4-12, eller når eit barn har vist vedvarande alvorlege åtferdsvanskar, jf. § 4-24 i den same lova. Også etter pålegg frå dei organa som er ansvarlege for å gjennomføre barnevernloven, skal personalet gi slike opplysningar.

For helsepersonell er opplysningsplikten i tillegg til i barnevernloven § 6-4 hjemlet i helsepersonelloven § 33. Bestemmelsen lyder:

Den som yter helsehjelp, skal i sitt arbeid vere oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side.

Uten hinder av taushetsplikt etter § 21 skal helsepersonell av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt,

jf. lov om barneverntjenester § 4-10, § 4-11 og § 4-12. Det samme gjelder når et barn har vist vedvarende og alvorlige atferdsvansker, jf. nevnte lov § 4-24.

Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, skal helsepersonell gi slike opplysninger.

I helseinstitusjoner skal det utpekes en person som skal ha ansvaret for utleveringen av slike opplysninger.

For personell som utfører oppgaver etter sosialtjenesteloven i arbeids- og velferdsforvaltningen er opplysningsplikten i tillegg til i barnevernloven § 6-4 hjemlet i sosialtjenesteloven § 45. Bestemmelsen lyder:

Personell som arbeider innenfor rammen av denne loven skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side.

Uten hinder av taushetsplikt skal personalet av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten, når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. lov om barneverntjenester §§ 4-10 til 4-12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige adferdsvansker, jf. samme lov § 4-24. Organene som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, kan også pålegge personalet å gi slike opplysninger.

For fagpersonell ved familievernkontorene er opplysningsplikten i tillegg til i barnevernloven § 6-4 hjemlet i familievernkontorloven § 10. Bestemmelsen lyder:

Fagpersonell ved familievernkontor skal i sitt arbeid være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side.

Uten hinder av taushetsplikt skal fagpersonell ved familievernkontor av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. lov om barneverntjenester § 4-10, § 4-11, § 4-12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf. samme lov § 4-24. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, plikter fagpersonellet ved familievernkontor å gi slike opplysninger.

Opplysningsplikten for ansatte ved krisesentrene er i tillegg til i barnevernloven § 6-4 hjemlet i § 6 i krisesenterlova. Bestemmelsen lyder:

Alle som utfører teneste eller arbeid etter denne lova, skal i utføringa av arbeidet vere merksame på forhold som kan føre til tiltak frå barneverntenesta.

Utan hinder av teieplikta skal alle som utfører teneste eller arbeid etter denne lova av eiga tiltak gi opplysningar til barneverntenesta i kommunen når det er grunn til å tru at eit barn blir mishandla i heimen eller det ligg føre andre former for alvorleg omsorgssvikt, jf. barnevernloven § 4-10, § 4-11 og § 4-12. Det same gjeld når eit barn har vist vedvarande alvorlege åtferdsvanskar, jf. barnevernloven § 4-24.

Barnevernloven § 6-4 andre ledd tredje og fjerde punktum gjeld tilsvarande.

For personell som utfører oppgaver etter introduksjonsloven er opplysningsplikten i tillegg til i barnevernloven § 6-4 hjemlet i introduksjonsloven § 26. Bestemmelsen lyder:

Personell som arbeider innenfor rammen av denne loven, skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side.

Uten hinder av taushetsplikt skal personellet av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller at det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester § 4-10, § 4-11, § 4-12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf. samme lov § 4-24. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, plikter personellet å gi slike opplysninger.

For meklingsmenn som utfører oppgaver etter ekteskapsloven er opplysningsplikten i tillegg til i barnevernloven § 6-4 hjemlet i ekteskapsloven § 26 a. Bestemmelsen lyder:

Meklingsmenn som arbeider innenfor rammen av denne loven skal i sitt arbeid være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side.

Uten hinder av taushetsplikt skal meklingsmenn av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger

andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. lov om barneverntjenester § 4-10, § 4-11, § 4-12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf. samme lov § 4-24. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, plikter meklingsmenn å gi slike opplysninger.

For enhver som gjør tjeneste i trygdens organer etter folketrygdloven er opplysningsplikten i tillegg til i barnevernloven § 6-4 hjemlet i folketrygdloven § 25-11. Bestemmelsen lyder:

Enhver som gjør tjeneste i trygdens organer, skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten.

En person som nevnt i første ledd skal av eget tiltak og uten hinder av taushetsplikten gi opplysninger til barneverntjenesten

- a) når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet, eller at det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, se barnevernloven §§ 4-10 til 4-12,
- b) når et barn vedvarende har vist alvorlige atferdsvansker, se barnevernloven § 4-24.

Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av barnevernloven, plikter personellet å gi opplysninger som nevnt i andre ledd.

Når det gjelder politiet, er opplysningsplikten hjemlet i barnevernloven § 6-4 annet ledd, jf. forvaltningsloven § 13 f annet ledd. Det følger av bestemmelsen i forvaltningsloven at bestemmelser i annen lov om rett eller plikt til å gi opplysninger ikke begrenser lovbestemt taushetsplikt, «med mindre vedkommende bestemmelse fastsetter eller klart forutsetter at taushetsplikten ikke skal gjelde».

14.2.3 Innholdet i opplysningsplikten

Hvem opplysningsplikten omfatter

Opplysningsplikten omfatter alle offentlige myndigheter, samt organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune, jf. barnevernloven § 6-4 annet ledd. I tillegg omfatter opplysningsplikten en rekke yrkesutøvere med profesjonsbestemt taushetsplikt, jf. bestemmelsens tredje ledd.

Selv om det ikke går direkte frem av barnevernloven § 6-4 annet ledd, er opplysningsplikten et selvstendig og personlig ansvar. Dette går imidlertid noe tydeligere frem i de særlovene som

inneholder en egen bestemmelse om opplysningsplikt. For eksempel fremgår det av barnehageloven § 22 annet ledd at «barnehagepersonalet» har plikt til å gi opplysninger av eget tiltak, mens det fremgår av krisesenterlova § 6 at opplysningsplikten omfatter «alle som utfører teneste eller arbeid etter denne lova».

At plikten påligger den enkelte er likevel ikke til hinder for at det kan etableres praktiske rutiner som innebærer at opplysninger til barneverntjenesten formidles gjennom en bestemt person, for eksempel en styrer i en barnehage. Slike rutiner må imidlertid ikke føre til forsinkelser og kan ikke gi adgang til å overprøve om vilkårene for opplysningsplikt foreligger. Dette innebærer at den enkelte uavhengig av slike praktiske rutiner har et selvstendig ansvar for at opplysningene blir formidlet til barneverntjenesten når vedkommende etter sin egen faglige vurdering har kommet til at vilkårene for opplysningsplikt er oppfylt.

Opplysningsplikten omfatter også ansatte og andre som utfører oppgaver for en barnevernmyndighet. Dette innebærer blant annet at barneverntjenesten i én kommune har plikt til å melde fra til barneverntjenesten i en annen kommune når vilkårene for dette er oppfylt. Opplysningsplikten omfatter også ansatte blant annet hos fylkesmannen, i Bufetat og i departementet. Dette innebærer at de har plikt til å melde fra til den kommunale barneverntjenesten dersom de i forbindelse med arbeidet blir kjent med opplysninger om omsorgssituasjonen til et konkret barn som vurderes som så alvorlige at vilkårene for opplysningsplikt er oppfylt.

Departementet legger imidlertid til grunn at domstolene¹, advokater og prester etter gjeldende rett ikke er omfattet av opplysningsplikten i barnevernloven § 6-4. Formidling av taushetsbelagte opplysninger fra disse må derfor eventuelt baseres på andre rettslige grunnlag.

Særlig om opplysningsplikt for helsepersonell

Helsepersonell er yrkesutøvere som har en profesjonsbestemt taushetsplikt som er strengere enn det som følger av de alminnelige reglene i forvaltningsloven §§ 13 flg. Det følger av barnevernloven § 6-4 tredje ledd at opplysningsplikten også omfatter yrkesutøvere i medhold av helsepersonello-

ven, psykisk helsevernloven, helse- og omsorgstjenesteloven, lov om familievernkontorer, meklingsmenn i ekteskapsaker (jf. lov om ekteskap), samt friskolelova. Opplysningsplikten er også hjemlet i helsepersonelloven § 33 annet ledd. Dette innebærer at helsepersonell har opplysningsplikt uavhengig av om de arbeider i den offentlige helse- og omsorgstjenesten eller er privatpraktiserende.

Opplysningsplikten retter seg mot helsepersonell, jf. helsepersonelloven § 33. Med helsepersonell menes personer som har autorisasjon eller lisens i medhold av helsepersonelloven §§ 48 a og 49, jf. § 3 første ledd nr. 1. Som helsepersonell menes videre personell i helse- og omsorgstjenesten eller i apotek som yter helsehjelp, jf. helsepersonelloven § 3 første ledd nr. 2, og elever og studenter som yter helsehjelp under helsefaglig opplæring, jf. helsepersonelloven § 3 første ledd nr. 3, dersom de yter helsehjelp i sin arbeidssituasjon.

Opplysningsplikten etter helsepersonelloven § 33 gjelder også for personell som yter helse- og omsorgstjenester etter helse- og omsorgstjenesteloven, jf. helse- og omsorgstjenesteloven § 2-1. Foruten helsepersonell etter definisjonen i helsepersonelloven § 3, er dette personell uten helsefaglig utdanning og som yter tjenester etter helse- og omsorgstjenesteloven. Dette kan for eksempel være personell som yter tjenester i hjemmet, eksempelvis en hjemmehjelp.

Opplysningsplikten etter helsepersonelloven § 33 er knyttet til det enkelte helsepersonell. I den enkelte helseinstitusjon skal det utpekes en person som skal ha ansvaret for å utlevere opplysninger. Denne bestemmelsen har som siktemål å forhindre at flere personer utleverer opplysninger om samme pasient etter ulikt vurderingsgrunnlag.

Helsepersonell har plikt til å nedtegne i pasientjournalen om det er gitt opplysninger til barneverntjenesten og hvilke opplysninger som er gitt, jf. forskrift om pasientjournal § 8 q.

Vilkårene for opplysningsplikt

Vilkårene for opplysningsplikt er nærmere definert i barnevernloven § 6-4 annet ledd. Opplysningsplikten gjelder når det er grunn til å tro at et barn blir «mishandlet i hjemmet», ved «andre former for alvorlig omsorgssvikt», samt når et barn har vist «vedvarende alvorlige atferdsvansker». I tillegg gjelder opplysningsplikten der det er grunn til å tro at det er fare for «utnyttelse av et barn til menneskehandel». For å underbygge hvilke type situasjoner opplysningsplikten omfatter, viser barnevernloven § 6-4 annet ledd

¹ Jf. kjennelse av 23. juni 2009 fra Høyesteretts kjæremålsutvalg. Utvalget konkluderte med at domstolene ikke kunne regnes som en «offentlig myndighet» omfattet av opplysningsplikten i barnevernloven § 6-4. Innsyn i en sakkyndigrapport ble likevel gitt med hjemmel i tvistemålsloven § 135, som tilsvarende § 14-1 nr. 3 i tvisteloven.

til en rekke bestemmelser i barnevernloven som åpner for bruk av tvang rettet mot foreldrene (§§ 4-10, 4-11 og 4-12) eller mot barnet (§§ 4-24 og 4-29):

- Paragraf 4-10 gjelder vedtak om medisinsk undersøkelse og behandling der barn lider av livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade, og foreldrene ikke sørger for at barnet kommer til undersøkelse eller behandling.
- Paragraf 4-11 gjelder vedtak om behandling der foreldre ikke sørger for at et barn med nedsett funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrenende barn får dekket særlige behov for behandling eller opplæring.
- Paragraf 4-12 a gjelder alvorlige mangler ved den daglige omsorg barnet får eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet barnet trenger etter sin alder og utvikling. Bestemmelsen omfatter situasjoner med alvorlige mangler i forhold til barnets behov for materiell og praktisk omsorg. Bestemmelsen omfatter også tilfeller der foreldrene ikke klarer å dekke barnets behov for psykisk eller følelsesmessig omsorg.
- Paragraf 4-12 b gjelder der foreldre ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller et spesielt hjelpetrenende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring.
- Paragraf 4-12 c gjelder dersom barn blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet. Bestemmelsen omfatter blant annet situasjoner der barn blir utsatt for seksuelle overgrep eller andre former for vold i hjemmet.
- Paragraf 4-12 d gjelder dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet. Bestemmelsen er særlig ment for de tilfellene der foreldrene mangler personlige forutsetninger for å kunne ha omsorgen for barnet.
- Paragraf 4-24 gjelder plassering og tilbakehold i institusjon uten eget samtykke. Bestemmelsen omfatter tilfeller der ungdom har vist alvorlige atferdsvansker ved alvorlig eller gjentatt kriminalitet, ved vedvarende misbruk av rusmidler eller på annen måte. Med «annen måte» siktes det særlig til tilfeller der barn har vist andre former for utpreget normløs atferd.
- Paragraf 4-29 gjelder midlertidig plassering i institusjon uten samtykke for å beskytte barn mot å bli utnyttet til menneskehandel. Formålet med slike plasseringer er å ivareta barnets umiddelbare behov for beskyttelse og omsorg.

Hvorvidt det foreligger opplysningsplikt vil alltid avhenge av konkrete vurderinger av barnets situasjon. I noen tilfeller vil det være klart at opplysningsplikten foreligger, mens i andre tilfeller vil utfallet avhenge av vanskelige vurderinger. Når det gjelder meldeplikten er utgangspunktet den enkelte fagpersonens vurdering av hvordan barnets situasjon antas å være.

Utgangspunktet for vurderingen er en kombinasjon av vedkommendes egne faglige vurderinger og observasjoner, samt det som er tilgjengelig av opplysninger og dokumentasjon om barnets situasjon. Ved tvil om barnets situasjon er så alvorlig at den utløser en plikt til å melde fra til barneverntjenesten, kan det være nyttig å legge frem saken anonymt og diskutere den med andre fagpersoner. Det kan også være aktuelt å legge frem saken anonymt og diskutere problemstillinger med, eller få konkrete råd fra, barneverntjenesten.

Opplysningsplikten inntreffer når det er «grunn til å tro» at et barn befinner seg i en situasjon som er så alvorlig at den utløser opplysningsplikten. Det kreves ikke sikker viten om at barnet befinner seg i en slik situasjon.

Opplysningsplikten omfatter for øvrig bare opplysninger som er mottatt i forbindelse med tjeneste eller arbeid. Dette innebærer at opplysningsplikten ikke omfatter opplysninger som er mottatt som privatperson, eller i andre sammenhenger hvor personen ikke utfører tjeneste eller arbeid for organet han eller hun er tilknyttet.

Opplysningspliktens to komponenter

Opplysningsplikten innebærer en plikt til å gi opplysninger uten hinder av lovbestemt taushetsplikt. Dette innebærer at opplysningsplikten går foran lovbestemt taushetsplikt når vilkårene for opplysningsplikt er oppfylt. Plikten til å gi opplysninger gjelder både av eget tiltak og etter pålegg. Opplysningsplikten består dermed av to komponenter:

- Plikt til å gi opplysninger av eget tiltak til den kommunale barneverntjenesten. (Denne formen for opplysningsplikt blir heretter omtalt som «opplysningsplikt ved melding» eller «meldeplikt»).
- Plikt til å gi opplysninger etter pålegg fra den kommunale barneverntjenesten eller fra andre barnevernmyndigheter.

Oppfyllelse av meldeplikten

Når noen som er omfattet av opplysningsplikten i forbindelse med tjeneste eller arbeid vurderer at

barnet er i en situasjon som utløser plikt til å melde fra til den kommunale barneverntjenesten, skal vedkommende umiddelbart varsle den kommunale barneverntjenesten. Dette innebærer at vedkommende i utgangspunktet ikke er ment å foreta ytterligere undersøkelser for å bekrefte eller avkrefte innholdet i sin bekymring når opplysningsplikten foreligger. Det er barneverntjenesten som har ansvaret for å gjennomføre de undersøkelser som er nødvendige for å avklare barnets omsorgssituasjon og behov for barneverntiltak.

Enhver henvendelse til barneverntjenesten som gjelder bekymring for et bestemt barn regnes som en «melding» i barnevernlovens forstand. Dette gjelder uavhengig av om meldingen er fremsatt muntlig eller skriftlig, uavhengig av hvem meldingen kommer fra og uavhengig av om meldingen er fremsatt anonymt.

Det er likevel en forutsetning for oppfyllelse av opplysningsplikten at den aktuelle tjenesten eller yrkesutøveren gir seg til kjenne, slik at barneverntjenesten kan vurdere innholdet i meldingen og behovet for å innhente ytterligere opplysninger. Dette innebærer at opplysningsplikten ikke er oppfylt dersom meldingen er sendt anonymt. Meldingen må også inneholde opplysninger om barnets identitet og hva bekymringen går ut på.

Utover dette er det ikke stilt noen krav i lovgivningen til hvordan en melding skal være utformet. Dette innebærer at vedkommende i utgangspunktet kan melde fra til barneverntjenesten både muntlig og skriftlig, og at barneverntjenesten har plikt til å vurdere innholdet i meldingen uavhengig av form.

Opplysningsplikten faller ikke bort selv om vedkommende selv forsøker å avhjelpe situasjonen. På tross av at flere instanser eller tjenester legger stor vekt på samarbeid med barn og familier, kan de ikke på dette stadiet foreta en nærmere vurdering av om det ut fra hensynet til barnet og familien er best å gi opplysningene videre til barneverntjenesten eller ikke. Når opplysningsplikten først foreligger, kan vedkommende melder med andre ord ikke velge om opplysningene skal gis eller ikke – melding skal sendes til barneverntjenesten.

Vurderingen av om melding skal sendes til barneverntjenesten kan verken overlates til andre tjenester eller til andre ansatte i den enkelte tjenesten.

Dersom det i ettertid skulle vise seg at barnets situasjon er mindre alvorlig enn antatt eller at mistanken som førte til at bekymringsmelding ble sendt blir avkrefte, har den som ga opplysninger

til barneverntjenesten dermed likevel ikke brutt sin taushetsplikt. Så lenge det på det tidspunkt opplysningene ble gitt var grunn til å tro at barnet ble mishandlet eller at det forelå andre former for alvorlig omsorgssvikt, har den som ga opplysningene til barneverntjenesten gjort det som var vedkommendes plikt.

Informasjon om at melding gis til barneverntjenesten

Som et generelt utgangspunkt bør foreldre med del i foreldreansvaret orienteres om at bekymringsmelding sendes til barneverntjenesten, inkludert den faglige, faktiske og juridiske bakgrunnen for meldingen. Når det gjelder helse- og omsorgstjenester følger det for øvrig av pasient- og brukerrettighetsloven § 3-6 tredje ledd at dersom helsepersonell utleverer opplysninger som er undergitt lovbestemt opplysningsplikt, skal den opplysningene gjelder, så langt forholdene tilsier det informeres om at opplysningene er gitt og hvilke opplysninger det dreier seg om.

I enkelte tilfeller kan det likevel være et selvstendig og vesentlig poeng at den som har sendt meldingen overlater til barneverntjenesten og eventuelt politiet å vurdere når og på hvilken måte foreldrene skal informeres. Bakgrunnen for dette er dels at det å informere foreldrene i visse tilfeller kan hindre barneverntjenesten i å gi barnet tilstrekkelig beskyttelse, dels at tidlig informasjon kan svekke sentrale bevis i saken. Det er ikke mulig å gi en uttømmende liste over tilfeller der vedkommende fagperson, organ eller yrkesutøver bør unnlate selv å informere foreldrene. Eksempler på særlig aktuelle tilfeller er ved mistanke om at et barn er utsatt for seksuelle overgrep, at et barn eller noen som står barnet nær er utsatt for vold eller overgrep, samt tilfeller der det å gi en orientering på det aktuelle tidspunktet vurderes å kunne medføre fare for noens liv eller helse.

Departementet legger for øvrig til grunn at barneverntjenesten informerer foreldre og eventuelt barnet om at melding er mottatt og hvorvidt barneverntjenesten åpner undersøkelsessak på bakgrunn av meldingen, jf. barnevernloven §§ 4-2 og 4-3.

Opplysningsplikt ved pålegg

Opplysningsplikten omfatter også plikt til å gi opplysninger etter pålegg fra barneverntjenesten eller andre organer som er ansvarlige for gjennomføringen av barnevernloven, jf. barnevernloven § 6-4 annet ledd. Dette innebærer at også statlige barnevernmyndigheter som fylkesmannen og fylkes-

nemnda i gitte tilfeller kan gi et pålegg om å gi opplysninger.

Departementet legger også til grunn at domstolene er blant de organer som er ansvarlig for gjennomføringen av barnevernloven.² Dette innebærer at domstolen både kan pålegge andre myndigheter å gi opplysninger med hjemmel i barnevernloven § 6-4, og at domstolen kan motta taushetsbelagte opplysninger uavhengig av om disse tidligere er blitt fremlagt for fylkesnemnda eller ikke.

Opplysningsplikten ved pålegg går noe lenger enn meldeplikten ved at den også omfatter opplysninger i forbindelse med fylkesnemndas behandling av endringssaker etter barnevernloven §§ 4-19, 4-20 og 4-21. Dette innebærer at barneverntjenesten og fylkesnemnda kan gi pålegg i forbindelse med behandling av saker om endringer i fastsatt samvær, og i saker om tilbakeføring av omsorg eller foreldreansvar til foreldrene. Adgangen til å gi pålegg er begrenset til opplysninger som er nødvendige for å kunne vurdere om en flytting tilbake til foreldrene, eller samvær med dem, vil kunne føre til en situasjon eller risiko for barnet som nevnt i §§ 4-10, 4-11 eller 4-12. Pålegg kan bli gitt både i forbindelse med barneverntjenestens forberedelse av saken, og av barneverntjenesten eller av fylkesnemnda under fylkesnemndas behandling av saken.

Det er det organet i barnevernet som gir pålegget som skal vurdere og definere om opplysningsplikten foreligger og hvilke opplysninger som er relevante. Barneverntjenesten må imidlertid til en viss grad konkretisere hva slags opplysninger som skal gis. Den kan for eksempel ikke kreve utlevert en fullstendig pasientjournal fra en lege, da barneverntjenesten ikke på forhånd kan vurdere om alle opplysninger i journalen er av betydning for saken. Både den som pålegger og den som blir pålagt å gi opplysninger har et ansvar for å unngå at taushetsbelagt informasjon blir videreformidlet i et større omfang enn nødvendig.

Offentlige instanser og tjenester kan bare pålegges å gi opplysninger instansene og tjenestene sitter inne med. Barneverntjenesten kan derfor ikke pålegge andre instanser og tjenester å innhente nye opplysninger på vegne av barneverntjenesten.

Den som mottar pålegg fra barneverntjenesten har rett til å klage over pålegget. Det orga-

net som gir pålegget skal i forbindelse med pålegget gjøre oppmerksom på klageadgangen, jf. forvaltningsloven § 14. Dersom barneverntjenesten finner det påtrengende nødvendig for å gjennomføre sine oppgaver etter barnevernloven, kan opplysningene likevel kreves gitt før klagesaken er avgjort. Det er det organet i barnevernet som har gitt pålegget som avgjør om vilkårene for å kreve opplysningene utlevert er oppfylt.

Barneverntjenestens plikt til å gi tilbakemelding

Barnevernloven § 6-7 a lovfester en plikt for barneverntjenesten til å gi nærmere bestemte opplysninger til den som har gitt melding til barneverntjenesten. For det første skal barneverntjenesten gi den som har sendt melding til barneverntjenesten, jf. § 4-2, en generell melding som bekrefter at meldingen er mottatt. Tilbakemelding kan unnlates i tilfeller der meldingen er åpenbart grunnløs, eller der andre særlige hensyn taler mot å gi tilbakemelding. Dersom meldingen kommer fra melder som har opplysningsplikt til barnevernet skal tilbakemeldingen også opplyse om hvorvidt det er åpnet undersøkelsessak etter § 4-3, og en ny tilbakemelding om at undersøkelsen er gjennomført skal sendes innen tre uker etter at undersøkelsen er gjennomført. Den nye tilbakemeldingen skal inneholde opplysninger om hvorvidt saken er henlagt, eller om barneverntjenesten følger opp saken videre.

14.2.4 Avvergeplikt

Den generelle avvergeplikten er regulert i straffeloven § 196. Det følger av bestemmelsen at enhver har en generell plikt til å søke å hindre visse former for alvorlige forbrytelser gjennom å anmelde forholdet til politiet eller på annen måte avverge forholdet. Også den generelle avvergeplikten går foran lovbestemt taushetsplikt.

Forbrytelsene som er omfattet av den generelle avvergeplikten er blant annet voldtekt, seksuell omgang med barn, seksuelt misbruk av fosterbarn eller stebarn eller noen under 18 år som står under vedkommendes omsorg, myndighet eller oppsikt, samt grov legemsbeskadigelse og drap av barn eller voksne.

Plikten til å anmelde eller på annen måte avverge alvorlige forbrytelser gjelder bare ved pålitelig kunnskap om at en slik forbrytelse er i ferd med, eller ventes å finne sted. Er forbrytelsen allerede gjennomført har man bare plikt til å anmelde eller på annen måte avverge dersom det kan forebygges nye alvorlige forbrytelser.

² Tolkningssuttalelse fra BLD til Oslo kommune av 27. august 2015. I uttalelsen går departementet bort fra uttalelse i kapittel 10.1 i rundskrivet *Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten* (Q-24/2005).

For andre instanser og tjenester enn barneverntjenesten vil det å gi barneverntjenesten opplysninger om at et barn er utsatt for slike alvorlige forbrytelser i en del tilfeller kunne være en «annen måte» å avverge forbrytelsen på enn ved å anmelde forholdet til politiet. I enkelte tilfeller vil imidlertid det å gi opplysninger til barneverntjenesten ikke gi barnet tilstrekkelig beskyttelse raskt nok. I slike tilfeller kan eneste alternativ være å anmelde forholdet til politiet.

14.3 Forslaget i høringsnotatet

14.3.1 Bakgrunnen for forslaget

Departementet viste i høringsnotatet til at barneverntjenesten, for å kunne ivareta sine oppgaver, er helt avhengig av at andre som kjenner barnet og som er bekymret for barnet melder fra til den kommunale barneverntjenesten. I den sammenhengen ble det vist til at manglende meldinger til barneverntjenesten kan få svært alvorlige konsekvenser for det enkelte barnet, og at det antakelig er de mest utsatte og sårbare barna med størst behov for samfunnets beskyttelse som også er mest avhengig av at noen melder fra om sin bekymring til barneverntjenesten.

Departementet understreket at det derfor er viktig at bestemmelsene om opplysningsplikt er tilgjengelige og at de er utformet på en måte som gjør at de som er omfattet av plikten i størst mulig grad kan være trygge på hvilket ansvar plikten innebærer.

Departementet viste også til at det i de senere årene er blitt gjennomført en rekke tiltak både for å bidra til at opplysningsplikten skal fungere etter sin hensikt, og for å legge til rette for best mulig samarbeid og kommunikasjon mellom barnevernet og andre tjenester som arbeider med barn og unge.

Når det gjelder *pedagogiske virkemidler* ble det vist til at det blant annet er gitt ut flere veiledere og rundskriv både om innholdet i opplysningsplikten og om kommunikasjon og samarbeid mellom barnevernet og andre tjenester og instanser, samt at temaene også er blitt berørt i meldinger til Stortinget.³ Samarbeid og formidling av opplysninger har også vært sentrale temaer i forbindelse med opplæring, veiledning og undervisning.

Når det gjelder *juridiske virkemidler*, viste departementet til flere endringer og presiseringer i barnevernloven. Blant disse er lovfestet tilbake-

meldingsplikt til den som har meldt bekymring til barneverntjenesten, presisering av barneverntjenestens adgang til å gi opplysninger til privatpraktiserende helsepersonell, og utvidelse av opplysningsplikten i forbindelse med fylkesnemndas behandling av endringssaker.⁴

Departementet la samtidig til grunn at det utover dette ikke er blitt gjennomført vesentlige endringer i opplysningsplikten siden barnevernloven trådte i kraft i 1992.

Videre viste departementet til at det fra flere hold har blitt argumentert for at det er behov for å forenkle opplysningsplikten og at det er behov for å vurdere en enklere utforming av den.

Det ble for det første vist til følgende tiltak i NOU 2009: 22 *Det du gjør, gjør det helt* (Flatout-valget):

«Det igangsettes en samlet gjennomgang av rettsoppfatninger og praksis når det gjelder taushetsplikt og opplysningsplikt i de ulike fagmiljøene som arbeider med barn og unge.»

Departementet viste for det andre til at NOVA etter oppdrag fra flere departementer i 2013 publiserte en rapport som omhandler taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt.⁵ Formålet med prosjektet var å fremskaffe mer kunnskap om praktiseringen av taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten mellom samarbeidende tjenester/etater, blant andre helse- og omsorgstjenestene, politiet, kriminalomsorgen, barnevernet, barnehage og skole. En av de sentrale problemstillingene i prosjektet var «hvor kjent er opplysningsplikten til barneverntjenesten og sosialtjenesten, og i hvilken grad blir den oppfylt?». Et av hovedfunnene i prosjektet er at opplysningsplikten til barneverntjenesten er svært godt kjent blant informantene, og de aller fleste uttrykker at opplysningsplikten blir oppfylt etter lovens intensjon. Det fremkommer at noen av informantene pekte på usikkerhet knyttet til den konkrete tolkningen av bestemmelsen; «når vurderer man situasjonen som så alvorlig at det

³ Se for eksempel kapittel 5 i Prop. 106 L (2012–2013) *Endringer i barnevernloven*.

⁴ Se Ot.prp. nr. 69 (2008–2009) *Om lov om endringer i barnevernloven* (lovfestet tilbakemeldingsplikt, adgang til å gi opplysninger til privat helsepersonell) og Ot.prp. nr. 64 (2004–2005) *Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven) m.v.* (utvidelse av opplysningsplikten i forbindelse med fylkesnemndas behandling av endringssaker).

⁵ Stang, E. G. m.fl. (2013). *Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt, Regelkunnskap og praksis*. NOVA Rapport 3/2013.

utløser opplysningsplikt? Hva er «alvorlig omsorgssvikt?»»⁶

For det tredje viste departementet til rapporten *Helsepersonells opplysningsplikt til barnevernet* fra Statens helsetilsyn.⁷ I rapporten gis det blant annet uttrykk for at regelverket om opplysningsplikten til barneverntjenesten kan oppfattes som komplisert. Helse- og omsorgsdepartementet og Barne- og likestillingsdepartementet ble i rapporten oppfordret til å vurdere lovendringer. Statens helsetilsyn viste blant annet til at tilsyn i regi av fylkesmennene indikerer at det er usikkerhet og mangelfull kunnskap om når og hvordan opplysningsplikten inntreffer. Det ble videre vist til at rapporteringen fra fylkesmannsembetene i 2011 viste at embetene fikk mange henvendelser om hvordan opplysningsplikten til barnevernet er å forstå.

For det fjerde viste departementet til at Barneombudet ved flere anledninger har gitt uttrykk for at lovbestemmelsene om opplysnings- og meldeplikt bør revideres og gis en klarere utforming. Ombudet har ved flere anledninger uttalt at slik bestemmelsen er utformet, kan det gis inntrykk av at man må foreta sammensatte og kompliserte vurderinger av barnevernfaglig art før en bekymringsmelding kan meddeles barnevernet.

For det femte viste departementet til tiltak nr. 15 i tiltaksplanen *En god barndom varer livet ut (2014–2015)*:

«Opplysningsplikten til barnevernet skal forenkles og klargjøres. Tilsvarende bestemmelser i andre tjenesters lovverk skal også vurderes. Formålet er å øke ulike myndigheters og yrkesutøveres oppmerksomhet om, forståelse av og etterlevelse av opplysningsplikten til barnevernet.»

Det ble vist til at bakgrunnen for tiltaket er at dersom opplysningsplikten skal fungere etter sin hensikt er det avgjørende at innholdet i plikten er kjent og forstått av de som er omfattet av plikten. Til tross for at det er gjennomført flere tiltak for å få opplysningsplikten og innholdet i den kjent og innarbeidet i tjenestene, er det behov for en grundigere gjennomgang av hvordan opplysningsplikten er regulert og formulert i regelverket.

Departementet viste videre til at også Helse- og omsorgsdepartementets Primærhelsetjenestemelding⁸ viser til denne gjennomgangen.

Avslutningsvis viste departementet til at Stortinget ved behandling av lovproposisjon om utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak⁹ vedtok følgende anmodningsvedtak nr. 666:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om opplysningsplikten og taushetsplikten i tilstrekkelig grad åpner for nødvendig informasjonsinnhenting i saker etter § 4-4, eller om det bør gjøres endringer i lovverket, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

14.3.2 Meldeplikt

Ansvar for å melde

I høringsnotatet viste departementet til at barnevernloven § 6-4 annet ledd knytter plikten til å gi opplysninger av eget tiltak til «offentlige myndigheter». Videre ble det vist til at de øvrige lovbestemmelsene om opplysningsplikt benytter begreper som er knyttet til personellet i den enkelte tjenesten, eller at plikten omfatter enhver som utfører tjeneste eller arbeid etter loven.

Selv om det ikke går direkte frem av ordlyden i barnevernloven § 6-4 annet ledd, la departementet til grunn at plikten til å gi opplysninger til barneverntjenesten av eget tiltak er et selvstendig og personlig ansvar som er pålagt den enkelte som utfører arbeid eller tjeneste for det offentlige.

Det ble videre vist til at dette innebærer at vurderingen av om melding skal sendes til barneverntjenesten verken kan overlates til andre tjenester eller til andre ansatte i den enkelte tjenesten. Bakgrunnen for dette er at hver enkelt tjeneste og den enkelte ansatte i de ulike tjenestene gjerne har en kombinasjon av faglig kunnskap og opplysninger/kjennskap til barnet og familien som de kan være alene om å besitte. Den enkelte tjeneste eller yrkesutøver kan hver for seg sitte med opplysninger som kan belyse ulike sider av barnets livssituasjon. Det er derfor viktig at alle de aktuelle tjenestene, personellet i tjenestene og yrkesutøverne gjør selvstendige vurderinger av om vilkårene for opplysningsplikt er oppfylt.

⁶ Stang, E. G. m.fl. (2013). *Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt, Regelkunnskap og praksis*. NOVA Rapport 3/2013, s. 141.

⁷ Statens helsetilsyn (2014). *Helsepersonells opplysningsplikt til barnevernet*. Rapport 2/2014.

⁸ Meld. St. 26 (2014–2015) *Fremtidens primærhelsetjeneste - nærhet og helhet*, s. 139.

⁹ Prop. 72 L (2014–2015) *Endringer i barnevernloven (utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak)*. Innst. 332 L (2014–2015).

Departementet mente at ansvaret for å melde fra til barneverntjenesten når vilkårene for dette er oppfylt, bør tydeliggjøres i lovbestemmelsen. Det ble vist til at bakgrunnen for dette er at det kan få store konsekvenser for et barns liv dersom barneverntjenesten ikke mottar melding fordi det er usikkert hvem som har ansvar for å melde. Videre ble det også vektlagt at hensynet til den enkelte som har plikt til å melde fra til barneverntjenesten ved alvorlig bekymring tilsier at ansvaret fremgår klart av loven.

For å understreke det personlige og selvstendige ansvaret foreslo departementet at det bør fremgå direkte av ordlyden i barnevernloven § 6-4 og av de øvrige bestemmelsene om opplysningsplikt atplikten retter seg mot «enhver» som utfører oppgaver eller arbeid for et forvaltningsorgan.

Meldeplikten er også et myndighetsansvar

I høringsnotatet presiserte departementet at selv om meldeplikten er et selvstendig og personlig ansvar, har både staten, fylkeskommunene og kommunene ansvar for å sikre at både ansatte og andre som utfører oppgaver på deres vegne har tilstrekkelig kunnskap om meldeplikten, hva den innebærer og at de er trygge på praktiseringen av den.

Det ble vist til at kommunene og fylkeskommunene har en lovfestet plikt til å føre internkontroll. Det følger av kommuneloven § 23, at «[a]dministrasjonssjefen skal sørge for at administrasjonen drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, og at den er gjenstand for betryggende kontroll». I tillegg inneholder enkelte særlover egne supplerende bestemmelser om kommunenes plikt til å føre internkontroll. Blant disse er barnevernloven § 2-1 annet ledd.

Departementet viste videre til at Statens helseilsyn ga følgende vurdering av internkontrollen i rapporten *Helsepersonells opplysningsplikt til barnevernet*:

«Gjennomgang av revisjonsrapporter fra tilsyn viste at flertallet av de tilsette virksomhetene fikk påpekt mangler ved sin internkontroll. Virksomhetene hadde ikke et styringssystem som sikret at de ansatte hadde nødvendig opplæring i regelverket om opplysningsplikt og taushetsplikt.»

Departementet uttrykte at myndighetenes ansvar for å sørge for styring og ledelse som sikrer at opplysningsplikten blir oppfylt går tilstrekkelig klart frem av dagens regelverk. Departementet mente derfor at det ikke er behov for ytterligere

presiseringer av dette i regelverket. Departementet understreket likevel betydningen av at ledelsen i den enkelte tjenesten holder seg løpende orientert og har nødvendig oversikt, sikrer at hver enkelt medarbeider har tilstrekkelig kompetanse om regelverk og ansvar for å melde fra til barneverntjenesten, og sørger for at nødvendige interne rutiner er på plass.

Videre ble det vist til at det følger av dagens helsepersonellov § 33 fjerde ledd at «I helseinstitusjoner skal det utpekes en person som skal ha ansvaret for utleveringen av slike opplysninger». Departementet uttrykte at dette er en praktisk organisatorisk bestemmelse som bør videreføres i ny helsepersonellov § 33 siste ledd.

Det ble vist til at den utpekte personen i helseinstitusjonen kun skal legge til rette for og videreformidle meldingen, ikke selv vurdere på nytt om det er grunnlag for meldingen. Videre ble det uttrykt at dersom det likevel skulle oppstå uenighet mellom melder og denne personen om hvorvidt det foreligger grunnlag for å melde, skal melder selv sende meldingen til barneverntjenesten. For å sikre at melder i praksis kan ivareta dette ansvaret foreslo departementet følgende tilføyd i ny helsepersonellov § 33 siste ledd: «Denne personen skal uten ugrunnet opphold gi melder tilbakemelding på om meldingen er videreformidlet. Dersom meldingen ikke er videreformidlet skal det begrunnes.»

For ytterligere å understreke melderens selvstendige og personlige ansvar foreslo departementet at det avslutningsvis tilføyes: «Personen som har ansvaret for formidling av opplysningene skal også påse at barneverntjenestens tilbakemeldinger etter barnevernloven § 6-7 a, uten ugrunnet opphold videreformidles til melder.» Departementet viste til at det på denne måten sikres at melder gjøres kjent med barneverntjenestens oppfølging av meldingen.

Terskelen for meldeplikt

I høringsnotatet viste departementet til at hvorvidt vilkårene for meldeplikt er oppfylt avhenger av vurderinger av barnets situasjon, og sannsynligheten for at situasjonen er slik.

Det ble videre vist til hvilke situasjoner som omfattes av meldeplikten. I dag viser bestemmelsene til tilfeller der det er grunn til å tro at barn blir «mishandlet i hjemmet», eller utsatt for «andre former for alvorlig omsorgssvikt», samt tilfeller der barn har vist «vedvarende alvorlige atferdsvansker». I barnevernloven er det i tillegg presisert at opplysningsplikten også gjelder i tilfel-

ler der det er grunn til å tro at det er fare for at et barn utnyttes til menneskehandel.

Videre ble det vist til at når det gjelder sannsynligheten for at barnet befinner seg i en slik antatt alvorlig situasjon, følger det av dagens bestemmelser at meldeplikten av eget tiltak gjelder i tilfeller der det er grunn til å tro at barnet blir mishandlet i hjemmet, utsatt for andre former for alvorlig omsorgssvikt eller har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker. Det ble vist til at etter dagens bestemmelser om opplysningsplikt inntre opplysningsplikten når det er *grunn til å tro* at et barn befinner seg i en situasjon som er så alvorlig at den utløser opplysningsplikten. Kravet om at det skal være grunn til å tro, innebærer at det ikke kreves sikker viten om at situasjonen er så alvorlig som beskrevet, men vedkommende må ha noe mer enn en vag mistanke. Departementet foreslo å videreføre dette vilkåret.

Departementet uttalte at plikten til å melde fra til barneverntjenesten av eget tiltak fremdeles bør være forbeholdt de mer alvorlige tilfellene. En endring av vilkårene slik at opplysningsplikten også omfatter mindre alvorlige situasjoner, ville etter departementets oppfatning kunne ha den utilsiktede virkningen at foreldre i mindre grad vil søke hjelp og bistand hos andre deler av hjelpeapparatet fordi de ikke ønsker at barneverntjenesten skal bli involvert. Departementet uttalte at det i visse tilfeller isolert sett kunne vært en fordel om barneverntjenesten fikk tilgang til ellers taushetsbelagte opplysninger på et tidligere tidspunkt og ut fra en lavere grad av bekymring enn det dagens bestemmelser om opplysningsplikt åpner for. Samtidig ville en slik utvidelse etter departementets oppfatning være å gå for langt på bekostning av befolkningens tillit både til barneverntjenesten og til andre deler av hjelpeapparatet. Departementet la vekt på at det er viktig at både foreldre, og andre som har kontakt med barnet, inntil et visst punkt eller alvorlighetsgrad, kan være åpne om problemer som involverer deres barn overfor myndighetene uten at disse opplysningene gis til barneverntjenesten uten at foreldrene ønsker dette selv.

Nærmere om vilkårene for meldeplikt

Dagens lovbestemmelser om opplysningsplikt viser til barnevernloven §§ 4-10, 4-11, 4-12 og 4-24. Barnevernloven § 6-4 viser i tillegg til § 4-29. Disse bestemmelsene beskriver ulike former for tvangstiltak som kan iverksettes i situasjoner der barn blir mishandlet i hjemmet, ved alvorlig omsorgssvikt, samt der et barn har vist alvorlige atferdsvansker.

Departementet uttalte i høringsnotatet at opplysningsplikten i utgangspunktet bør omfatte de samme tilfellene som i dag. Samtidig foreslo departementet å ta ut henvisningene til tvangshjemlene i barnevernloven og at bestemmelsene i stedet utformes slik at de gir en bedre anvisning av hva slags tilfeller meldeplikten omfatter enn det som følger av dagens bestemmelser. Departementet foreslo at den nærmere beskrivelsen av vilkårene for meldeplikt ved alvorlig omsorgssvikt og ved atferdsvansker reguleres i barnevernloven § 6-4 første ledd henholdsvis bokstav a, b og c.

Bokstav a

Departementet foreslo en presisering av at meldeplikten omfatter tilfeller der det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorg, eller annen alvorlig omsorgssvikt. Departementet understreket samtidig at det ikke er mulig å gi en uttømmende beskrivelse av hva som omfattes av begrepet alvorlig omsorgssvikt. Det ble vist til at dette alltid vil avhenge av konkrete vurderinger av forholdene rundt det enkelte barnet. Det ble videre vist til at vurderingen blir foretatt med utgangspunkt i vedkommendes eget faglige ståsted og det som er tilgjengelig av opplysninger og dokumentasjon. Departementet la til grunn at alvorlig omsorgssvikt blant annet omfatter seksuelle overgrep, kjønnslemlestelse, tvangsekteskap og menneskehandel.

Bokstav b

Departementet foreslo i høringsnotatet at det presiseres at meldeplikten omfatter tilfeller der det er grunn til å tro at et barn har livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade, og at barnet ikke kommer til undersøkelse eller behandling. Departementet foreslo videre at det presiseres at meldeplikten omfatter tilfeller der det er grunn til å tro at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring.

Det ble vist til at dagens opplysningspliktbestemmelser viser til barnevernloven §§ 4-10 og 4-11. Departementet mente at disse viktige tilfellene der det er behov for medisinsk undersøkelse, behandling eller opplæring, skiller seg såpass fra andre former for omsorgssvikt, at det er grunn til å tydeliggjøre i lovbestemmelsene at meldeplikten også omfatter dette.

Bokstav c

Departementet foreslo i høringsnotatet at det presiseres i bestemmelsen at meldeplikten omfatter tilfeller der et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller annen form for utpreget normløs atferd.

Departementet viste til at dagens bestemmelser knytter opplysningsplikten ved bekymring for barn med «vedvarende alvorlige atferdsvansker» til barnevernloven § 4-24. Departementet uttalte at plikten til å melde fra til barneverntjenesten på bakgrunn av barnets eller ungdommens egen atferd, fremdeles bør være knyttet til de formene for atferdsvansker som kan gi grunnlag for plassering i atferdsinstitusjon etter barnevernloven § 4-24. Departementet mente at kravet om at atferdsvanskene må ha vært «vedvarende» ikke er heldig utformet, og derfor bør tas ut av bestemmelsene om opplysningsplikt. Bakgrunnen for dette er at vedkommende som observerer barnet eller ungdommen ofte verken vil ha mulighet til eller forutsetninger for å kunne observere atferden over tid. Atferden kan likevel være så alvorlig og objektivt bekymringsfull at behovet for å involvere barneverntjenesten er like stort som i tilfeller der atferden er blitt observert over tid.

Videre presiserte departementet at selv om det ikke er fastsatt noen nedre aldersgrense for å anvende bestemmelsen, er den i praksis forbeholdt ungdom med visse former for alvorlige atferdsvansker. Det ble trukket frem at atferd hos barn i barnehagen eller barneskolen ikke omfattes av denne delen av bestemmelsen, uavhengig av om barnet utviser en atferd som fremstår som svært alvorlig og som gir grunn til stor bekymring for barnets situasjon.

Videre la departementet til grunn at plikten til å melde fra til barneverntjenesten heller ikke omfatter mer innadvendte utfordringer som selvskading eller spiseforstyrrelser. Det ble vist til at slik atferd eventuelt må vurderes med utgangspunkt i om atferden gir grunn til å tro at barnet er utsatt for fysisk eller psykisk mishandling, seksuelle overgrep, eller andre former for alvorlig omsorgssvikt.

Departementet viste til at kriteriet «på annen måte» i barnevernloven § 4-24 gir lite veiledning om hva bestemmelsen er ment å omfatte. I forarbeidene fremgår det at kriteriet er ment å omfatte «annen form for utpreget normløs atferd». Det vises til at kriteriet omfatter prostitusjon og manglende tilknytning til normalt livsmønster for barn i tilsvarende aldersgruppe. Som eksempel vises det

til «gatebarn». Det er også presisert at det er en forutsetning at barnet har vist alvorlige atferdsvansker, og at behandling i barneverninstitusjon er nødvendig og ønskelig. Departementet foreslo at plikten til å gi opplysninger også omfatter tilfeller der et barn har vist alvorlige atferdsvansker i form av «utpreget normløs atferd». Det ble vist til at kriteriet blant annet vil omfatte prostitusjon, men også sammensatte livsutfordringer som for eksempel kan gi seg utslag i en kombinasjon av kriminalitet, rus, ugyldig skolefravær og ungdom i drift.

Andre endringer i vilkårene

I høringsnotatet foreslo departementet å endre begrepsbruken fra at vedkommende skal «gi» opplysninger til barneverntjenesten av «eget tiltak» til at vedkommende har plikt til å «melde fra» til barneverntjenesten. Det ble vist til at bakgrunnen for forslaget er at begrepene «meldeplikt» og «melde fra» beskriver innholdet på en mer dekkende måte, samt at begrepene allerede er kjent og i bruk blant de tjenestene som er mest berørt av opplysningsplikten til barnevernet.

Videre foreslo departementet å presisere og tydeliggjøre i bestemmelsen at meldeplikten også omfatter tilfeller der barnet for øyeblikket ikke er utsatt for alvorlig omsorgssvikt, men der det er grunn til å tro at barnet kan bli utsatt for alvorlig omsorgssvikt i nær fremtid.

Departementet foreslo videre å erstatte henvisningen i dagens bestemmelse om at opplysningsplikten gjelder når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet «i hjemmet», med en presisering av at opplysningsplikten er knyttet til alvorlige bekymringsmeldinger for den omsorgen barnets foreldre eller andre primære omsorgspersoner gir barnet. Det ble vist til at dette også omfatter tilfeller der disse ikke beskytter barnet mot ulike former for mishandling eller overgrep fra andre.

Oppfyllelse av meldeplikten

Departementet la i høringsnotatet til grunn at meldeplikten fremdeles bare skal kunne oppfylles ved melding til barneverntjenesten. Meldingen skal sendes barneverntjenesten straks etter at den bekymringen som er grunnlaget for å sende meldingen har oppstått. Departementet vurderte at dette bør fremgå direkte av lovbestemmelsene. I høringsnotatet foreslo departementet å benytte begrepet «uten ugrunnet opphold». Det ble vist til at bakgrunnen for at departementet foreslår dette

begrepet fremfor «umiddelbart» har særlig sammenheng med at det kan tenkes tilfeller der det er hensiktsmessig og samtidig fullt ut forsvarlig å ikke sende melding straks bekymringen oppstår. Det ble vist til at det særlig siktes til tilfeller der det av hensyn til barnet er grunn til å planlegge meldingstidspunktet. Departementet understreket at vilkåret «uten ugrunnet opphold» er ment å tolkes strengt, og at den praktiske hovedregelen fremdeles skal være at meldingen skal sendes barneverntjenesten umiddelbart.

Departementet la videre til grunn at også oppfyllelse av opplysningsplikten fremdeles skal forutsette at den som sender meldingen gir seg til kjenne, slik at barneverntjenesten kan vurdere innholdet i bekymringsmeldingen og behovet for å innhente ytterligere opplysninger. Det ble presisert at opplysningsplikten ikke er oppfylt dersom meldingen er sendt anonymt. Meldingen må også inneholde opplysninger om barnets identitet og hva bekymringen går ut på.

14.3.3 Opplysningsplikt ved pålegg

Departementet foreslo i høringsnotatet at barnevernets adgang til å gi pålegg om innhenting av opplysninger reguleres for seg i bestemmelsene om opplysningsplikt.

Pålegg ved rettslig prøving

Departementet foreslo i høringsnotatet at det bør fremgå eksplisitt av lovbestemmelsene at adgangen til å gi pålegg også gjelder ved rettslig prøving av fylkesnemndas vedtak.

Det ble uttrykt at departementet tidligere har lagt til grunn at domstolene ikke er blant de organer som er ansvarlig for gjennomføringen av barnevernloven og som kan gi pålegg om å gi opplysninger. Departementet har senere i tolkningsuttalelse til Oslo kommune av 27. august 2015 uttalt at det er naturlig å anse domstolene blant de organer som er ansvarlig for gjennomføringen av barnevernloven. Bakgrunnen for at departementet endret oppfatning er domstolens sentrale rolle ved behandlingen av tvangssaker i barnevernet. Barnevernsaker er blant de sakene der partene ikke har fri rådighet over saken, jf. tvisteloven § 11-4. Dette innebærer at domstolen har et selvstendig og særskilt ansvar for sakens opplysning. Også av hensyn til barnets beste er det viktig at alle relevante opplysninger i saken kommer frem. Hensynet til barnets beste tilsier derfor at domstolen i barnevernsaker får seg forelagt alle relevante opplysninger uten hinder av taushetsplikt.

Hvem skal kunne pålegges å gi opplysninger

Departementet foreslo i høringsnotatet at opplysningsplikten ved pålegg fremdeles bør omfatte alle offentlige myndigheter, en rekke yrkesutøvere med profesjonsbestemt taushetsplikt, samt organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune og kommune.

Hvilke tilfeller adgangen til å gi pålegg bør omfatte

I høringsnotatet viste departementet til at det i dag fremgår av barnevernloven § 6-4 annet ledd at offentlige myndigheter plikter å gi «slike opplysninger» også etter pålegg fra de organer som er ansvarlig for gjennomføringen av barnevernloven. Departementet mente at bestemmelsene om opplysningsplikt i større grad bør ta høyde for at det er en grunnleggende forskjell mellom det å melde fra til barneverntjenesten fordi barnet vurderes å være i en alvorlig omsorgs- eller livssituasjon, og at barnevernet ønsker å innhente supplerende informasjon for å opplyse en pågående barnevernsak. Departementet mente videre at det er mer hensiktsmessig å vise direkte til de bestemmelsene i barnevernloven som skal gi grunnlag for å kunne innhente ytterligere opplysninger ved pålegg.

Departementet foreslo at barnevernets adgang til innhenting av opplysninger ved pålegg bør omfatte følgende bestemmelser i barnevernloven:

- Paragraf 4-4 tredje ledd om pålegg av hjelpetil-tak.
- Paragraf 4-6 annet ledd om midlertidige vedtak i akuttsituasjoner.
- Paragrafene 4-8 og 4-9 om ordinært og midlertidig vedtak om flytteforbud, samt omsorgsovertakelse av et nyfødt barn før barnet har flyttet hjem.
- Paragraf 4-10 som gjelder vedtak om medisinsk undersøkelse og behandling.
- Paragraf 4-11 som gjelder vedtak om behandling av barn som har særlige behandlings- og opplæringsbehov.
- Paragraf 4-12 om omsorgsovertakelse.
- Paragraf 4-19 om samværsrett og sperret adresse.
- Paragraf 4-20 om fratakelse av foreldreansvar og adopsjon.
- Paragraf 4-21 om oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse.
- Paragraf 4-24 om plassering og tilbakehold i institusjon uten eget samtykke.

- Paragraf 4-25 annet ledd om fremgangsmåten ved vedtak etter § 4-24.
- Paragraf 4-29 om midlertidig plassering i institusjon uten samtykke ved fare for utnyttelse til menneskehandel.

For å synliggjøre at det kan være aktuelt å innhente opplysninger på ulike stadier av saken foreslo departementet at det blir presisert i bestemmelsen at adgangen til å gi pålegg gjelder ved «vurdering», «forberedelse» og «behandling» av saker etter de nevnte bestemmelsene. Det ble uttrykt at dette innebærer en presisering av gjeldende rett, og ikke en utvidelse av adgangen til å gi pålegg.

Departementet uttalte at det at bestemmelsen viser direkte til ulike tiltakshjemler i barnevernloven vil innebære at barneverntjenesten, før de innhenter opplysninger ved pålegg, må ta stilling til hvilken eller hvilke bestemmelser i barnevernloven som er bakgrunnen for pålegget. Det ble videre vist til at dette likevel ikke innebærer at barneverntjenesten må konkludere med at vilkårene for å anvende den enkelte bestemmelse er oppfylt. Det er dette innhentingen av opplysninger skal bidra til å avdekke.

Departementet la til grunn at det opplyses i pålegget hvilken eller hvilke bestemmelser i barnevernloven som er bakgrunnen for pålegget. I den grad det er mulig bør det også konkretiseres hvilke opplysninger som skal gis.

Departementet la videre til grunn at barnevernloven §§ 4-24, 4-25 og 4-29 om plassering i institusjon av barn med alvorlige atferdsvansker og ved fare for menneskehandel ikke er aktuelle for barn i barnehagealder. Disse bestemmelsene ble derfor ikke inntatt i bestemmelsen om opplysningsplikt i barnehageloven.

Særlig om pålegg av hjelpetiltak

I høringsnotatet foreslo departementet at pålegg om innhenting av opplysninger også skal kunne gis i saker etter § 4-4 tredje ledd om pålegg av hjelpetiltak under strenge vilkår. Det ble foreslått at plikten bare skal omfatte tilfeller der det er nødvendig å gi pålegg om opplysninger for å unngå at barnet havner i en situasjon som beskrevet i barnevernloven § 4-12. Departementet uttalte at en slik endring vil innebære en utvidelse av dagens bestemmelse om innhenting av opplysninger ved pålegg. Departementet viste til at det foreligger motstridende hensyn og var derfor i tvil om forslaget.

Adgangen til å gi pålegg er begrenset til innhenting av nødvendig informasjon

I høringsnotatet foreslo departementet en presisering av at adgangen til å gi pålegg er begrenset til tilfeller der dette er «nødvendig» i forbindelse med vurdering, forberedelse og behandling av de sakstypene som er omfattet av bestemmelsen. Departementet la til grunn at dette er en presisering av gjeldende rett.

Informasjon til sakens parter

I høringsnotatet viste departementet til at hensynet til forsvarlig saksbehandling tilsier at barneverntjenesten holder partene orientert om forløpet i saken. I dag følger det av barnevernloven § 6-4 første ledd at opplysninger så lang som mulig skal innhentes i samarbeid med den saken gjelder, eller slik at vedkommende har kjennskap til innhentingen. Departementet foreslo i høringsnotatet at denne delen av bestemmelsen bør videreføres, men flyttes til § 6-4 femte ledd, som omhandler informasjon til sakens parter ved pålegg. Det ble vist til at det i enkelte barnevernsaker ikke vil være mulig å informere partene i saken i forbindelse med pålegget. Det ble understreket at dette særlig vil være tilfellet i saker som på det tidspunktet pålegget gis fremstår som alvorlige og der det å informere partene kan hindre barnevernet i å ivareta barnets behov for beskyttelse og omsorg. Departementet foreslo derfor at det lovfestes at partene skal informeres om at pålegget gis, med mindre dette kan hindre eller vanskeliggjøre at barneverntjenesten kan gi barnet tilstrekkelig hjelp.

Departementet foreslo at det fremdeles bør være slik at den som mottar pålegg om å gi opplysninger skal ha rett til å klage.

14.3.4 Særlig om endringer i andre lover

I høringsnotatet viste departementet til at det som følge av forslagene til endringer i barnevernloven § 6-4 også er nødvendig å gjøre endringer i særlover som inneholder bestemmelser om opplysningsplikt til barnevernet. Departementet viste til barnehageloven § 22, opplæringslova § 15-3, friskolelova § 7-4, helsepersonelloven § 33, sosialtjenesteloven § 45, familievernkontorloven § 10 og krisesenterlova § 6. I tillegg inneholder introduksjonsloven § 26, ekteskapsloven § 26 a og folketrygdloven § 25-11 bestemmelser om opplysningsplikt. Disse ble ved en inkurie ikke omtalt i høringsnotatet.

Oppmerksomhetsplikt

Det fremgår av første ledd i de ovennevnte lovbestemmelsene at den som utfører arbeid etter den aktuelle loven har en særskilt oppmerksomhetsplikt om forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side. I høringsnotatet foreslo departementet at denne plikten videreføres. Departementet uttrykte imidlertid tvil om oppmerksomhetsplikten har noen reell nytteverdi og ba derfor om høringsinstansenes syn på om plikten bør videreføres eller ikke.

Meldeplikt

Når det gjelder meldeplikten foreslo departementet at denne utformes på samme måte i særlovene som foreslått i barnevernloven § 6-4 første ledd. Det ble vist til at dette innebærer at de materielle vilkårene for meldeplikt er likt utformet i de ulike bestemmelsene.

Opplysningsplikt ved pålegg

Når det gjelder reguleringen av opplysningsplikt ved pålegg i særlovene uttrykte departementet tvil. Departementet mente at reguleringsteknikken bør være lik i de ulike særlovene, men var i tvil om hvordan opplysningsplikten ved pålegg bør reguleres. Tre ulike reguleringsteknikker ble omtalt og høringsinstansene ble bedt om å uttale seg.

Departementet viste til at opplysningsplikt ved pålegg for det første kan utformes på tilsvarende måte som etter forslaget til ny barnevernlov § 6-4 annet og tredje ledd. Dette innebærer at vilkårene for opplysningsplikt ved pålegg i så fall også fremgår av den enkelte særlov.

Som et alternativ viste departementet til at opplysningsplikten ved pålegg kan reguleres kun i barnevernloven.

Som et tredje alternativ viste departementet til at opplysningsplikten ved pålegg kan reguleres ved henvisning til barnevernloven.

Ansaret for å melde

I høringsnotatet viste departementet til at det er behov for å tydeliggjøre også i særlovene at opplysningsplikten påhviler den enkelte som utfører arbeid etter loven. Departementet foreslo derfor å endre ordlyden i lovene slik at det fremgår at plikten gjelder «enhver» som utfører tjeneste eller arbeid etter den respektive loven. Når det gjelder helsepersonell og fagpersonell etter helseperso-

nelloven § 33 og familievernkontorloven § 10 ble det vist til at opplysningsplikten i disse lovene retter seg mot profesjonsutøvere og departementet foreslo derfor at denne fortsatt skal rette seg mot henholdsvis den som yter helsehjelp og fagpersonell ved et familievernkontor.

Når det gjelder opplæringslova og friskolelova fremgår det at opplysningsplikten gjelder for «tilsette» ved skolen. Departementet uttrykte i høringsnotatet at vi i samarbeid med Kunnskapsdepartementet i etterkant av høringen vil vurdere om ordlyden i disse lovene skal formuleres på samme måte som i de øvrige særlovene.

14.4 Forslaget i NOU 2016: 16

Barnevernslovutvalget ga uttrykk for at det var behov for å forenkle og klargjøre reglene om opplysningsplikt. Utvalget foreslo derfor en ny bestemmelse i barnevernloven for å gjøre reglene om opplysningsplikt lettere tilgjengelig.

Utvalget foreslo å senke terskelen noe for opplysningsplikt når det gjelder saker der barn og unge «utsetter sin helse eller utvikling for alvorlig fare». Utvalget mente at det for øvrig ikke foreligger sterke nok grunner til å senke terskelen for opplysningsplikten til barneverntjenesten vesentlig. De la vekt på at personvern hensyn og hensynet til tillit mellom andre tjenesteytere og private, er viktig. I den forbindelse viste utvalget til at det ved en senkning av terskelen for opplysningsplikten slik at også mindre alvorlige situasjoner blir omfattet, kan være en fare for at foreldrene vil bli mer tilbakeholdne med å ta kontakt med andre tjenester, av frykt for at barneverntjenesten vil bli involvert.

Utvalget foreslo videre å endre tittelen til bestemmelsen om opplysningsplikt fra «innhentning av opplysninger» til «opplysningsplikt». De viste til at dette vil gjøre bestemmelsen lettere tilgjengelig enn i dag.

Videre foreslo utvalget språklige endringer av vilkårene for når opplysningsplikten inntreffer. Når det gjelder meldeplikten, ga utvalget uttrykk for at henvisninger til tiltaksbestemmelser i barnevernloven kan bidra til at terskelen for å kontakte barnevernet heves, ved at det skapes et feilaktig inntrykk av at det må være sannsynliggjort at vilkårene for å iverksette tiltak er oppfylt eller at den som skal melde fra kjenner til innholdet i disse reglene.

På tilsvarende måte som i departementets høringsnotat foreslo utvalget å erstatte dagens henvisninger til ulike tiltaksbestemmelser med

beskrivelser av situasjonene der meldeplikten skal inntre. Utvalget foreslo at dette skulle reguleres i separate bokstaver i bestemmelsen. I følge forslaget skal opplysningsplikten inntre dersom det er grunn til å tro at:

- a) «et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt»,
- b) «et barn utsetter sin helse eller utvikling for alvorlig fare».

I utvalgets forslag er bokstav a ment å innebære en videreføring av alternativ en og tre i gjeldende § 6-4 annet ledd første setning. Utvalget la til grunn at bestemmelsen også omfatter menneskehandel.

Utvalgets forslag til bokstav b omhandler tilfeller som i dagens § 6-4 omtales som «vedvarende alvorlige atferdsvansker». Utvalgets endringsforslag må ses i sammenheng med forslaget fra utvalget om å erstatte dagens atferdsbegrep med begrepet barn som «utsetter sin helse eller utvikling for alvorlig fare». Utvalget ga uttrykk for at forslaget innebærer en viss senkning av terskelen for opplysningsplikt i disse tilfellene ved at det også her er tilstrekkelig at det er «grunn til å tro» og ved at det ikke gjelder et krav om at barnets problemer har vært vedvarende.

På tilsvarende måte som i departementets forslag foreslo utvalget at plikten pålegges «enhver som utfører oppgaver eller arbeid for et forvaltningsorgan». Det vises til at endringen innebærer at bestemmelsen blir lettere tilgjengelig, og at det blir tydeligere at opplysningsplikten påligger den enkelte.

Utvalget foreslo videre inntatt en tilføyelse om at opplysningsplikten også gjelder overfor fylkesnemnda eller retten i forbindelse med behandling av sak etter barnevernloven. De viste til at tilføyelsen er ment å innebære en tydeliggjøring av gjeldende rett.

Utvalget foreslo videre enkelte endringer i reguleringen av opplysningsplikt ved pålegg. I likhet med departementet ga utvalget uttrykk for at det bør gis en oppregning av i hvilke saker pålegg kan gis. Utvalget foreslo at adgangen til å gi pålegg skal gjelde også ved sak om pålegg av hjelpetiltak og sak om hastetiltak. Utvalgets forslag innebærer at pålegg kan gis i forbindelse med sak etter gjeldende §§ 4-4 tredje til femte ledd, 4-6, 4-8 annet og tredje ledd, 4-10, 4-11, 4-12, 4-20, 4-21, 4-24, 4-25 annet ledd og 4-29. På tilsvarende måte som i departementets forslag foreslo utvalget at adgangen til å gi pålegg skal gjelde ved «vurdering», «forberedelse» og «behandling» av saker

etter de bestemmelsene som er opplistet, samt ved rettslig overprøving av nemndas vedtak. Videre foreslo utvalget inntatt en bestemmelse om at partene skal informeres om at pålegg gis, med mindre dette kan hindre eller vanskeliggjøre at barneverntjenesten kan gi barnet tilstrekkelig hjelp.

Utvalget foreslo at det gjøres tilsvarende endringer i særlovene som hjemler opplysningsplikt til barnevernet. De viste til barnehageloven § 22, opplæringsloven § 15-3, friskolelova § 7-4, helsepersonelloven § 33, sosialtjenesteloven § 45, familievernkontorloven § 10 og krisesenterlova § 6.

Utvalget vurderte, men foreslo ikke, å innføre en generell meldeplikt for private.

14.5 Høringsinstansenes syn

Om lag 50 høringsinstanser har avgitt høringsuttalelse til departementets forslag om endringer i opplysningsplikten til barnevernet. Et stort flertall av disse instansene støtter intensjonen om å tydeliggjøre og forenkle regelverket, og ca. halvparten av instansene har gitt eksplisitt uttrykk for at de helt eller delvis støtter endringsforslagene. Blant de instansene som uttrykker at de helt eller delvis støtter de foreslåtte endringene er *Statens helsetilsyn, Arbeids- og velferdsdirektoratet, Politidirektoratet, Fylkesmannen i Vestfold, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Fylkesmannen i Buskerud, Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder, NTNU, Universitetet i Stavanger, Barneombudet, Vest politidistrikt, Asker kommune, Trondheim kommune, Sandnes kommune, Bergen kommune, Tannlegeforeningen, Korus Sør, Blå Kors, Private barnehagers landsforbund, Stine Sofies Stiftelse, Jordmorforeningen, Mental helse ungdom og FO.*

Barneombudet uttaler følgende:

«Som det fremkommer av høringsnotatet, har Barneombudet ved flere anledninger gitt uttrykk for at regelverket om opplysningsplikten til barnevernet bør tydeliggjøres og forenkles, for slik å bidra til at flere melder fra når de er bekymret for et barn. Vi er derfor positive til departementets forslag, og mener endringsforslagene samlet sett vil kunne bidra til at de som er omfattet av meldeplikten blir sikrere på hvilket ansvar plikten innebærer.»

Fylkesmannen i Oslo og Akershus uttrykker at de støtter mange av departementets forslag til

endringer knyttet til opplysningsplikten til barnevernet og uttaler:

«Vi er enig med departementet i at det er viktig at bestemmelsene om opplysningsplikt gjøres mer tilgjengelige for dem som er omfattet av denne plikten, herunder at bestemmelsene er utformet slik at de som er omfattet i størst mulig grad kan være trygge på hvilket ansvar plikten innebærer. Vi finner at forslagene innebærer en forenkling og klargjøring som er egnet til å nå målet om at det skal bli lettere å anvende for dem som er omfattet av plikten.»

Statens helsetilsyn uttaler:

«Statens helsetilsyn støtter i all hovedsak departementets forslag til endringer som skal bidra til forenklinger som gjør loven lettere å anvende. Flere av forslagene er i tråd med våre anbefalinger i Rapport 2/2014 *Helsepersonells opplysningsplikt i barnevernet*.»

Stine Sofies Stiftelse uttaler blant annet:

«Stiftelsen ser behovet for forenkling av reglene om opplysningsplikt til barnevernet, og at det gjøres tydeligere i hvilke tilfeller opplysningsplikten utløses. Konkret informasjon om hvilke situasjoner som kan utløse meldeplikten vil gjøre bestemmelsen mer anvendelig for fagpersonell. Stiftelsen har selv mottatt tilbakemeldingen om at opplysningsplikten i alt for stor grad er basert på skjønn og enkeltes oppfatning av hva som er «alvorlig» og ikke. Det er også viktig at det blir presisert at det er en selvstendig plikt, selv om ledelsen ikke ønsker å melde.»

NTNU uttaler følgende:

«For å kunne utføre sitt arbeid til barnets beste, og sikre barnets rettssikkerhet, er barneverntjenesten avhengig av at den bli informert om barn som lever under skadelige forhold og/eller har store atferdsproblemer. Meldinger til barnevernet forutsetter både en vurdering av barnets situasjon, skadelige konsekvenser, og kunnskap og forståelse av den enkeltes opplysningsplikt. Vi finner det derfor positivt at departementet ønsker å klargjøre og forenkle bestemmelsene om opplysningsplikt slik at de skal bli lettere å anvende, og føre til større trygghet for de som er omfattet av plikten, og dermed øke sannsynligheten for at bekymringsaker blir meldt til barnevernet.»

Asker kommune uttaler følgende:

«Barneverntjenestens hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. For å kunne gjøre dette, er barneverntjenesten helt avhengig av å få informasjon fra andre instanser. Asker kommune støtter derfor departementets forslag til tydeliggjøring og forenkling av bvl. § 6-4, herunder å innføre et klarere skille mellom reglene knyttet til plikten til å melde fra til barnevernet på eget initiativ og plikten til å gi opplysninger der barnevernet pålegger det.»

Sandnes kommune uttaler følgende:

«Sandnes kommune støtter i all hovedsak forslagene i høringsnotatet. Det vurderes at forslagene vil bidra til økt forståelse blant yrkesutøvere som omfattes av meldeplikt, og det vil tydeliggjøres at enhver som utøver oppgaver for forvaltningsorganet har eget ansvar for å melde fra om bekymring.»

Også *Bergen kommune* er positive til forslagene og uttaler følgende:

«Bergen kommune støtter i sin helhet departementets forslag til presiseringer og klargjøring av bestemmelsene i barnevernloven og andre tilsvarende lovbestemmelser om opplysningsplikten til barneverntjenesten.»

FO uttaler følgende:

«FO støtter i all hovedsak forslag til endringer i barnevernloven § 6-4 og andre tilsvarende lovbestemmelser om opplysningsplikt til barnevernet. Vi er enig i at dette kan bidra til at barnevernet fungerer bedre, kan bedre kommunikasjonen mellom barnevernet og andre tjenester, samt styrke barns menneskerettigheter. Vi er også enig i at opplysningsplikten til barnevernet må utformes på en måte som gjør den forståelig og tilgjengelig.»

Ingen høringsinstanser har gitt uttrykk for at de mener det ikke er grunn til å vurdere forenklinger og tydeliggjøring av regelverket eller at de foretrekker dagens bestemmelser om opplysningsplikt fremfor forslaget som ble sendt på høring.

Samtidig har mange høringsinstanser synspunkter om hva opplysningsplikten bør omfatte og hvordan bestemmelsene om opplysningsplikt

bør utformes. Flere høringsinstanser har kommet med synspunkter om terskelen for opplysningsplikt. Blant disse instansene er *Helsedirektoratet*, *Bufdir*, *Fylkesmannen i Oslo og Akershus*, *Utlendingsnemnda*, *Horten kommune*, *Høgskulen i Volda*, *Barneombudet* og *Sør-Øst politidistrikt*. Enkelte av disse høringsinstansene gir uttrykk for at de mener terskelen for opplysningsplikt bør senkes, mens andre instanser i større grad har synspunkter om hvordan terskelen for opplysningsplikt bør komme til uttrykk i bestemmelsene.

Bufdir gir uttrykk for at de er enige med departementet og lovutvalget i at mindre alvorlige og bagatellmessige forhold ikke bør utløse en meldeplikt til barneverntjenesten. Direktoratet viser til at en slik regel, som påpekt av departementet, vil kunne bidra til at familier som har behov for hjelp ikke oppsøker det offentlige hjelpeapparatet. Dette vil være uheldig for mange barn. Etter direktoratets oppfatning trekker ordlyden i dagens bestemmelse imidlertid i retning av en svært høy terskel for når det skal meldes fra til barneverntjenesten og at dette kan få store konsekvenser. På denne bakgrunn vurderer direktoratet at meldeplikten til barneverntjenesten bør innføres dersom det er grunn til å tro at barn lever under «omsorgssvikt». Etter direktoratets vurdering er all omsorgssvikt alvorlig, og bør utløse en plikt til å melde fra til barneverntjenesten. Direktoratet uttaler:

«Direktoratet viser til svensk rett, hvor det er tilstrekkelig at det skal gis melding til sosialtjenesten når melder får kjennskap til eller mistenker at et barn «far illa». Vilåret for å gi melding til svensk barnevern har således en vesentlig lavere terskel enn etter norsk lovgivning.

Tatt i betraktning disse hensynene vurderer direktoratet at grunnvilkåret for meldeplikten i loven bør justeres. Kravet til «alvorlig» omsorgssvikt ivaretar ikke barneverntjenestens rolle og mulighet til å gi riktig hjelp til rett tid. Dersom barneverntjenesten på en god måte skal kunne forebygge og forhindre omsorgsovertakelser, er det nødvendig at de får informasjon om barn som blir utsatt for omsorgssvikt på et tidligere stadium enn når omsorgssvikten har blitt alvorlig. Offentlig ansatte skal ikke vente med å melde til omsorgssvikten har en så alvorlig karakter, eller vart så lenge at det er oppstått en alvorlig situasjon eller risiko for barnets fysiske eller psykiske helse. Etter direktoratets syn er det

ikke heldig at loven har et grunnvilkår for meldeplikt som tilsvarer grunnvilkåret for en omsorgsovertakelse, altså «alvorlig omsorgssvikt».

Direktoratet vurderer at begrepet omsorgssvikt i seg selv er en beskrivelse av en alvorlig situasjon for et barn. Bagatellmessige mangler i omsorgssituasjonen vil ikke omfattes av direktoratets forslag til endring av vilkåret for å melde til barneverntjenesten.»

Helsedirektoratet gir i sin høringsuttalelse uttrykk for at de støtter at plikten til å melde fra til barneverntjenesten av eget tiltak fremdeles skal være forbeholdt de mer alvorlige tilfellene. De gir samtidig uttrykk for at det er viktig at barnevernet får informasjon tidlig nok til å kunne sikre at barn får nødvendig oppfølging og omsorg hvor det ikke er tilfelle. *Helsedirektoratet* uttaler:

«Selv om det isolert sett kunne vært en fordel om barneverntjenesten fikk tilgang til ellers taushetsbelagte opplysninger på et tidligere tidspunkt og ut fra en lavere grad av bekymring enn det dagens bestemmelser om opplysningsplikt åpner for, mener Helsedirektoratet at en slik utvidet meldeplikt vil svekke tilliten til helsepersonell og helsetjenesten. Dette kan få den utilsiktede konsekvens at de som trenger helsehjelp og omsorgstjenester til seg eller sine barn, i mindre grad vil søke hjelp og bistand hos helsetjenesten. Tilliten til helsetjenesten er sammen med hensynet til personlig integritet viktige hensyn taushetsplikten skal sikre. Kvalitet i helsetjenesten ved at foreldre gir de opplysningene om barna som er nødvendig for å yte forsvarlig helsehjelp og ikke siler informasjon, er også et viktig hensyn taushetsplikten skal ivareta.»

Barneombudet gir i sin høringsuttalelse uttrykk for at de er positive til departementets forslag, og mener endringsforslagene samlet sett vil kunne bidra til at de som er omfattet av meldeplikten blir sikrere på hvilket ansvar plikten innebærer. De gir samtidig uttrykk for at de er noe bekymret for at ordlyden «eller annen alvorlig omsorgssvikt» kan føre til at barn må leve under skadelige omsorgsforhold for lenge før det sendes melding til barnevernet. Ombudet viser til at «alvorlig omsorgssvikt» både er et barnefaglig og barnevernfaglig begrep, og at det for yrkesgrupper som ikke er særlig kjent med begrepsbruken kan være vanskelig å vite hvilke situasjoner som faller inn under kategorien. Siden meldeplikten også omfat-

ter ulike yrkesgrupper, med svært ulik fagbakgrunn, er det heller ikke utenkelig at de ulike gruppene vil kunne forstå begrepet forskjellig. *Barneombudet* uttaler videre:

«Etter art 19 nr. 1 i barnekonvensjonen er statene forpliktet til å iverksette «...alle egnede lovmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak...» for å beskytte barn mot omsorgssvikt, vold og overgrep. Dette er en sterk forpliktelse og derfor må den få betydning for hvordan man utformer de bestemmelsene som tar sikte på å verne barn mot krenkelser og sviktende omsorg. Slik *Barneombudet* ser det, er det viktig at de reglene som skal gjøre det mulig for barnevernet å utføre sin plikt er enkle å forstå, slik at de i praksis ikke fungerer som et hinder på veien mot å hjelpe og beskytte barnet.

En gjennomgang av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets tolkningsuttalelser, viser at spørsmålet om hvordan gjeldende lovverk skal forstås er en gjenganger. Dette indikerer at bestemmelsene kan være for komplisert utformet. Man kan for eksempel få inntrykk av at man må foreta sammensatte og kompliserte vurderinger av barnevernfaglig art før en på eget initiativ skal opplyse barnevernet om sin bekymring. *Barneombudet* er redd det er en risiko for at situasjonen ikke vil forbedre seg så mye som ønskelig om en velger å bruke begrepet «alvorlig omsorgssvikt». Usikkerhet omkring hva som er å regne som alvorlig, kan medføre at den enkelte føler seg forpliktet til å innhente mer informasjon før de agerer, eller så inntar de en vente og se posisjon før de tar skrittet ut og varsler. Dette i kombinasjon med at taushetsplikten står sterkt, kan føre til at mange barn må vente for lenge før de får den hjelpen de trenger.»

På denne bakgrunn uttaler *Barneombudet* at selv om meldeplikten skal være forbeholdt de alvorlige tilfellene, mener de at det å ta ut «alvorlig» fra siste alternativ i bokstav a, nødvendigvis ikke vil føre til at terskelen for å melde fra reelt sett senkes. Lest i sammenheng forteller bestemmelsen etter ombudets oppfatning klart at ikke alle former for avvik fra normalvariasjonsbredden vil utløse meldeplikten.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus uttaler:

«Fylkesmannen er av den oppfatning at både terskelen for å gi opplysninger av eget tiltak og

terskelen for at barneverntjenesten skal ha adgang til å pålegge og å gi opplysninger, bør senkes. Vi er enig i at hensynet til personvern og tilliten mellom enkeltpersoner og det offentlige er viktige hensyn i vurderingen av hvor terskelen bør gå. Vi er imidlertid av den oppfatning at hensynet til barns rett til å bli beskyttet mot overgrep og andre former for alvorlig omsorgssvikt, innebærer at de andre nevnte hensynene må vike. Vi mener for øvrig ikke at befolkningens tillit til det offentlige generelt vil svekkes av denne grunn. Tvert i mot tror vi at befolkningen generelt, herunder også omsorgspersoner som ikke har «noe å skjule», vil ha forståelse for at barneverntjenesten må følge opp bekymringer knyttet til et barn. Fylkesmannen mener plikten til å melde fra til barneverntjenesten av eget tiltak bør inntreffe på et lavere nivå i bekymringens alvorlighetsgrad enn det som er tilfelle i dag. Vi vurderer at innslagspunktet for å melde bør inntreffe når offentlig tjenestemann osv. får grunn til å anta at et barn under 18 år kan ha behov for særlig støtte fra barneverntjenesten, dvs. tiltak etter dagens kap. 4 (tilsvarende dansk rett).»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker uttaler at de er bekymret for at terskelen blir for høy og er usikker på om ulike former for omsorgssvikt bør nevnes og uttaler blant annet:

«Departementet har i høringsnotatet kapittel 5 redegjort for reglene om melde- og opplysningsplikt i dansk og svensk rett. For begge lands vedkommende inntreffer meldeplikten på et tidligere stadium enn den gjør i Norge. Det fremgår ikke av høringsnotatet om dette antas å ha betydning for antall meldinger som inngis, foreldres tilbakeholdenhet mht. å fortelle om sine vansker mv. Departementet har heller ikke grunnlagt årsaken til at Norge bør ha strengere vilkår for meldeplikt enn det våre naboland har.

Fylkesnemndene mener at vilkårene for meldeplikt både etter gjeldende bestemmelse og slik den er utformet i departementets forslag, er så strenge at de ikke legger til rette for at barneverntjenesten kan sette inn rett tiltak til rett tid. Det samme gjelder for øvrig for barnevernlovutvalgets forslag til ny bestemmelse (§ 7 i utkastet til ny barnevernlov).

Fylkesnemndene antar at mange, både meldere og foreldre/barn, vil føle seg mer bekvemme med meldinger som sendes på et stadium hvor bekymringsnivået er lavere. Mel-

dere ønsker gjennomgående at barnet skal få hjelp slik at det kan bli boende hos sine foreldre, og for mange meldere er det vanskelig å akseptere at det er deres egen melding som har ført til at det fremmes begjæring om omsorgsovertakelse. Selv om inngangskriteriet for meldeplikt senkes, vil det naturligvis fremdeles være meldere som opplever at barneverntjenesten reagerer sterkere enn det meldereren hadde sett for seg. Jevnt over vil nok virkningen likevel være at barnet får hjelpetiltak på et tidspunkt hvor tiltaket faktisk har god effekt, og forhindrer en negativ utvikling. Etter vår vurdering bør dette være avgjørende for når meldeplikten skal inntre.»

Horten kommune uttaler at de støtter intensjonen om å klargjøre og forenkle bestemmelsene om opplysningsplikt slik at de skal bli lettere å anvende for dem som er omfattet av plikten. Kommunen uttaler videre at de mener det er riktig at opplysningsplikten fortsatt er forbeholdt de mer alvorlige tilfeller. De viser til at en senket terskel for opplysningsplikt ville kunne bidratt til at enkelte foreldre i mindre grad ville søkt hjelp hos andre deler av hjelpeapparatet på et tidlig tidspunkt.

Noen høringsinstanser har kommet med innspill og synspunkter av generell karakter knyttet til hvordan meldeplikten er foreslått utformet. Blant disse er *Bufdir, Helsedirektoratet, Utlendingsdirektoratet, fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, Fylkesmannen i Hedmark, Politidirektoratet, Høgskulen i Volda, Asker kommune, Oslo kommune, Sandnes kommune, Oslo tingrett, NTNU, Norsk tannlegeforening og Norsk psykologforening.*

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker omtaler i sin høringsuttalelse bruken av begrepet «grunn til å tro». Fylkesnemndene uttaler:

«Meldereren skal ha «grunn til å tro» at nærmere bestemte forhold foreligger. Dette kan lett oppfattes som en motsetning til «ikke grunn til å tro», og en potensiell melder vil følgelig oppfatte vilkåret som et krav om sannsynlighetsovervekt. Etter fylkesnemndenes oppfatning bør det ikke være et krav at melder finner sannsynlighetsovervekt for at barnet utsettes for omsorgssvikt før melding kan inngis.

Fylkesnemndene mener at lovteksten på en tydeligere måte bør angi hvilken grad av bekymring/mistanke som må foreligge. Departementet skriver i pkt. 6.2.1.3 siste avsnitt at uttrykket «grunn til å tro» ikke betyr

«at det kreves sikker viten om at situasjonen er så alvorlig som beskrevet, men vedkommende må ha noe mer enn en vag mistanke». Fylkesnemndene bemerker at det er langt mellom disse to ytterpunktene, og mener at lovteksten bør ha et høyere presisjonsnivå.»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker viser i sin høringsuttalelse også til at muligheten for å utvide meldeplikten til å omfatte barn under offentlig omsorg, og som har samvær med biologiske foreldre ikke er nevnt i høringsnotatet. Etter deres oppfatning svekkes barneverntjenestens mulighet for reell oppfølging av barn som er under offentlig omsorg når det ikke kan gis melding om åpenbare svakheter ved barnets samværsbase.

Helsedirektoratet uttaler på sin side at de støtter at det i bestemmelsen tydeliggjøres og presiseres at opplysningsplikten også omfatter tilfeller der barnet for øyeblikket ikke er utsatt for omsorgssvikt, men der det er grunn til å tro at barnet kan bli utsatt for alvorlig omsorgssvikt i nær fremtid. *Helsedirektoratet* uttaler videre:

«Helsedirektoratet mener det er viktig å fjerne all tvil om dette. Helsedirektoratet støtter videre at «i hjemmet» blir tatt ut av dagens bestemmelser om opplysningsplikt og erstattet med en presisering av at opplysningsplikten er knyttet til alvorlige bekymringer for den omsorgen barnets foreldre eller andre primære omsorgspersoner gir barnet. Det er viktig at opplysningsplikten også omfatter tilfeller der disse ikke beskytter barnet mot ulike former for mishandling eller overgrep fra andre – også når det skjer utenfor hjemmet.»

Utlendingsdirektoratet har i sin uttalelse kommentert forslaget i høringsnotatet om å benytte begrepet «melde» fremfor å gi opplysninger «av eget tiltak». *Utlendingsdirektoratet* uttaler:

«UDI mener at det ikke fremkommer en tilstrekkelig begrunnelse for hvorfor tydeliggjøringen av den selvstendige og personlige plikten den enkelte har for å melde fra, er tatt ut av bestemmelsen. Vi mener at bestemmelsen fortsatt bør presisere at enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan skal melde fra til barneverntjenesten av eget initiativ eller av eget tiltak uten hinder av taushetsplikt. Vi mener denne presiseringen synliggjør at enhver har et selvstendig og personlig ansvar for å melde fra.»

Også *Oslo kommune* mener at begrepet «av eget tiltak» bør beholdes i bestemmelsene, samt at det bør presiseres at meldeplikten bør oppfylles «umiddelbart». *Oslo kommune* uttaler:

«Oslo kommune mener at det i bestemmelsens første ledd bør tilføyes at den som har meldeplikt skal utøve denne «av eget tiltak» og at dette bør skje «umiddelbart». Kommunens begrunnelse er at meldinger til barnevernet kan bli forsinket som følge av en hierarkisk organisasjonsstruktur der ansvaret for å videreformidle opplysninger til barneverntjenesten er lagt til ledelsen. For ytterligere å presisere viktigheten av å handle raskt bør det presiseres at melding bør sendes umiddelbart etter at bekymringen er oppstått.»

Helsedirektoratet mener at begrepet «gi» opplysninger fremdeles bør benyttes og uttaler:

«Helsedirektoratet vil i denne sammenheng gjøre oppmerksom på at helsepersonelloven kapittel 6 hvor helsepersonelloven § 33 er plassert, bruker overskriften «Opplysningsplikt mv.» De enkelte bestemmelsene i kapitlet pålegger helsepersonell «å gi» opplysninger. Bestemmelsen om opplysningsplikt til nødetaene i § 31 er imidlertid formulert som en plikt for helsepersonellet til «å varsle». I lovens kapittel 7 pålegges derimot visse profesjonsgrupper å gi melding i forbindelse med bl.a. fødsler og dødsfall hvor begrepet «meldeplikt» brukes. Helsedirektoratet vil derfor anbefale at begrepet «å gi» opplysninger beholdes i helsepersonelloven § 33, alternativt at formuleringen «å varsle» vurderes brukt om plikten til å gi opplysninger til barnevernet, slik at gjeldende systematikk i helsepersonelloven kan videreføres.»

Enkelte høringsinstanser har gitt eksplisitt uttrykk for at de støtter forslaget i høringsnotatet om at det skal meldes fra til barneverntjenesten «uten ugrunnet opphold». Blant disse er *Bufdir*, *Fylkesmannen i Hedmark* og *Asker kommune*. *Helsedirektoratet* mener på sin side at det bør vurderes å bruke et annet begrep enn «uten ugrunnet opphold», og viser til at dette er et typisk juridisk faguttrykk som ikke er enkelt å forstå.

Bufdir uttaler at de støtter forslaget i høringsnotatet om å presisere og tydeliggjøre at meldeplikten også omfatter tilfeller der barnet for øyeblikket ikke er utsatt for omsorgssvikt, men der det er grunn til å tro at barnet kan bli utsatt for

alvorlig omsorgssvikt i nær fremtid. *Bufdir* og *Sandnes kommune* gir også uttrykk for at de støtter forslaget i høringsnotatet om å erstatte henvisningen til at opplysningsplikten er knyttet til situasjonen «i hjemmet», med en presisering av at opplysningsplikten er knyttet til alvorlige bekymringer for den omsorgen barnets foreldre eller andre primære omsorgspersoner gir barnet.

Enkelte høringsinstanser som *Utlendingsdirektoratet* og *Oslo kommune* uttaler at de er kritiske til forslaget om at menneskehandel er tatt ut av ordlyden i bestemmelsene om opplysningsplikt med den begrunnelse at dette omfattes av begrepet «alvorlig omsorgssvikt». *Utlendingsdirektoratet* uttaler:

«...Vi mener imidlertid at det ikke kan forventes at meldere skal fortolke menneskehandel som en del av omsorgssviktbegrepet. Slik denne bestemmelsen er formulert, knyttes omsorgssvikten opp mot den daglige omsorgen og rollen til den eller de som skal ivareta barnets behov. I noen tilfeller er det nære relasjoner som utnytter mindreårige i menneskehandel, men i mange tilfeller er det ikke personer som skulle gitt omsorg som utsetter barn for denne type utnyttelse. Etter vår erfaring er det like gjerne menneskesmuglere eller andre kriminelle som utnytter mindreårige i menneskehandel. (...) Vi mener det er nødvendig å tilføye 'når det er grunn til å tro at det er fare for utnyttelse av et barn til menneskehandel'. Gjerne i en bokstav d i paragrafens første ledd. Vi mener at menneskehandel kan innebære flere former for utnyttelse enn det forslaget dekker. Vi viser til at det kan innebære utnyttelse til prostitusjon, men også tiggning, salg av narkotika, ulike former for arbeid, organhandel m.m. Vi mener at det ikke i alle tilfeller vil være slik at utnyttelse til menneskehandel vil være hverken åpenbart omfattet av begrepet alvorlig omsorgssvikt eller umiddelbart vil bli synlig i et barns atferd.»

Oslo kommune gir på sin side uttrykk for at de er enig med departementet i at menneskehandel er å anse som «alvorlig omsorgssvikt», men er usikker på om dette er like naturlig etter alminnelig språkbruk. For å være helt sikker på at barneverntjenesten også får melding om menneskehandel, mener kommunen derfor at det bør være et eget alternativ i loven om meldeplikt når det er grunn til å tro at et barn utsettes for menneskehandel.

Tannlegeforeningen stiller i sin høringsuttalelse spørsmål ved om det bør lovfestes at yrkes-

utøvere ikke kan melde anonymt, og viser til at det flere steder i høringsnotatet er fremhevet at det er en forutsetning for oppfyllelse av opplysningsplikten at yrkesutøveren gir seg til kjenne og ikke kan være anonym. Foreningen er ikke uenig i dette, men stiller spørsmål ved om en så klar forutsetning bør tas inn i lovteksten.

NTNU uttaler at de mener det er uklart hvorvidt opplysningsplikten kun omfatter fagpersonell og uttaler:

«Det kan i loven framstå som uklart om meldeplikten gjelder alle ansatte, eller kun ansatte med fagbakgrunn (kompetanse til å vurdere barnets situasjon – profesjonsutøvere). Dette bør presiseres ytterligere, og vi mener at plikten bør gjelde personer med relevant fagbakgrunn.»

Statens helsetilsyn mener at det bør presiseres i forarbeidene at ledelsen i tjenesten har plikt til å legge til rette for en kultur der den enkelte ansatte kan formidle sin bekymring til barneverntjenesten, også der det forekommer faglig uenighet i tjenesten.

Høgskulen i Volda mener at opplysningsplikten til barneverntjenesten også bør omfatte gravide. *Jordmorforeningen* gir på sin side uttrykk for at helsepersonell må gis mulighet til å melde til barnevernet uten morens samtykke før barnet er født når morens livsførsel eller andre forhold kan skade det ufødte barnet.

Barnevernsproffene gir uttrykk for at det bør avtales med barnet før melding sendes til barnevernet og uttaler blant annet følgende:

«Proffene i Forandringsfabrikken ber om at lovverket understreker at den som melder, står ansvarlig for å avtale med barnet før de forteller videre. Den som melder MÅ først kunne beholde tryggheten fra barnet. Barnevernet må få et ansvar for å sjekke at melder har avtalt med barnet at informasjonen skulle sendes videre. Hvis dette IKKE er gjort, MÅ den som melder få en tilbakemelding om å gjøre dette – og om å få dette gjort snarest mulig.»

Enkelte høringsinstanser som *Politidirektoratet* og *Politidistrikt Vest* har synspunkter knyttet til reguleringen av politiets opplysningsplikt. Disse instansene gir uttrykk for at de mener at henvisningen til barnevernloven § 6-4 annet ledd og forvaltningsloven § 13 f annet ledd som hjemmel for politiets opplysningsplikt til barnevernet, kun delvis er korrekt. Politidirektoratet viser til at forvaltningsloven regulerer politiets utlevering av opp-

lysninger som behandles i tilknytning til politiets forvaltningsmessige gjøremål, jf. politiloven § 24. De viser videre til at utlevering av opplysninger som behandles for politimessige formål reguleres av politiregisterloven med tilhørende forskrift. De henviser også til politiregisterloven § 30, jf. politiregisterforskriften § 9-6 første ledd nr. 7 som regulerer politiets adgang til å utlevere opplysninger i forbindelse med barnevernets ivaretagelse av sine oppgaver etter barnevernloven. Videre viser de til at politiet har underretningsplikt dersom det innledes etterforskning mot person under 18 år, eller dersom politiet får kjennskap til eller mistanke om at barn mishandles av foreldre, foresatte eller andre barnet bor sammen med, jf. politiregisterloven §§ 10-2 og 10-3.

Forslaget om å erstatte dagens henvisninger til tiltaksbestemmelsene i barnevernloven med mer utfyllende beskrivelser av situasjoner som skal utløse meldeplikten har fått relativt bred støtte i høringen. Høringen viser også at mange instanser støtter forslaget om et tydeligere skille mellom meldeplikt og opplysningsplikt ved pålegg, samt tydeliggjøring av at meldeplikten er et personlige ansvar. Samtidig har det kommet en del synspunkter om hvordan vilkårene for meldeplikt bør utformes. Blant de instansene som har synspunkter om utforming av vilkårene for meldeplikt er *Bufdir*, *fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker*, *Utlendingsnemnda*, *Forskergruppe for barnerett ved Universitetet i Tromsø*, *Utlendingsdirektoratet* og *Stine Sofies Stiftelse*.

Utlendingsnemnda mener at emosjonell omsorgssvikt bør fremgå av bestemmelsen og uttaler følgende:

«Når det gjelder utformingen av vilkårene for hvor alvorlig barnets situasjon må kunne antas å være for at meldeplikten skal inntre, er henvisningen til ulike bestemmelser i barneverntjenesteloven foreslått tatt ut. Departementet uttaler at endringen i ordlyden ikke er ment å skulle ha betydning for meningsinnholdet. Etter vårt syn er det grunn til å legge vekt på den pedagogiske betydningen ordlyden kan ha. At personer uten juridisk kompetanse skal forholde seg til bestemmelsen, øker betydningen av dette hensynet. Vi har her merket oss at alle delene av grunnvilkårene for omsorgsovertakelse i bvl § 4-12 første ledd ikke er synliggjort i forslaget til ny § 6-4 første ledd. I forslaget nevnes «mishandlet», «alvorlige mangler ved den daglige omsorgen» og «annen alvorlig omsorgssvikt». Oppramsingen omfatter ikke alvorlige mangler i den personlige kontakten

og tryggheten som barnet trenger etter sin alder og utvikling – altså den emosjonelle omsorgen. Dette er et selvstendig grunnlag for omsorgsovertakelse etter bvl § 4-12 første ledd bokstav a, og vil altså ikke være synlig som grunnlag for meldeplikt slik forslaget til ny § 6-4 første ledd er formulert. Departementet uttaler i høringsnotatet at det ikke lar seg gjøre å gi en uttømmende beskrivelse av hva som menes med alvorlig omsorgssvikt. Vi kan ikke se grunnen til at den emosjonelle omsorgen er utelatt, mens den daglige omsorgen, som normalt anses å dekke den praktiske og fysiske ivaretagelsen av barnet, er tatt med. Det kan være vanskeligere å gi en kortfattet, god og presis beskrivelse av hva som menes med alvorlige mangler i den emosjonelle omsorgen. Men etter vår vurdering gjør dette problemet det desto viktigere å fremheve at temaet må vurderes, og at emosjonell omsorgssvikt også kan gi grunnlag for meldeplikt. Å utelate den emosjonelle omsorgssvikten fra bestemmelsen kan medføre mindre bevissthet rundt problemstillingen og at det i mindre grad faktisk blir vurdert.»

Forskergruppe for barnerett ved Universitetet i Tromsø støtter formuleringene i bokstav a, men stiller spørsmål ved om andre alternativ er nødvendig:

«Når det gjelder de tre alternativene i forslaget til ny § 6-4 første ledd bokstavene a-c, støtter forskergruppen formuleringene i bokstav a. Både beviskravet «grunn til å tro» og formuleringene av situasjonene innebærer en videreføring av gjeldende rett, samtidig som det skjer en forbedring ved at hjemmelshenvisningene tas ut. Forskergruppen støtter at bokstav a knyttes til mishandling av barnet, uten at forbeholdet «i hjemmet» tas med slik det er gjort i forslaget til § 7 i NOU 2016:16. Forskergruppen er i tvil om det andre alternativet i bokstav a; «utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen» er nødvendig, da det vil omfattes av det neste alternativet «alvorlig omsorgssvikt».

Utlendingsdirektoratet støtter formuleringen i bokstav a og uttaler:

«Videre støtter vi presiseringen i forslagets § 6-4 første ledd bokstav a, om at meldeplikten også omfatter tilfeller der barnet ikke er utsatt for omsorgssvikt for øyeblikket, men der det er

grunn til å tro at barnet kan bli utsatt for omsorgssvikt i nær fremtid.»

Stine Sofies Stiftelse har følgende innspill vedrørende mishandling og uttaler:

«Ett av vilkåra departementet foreslår er at opplysningsplikten inntreer «når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlig mangler ved den daglige omsorg eller annen alvorlig omsorgssvikt». Departementet skriver videre at de legger til grunn at begrepet «mishandling» innebærer alvorlig fysisk eller psykisk krenkelse som ofte har vart over tid. Ved å legge denne forståelsen til grunn, frykter stiftelsen usikkerhet knyttet til om vold og seksuelle overgrep, som kanskje ikke har vart over tid, vil bli oppfattet som mishandling og dermed utløse opplysningsplikten.»

Forskergruppe for barnerett ved Universitetet i Tromsø reiser tvil om nødvendigheten av bokstav b, da de mener det synes klart at forholdene vil være omfattet av bokstav a.

Bufdir uttaler at de støtter departementets forslag i bokstav b og viser blant annet til at dette skiller seg vesentlig fra andre former for omsorgssvikt slik at det er grunn til å tydeliggjøre at meldeplikten gjelder også i disse tilfellene. *Actis* gir på sin side uttrykk for at de støtter forslagene til hvordan vilkårene for meldeplikt er formulert. Også de understreker at det er viktig at også situasjonen for barn med alvorlig sykdom eller spesielt hjelpetrengende barn er tatt med i eget punkt b.

Forskergruppe for barnerett ved Universitetet i Tromsø mener bokstav c er uheldig formulert og sammenligner med forslaget i NOU 2016: 16 *Ny barnevernslov*. De uttaler blant annet:

«Bokstav c er etter vår mening uheldig formulert. For det første benyttes begrepet «alvorlige atferdsvansker» som kan oppleves stigmatiserende og ikke setter fokus på det vesentlige, nemlig konsekvensene for barnet. I tillegg innføres begrepet «utpreget normløs atferd» som etter vår mening er lite heldig. Det synes høyst uklart hva begrepet omfatter og i tillegg synes det ikke som en heldig karakteristikk å bruke.»

De uttaler videre:

«Av høringsnotatet fremgår det videre at atferd hos yngre barn ikke vil omfattes, uavhengig av hvor alvorlig den er og hvor mye bekymring

den gir. Det samme gjelder det som omtales som «mer innadvendte utfordringer» som selvskading eller spiseforstyrrelser. Her vil opplysningsplikten bare inntre om det er grunn til å tro at barnet blir mishandlet eller utsatt for annen alvorlig omsorgssvikt. Forskergruppen kan ikke se at en slik oppdeling er verken hel- dig eller nødvendig. Et barn som driver selvskading eller har spiseforstyrrelser kan ha stort behov for hjelp. Plikten til å melde fra til barnevernet, bør da ikke være avhengig av en vurdering av omsorgssvikt eller mishandling.

Forskergruppen vil her vise til barneverns- lovutvalgets forslag til ny § 7 om opplysnings- plikt. Her er det tilsvarende alternativet formu- lert som «b) et barn utsetter sin helse eller utvikling for alvorlig fare». Her er formulering- en langt enklere. Uheldige ord som atferds- vansker og utpreget normløs atferd unngås. Fokus rettes mot fare for barnets helse og utvikling, uavhengig av årsak, form, alder, mv. Barnevernlovutvalgets forslag i NOU 2016: 16 er på dette punkt, etter vår mening, langt bedre enn det som fremkommer i dette høringsnota- tet og lovforslaget.»

Bufdir uttaler at de støtter forslaget i høringsnota- tet om å fjerne kravet om at atferdsvanskene skal ha vært «vedvarende». Direktoratet viser til at behandlere og offentlige myndigheter ofte ikke har god nok kjennskap til om problemene har vært vedvarende ettersom de ofte har kortvarige og sjeldne møter med ungdommen. De viser videre til at lovens system tilsier at vilkåret for meldeplikt ikke skal være strengere enn vilkåret etter barnevernloven § 4-24. Etter denne bestem- melsen er det kun ved alternativ to et krav om at de alvorlige atferdsvanskene i form av rusmis- bruk må være vedvarende. Etter direktoratets syn vil det bli en harmonisering av reglene ved at «vedvarende» blir fjernet. Direktoratet uttaler videre:

«Etter direktoratets syn er det uheldig at inn- advendte utfordringer, slik som selvskading og spiseforstyrrelser, ikke omfattes av ordlyden «alvorlig atferdsvansker». Det blir påpekt at slik atferd må eventuelt vurderes med utgangs- punkt i om atferden gir grunn til å tro at barnet er utsatt for fysisk eller psykisk mishandling, seksuelle overgrep eller andre former for alvor- lig omsorgssvikt. Tilsvarende vil også gjelde yngre barn som utviser atferd som fremstår som svært alvorlig og som gir grunn til bekym- ring for barnets situasjon. Dette medfører at

offentlige myndigheter ikke har meldeplikt når de har kjennskap om slike situasjoner, med mindre det mistenkes at dette kan være et symptom på at barnet er utsatt for mishandling eller andre former for alvorlig omsorgssvikt. Etter direktoratets syn kan slike innadvendte utfordringer være et symptom på at barnet blir utsatt for mishandling eller omsorgssvikt. Det er ikke alltid at barnet viser andre symptomer på dette. Det er viktig at offentlige myndig- heter tar kontakt med barneverntjenesten i slike situasjoner, slik at barneverntjenesten kan undersøke omsorgssituasjonen til barnet, og eventuelt iverksette tiltak dersom det er et slikt behov. Etter direktoratets oppfatning fremstår forslaget i NOU 2016: 16 slik at inn- advendte utfordringer omfattes av ordlyden. I forslaget § 7 fremgår det at det kan gis mel- ding når det er grunn til å tro at «et barn utset- ter sin helse eller utvikling for alvorlig fare». Det blir påpekt i NOU 2016: 16 at utvalget fore- slår å senke terskelen noe for opplysningsplikt når det gjelder saker der barn og unge utsetter egen helse og utvikling for fare. Direktoratet støtter dette forslaget.»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker utta- ler følgende om meldeplikt knyttet til alvorlige atferdsvansker:

«Fylkesnemndene støtter forslaget om at det for ungdom med «atferdsvansker» ikke lenger skal være et krav at vanskene har vært «vedva- rende» før melding skal sendes til barnevern- tjenesten. Barnevernlovutvalget har foreslått samme endring. Departementet har foreslått at man i stedet for alternativet «atferdsvansker ... på annen måte» benytter uttrykket «utpreget normløs atferd». Fylkesnemndene har ikke sterke synspunkter på forslaget, utover den generelle bemerkning at ordlyden i to bestem- melser som skal korrespondere med hver- andre, fortrinnsvis bør være den samme. Fyl- kesnemndene er enig i at «atferdsvansker på annen måte» er et vagt uttrykk, men det er også «utpreget normløs atferd». Fylkesnemn- dene stiller seg tvilende til at melder vil opp- fatte det ene uttrykket som nevneverdig mer opplysende enn det andre.»

Som nevnt har forslaget om et tydeligere skille mellom meldeplikt og opplysningsplikt ved pålegg fått betydelig støtte i høringen. Samtidig er det en del ulike oppfatninger om forslaget om å knytte

opplysningsplikt ved pålegg til ulike tiltaksbestemmelser i barnevernloven.

Bufo er blant de instansene som er kritiske til forslaget og uttaler:

«Direktoratet støtter ikke beskrivelsen av terskelen for når det kan pålegges opplysningsplikt slik den er beskrevet i departementets forslag. Dersom barneverntjenesten kun kan pålegge opplysningsplikt når det undersøkes, forberedes eller behandles sak om omsorgsovertakelse eller andre tvangsvedtak, vil det etter direktoratets syn sjeldnere kunne pålegges opplysningsplikt i undersøkelsen. Alternativt må barneverntjenesten knytte undersøkelsen opp mot et usikkert resultat tidlig i en undersøkelse. Dette vil kunne skape usikkerhet om når barneverntjenesten kan gi pålegg om opplysninger.

Barneverntjenestens undersøkelse er viktig for å avgjøre hvem som har behov for hjelp fra barneverntjenesten, og hvilken hjelp de skal få. Dersom det ikke skal være adgang til å pålegge opplysningsplikt med mindre det er grunn til å tro at et barn er utsatt for alvorlig omsorgssvikt eller mishandling, vil barneverntjenestens mulighet til å foreta grundige og kvalitativt gode undersøkelser være begrenset. Dersom foreldrene ikke samtykker til innhenting av informasjon og barneverntjenesten ikke har adgang til å pålegge opplysningsplikt, vil det være en risiko for at barneverntjenesten ikke ser hele bildet av saken, og kan da i mange tilfeller ikke få avdekket om det er behov for å iverksette tiltak for barnet og familien.

Av hensynet til barnet og foreldrenes rettsikkerhet anser direktoratet det er best om barneverntjenesten gis en videre adgang til å innhente slike opplysninger enn det som blir foreslått fra departementets side. Etter direktoratets oppfatning bør barneverntjenesten gis adgang til å innhente opplysninger når det er grunn til å tro at barnet utsettes for «omsorgssvikt». Dette vil harmonere med direktoratets forslag om når det foreligger en meldeplikt til barneverntjenesten.»

Også *Fylkesmannen i Hedmark* er kritisk og uttaler:

«Når det gjelder pålegg om å gi opplysninger til barnevernet, vil vi vise til at dette i all hovedsak er aktuelt i undersøkelsesfasen av en barnevernssak, og at det da antagelig vil være uavklart hvilken hjemmel for tiltak som blir aktu-

elt. Ut fra dette kan det virke lite hensiktsmessig at barneverntjenesten ved pålegg skal vise til den enkelte paragraf i barnevernloven. På den annen side støtter vi at barneverntjenesten bør bli tydeligere på hvilke opplysninger de har behov for fra helsepersonellet i den enkelte sak. Dette for å sikre riktigere opplysninger, bedre samarbeid med helsetjenesten og ivaretagelse av den opplysningene gjelder. Ut fra dette savner vi en henvisning til bvl § 4-3 når det gis pålegg om opplysninger, og en tydeliggjøring av at barneverntjenesten må opplyse om klageretten på pålegget om å gi opplysninger.»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker er skeptiske til avgrensningen i forslaget av sakstyper og uttaler følgende:

«Det fremstår som upraktisk å skille mellom ulike sakstyper i de tilfellene der familien ikke samtykker i innhenting av opplysninger. I slike situasjoner vil barneverntjenesten regelmessig måtte gå bredt ut i sine undersøkelser, og kan ikke på et tidlig stadium binde seg til at saken enten omhandler frivillige hjelpetiltak, tvungne hjelpetiltak eller omsorgsovertakelse. Opplysninger som innhentes i undersøkelsesfasen skal gi barneverntjenesten informasjon om hvordan barnet har det, slik at det kan vurderes om tiltak er nødvendig, og i så fall hvilken type tiltak. Kun i sjeldne tilfeller vil man allerede i innledningsfasen ha en slik kunnskap om saken at man med relativt stor grad av sikkerhet kan slå fast at den «bare» gjelder hjelpetiltak.»

Høgskulen i Volda mener det er unødvendig å vise til tiltaksbestemmelsene i barnevernloven, samt at man bør være varsom med uttømmende beskrivelser og uttaler:

«Det er foreslått ei omfattande lovtekst, der ein gjer eit forsøk på å kome med ei uttømmende opprekning av kva heimlar her er for inngrep etter barnevernlova, og som dermed kan danne grunnlag for pålegg om opplysningar. Dette kan for det første ikkje vere nødvendig. Alle desse heimlane står i barnevernlova, og barneverntjenesta kan og bør vise til desse i pålegg om opplysningar utan at dette treng stå i bvl. § 6-4. Vi har klart oss utan ei slik lang unødvendig oppramsinga i alle år før. Det gjer også nabolanda. Det må vere tilstrekkeleg at ein viser f eks til at Informantar pliktar etter pålegg frå dei organa

som er ansvarlege for gjennomføringa av lova, herunder domstolane, utan hinder av teieplikt å kome med dei opplysningane dei sit inne med, og som er nødvendige for handsaming av saker etter barnevernlova.

Viss ein vil kvalifisere dette, så kan ein endre formuleringa til «inngrepssaker», jf legalitetsprinsippet, i andre saker vil det ligge føre samtykke. Det er i så måte eit eige problem å ta inn i ei lovtekst noko som tilsynelatande skal vere uttømmmande oppreknningar. Det skal ein vere varsam med, utan at dette er nødvendig å gjere, fordi ein risikerer at det er noko ein har gløymt. Her verkar det å vere tilfelle: F eks vil det kunne vere behov for å innhente opplysningar også i flyttesaker etter bvl. § 4-17, og i saker om fylkesmannens undersøking av tvang på barneverninstitusjonar.

Det er også vanskeleg å sjå at ei slik oppreknning av heimlar for inngrep i føresegna om opplysningsplikt har noko å seie for den underliggande problemstillinga, at det ikkje er ynskjeleg at barneverntenesta krev opplysningar ut over det som er nødvendig. Undersøkingar av barnevernets arbeid viser også at det blir innhenta relativt få opplysningar i dei vanlege undersøkingssakene. I det praktiske liv ber barneverntenesta om opplysningar etter kva problemstillingar som er oppe i den konkrete saka, som rus, vald, alvoret i saka, kor mykje det hastar, osv. Og dei oppgir kva opplysningar dei treng i høve det konkrete problemet. Barneverntenesta si presise angivelse av kva opplysningar dei treng er i så måte langt viktigare for å avgrense innhenting av opplysningar til det nødvendige, enn kva heimel som er aktuell. Det kan også vere vanskeleg å vite kva tiltak som kan vere aktuelt, skal barneverntenesta då oppgi alle moglege aktuelle heimlar?

Krav om å oppgje slike konkrete heimlar vil såleis i svært avgrensa grad ha noko å seie for kva slags opplysningar barneverntenesta vil be om. Desse vil vere ulikt sensitive heilt uavhengig av kva heimel eller heimlar barneverntenesta oppgir. Det er her problemstillinga i vel så stor grad ligg, ikkje i det formelle om kva type sak barneverntenesta treng opplysningane til. I så måte vil dei alminnelege begrensingane med omsyn til at opplysningar skal vere «nødvendige», minste inngreps prinsipp, forholdsmessigheit, og generelle faglege vurderingar som «fagleg forsvarleg» ha større innverknad på kva opplysningar det vil vere aktuelt å innhente, og kor inngripande desse vil vere, enn visingar til heimlane for inngrep i lova. Det er

heller ingen grunn til å særbehandle visse typer saker, som pålegg om hjelpetiltak. Forslaget til bvl. 6-4 tredje ledd meiner ein heller bør gå inn i ei generell formulering som også omfattar pålegg om hjelpetiltak, jf forslaget over.»

NTNU, Oslo kommune og Asker kommune støtter forslaget om at adgangen til å gi pålegg knyttes til tiltaksbestemmelsene i barnevernloven. Asker kommune uttaler:

«Asker kommune støtter departementets forslag om å presisere at det kan gis pålegg om å gi opplysninger både i forbindelse med vurdering, forberedelse og behandling av saker. Forslaget om å tydeliggjøre gjeldende rett ved å ta inn i lovteksten alle aktuelle sakstyper som åpner for pålegg om å gi opplysninger, støttes også.»

NTNU uttaler:

«Departementet foreslår at opplysninger ved pålegg skal knyttes til tiltaksbestemmelser som skal gi grunnlag for å innhente opplysninger ved pålegg, og at domstolene skal få utvidet myndighet med hensyn til dette (samme som fylkesnemnda og andre barnevernmyndigheter). Vi mener at dette er riktig, blant annet for å kunne harmonisere bestemmelser om pålegg av opplysningsplikt med pålegg om hjelpetiltak.»

Forskergruppe for barnerett ved Universitetet i Tromsø stiller spørsmål ved om forslaget knyttet til barnevernets adgang til å gi pålegg om innhenting av opplysninger innebærer en omfattende utvidelse sammenlignet med gjeldende rett og uttaler:

«Når det gjelder forslaget om endringer av plikten til å gi opplysninger etter pålegg, stiller forskergruppen spørsmål om det er ment at dette skal innebære en omfattende utvidelse sammenlignet med gjeldende rett. I henhold til forslaget kan opplysningsplikt pålegges ved «vurdering, forberedelse og behandling» av saker om en rekke av tiltakene i barnevernloven. Dersom det arbeides med å «vurdere» hvilke tiltak som skal iverksettes, vil således taushetsbelagte opplysninger nærmest fritt kunne innhentes. Dette kan i realiteten innebære en nokså omfattende utvidelse, og vi er i tvil om dette er grundig nok vurdert med tanke på

nødvendigheten og de eventuelle uheldige konsekvensene en slik utvidelse kan ha. Taushetsplikten er viktig av hensyn til privatlivet og kan ha stor betydning for folks vilje til å oppsøke ulike tjenester og for tilliten mellom befolkningen og forvaltningen. Forskergruppen stiller også spørsmål ved nødvendigheten av å ramse opp alle aktuelle bestemmelser i forslaget til § 6-4 andre ledd, eller om dette kan gjøres på en enklere måte.»

Stine Sofies Stiftelse har et innspill vedrørende når foreldrene skal informeres om pålegg og uttaler følgende:

«Stiftelsen mener at i tilfeller der det er mistanke om at et barn utsettes for mishandling eller andre former for alvorlig overgrep skal ikke foreldrene informeres om at pålegget gis. Det er derfor viktig at dette unntaket blir tydelig, og det bør vurderes om vold og seksuelle overgrep bør nevnes spesifikt som eksempler, i tillegg til «med mindre dette kan hindre eller vanskeliggjøre at barneverntjenesten kan gi barnet tilstrekkelig hjelp.»

Den norske legeföreningen uttaler at de er positive til at opplysningsplikten drøftes i en større sammenheng der taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt, samt hensynene bak, inngår. De etterlyser imidlertid ytterligere presiseringer i lovteksten som sikrer at taushetsbelagt informasjon ikke blir videreformidlet i et større omfang enn nødvendig. Foreningen uttaler videre:

«Vi viser til at hensyn rundt dette drøftes grundig i høringsnotatet, og at departementet uttaler at det bør presiseres i lovbestemmelsene at adgangen til å gi pålegg er begrenset til nødvendig informasjonsinnhenting. Legeföreningen mener departementets forslag til presisering i barnevernloven § 6-4 annet ledd ikke er tilstrekkelig og at det også bør vurderes en tydeligere presisering, herunder også en presisering i de øvrige lovene.»

Sandnes kommune tar opp spørsmålet om privat part bør ha anledning til å klage på beslutning om å innhente opplysninger og uttaler:

«I saker der det hentes inn opplysninger ved pålegg, har den instansen som gis pålegget klagoadgang ihht. fvl. § 14. Sandnes kommune ser at det i høringen ikke er debattert om også privat part har rett til å klage i disse tilfellene, altså

der det besluttes å innhente opplysninger uten deres samtykke. Ved å fatte enkeltvedtak vil privat part ha anledning til å klage over beslutningen, og således vurderer Sandnes kommune at dennes brukermidvirkning og rettsikkerhet i større grad vil bli ivaretatt. Videre vil barneverntjenesten i større grad bli bevisst ansvar i å dokumentere vurderinger knyttet til beslutningen.»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker har videre kommentert adgangen til å innhente opplysninger etter en omsorgsovertakelse og uttaler følgende:

«Barneverntjenestens adgang til å innhente opplysninger ved pålegg må gjelde på ulike stadier av saken, og for å synliggjøre dette foreslår departementet en presisering av at adgangen til å gi pålegg gjelder ved «vurdering, forberedelse og behandling» av saker etter nærmere angitt bestemmelser. En naturlig slutning vil være at barneverntjenesten etter en omsorgsovertakelse ikke har adgang til å gi pålegg om opplysninger vedrørende foreldrene, verken som ledd i oppfølgingen i medhold av barnevernloven § 4-16, eller for den fortløpende vurderingen av samværet mellom barnet og foreldrene. Fylkesnemndene er usikker på om dette er en tilsiktet avgrensning. I forbindelse med samværsavvikling kan barneverntjenesten for eksempel ha behov for bekreftelse på at foreldrene fremdeles mottar foreskrevet medisiner, uten at det derved er naturlig å starte ny undersøkelsessak med tanke på regulering av samværet.»

Fylkesmannen i Oslo og Akershus mener pålegg bør kunne gis der det er åpnet undersøkelser etter barnevernloven § 4-3 og uttaler:

«Vi mener videre at barneverntjenesten bør ha adgang til å pålegge opplysningsplikt også i tilfeller der det er åpnet undersøkelse etter bvl. § 4-3, men der alvorlighetsgraden av bekymringen foreløpig er uavklart. Slik det er i dag vurderer de fleste barneverntjenester at de har adgang til å pålegge og å gi opplysninger dersom bekymringsmeldingens innhold er av en alvorlig karakter. Hvor grensen går for når man kan pålegge og gi opplysninger, er følgelig skjønnsmessig.»

De fleste instanser som har uttalt seg, støtter forslaget om at barneverntjenesten bør kunne gi pålegg i saker om pålagte hjelpetiltak. Blant disse

er: *Bufdir, Helsedirektoratet, Korus Sør, Stine Sofies Stiftelse, Actis, Oslo kommune, Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder, Sandnes kommune, fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Barneombudet.*

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker uttaler følgende:

«For fylkesnemnda/domstolen vil det ikke være mulig å gjennomføre en sak om tvungne hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4 tredje eller femte ledd på en forsvarlig måte dersom opplysninger ikke skal kunne innhentes uten foreldrenes, og evt. også barnets, samtykke.»

Oslo kommune uttaler blant annet:

«Oslo kommune slutter seg til departementets vurdering av at det skal kunne gis pålegg om å gi opplysninger i saker om tvungne hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4 tredje ledd «når dette er nødvendig for å unngå at barnet havner i en alvorlig situasjon som beskrevet i § 4-12 om omsorgsovertakelse». Oslo kommune er enig i departementets begrunnelse for den foreslåtte begrensningen...»

Statens helsetilsyn gir uttrykk for at bestemmelsen fremstår som uklar når det gjelder adgangen til å gi pålegg om innhenting av pålagte hjelpetiltak og uttaler følgende:

«Etter vår vurdering bør pålegg om å gi opplysninger i saker etter § 4-4 tredje ledd vurderes i forbindelse med vurdering, forberedelse og behandling av saker etter barnevernloven. jf. forslag til § 6-4 annet ledd. Det bør ikke være avgjørende at pålegg gis når dette er nødvendig for å unngå at barnet havner i en alvorlig situasjon som beskrevet i § 4-12. For å begrense opplysningsplikten til de mer alvorlige tilfellene, mener vi at vurderingstemaet bør knyttes til om pålegg om å gi opplysninger er nødvendig for å avdekke om den alvorlige situasjonen kan avhjelpest gjennom pålegg av hjelpetiltak eller om situasjonene er så alvorlig at det bør fremmes forslag om omsorgsovertakelse. Dette bør tydeliggjøres i utkastet.»

Også *Bufdir* mener at det bør kunne gis pålegg om innhenting av opplysninger i alle saker om pålagte hjelpetiltak, ikke bare i de mest alvorlige tilfellene. Direktoratet uttaler:

«Direktoratet er av den oppfatning at hensynet til barnets og foreldrenes rettsikkerhet tilsier at saken må opplyses så godt som mulig i situasjoner der det er aktuelt å treffe tvangsvedtak, og mener at dette veier tyngre enn hensynet til den enkeltes personlige integritet og personvern, samt hensynet til tillitsforholdet mellom den enkelte og det øvrige tjenesteapparatet. Etter direktoratets syn bør det derfor være adgang til å gi pålegg om opplysningsplikt i saker der det vurderes å gi pålegg om hjelpetiltak. Direktoratet støtter ikke departementet i at denne adgangen kun bør gjelde i de mest alvorligste tilfellene. Dersom barneverntjenesten har adgang til å pålegge hjelpetiltak med tvang, må barneverntjenesten også ha mulighet til å pålegge opplysningsplikt i disse sakene. Hensynet til å få en tvangssak tilstrekkelig opplyst taler for dette. Direktoratet mener det ikke bør gjøres forskjell på disse sakene og de øvrige tilfellene det kan pålegges opplysningsplikt.»

Asker kommune er i tvil om forslaget i praksis vil innebære en utvidelse i forhold til gjeldende rett og uttaler:

«Departementet foreslår å utvide adgangen til å gi pålegg om opplysninger ved å åpne for at slikt pålegg kan gis også i saker om pålegg av hjelpetiltak etter bvl. § 4-4 tredje ledd. Asker kommune er i tvil om forslaget i praksis vil innebære en utvidelse i forhold til gjeldende rett. Det vises i den sammenheng til at det i departementets forslag stilles krav om at pålegget må være nødvendig for å unngå at barnet havner i en alvorlig situasjon som beskrevet i § 4-12 om omsorgsovertakelse. Dersom barnets situasjon er så alvorlig at omsorgsovertakelse må vurderes, vil barnevernstjenesten også i dag kunne gi pålegg om å gi opplysninger. Barnevernstjenesten i Asker kommune har foreløpig ikke bragt sak om pålegg av hjelpetiltak inn for fylkesnemnda. Vi antar likevel at der foreldrene ikke samtykker til nødvendige hjelpetiltak, vil det være sannsynlig at de heller ikke samtykker til innhenting av opplysninger. Forvaltningsloven § 17 pålegger forvaltningen å påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak fattes. Av hensyn til barnets beste og barnets og foreldrenes rettssikkerhet er det særlig viktig at saken er grundig opplyst før det fattes tvangsvedtak. På denne bakgrunn foreslår Asker kommune at saker om pålegg av hjelpetiltak tas inn i listen over

sakstyper som åpner for å pålegge å gi opplysninger i lovforslagets andre ledd. Pålegg om å gi opplysninger kan uansett bare gis når det er nødvendig for vurdering, forberedelse og behandling av saken.»

Politidirektoratet (med innspill fra *Kripos* og *Oslo politidistrikt*) og *Helsedirektoratet* har kommet med innspill knyttet til presiseringen av at opplysninger kun skal innhentes i tilfeller der dette er «nødvendig». *Politidirektoratet* uttrykker at de støtter departementets forslag om at opplysninger som skal utleveres etter pålegg må begrenses til «nødvendig» informasjon, men uttaler:

«Bestemmelsen regulerer imidlertid ikke hvem som skal foreta denne nødvendighetsvurderingen. Departementet har i høringsnotatet fremhevet at det etter gjeldende rett er det organet i barnevernet som gir pålegget som skal vurdere om opplysningsplikten foreligger og hvilke opplysninger som er relevante. Departementet mener det fortsatt må være slik.

Etter Oslo politidistrikts oppfatning går departementets uttalelser for langt, og fratar andre organer både rett og plikt til å beskytte egen informasjon og ha et medansvar for nødvendighetsvurderingen. Det er særlig vist til at politiet kan ha informasjon som er undergitt en særlig beskyttelse eller er særlig sensitive.

Kripos mener at det i tillegg til nødvendighetsvurderingen, er behov for at det kan foretas en forholdsmessighetsvurdering. Det er vist til politiregisterloven § 30 jf. § 27 tredje ledd først punktum, hvor det fremgår at det ved utlevering til offentlige myndigheter i deres interesse skal foretas en forholdsmessighetsvurdering, hvor det særlig skal legges vekt på om mottaker av opplysningene er underlagt taushetsplikt, hvordan det kan forventes at mottaker benytter opplysningene og om opplysningene etter sin art eller kilde beheftet med usikkerhet. Kripos fremhever at denne forholdsmessighetsvurderingen kan ha betydning dersom en utlevering kan ha sikkerhetsmessige konsekvenser for barnet selv eller tredjeperson, eller i tilfeller hvor en utlevering vil kunne avsløre politiets metoder. Som eksempel er det vist til saker hvor barnet eller barnets foresatte bor på sperret adresse besluttet av politiet.

Politidirektoratet er i likhet med ovennevnte innspill av den klare oppfatning at utlevering av opplysninger etter pålegg, ikke alene kan bero på en nødvendighetsvurdering foretatt av barnevernet. Mottaker av utleveringspå-

legget har også både rett og plikt til å forhindre at taushetsbelagte opplysninger blir formidlet i større omfang enn nødvendig. Dette ansvaret som påligger mottaker bør tydelig fremgå av forarbeidene. Det legges også til grunn at politiet som mottaker av utleveringspålegg etter barnevernloven § 6-4 annet ledd, må forholde seg til gjeldende regelverk om taushetsplikt og behandling av opplysninger, herunder politiregisterloven og –forskriften.»

Oslo politidistrikt og *Kripos* er uenig i at domstolene etter gjeldende rett kan gi pålegg om utlevering av opplysninger i forbindelse med rettslig prøving og uttaler følgende:

«Når det gjelder departementets forståelse om at domstolene er å anse blant de organ som er ansvarlig for gjennomføringen av barnevernloven etter gjeldende § 6-4 annet ledd, innebærer dette også at domstolene kan gi pålegg om utlevering av opplysninger i forbindelse med rettslig prøving av barnevernets og fylkesnemndas vedtak. Dette er foreslått inntatt i ny § 6-4 fjerde ledd.

Oslo politidistrikt og Kripos er ikke enig i departementets forståelse av gjeldende rett.

Kripos mener forslaget til ny § 6-4 fjerde ledd, bør styrkes. Kripos har pekt på at domstolenes adgang til å høre bevis underlagt lovbestemt taushetsplikt i sivile saker reguleres av tvistelovens § 22-3. Dette innebærer blant annet at adgangen til å bruke taushetsbelagt informasjon blir kontrollert, og at behovet for bevisføringen av hensyn til sakens opplysning blir veid mot skadevirkningene ved at beviset føres for lukkede dører under pålegg om taushetsplikt etter tvisteloven § 22-12. For politiets del vil det være av vesentlig betydning å ha mulighet til å redegjøre for konsekvensen av at retten får høre enkelte opplysninger. Dette vil særlig gjelde bevisførsel som vil kunne få sikkerhetsmessige konsekvenser for tredjepersoner eller avsløre politiets metoder. Etter Kripos sitt syn vil denne muligheten bli redusert dersom retten kan instruere polititjenestepersoner til å svare på spørsmål eller utlevere dokumenter uten at bevisføringen har vært vurdert i henhold til tvisteloven § 22-3. Det vises for øvrig til vedlagt innspill fra Kripos.

Selv om Oslo politidistrikt som nevnt ovenfor ikke er enig i departementets forståelse av gjeldende rett, har distriktet fremhevet at det for politiet er en viktig avklaring at det blir tatt inn i loven at bestemmelser om utlevering av

opplysninger også gjelder ved rettslig prøving av vedtak etter barnevernloven. Distriktet har tidligere etterlyst avklaringer på problemstillinger i forbindelse med oppmøter i retten og i fylkesnemnd. Det er i den forbindelse vist til det ovennevnte brevet av 20. september 2016 vedrørende de aspekter ved politiets rolle i saker etter barnevernsloven som etter distriktets mening krever en løsning.

Politidirektoratet har merket seg at departementet i brev av 27. august 2015, etter en fornyet vurdering, har kommet til at domstolene er blant de organ som er ansvarlig for gjennomføring av barnevernloven, jf. gjeldende § 6-4 annet ledd tredje punktum. Politidirektoratet deler Oslo politidistrikts syn om at det er en viktig avklaring at det blir inntatt i loven at bestemmelser om utlevering av opplysninger også gjelder ved rettslig prøving av vedtak etter barnevernloven.»

Departementet stilte i høringsnotatet spørsmål om dagens oppmerksomhetsplikt i særlovene burde videreføres, samt om hvordan opplysningsplikten burde reguleres i særlovene. I underkant av 20 instanser har uttalt seg om dette. Et flertall av disse mener oppmerksomhetsplikten bør videreføres. Blant disse er *Forskergruppe for barnerett ved Universitetet i Tromsø, Universitetet i Stavanger, Korus Sør, Private Barnehagers Landsforbund, Actis, Psykologforeningen, NTNU, Oslo kommune, Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder, Fylkesmannen i Buskerud, fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, Norges Kvinne- og familieforbund og Høgskulen i Volda.*

Forskergruppe for barnerett ved Universitetet i Tromsø uttaler:

«Etter vår mening bør alle som arbeider med barn pålegges ved lov en plikt til å være oppmerksom på forhold som kan skade barnets helse og utvikling. Dette kan ha en klar pedagogisk funksjon, og sikrer i alle fall at ulike yrkesgrupper gjennom utdannelsen sin blir klar over sitt særlige ansvar og sin plikt til å varsle barneverntjenesten. I forlengelsen av dette etterlyser forskergruppen en vurdering av om alle voksne bør pålegges en opplysningsplikt til barneverntjenesten. Dette kan skje etter modell av våre naboland, hvor det i Danmark er en lovfestet plikt for hele befolkningen, mens det i Sverige eksisterer en lovfestet oppfordring til å melde fra. Også her vil det være snakk om en bestemmelse med en pedagogisk

funksjon. En slik lovfesting kunne gitt stor oppmerksomhet til et viktig tema, og kanskje fått flere voksne til å ta det ansvaret de bør ta når de mistenker at barn lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling.»

Også *Universitetet i Stavanger* mener at oppmerksomhetsplikten bør videreføres i særlovene. De uttaler:

«Selv om plikten i seg selv ikke gir rett eller plikt til å formidle opplysninger til barneverntjenesten, har pålegget en klar pedagogisk effekt både i opplæring av studenter samt i arbeidet med oppfrisking og oppdatering av nye og gamle ansatte. Den uttalte oppmerksomhetsplikten kan gi legitimitet til faginterne drøftinger om fokus på barns situasjon. Dette gjelder særlig der barnas foresatte er primærbrukere av tjenesten og barna mindre synlige. Ved å pålegge et barnefokus i tjenesten mener vi det øker muligheten for å kunne oppfylle meldeplikt der vilkårene for den er tilstede. Det er et myndighetsansvar at de ansatte har tilstrekkelig kunnskap om meldeplikten. I lys av dette ser vi at bestemmelsene om oppmerksomhetsplikt er et nyttig redskap som tydeliggjør og delvis ivaretar dette ansvaret.»

Korus Sør mener at det er veldig viktig at oppmerksomhetsplikten opprettholdes og uttaler:

«Vi erfarer jevnlig at en del fagpersoner ønsker å avgrense eget ansvar. Det kan for eksempel være enklere for en pedagog å avgrense eget ansvar til det rent pedagogiske. For en som er behandler for foreldre er det noen ganger en utfordring å se barnets behov. Vi har alle våre barrierer i mer eller mindre grad i forhold til å involvere oss i saker som kan vurderes som andres privatliv. Oppmerksomhetsplikten gir en god hjemmel for at alle som jobber både med barn og voksne skal være spesielt oppmerksom på barn i sårbare situasjoner. KoRus-Sør arbeider med prosjekter og opplæringsprogram i kommunene, og vi er opptatt av å understreke oppmerksomhetsplikten i mange sammenhenger. Vi vil på det sterkeste anmode om at denne opprettholdes.»

Private Barnehagers Landsforbund uttaler følgende:

«PBL støtter synet om at oppmerksomhetsplikten har en pedagogisk funksjon. Vår erfaring er

nettopp det som påpekes, at plikten minner de ansatte i barnehagene om å være på vakt om forhold som kan utløse behov for tiltak fra barneverntjenestenes side. PBL støtter derfor forslaget om at oppmerksomhetsplikten videreføres.»

Norsk Psykologforening uttaler følgende:

«Psykologforeningen mener at oppmerksomhetsplikten kan bidra til å minne helsepersonell om å rette sin oppmerksomhet mot barnets situasjon også i de tilfeller vilkårene for meldeplikt ikke er oppfylt, og hvor det kan være god grunn til å snakke med foreldrene om barna og f.eks. mulige hjelpetiltak fra barnevern. Også forskrift om pasientjournal § 8 t) stiller krav som kan ses i sammenheng med oppmerksomhetsplikten da det fremgår krav om dokumentasjon av: «Opplysninger om hvorvidt pasient med psykisk sykdom, rusmiddelavhengighet eller alvorlig somatisk sykdom eller skade har mindreårige barn.»»

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker uttaler følgende:

«Fylkesnemndene foreslår at bestemmelsen blir stående. Fylkesnemndene tror at bestemmelsen gjør den enkelte klar over at man ikke kan forholde seg passivt til meldepliktbestemmelsen og unnlate å foreta vurderinger av det man observerer. For helsepersonells vedkommende har bestemmelsen dessuten saklig sammenheng med helsepersonelloven § 10 a om plikten til å ivareta mindreårige barn som pårørende, en bestemmelse som, med god grunn, ble innført med virkning fra 1. januar 2010.»

Sandnes kommune, Statens helsetilsyn og Justis- og beredskapsdepartementet mener på sin side at oppmerksomhetsplikten ikke bør videreføres. *Statens helsetilsyn* uttaler følgende:

«Det er et gjennomgående problem at terskelen for å melde til barneverntjenesten er høy, både blant helsepersonell og andre. Oppmerksomhetsplikten er først og fremst en viktig påminnelse til de som har meldeplikt om at de hele tiden må være oppmerksomme på om de står foran forhold som kan utløser meldeplikt. Vi mener at oppmerksomhetsplikten slik den nå er formulert ikke bør stå i loven, og foreslår at den tas ut. Hovedformålet med å endre bestemmelsene om meldeplikt og opplysningsplikt er å utforme loven på en måte som er for-

ståelig for dem som er omfattet av plikten. Etter vår oppfatning kan det bli vanskelig både for de som omfattes av plikten og fylkesmenene, som skal føre tilsyn med om loven etterleves, å vurdere hvilke krav som kan stilles. Vi vil understreke betydningen av at ledelsen i den enkelte tjeneste sikrer at de ansatte har tilstrekkelig kompetanse om overgrep og omsorgssvikt og at regelverket om meldeplikt gjøres godt kjent og følges av de ansatte. Den enkeltes «følge med plikt» bør presiseres i forarbeidene og utdypes i rundskriv, veiledere eller retningslinjer om meldeplikten. Temaet vold og omsorgssvikt må settes på dagsorden i møter, kurs og konferanser, og de ansatte må gis faglig veiledning og opplæring ved behov.»

Justis- og beredskapsdepartementet uttaler:

«I forslagene til endringer i særlovene er det tatt inn bestemmelser om at de som utfører tjenester etter loven skal være «på vakt overfor» eller «oppmerksom på» forhold som kan føre til tiltak fra barnevernets side. Vi setter spørsmålsteget ved verdien av at det tas inn slike bestemmelser i lovteksten. Bestemmelsene har et uklart rettslig innhold, og det er vanskelig å trekke reelle plikter ut av formuleringene. Det vil dermed også være problematisk å sanksjonere brudd på slike bestemmelser. På denne bakgrunnen mener vi bestemmelsene bør tas ut av forslaget.»

Når det gjelder regulering av meldeplikt, foreslo departementet at denne burde utformes på samme måte i særlovene som foreslått i barnevernloven § 6-4. Departementet viste imidlertid til at en annen mulig måte å regulere meldeplikten på er ved en kortfattet henvisning til barnevernloven § 6-4. Få høringsinstanser har eksplisitt uttalt seg om hvordan meldeplikten bør reguleres i særlovene. *Asker kommune, Bufdir, Høgskulen i Volda, Private Barnehagers Landsforbund, Psykologforeningen* og *Actis* gir uttrykk for at meldeplikten bør reguleres i fulltekst.

Bufdir gir i sin høringsuttalelse uttrykk for at lovteksten i barnevernloven § 6-4 bør inntas i særlovene, og at det ikke kun henvises til barnevernloven. Direktoratet viser til at dette blir enklere for de ansatte og tjenesteytere etter særloven enn at de deretter må gå til barnevernloven.

Norsk Psykologforening uttaler:

«Vi mener det er helt sentralt at meldeplikten fremgår klart og tydelig av bestemmelsen og at

mange punkter og henvisninger til paragrafer kan bidra til at bestemmelsen blir vanskeligere tilgjengelig.»

Justis- og beredskapsdepartementet og fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker har på sin side gitt uttrykk for at de mener henvisning er den beste måten å regulere meldeplikten. *Fylkesnemndene* uttaler:

«Fylkesnemndene mener at reglene om melde- og opplysningsplikt i særlovene bør gjøres i form av henvisningsbestemmelser. Det er ryddigst og mest pedagogisk med én hovedbestemmelse, og da vil den også være likt utformet for ulike yrkesgrupper. Lovverket er i dag lett tilgjengelig for de fleste, og det antas ikke å være vanskelig for ulike faggrupper å finne frem til bestemmelsen i barnevernloven.»

Justis- og beredskapsdepartementet viser til at de mener det ikke er nødvendig å repetere innholdet i barnevernloven § 6-4 første ledd i hver enkelt særlov, og viser til at denne løsningen fører til at lovverket svulmer opp unødvendig. I særlovene er det etter departementets oppfatning tilstrekkelig å si at det gjelder opplysningsplikt overfor barnevernet i samsvar med barnevernloven § 6-4 første ledd.

I overkant av 10 instanser har besvart spørsmålet om hvordan opplysningsplikt ved pålegg bør reguleres i særlovene. Et flertall av disse mener at henvisning er den beste løsningen. Blant disse er *Bufdir*, *Helsedirektoratet*, *fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker*, *Justis- og beredskapsdepartementet*, *Universitetet i Stavanger*, *Høgskulen i Volda*, *Asker kommune*, *Oslo kommune*, *Statens helsetilsyn*, *Private barnehagers landsforbund* og *Norsk psykologforening*.

Helsedirektoratet uttaler:

«Helsedirektoratet mener at den beste måten å regulere opplysningsplikt ved pålegg i særlovene er ved å hen vise til barnevernloven. Dette vil gjøre de enkelte særlovbestemmelsene enklere og kortere, samtidig som helsepersonell blir kjent med at det finnes regler om opplysningsplikt ved pålegg. Etter Helsedirektoratets vurdering har ikke helsepersonell behov for å kjenne disse påleggsreglene i detalj.

Formålet med endringene er å klargjøre og forenkle slik at bestemmelsene blir lettere å bruke for dem som er omfattet av plikten. For-

slag til ny § 33 i helsepersonelloven er mer omfattende enn i dag og etter Helsedirektoratets vurdering vil det være en klar fordel at bestemmelsen kortes ned. Ved å kutte henvisningene til barnevernloven fra bestemmelsen om opplysningsplikt ved pålegg i helsepersonelloven § 33 andre ledd vil man oppnå dette.»

Bufdir uttaler:

«Etter direktoratets vurdering er det ikke nødvendig at opplysningsplikt etter pålegg er regulert i særlovene. Det er tilstrekkelig at dette står i barnevernloven. Det er ikke nødvendig at ansatte etter særlovgivning skal ha kunnskap om dette før vedkommende får et eventuelt pålegg fra barnevernet.»

Universitetet i Stavanger gir uttrykk for at det bør være tilstrekkelig at særloven fastslår en opplysningsplikt på oppfordring fra barneverntjenesten og viser til barnevernloven når det gjelder i hvilke konkrete situasjoner dette gjelder. Når et pålegg kommer vil det være gjenkjennbart. Hvis den ansatte skulle ha behov for ytterligere informasjon, følger dette av barnevernloven. De mener dette bør være tilstrekkelig både pedagogisk og praktisk.

Asker kommune mener at det er tilstrekkelig med en henvisning til bestemmelsen i barnevernloven og uttaler:

«Særlovsbestemmelsene vil da bli vesentlig enklere og kortere samtidig som ansatte i de aktuelle virksomhetene blir kjent med at det finnes regler om opplysningsplikt ved pålegg. Denne reguleringsteknikken vil dessuten gjøre det enklere å endre lovverket i ettertid. Selve pålegget vil inneholde opplysninger om hvilken eller hvilke bestemmelser i barnevernloven som er bakgrunnen for pålegget slik at den som mottar et pålegg kan sette seg nærmere inn i dette ved behov.»

Actis, *Korus Sør*, *Blå Kors* og *Den norske tannlegeforening* foretrekker på sin side regulering av opplysningsplikt ved pålegg i fulltekst. *Tannlegeforeningen* uttaler:

«Av pedagogiske grunner er det en fordel at bestemmelsene er de samme i alle lover som gir opplysningsplikt til barnevernet. NTF er derfor positive til at hele bestemmelsen tas inn i helsepersonelloven.»

Departementet la i høringsnotatet til grunn at domstolene, advokater og prester etter gjeldene rett ikke er omfattet av opplysningsplikten til barnevernet. Enkelte høringsinstanser har kommentert hvem opplysningsplikten bør omfatte. Blant disse er *Fylkesmannen i Oslo og Akershus* og *Oslo tingrett*. Fylkesmannen uttaler:

«Barnekonvensjonen forplikter Norge til å treffe alle tiltak for å forebygge vold, overgrep og omsorgssvikt. Fylkesmannen er av den oppfatning at dette innebærer at også ansatte i trosamfunn og dommere må få opplysningsplikt til barnevernet. Fylkesmannen mener presters avvergeplikt ikke i tilstrekkelig grad beskytter barn mot alvorlig omsorgssvikt, herunder vold, godt nok.

Det har som argumentasjon mot opplysningsplikt for dommere, blitt vist til at personer innenfor denne yrkesgruppen skal være uavhengige og opptre nøytralt. Det har blant annet blitt hevdet at hvis dommere i foreldretvister etter barnelovens bestemmelser blir pålagt å engasjere seg før barnelovssaken er avgjort, vil det kunne stilles spørsmål ved deres uavhengighet og nøytralitet. Fylkesmannen finner ikke denne argumentasjonen bærende, all den tid dommerens hovedoppgave i en barnelovsak, uansett vil være å ta stilling til foreldrenes omsorgsfunksjoner og treffe endelig avgjørelser til barnets beste.

Fylkesmannen er imidlertid bekymret for det forhold at dommere i en del barnelovssaker sitter igjen med svært bekymringsfull informasjon om et barns omsorgssituasjon, der barneverntjenesten ikke er inne. Vi mener barnets behov for beskyttelse må gå foran dommerens uavhengighet og nøytralitet.»

Oslo tingrett viser til at departements forslag innebærer at det blir uttrykkelig avklart at meldeplikten ikke vil omfatte domstolene. Tingretten tar i den forbindelse opp spørsmålet om domstolens adgang til å gi opplysninger, og uttaler blant annet:

«...Etter tingrettens syn bør dommere ha anledning til på eget initiativ å melde fra til barnevernet dersom det avdekkes bekymringsfulle forhold for barnet uten at det nødvendigvis finnes et nødrettslig grunnlag for bekymringsmeldingen. Behovet vil særlig være tydelig i saker etter barneloven, og særlig de sakene der det ikke er oppnevnt en sakkyndig. Også i andre saker som domstolene behandler, vil det fra tid til annen fremkomme opplysnin-

ger om bekymringsfulle forhold for barn som barneverntjenesten ikke nødvendigvis kjenner til, og der melderett kan være en aktuell problemstilling.

Oslo tingrett ber om at departementet sørger for at det blir foretatt en avklaring av at dommere har adgang til å melde bekymring til barneverntjenesten i alle saker der dommeren mener det er nødvendig, også i tilfeller hvor avvergeplikten etter straffeloven § 196 ikke slår inn...»

Fylkesmannen i Oslo og Akershus har også tatt opp spørsmålet om det bør lovfestes en oppfordring eller anbefaling om at privatpersoner bør melde fra til barneverntjenesten ved kjennskap til eller mistanke om at et barn lever under skadelige omsorgsbetingelser. De mener at dette vil kunne tydeliggjøre det ansvaret man som samfunnsborger har med hensyn til å sørge for beskyttelse av barn som lever under skadelige omsorgsbetingelser. Etter Fylkesmannens oppfatning vil en slik oppfordring dessuten kunne forsterke den enkelte samfunnsborgers opplevelse av en moralsk plikt. Fylkesmannen viser til at Norge må oppfylle FN's barnekonvensjonens forpliktelse om å treffe alle tiltak for å forebygge vold, overgrep og omsorgssvikt. De vurderer også at en slik lovregulert oppfordring eller anbefaling kan være en støtte for privatpersoner som vurderer eller ønsker å melde fra om barn de er bekymret for. Videre mener fylkesmannen at barneverntjenestens opplysningsplikt må endres slik at barneverntjenesten ikke bare kan gi opplysninger til andre forvaltningsorganer, men også til arbeidsgivere dersom det er fare for liv og helse for andre. De mener også at barneverntjenestens opplysningsplikt også bør endres slik at barneverntjenesten kan gi opplysninger til arbeidsgivere dersom det er fare for liv og helse til konkrete barn. De tenker eksempelvis på de tilfeller der foreldre har mistet omsorgen for egne barn under henvisning til at de har utsatt barna for seksuelle overgrep eller annen voldsutøvelse, og viser til undersøkelser som viser at mange av de personene som begår overgrep mot barn jobber eller har verv som innebærer kontakt med barn.

14.6 Departementets vurdering og forslag

14.6.1 Behovet for endring

Barneverntjenestens hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan

skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Dette innebærer at barneverntjenesten har et sentralt ansvar for å beskytte barn mot ulike former for omsorgssvikt og overgrep, og for å gi barn med alvorlige atferdsvansker nødvendig behandling og oppfølging.

Opplysningsplikten er begrunnet i barnevernets behov for å motta opplysninger om barn i alvorlige omsorgs- og livssituasjoner. For at barnevernet skal kunne ivareta sine lovpålagte oppgaver er barnevernet avhengig av at noen som er bekymret for et barn melder fra om dette til den kommunale barneverntjenesten.

Manglende meldinger til barneverntjenesten kan få svært alvorlige konsekvenser for det enkelte barnet. Antakelig er det de mest utsatte og sårbare barna som har størst behov for samfunnets beskyttelse, som også er mest avhengig av at noen melder fra om sin bekymring til barneverntjenesten.

Opplysningsplikten til barnevernet omfatter en rekke tjenester og yrkesgrupper som til dels har svært ulike utgangspunkt blant annet når det gjelder hva som er tjenestenes ansvar og oppgaver, deres tilknytning til og kunnskap om barnet og familien, og hvilken faglig bakgrunn personellet i tjenestene har. Dette innebærer at de også har ulike forutsetninger for å vurdere barnets situasjon og om vilkårene for meldeplikten er oppfylt.

Enkelte tjenester har tett og regelmessig kontakt med barnet og familien og er i stor grad avhengig av god dialog, gjensidig tillit, og et godt samarbeid med foreldrene for å kunne ivareta sine oppgaver på en god måte. Barneheten er et eksempel på en tjeneste der personellet gjennom sin nære kontakt med barnet og daglig samhandling med foreldrene, er i god posisjon til å observere barnet over tid, både i samspill med andre og i samspill med foreldre eller andre primære omsorgspersoner. Denne nære tilknytningen kan også innebære at de ansatte blir stilt overfor dilemmaer og faglige vurderinger som kan være mer krevende enn hva det vil være for personell i tjenester uten denne nære tilknytningen til barnet og familien. Deres bekymring for barnet vil i mange tilfeller starte som en vag og udefinerbar følelse av at noe ikke er som det burde, uten at dette kan knyttes til konkrete hendelser eller tydelige tegn hos barnet. Det kan derfor være spesielt krevende for personell i tjenester med tett kontakt med barnet å vurdere når vilkårene for opplysningsplikt er oppfylt. I tillegg kan det å melde fra til barneverntjenesten oppleves som et

tillitsbrudd, og det å sende melding til barneverntjenesten kan innebære ubehag for den enkelte.

Noen tjenester møter barn og familier sjeldnere, men i situasjoner som forutsetter åpenhet fra familiens side om forhold som kan være svært personlige. Helse- og omsorgstjenestene, krisesentrene og familievernkantorene er eksempler på tjenester der personellet ikke nødvendigvis møter barn og familier ofte, men der et åpent og tillitsfullt forhold kan være av stor betydning for å kunne ivareta sine oppgaver overfor barnet og familien på en god måte.

Andre tjenester møter barn og familier mer sporadisk og i situasjoner der det både kan være enklere å vurdere om en melding til barnevernet skal sendes, og at dette som regel ikke oppleves som et tillitsbrudd. Politiet og statlig og kommunalt barnevern er eksempler på tjenester der de ansatte i mange tilfeller kan oppleve det som relativt uproblematisk både å vurdere om opplysningsplikten foreligger og å sende bekymringsmelding dersom vilkårene for opplysningsplikt blir vurdert som oppfylt.

Ved utformingen av bestemmelsene om opplysningsplikt er det nødvendig å ta høyde for at opplysningsplikten favner vidt og omfatter en svært uensartet gruppe tjenester og yrkesgrupper med forskjellig faglig utgangspunkt. Det er derfor viktig at bestemmelsene om opplysningsplikt er tilgjengelige og at de er utformet på en måte som gjør at de som er omfattet av plikten i størst mulig grad kan være trygge på hvilket ansvar plikten innebærer. Dette gjelder særlig utformingen av meldeplikten, fordi den forutsetter aktivitet fra den enkelte medarbeider og yrkesutøver.

Høringen viser at det er bred oppslutning om behovet for å klargjøre og forenkle bestemmelsene om opplysningsplikt slik at de skal bli lettere å anvende for dem som er omfattet av plikten. Også i NOU 2016: 16 *Ny barnevernslov* underbygger Barnevernslovutvalget at det er behov for å klargjøre og forenkle reglene om opplysningsplikt.

Departementet legger videre til grunn at det er relativt bred oppslutning blant høringsinstansene om flere av hovedtrekkene i forslaget som ble sendt på høring. Dette gjelder blant annet forslaget om å innføre et tydeligere skille mellom opplysningsplikt av eget tiltak («meldeplikt») og opplysningsplikt ved pålegg. Når det gjelder meldeplikten er det også bred oppslutning om at dagens henvisninger til ulike tiltaksbestemmelser i barnevernloven bør tas ut av bestemmelsene. Mange instanser har også gitt støtte til at melde-

plikten bør utformes slik at bestemmelsene inneholder mer informasjon om hvilke situasjoner som utløser plikten til å melde fra til barneverntjenesten. Også forslaget om å presisere i barnevernloven at meldeplikten er et personlig og selvstendig ansvar, har fått bred støtte i høringen.

Opplysningsplikten til barnevernet innebærer et lovfestet unntak fra taushetsplikt og er utformet med tanke på en avveining av flere hensyn. På den ene siden tilsier hensynet til den enkeltes personlige integritet, personvern og tillitsforholdet mellom den enkelte og de ulike tjenestene og instansene, at den enkelte bør være beskyttet mot unødvendig spredning av personlige opplysninger. Opplysningsplikten til barnevernet er på sin side begrunnet i barnevernets behov for å motta opplysninger for å kunne ivareta og beskytte barn mot ulike former for omsorgssvikt, og for å kunne gi barn med alvorlige atferdsvansker nødvendig hjelp og oppfølging.

Opplysningsplikten innebærer samtidig at opplysninger som kan være svært personlige blir formidlet til barneverntjenesten uten samtykke fra dem opplysningene gjelder. Opplysningsplikten reiser dermed noen vanskelige dilemmaer og berører hensyn som trekker i ulik retning. På den ene siden har barneverntjenesten behov for å få opplysninger for å kunne ivareta sine oppgaver. Samtidig er det på den andre siden viktig at familier benytter ulike offentlige instanser og tjenester, og at de kan ha en åpen dialog og kommunikasjon med tjenesteapparatet. For at de skal gjøre dette er det viktig at de som et utgangspunkt skal kunne stole på at dette kan gjøres uten at opplysninger formidles videre uten deres samtykke. Å formidle opplysninger til barneverntjenesten som er gitt i fortrolighet eller uten tanke på at opplysningene kan bli gitt videre kan føre til et tillitsbrudd. Konsekvensen av dette kan bli at forholdet mellom den berørte familien og den eller de som har gitt opplysningene kan opphøre eller bli svært dårlig. Det kan også føre til at utsatte familier ikke oppsøker andre hjelpetjenester av frykt for at opplysninger kan bli videreformidlet til barneverntjenesten. Dette kan igjen føre til at mulighetene for å gi barnet nødvendig hjelp og oppfølging kan bli redusert.

Opplysningsplikten må utformes med tanke på å balansere de ulike hensynene som ligger bak regelverket om taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt. Resultatet av denne avveiningen er på den ene side at opplysningsplikten er en ubetinget plikt som setter lovbestemt taushetsplikt til side. På den andre siden er opplysningsplikten begrenset til å gjelde i de mer alvorlige til-

feller; ved mishandling eller andre former for alvorlig omsorgssvikt, ved vedvarende alvorlige atferdsvansker og ved menneskehandel.

14.6.2 Meldeplikten

Departementet fastholder forslaget om et tydeligere skille mellom meldeplikt og pålegg i bestemmelsene om opplysningsplikt.

Selv om enkelte høringsinstanser har tatt til orde for at terskelen for meldeplikt bør senkes, mener departementet at terskelen i utgangspunktet bør ligge på dagens nivå. Vi viser særlig til at regelverket både skal ivareta barneverntjenestens umiddelbare behov for tilgang til nødvendige opplysninger, men også andre hensyn som personlig integritet, personvern og tillit. Etter departementets oppfatning innebærer dette at opplysningsplikten fremdeles bør være begrenset til situasjoner som kan antas å være av en viss alvorlighetsgrad. Departementet vil for øvrig vise til at også Barnevernslovutvalget i NOU 2016: 16 *Ny barnevernslov* har vurdert at det ikke er sterke nok grunner til å senke terskelen for opplysningsplikt vesentlig.

I dag viser de ulike lovbestemmelsene som regulerer opplysningsplikten til barnevernet til konkrete bestemmelser i barnevernloven som åpner for å iverksette tiltak i tilfeller der et barn er eller kan bli utsatt for alvorlig omsorgssvikt eller at barnet har vist alvorlige atferdsvansker. Dette innebærer likevel ikke at den som avgir en melding har ansvar for å vurdere om vilkårene for å iverksette tiltak etter disse bestemmelsene er oppfylt. Utgangspunktet er at det er barneverntjenesten og andre barnevernmyndigheter som etter en bred faglig vurdering skal vurdere behovet for å iverksette ulike former for barneverntiltak og hvilket tiltak som eventuelt skal iverksettes i det enkelte tilfellet. Etter departementets oppfatning kan det derfor være både misvisende og virke unødvendig kompliserende for de som er omfattet av plikten å knytte meldeplikten direkte til de ulike tiltaksbestemmelsene i barnevernloven. Forslaget om å ta ut tiltakshenvisningene og heller beskrive de situasjoner som skal utløse plikt til å melde fra til barneverntjenesten, har fått bred støtte i høringen. For øvrig har også Barnevernslovutvalget i NOU 2016: 16 *Ny barnevernslov* forslått en tilsvarende reguleringssteknikk. Departementet fastholder derfor forslaget om å ta ut henvisningene til tiltaksbestemmelsene i barnevernloven og erstatte dem med situasjonsbeskrivelser.

Også forslaget om å tydeliggjøre i barnevernloven at meldeplikten er et selvstendig og person-

lig ansvar har fått bred støtte i høringen. Departementet opprettholder derfor forslaget om at det bør fremgå direkte av ordlyden i barnevernloven § 6-4 at plikten retter seg mot «enhver» som utfører oppgaver eller arbeid for et forvaltningsorgan.

At plikten til å melde er et selvstendig og personlig ansvar innebærer at vurderingen av om melding skal sendes til barneverntjenesten verken kan overlates til andre tjenester eller til andre ansatte i den enkelte tjenesten. Bakgrunnen for dette er at hver enkelt tjeneste og den enkelte ansatte i de ulike tjenestene gjerne har en kombinasjon av faglig kunnskap og opplysninger eller kjennskap om barnet og familien som de kan være alene om å besitte. Den enkelte tjeneste eller yrkesutøver kan hver for seg sitte med opplysninger som kan belyse ulike sider av barnets livssituasjon. Det er derfor viktig at alle de aktuelle tjenestene, personellet i tjenestene og yrkesutøverne gjør sine selvstendige vurderinger av om vilkårene for opplysningsplikt er oppfylt.

At plikten er et personlig ansvar innebærer for eksempel at lederen i en barnehage eller rektoren på en skole ikke kan overprøve den enkelte ansattes faglige vurdering av om barnets situasjon kan antas å være så alvorlig at vilkårene for opplysningsplikt er oppfylt. Dette er det den enkelte ansatte som skal vurdere. Dersom leder eller rektor unnlater å melde fra til barneverntjenesten, har den enkelte ansatte derfor et selvstendig ansvar for å formidle sin bekymring til barneverntjenesten. Departementet legger for øvrig til grunn at meldeplikten gjelder uavhengig av den enkeltes fagbakgrunn eller faglige kompetanse.

Departementet har for øvrig merket seg innspillet fra *Barnevernsproffene* om at det etter deres oppfatning må avtales med barnet før melding gis til barneverntjenesten, men legger til grunn at meldeplikten ikke kan gjøres avhengig av at det barnet bekymringen gjelder skal samtykke til at melding sendes til barneverntjenesten. Departementet mener at en slik regel ville innebære at det enkelte barnet settes i en situasjon der barnet selv blir ansvarlig for vurderingen av om vilkårene for meldeplikt er oppfylt og at de nødvendige opplysninger formidles til barneverntjenesten. Departementet vil imidlertid nevne at det etter omstendighetene kan være aktuelt å informere barnet om at melding blir sendt. Dette vil avhenge av forholdene i den enkelte sak og barnets alder og modenhet. Videre viser departementet til at forslaget om at melding skal sendes «uten ugrunnet opphold» særlig er begrunnet i at det av hensyn til barnet kan være behov for en viss planlegging av meldingstidspunktet.

Selv om meldeplikten er et selvstendig ansvar vil departementet, som påpekt av *Statens helsetilsyn*, understreke at meldeplikten også er et myndighetsansvar. Dette innebærer at både staten, fylkeskommunene og kommunene har ansvar for å sikre at både ansatte og andre som utfører oppgaver på deres vegne har tilstrekkelig kunnskap om meldeplikten, hva den innebærer og at de er trygge på praktiseringen av den. Kommunene og fylkeskommunene har en lovfestet plikt til å føre internkontroll. Det følger av kommuneloven § 23 at «[a]dministrasjonssjefen skal sørge for at administrasjonen drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, og at den er gjestand for betryggende kontroll». I tillegg inneholder enkelte særlover egne supplerende bestemmelser om kommunenes plikt til å føre internkontroll. Blant disse er barnevernloven § 2-1 annet ledd.

Departementet vil understreke betydningen av at ledelsen i den enkelte tjenesten holder seg løpende orientert og har nødvendig oversikt, sikrer at hver enkelt medarbeider har tilstrekkelig kompetanse om regelverk og ansvar for å melde fra til barneverntjenesten, og sørger for at nødvendige interne rutiner er på plass. Departementet viser også til påpekningen fra *Statens helsetilsyn* knyttet til at ledelsen i den enkelte tjenesten har plikt til å legge til rette for en kultur der den enkelte ansatte kan formidle sin bekymring til barneverntjenesten, og at dette også gjelder der det forekommer faglig uenighet i tjenesten.

I høringsnotatet foreslo departementet å regulere vilkårene for meldeplikt i tre bokstaver:

- a) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt,
- b) når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring,
- c) når et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd.

Departementet har merket seg uttalelsen fra *fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker* om at lovteksten på en tydeligere måte bør angi hvilken grad av bekymring som må foreligge. Departementet mener at meldeplikten fremdeles bør inn-

tre når det er «grunn til å tro» at et barn befinner seg i en situasjon som beskrevet i bestemmelsene om opplysningsplikt. Kravet om «grunn til å tro» innebærer at det må foreligge en begrunnet bekymring for at barnet befinner seg i en situasjon som omtalt i bestemmelsen. Det er ikke et krav om sannsynlighetsovervekt eller sikker viten for å utløse meldeplikt, men det kreves noe mer enn kun en vag mistanke. Meldeplikten inntreder derfor når det foreligger omstendigheter som gir melder en begrunnet bekymring om barnets situasjon.

Departementet understreker at hvorvidt meldeplikt er oppfylt alltid vil avhenge av konkrete vurderinger av barnets situasjon. I noen tilfeller vil det være klart at opplysningsplikten foreligger, mens i andre tilfeller vil utfallet avhenge av vanskelige vurderinger. Utgangspunktet for vurderingen er en kombinasjon av vedkommendes egne faglige vurderinger og observasjoner, samt det som er tilgjengelig av opplysninger og dokumentasjon om barnets situasjon. Ved tvil om barnets situasjon er så alvorlig at den utløser en plikt til å melde fra til barneverntjenesten, kan det være nyttig å legge frem saken anonymt og diskutere den med andre fagpersoner. Det kan også være aktuelt å legge frem saken anonymt og diskutere problemstillinger med, eller få konkrete råd fra, barneverntjenesten.

Høringen viser at et flertall av høringsinstansene støtter forslaget om utformingen av alvorlig omsorgssvikt i bokstav a. Departementet har samtidig merket seg at enkelte høringsinstanser er kritiske til at menneskehandel er foreslått tatt ut av bestemmelsen. Departementet legger til grunn at menneskehandel er å anse som alvorlig omsorgssvikt og dermed er dekket av alternativet «alvorlig omsorgssvikt» som foreslås inntatt i bokstav a. Departementet ser likevel at menneskehandel skiller seg noe fra andre former for omsorgssvikt. Departementet foreslår derfor at menneskehandel inntas som et nytt alternativ i bestemmelsen.

Det eksisterer ingen universell definisjon av omsorgssvikt og mishandling.¹⁰ I *Barn i risiko (Kvello)* blir omsorgssvikt omtalt som en betydelig sviktende ivaretagelse av barnets grunnleggende behov for stimulering, oppfølging og beskyttelse.¹¹ Hva som omfattes av begrepet «alvorlig omsorgssvikt», og som dermed utløser

plikt til å melde fra til barneverntjenesten, vil alltid avhenge av konkrete faglige vurderinger av forholdene rundt det enkelte barnet, vedkommende sin egen faglige vurdering og det som er tilgjengelig av opplysninger og dokumentasjon. I en del tilfeller vil det være klart at barnet befinner seg i en situasjon som utløser plikt til å melde fra til barneverntjenesten. I andre tilfeller vil dette være vanskeligere å vurdere.

Som nevnt i høringsnotatet er det ikke lett å trekke absolutte grenser mellom akseptabel og uakseptabel omsorg. Alvorlighetsgraden må vurderes blant annet med utgangspunkt i hva manglene ved barnets omsorg er og om forsømmelsene er sporadiske eller vedvarende.

Departementet mener derfor at det ikke er mulig eller hensiktsmessig fullt ut å definere i lovteksten hva som kan sies å utgjøre «annen alvorlig omsorgssvikt». Departementet legger til grunn at alvorlig omsorgssvikt blant annet omfatter seksuelle overgrep, kjønnslemlestelse, tvangsekteskap og menneskehandel. Departementet vil presisere at dette ikke er ment som en uttømmende beskrivelse av hva som er omfattet av alvorlig omsorgssvikt, og som dermed utløser meldeplikten. Departementet legger videre til grunn at begrepet «mishandling» omfatter alvorlig fysisk eller psykisk krenkelse som ofte har vart over tid.

Departementet har merket seg at enkelte høringsinstanser har gitt innspill om at de mener det bør fremgå mer direkte at bestemmelsen også omfatter «emosjonell omsorgssvikt». Departementet vil derfor understreke at alvorlige mangler ved den personlige kontakt og trygghet som barnet trenger etter sin alder og utvikling, klart omfattes av alternativene i bokstav a. Departementet har også merket seg at enkelte andre høringsinstanser har gitt uttrykk for at de er skeptiske til vilkåret «utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen», fordi dette omfattes av alternativet «alvorlig omsorgssvikt». Departementet er enig i at begrepet alvorlig omsorgssvikt også omfatter alvorlige mangler ved den daglige omsorg, men mener likevel alternativet «alvorlige mangler ved den daglige omsorg» er egnet til å utfylle det nærmere innholdet i meldeplikten.

Departementet opprettholder etter dette forslaget om at meldeplikten inntreder «når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt». Departementet foreslår samtidig at det i bokstav d presiseres at meldeplikten også gjelder «når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utsatt

¹⁰ Se Kvello, Ø. (2015) *Barn i Risiko* 2. utgave, s. 213, Oslo: Gyldendal Akademiske.

¹¹ Se Kvello, Ø. (2015) *Barn i Risiko* 2. utgave, s. 213, Oslo: Gyldendal Akademiske.

for menneskehandel». Tilsvarende endring foreslås i lovbestemmelsene i de andre særlovene.

Departementet foreslo i høringsnotatet at meldeplikten inntre «når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring», jf. bokstav b.

Forslaget har fått støtte av flertallet av høringsinstansene som har uttalt seg. Forslaget er utformet med tanke på å fange opp de situasjonene som er regulert i barnevernloven §§ 4-10 og 4-11. Bestemmelsene innebærer at fylkesnemnda kan fatte vedtak om at barnet skal motta undersøkelse, behandling eller opplæring, samtidig som foreldrene beholder omsorgen og foreldreansvaret for barnet. Barnevernloven § 4-10 gir hjemmel til å fatte vedtak om medisinsk undersøkelse og behandling i tilfeller der foreldrene ikke sørger for at et barn som lider av en «livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade» kommer til nødvendig undersøkelse eller behandling. I slike tilfeller kan fylkesnemnda vedta at barnet med bistand fra barneverntjenesten skal undersøkes av lege, eller bringes til sykehus for å bli undersøkt. Fylkesnemnda kan også vedta at en slik sykdom skal behandles på sykehus eller i hjemmet i samsvar med anvisning fra lege.

Departementet legger til grunn at meldeplikten etter bokstav b også vil kunne omfatte tilfeller der foreldrene ikke sørger for at barn eller ungdom med alvorlig selvskading eller spiseforstyrrelsesproblematikk kommer til undersøkelse og behandling.

Videre følger det av barnevernloven § 4-11 at fylkesnemnda kan fatte vedtak dersom foreldrene ikke sørger for at et barn med nedsatt funksjonsevne eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring. Det fremgår av forarbeidene at bestemmelsen også omfatter barn med spesielle psykiske utfordringer.

Departementet legger til grunn at «alvorlig omsorgssvikt» også omfatter tilfeller der et barn lider av en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og foreldrene ikke sørger for at barnet kommer til nødvendig undersøkelse eller behandling. Det samme gjelder der foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonsnedsatt eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring. Tilfeller der barnet har et udekket behov for medisinsk undersøkelse, behandling eller opplæring, skiller

seg likevel fra andre former for alvorlig omsorgssvikt. Barnevernloven §§ 4-10 og 4-11 åpner for å gripe inn i foreldrenes bestemmelsesrett i tilfeller der foreldrene ikke makter eller evner å ivareta barnets behov. Bestemmelsene innebærer at fylkesnemnda kan fatte vedtak om at barnet skal motta undersøkelse, behandling eller opplæring. Etter et slikt vedtak vil barnet bli boende hjemme hos foreldrene og de beholder omsorgen og foreldreansvaret for barnet.

Departementet fastholder derfor at det er grunn til å tydeliggjøre i lovbestemmelsene at meldeplikten også omfatter slike tilfeller.

Departementet har merket seg at flere høringsinstanser har synspunkter knyttet til forslaget om «alvorlige atferdsvansker» i bokstav c. I høringsnotatet foreslo departementet en presisering av at meldeplikten omfatter tilfeller der et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller annen form for utpreget normløs atferd. Dagens opplysningspliktbestemmelser knytter opplysningsplikten ved bekymring for barn med «vedvarende alvorlige atferdsvansker» til barnevernloven § 4-24. Bestemmelsen gjelder plassering og opphold i barneverninstitusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker, uten barnets samtykke. Det fremgår av bestemmelsens første ledd at den gjelder når et barn har vist alvorlige atferdsvansker ved «alvorlig eller gjentatt kriminalitet», «vedvarende misbruk av rusmidler» eller «på annen måte».

Departementet har merket seg at enkelte høringsinstanser er kritiske til at meldeplikten etter bokstav c i utgangspunktet ikke omfatter mer introvert atferd som selvskading og spiseforstyrrelser. Til tross for de innvendingene som har kommet i høringen mener departementet at plikten til å melde fra til barneverntjenesten på bakgrunn av barnets eller ungdommens egen atferd, fremdeles bør være knyttet til de formene for atferdsvansker som kan gi grunnlag for plassering i institusjon etter barnevernloven § 4-24. Dette innebærer at begrepet «atferdsvansker» i denne sammenhengen er ment å forstås noe snovere enn slik begrepet atferdsvansker benyttes i enkelte andre sammenhenger. Som et utgangspunkt vil barn med denne type utfordringer forventes å bli fulgt opp av det øvrige hjelpeapparatet i samarbeid og dialog med foreldrene.

Samtidig kan bekymringsfull atferd hos et barn være en indikasjon på at barnet er utsatt for ulike former for omsorgssvikt. Departementet vil derfor understreke at dersom det er grunn til å tro at barnets atferd har sammenheng med alvor-

lig omsorgssvikt, skal det meldes fra til barneverntjenesten, jf. bokstav a og b. Dette innebærer at barnets atferd i slike tilfeller må vurderes med utgangspunkt i om den gir grunn til å tro at barnet kan være utsatt for fysisk eller psykisk mishandling, seksuelle overgrep, eller andre former for alvorlig omsorgssvikt.

I høringsnotatet foreslo departementet å ta ut dagens krav om at atferden må ha vært «vedvarende», og viste til at den som observerer barnet eller ungdommen ofte verken vil ha mulighet eller forutsetninger for å kunne observere atferden over tid, men at atferden likevel kan være alvorlig og objektivt bekymringsfull. Høringen viser at dette synspunktet støttes av flere høringsinstanser. På denne bakgrunn opprettholder departementet forslaget om å ta ut kravet om at atferden må ha vart over tid. Departementet vil samtidig understreke at tidsdimensjonen likevel kan ha betydning i vurderingen av om barnets atferd er så alvorlig at vilkårene for å melde fra til barneverntjenesten er oppfylt.

Selv om det ikke er fastsatt noen nedre aldersgrense for å anvende barnevernloven § 4-24, er den i praksis beholdt ungdom med visse former for alvorlige atferdsvansker. Dette innebærer at også plikten til å melde fra til barneverntjenesten grunnet barnets egen atferd på tilsvarende måte er begrenset til ungdom med visse former for alvorlige atferdsvansker. For eksempel vil atferd hos barn i barnehagen ikke omfattes av denne delen av bestemmelsen, uavhengig av om barnet utviser en atferd som fremstår som svært alvorlig og som gir grunn til stor bekymring for barnets situasjon. Slik atferd må i stedet vurderes med utgangspunkt i om atferden kan gi grunn til å tro at barnet er utsatt for fysisk eller psykisk mishandling, seksuelle overgrep, eller andre former for alvorlig omsorgssvikt.

Det fremgår av forarbeidene til barnevernloven § 4-24 at kriteriet «alvorlig kriminalitet» i første rekke er ment å omfatte volds- og sedelighetsforbrytelser av alvorlig karakter, mens «gjentatt kriminalitet» blant annet omfatter serier av tyverier og hærverk.¹² Kriteriet «vedvarende bruk av rusmidler» omfatter ikke enhver form for rusmiddelbruk. Det er forutsatt at misbruket har vært relativt omfattende både i omfang og i tid. Dette må likevel til en viss grad vurderes i lys av barnets alder. Bestemmelsen omfatter både misbruk av legale og illegale rusmidler, som alkohol, legemid-

ler og narkotika. Forslaget om å ta ut dagens krav om at atferden må ha vært «vedvarende» i bestemmelsen om opplysningsplikt, innebærer at det heller ikke i forbindelse med bruk av rusmidler stilles krav om at misbruket av rusmidler må ha vært vedvarende. Departementet vil derfor understreke at plikten til å melde fra likevel er begrenset til alvorlige atferdsvansker. Hvorvidt rusmisbruket utløser meldeplikten vil blant annet avhenge av barnets alder og hvilken form for rusmiddelmissbruk som er blitt observert.

Departementet har merket seg at enkelte instanser er kritiske til forslaget i høringsnotatet om at meldeplikten også omfatter tilfeller der et barn har vist alvorlige atferdsvansker i form av «utpreget normløs atferd». I følge forarbeidene til dagens lov er kriteriet «på annen måte» i barnevernloven § 4-24 ment å omfatte «annen form for utpreget normløs atferd».¹³ Det vises til at kriteriet omfatter prostitusjon og manglende tilknytning til normalt livsmønster for barn i tilsvarende aldersgruppe. Det ble vist til «gatebarn» som eksempel. Departementet mener de andre kriteriene ikke fullt ut er dekkende for hvilke typer alvorlige atferdsvansker som bør omfattes av opplysningsplikten. Etter departementets oppfatning gir kriteriet «på annen måte» for lite veiledning om innholdet til at det er hensiktsmessig å benytte begrepet i bestemmelser om opplysningsplikt til barnevernet. Departementet opprettholder derfor forslaget om at meldeplikten utformes slik at den omfatter tilfeller der et barn har vist alvorlige atferdsvansker i form av «utpreget normløs atferd». Departementet legger til grunn at kriteriet blant annet omfatter prostitusjon, men at også mer sammensatte livsutfordringer som for eksempel kan gi seg utslag i en kombinasjon av kriminalitet, rus, ugyldig skolefravær og ungdom i drift kan omfattes. Departementet understreker samtidig at grunnvilkåret om at barnet må ha vist alvorlige atferdsvansker, også gjelder ved anvendelse av dette kriteriet.

Noen høringsinstanser har bemerket at Barnevernslovutvalget i NOU 2016: 16 *Ny barnevernslov* har foreslått å ta ut begrepet «alvorlige atferdsvansker» fra barnevernloven og erstatte det med at barnet utsetter sin egen «helse eller utvikling for alvorlig fare». Dette forslaget blir imidlertid ikke fulgt opp i denne lovproposisjonen. Dette innebærer at det ikke er hensiktsmessig å endre begrepet «alvorlige atferdsvansker» i denne omgang.

¹² Bestemmelsen er nærmere omhandlet i Ot.prp. nr. 44 (1991–92) *Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)* og i NOU 1985: 18 *Om sosiale tjenester mv.*

¹³ Se Ot.prp. nr. 44 (1991–92) *Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)*, kapittel 4.22.2.

Departementet opprettholder etter dette at meldeplikten også bør omfatte tilfeller der et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller annen form for utpreget normløs atferd i ny bokstav c.

Fordi disse formene for alvorlige atferdsvansker som utløser meldeplikt, i praksis er begrenset til å gjelde ungdom, omfatter ikke barnehageloven § 22 annet ledd slike alvorlige atferdsvansker. Dette innebærer samtidig at meldeplikt ved fare for menneskehandel i barnehageloven er regulert i bokstav c, ikke i bokstav d som i de andre lovene.

Forslaget om å endre begrepsbruken fra at vedkommende skal «gi» opplysninger til barneverntjenesten av «eget tiltak» til at vedkommende har plikt til å «melde fra» til barneverntjenesten, støttes av flertallet i høringen. Departementet har merket seg at *Helsedirektoratet* mener at begrepet «gi» opplysninger bør beholdes i helsepersonelloven av hensyn til videreføring av dagens systematikk i kapitlene 6 og 7. Departementet viser imidlertid til at det heller ikke i dag er en helhetlig systematikk i de to kapitlene. I tillegg til direktoratets eksempel fra § 31 under kapittel 6 som bruker begrepet «å varsle», vises det til § 37 under kapittel 7 som bruker begrepet «å gi» opplysninger. Departementet mener at behovet for en enhetlig terminologi i bestemmelsene om opplysningsplikt til barnevernet må tillegges større vekt. Departementet opprettholder derfor forslaget. Etter departementets vurdering gir begrepene «meldeplikt» og «melde fra» til barneverntjenesten en mer dekkende beskrivelse av innholdet i plikten, samt at begrepene allerede er kjent og i bruk blant de tjenestene som er mest berørt av opplysningsplikten til barnevernet.

Forslaget i høringsnotatet om å presisere og tydeliggjøre at meldeplikten også omfatter tilfeller der et barn for øyeblikket ikke er utsatt for omsorgssvikt, men der det er grunn til å tro at barnet kan bli utsatt for alvorlig omsorgssvikt i nær fremtid, har fått støtte i høringen. Som opplyst i høringsnotatet er departementet kjent med at det i enkelte sammenhenger er blitt stilt spørsmål ved om opplysningsplikten i tilstrekkelig grad omfatter tilfeller der barnet ikke er utsatt for alvorlig omsorgssvikt på vurderingstidspunktet, men der barnet kan havne i en slik situasjon. Et eksempel er ved mistanke om et barn kan bli utsatt for tvangsgifte eller kjønnslemlestelse. Selv om departementet legger til grunn at også dagens opplysningsplikt omfatter slike begrunnede mistanker, bør lovbestemmelsene utformes slik at det

ikke kan oppstå unødvendig tvil. Departementet opprettholder derfor forslaget om å presisere i bokstav a at meldeplikten inntreffer når det er grunn til å tro at et barn «blir eller vil bli» mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt. Forslaget er ikke ment å endre eller utvide hvilke tilfeller som omfattes av opplysningsplikten. Departementet viser i den sammenhengen til at dagens meldeplikt også omfatter situasjoner som nevnt i barnevernloven § 4-12 bokstav d, som åpner for omsorgsovertakelse ut fra vurderinger om barnets fremtidige omsorgssituasjon. Bestemmelsen gjelder i tilfeller der det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet. For at barneverntjenesten skal kunne få tilstrekkelig kunnskap og opplysninger til å kunne ivareta barn i slike situasjoner, er det en forutsetning at meldeplikten også omfatter slike tilfeller.

I høringsnotatet foreslo departementet å erstatte dagens bestemmelse om at meldeplikten gjelder når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet «i hjemmet», med en presisering av at opplysningsplikten er knyttet til den omsorgen barnets foreldre eller andre primære omsorgspersoner gir barnet. Forslaget om å ta «i hjemmet» ut av bestemmelsene har fått støtte i høringen og departementet opprettholder derfor forslaget og presiserer at meldeplikten også omfatter tilfeller der barnet ikke beskyttes mot ulike former for mishandling eller overgrep fra andre.

Departementet har merket seg innspillet fra *fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker* om opplysningsplikt for barn som er under offentlig omsorg og blir utsatt for omsorgssvikt i forbindelse med samvær. Fylkesnemndene viser til at barneverntjenestens mulighet til reell oppfølging av barn som er under offentlig omsorg svekkes når det ikke kan gis melding om åpenbare svakheter ved barnets samværsbase. Departementet er enig i synspunktene fra fylkesnemndene, og viser til at den foreslåtte bestemmelsen vil fange opp tilfeller der et barn under offentlig omsorg utsettes for alvorlig omsorgssvikt. Videre vil departementet vise til at taushetsplikten ikke er til hinder for at andre offentlige tjenester som ledd i et løpende samarbeid gir opplysninger til fosterforeldrene og barneverntjenesten om barn som er under offentlig omsorg. For eksempel kan en skole eller barnehage uten hinder av taushetsplikt gi opplysninger om barnets reaksjoner i etterkant av et samvær.

Når det gjelder spørsmålet om hvorvidt opplysningsplikten bør omfatte ufødt liv, vil departe-

mentet vise til den nye bestemmelsen i helse- og omsorgstjenesteloven § 10-3 om opplysningsplikt ved tilbakeholdelse av gravide rusmiddelavhengige.¹⁴ Departementet uttalte i proposisjonen at det «*på nåværende tidspunkt ikke er grunnlag for å fremme forslag om en mer generell opplysningsplikt som også omfatter andre former for livsførsel som kan skade det ufødte barnet*». Videre uttalte departementet at det ville vurdere behovet for ytterligere utredning av om også andre former for livsførsel hos gravide bør utløse en plikt eller adgang til å melde fra til barneverntjenesten.

Forslaget om å presisere i lovbestemmelsene at det skal meldes fra til barneverntjenesten «uten ugrunnet opphold», har fått støtte av et flertall av de instansene som har uttalt seg om dette i høringen. Det er ikke uvanlig at barneverntjenesten mottar meldinger lenge etter at hendelsen som førte til bekymring fant sted. Dette viser at det er et behov for å tydeliggjøre i lovteksten når melding skal sendes. Departementet opprettholder derfor forslaget.

Departementet vil samtidig presisere at meldingen som hovedregel skal sendes til barneverntjenesten umiddelbart etter at den bekymringen som er grunnlaget for å sende meldingen har oppstått. Bakgrunnen for at departementet likevel foreslår å benytte begrepet «uten ugrunnet opphold» fremfor begrepet «umiddelbart» i lovteksten, har særlig sammenheng med at det kan tenkes tilfeller der det er hensiktsmessig og samtidig fullt ut forsvarlig ikke å sende meldingen straks bekymringen oppstår. Det siktes særlig til tilfeller der det av hensyn til barnet er grunn til en viss planlegging av meldingstidspunktet. Forslaget er således ment å omfatte mer kortvarige utsettelse av hensyn til barnet.

Oppfyllelse av opplysningsplikten forutsetter at den som sender meldingen gir seg til kjenne, slik at barneverntjenesten kan vurdere innholdet i bekymringsmeldingen og behovet for å innhente ytterligere opplysninger. Dette innebærer at opplysningsplikten ikke er oppfylt dersom meldingen er sendt anonymt. Meldingen må også inneholde opplysninger om barnets identitet og hva bekymringen går ut på. Departementet har merket seg spørsmålet fra *Tannlegeforeningen* om hvorvidt forutsetningen om at meldeplikten ikke kan oppfylles ved anonym melding bør lovfestes, men mener at dette ikke er nødvendig. Etter vår vurdering vil en slik presisering også føre til at lovbestemmelsene blir uhenksomme detaljerte og

omfangsrike. Departementet er heller ikke kjent med at andre bestemmelser som innebærer plikt til å gi opplysninger inneholder et slikt lovfestet krav.

Departementet har også merket seg innspillet fra *Sandnes kommune* om at foreldrene bør kunne klage på en beslutning om innhenting av opplysninger ved pålegg, men mener at dette ikke er aktuelt. Departementet vil vise til at formålet med en undersøkelse er å avdekke om det er grunnlag for å iverksette tiltak etter barnevernloven. Det vises også til at det er knyttet vilkår til innhenting av opplysninger ved pålegg, og at fylkesmannen har ansvar for å føre tilsyn med at barneverntjenesten utfører sine oppgaver innenfor barnevernloven.

Departementet legger til grunn at domstolene ikke er omfattet av opplysningsplikten til barnevernet. *Oslo tingrett* har i sin høringsuttalelse reist spørsmål om domstolens *adgang* til å melde fra til barneverntjenesten dersom det avdekkes bekymringsfulle forhold. Departementet vil i den forbindelse vise til at domstolen har en viss adgang til å melde fra eller gi opplysninger til barneverntjenesten. Dette vil omtales nærmere i en proposisjon som departementet etter planen legger frem høsten 2017.

Departementet vil også vise til at også dommere er omfattet av den generelle avvergeplikten straffeloven § 196. Avvergeplikten omfatter blant annet ulike former for vold og overgrep mot barn. Plikten inntreffer når man holder det for sikkert eller mest sannsynlig at den aktuelle straffbare handlingen vil bli eller er begått. Den primære avvergingshandlingen er anmeldelse til politiet, men avverging kan også skje på annen måte, for eksempel ved å melde fra til barneverntjenesten.

14.6.3 Utforming av opplysningsplikt ved pålegg

Forslaget om at det bør fremgå eksplisitt av lovbestemmelsene at adgangen til å gi pålegg også gjelder ved rettslig prøving av fylkesnemndas vedtak, har fått støtte i høringen. Også Barnevernslovutvalget har foreslått dette. Departementet fastholder derfor forslaget om at det skal fremgå eksplisitt av lovbestemmelsene at adgangen til å gi pålegg også gjelder ved rettslig prøving av fylkesnemndas vedtak.

Departementet har merket seg at noen høringsinstanser tar til orde for at terskelen for innhenting av opplysninger bør senkes. Enkelte mener at barneverntjenesten bør kunne innhente opplysninger ved pålegg når de har åpnet under-

¹⁴ Prop. 73 L (2016–2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)*, se kapittel 15, s. 150.

søkelsessak, mens andre mener at barneverntjenesten bør kunne innhente opplysninger når det er grunn til å tro at et barn utsettes for omsorgssvikt. Departementet mener likevel at terskelen for innhenting av opplysninger fremdeles i hovedsak bør ligge på dagens nivå. Departementet vil for øvrig vise til at heller ikke Barnevernslovutvalget har foreslått å senke terskelen for innhenting av opplysninger ved pålegg. De samme hensyn gjør seg gjeldende her som ved drøftelsen ovenfor om å senke terskelen for meldeplikt. Dagens bestemmelser om opplysningsplikt er utformet med tanke på å både ivareta barneverntjenestens behov for opplysninger og å ivareta hensynet til personlig integritet, personvern og tillit. Innhenting av opplysninger ved pålegg er og bør etter departementets vurdering fortsatt være begrenset til saker av en viss alvorlighetsgrad. Personvern og tilliten mellom enkeltpersoner og de ulike tjenestene er tungtveiende hensyn som tilsier at innhenting av opplysninger uten samtykke bør være forbeholdt de mer alvorlige tilfeller. Departementet mener at en generell adgang til å gi pålegg ved vurdering av behov for barneverntiltak, ville være å gå for langt på bekostning av befolkningens tillit både til barnevernet og til andre deler av hjelpeapparatet.

Høringen viser at det er ulike oppfatninger om forslaget om å knytte opplysningsplikten ved pålegg til aktuelle tiltaksbestemmelser i barnevernloven. I dag fremgår det av barnevernloven § 6-4 annet ledd at offentlige myndigheter plikter å gi «slike opplysninger» også etter pålegg fra de organer som er ansvarlig for gjennomføringen av barnevernloven. Departementet har merket seg at enkelte instanser har stilt spørsmål ved forslaget.

Til dette vil departementet innledningsvis bemerke at også gjeldende bestemmelse i barnevernloven § 6-4 viser til aktuelle tiltaksbestemmelser i forbindelse med pålegg. Lovutkastet inneholder henvisning til flere tiltaksbestemmelser enn dagens bestemmelse. Departementet er derfor ikke enig med *Bufdir* i at forslaget vil innebære at opplysninger sjeldnere vil kunne innhentes ved en undersøkelse enn i dag.

Etter departementet syn innebærer forslaget en presisering av gjeldende rett. Med unntak av innhenting av opplysninger i saker om pålegg av hjelpetiltak (se nedenfor) er forslaget verken ment å innebære en innskrenkning eller utvidelse av adgangen til å gi pålegg. Departementet vil også vise til at andre høringsinstanser uttrykker støtte til forslaget, samt at også Barnevernslovutvalget har valgt en tilsvarende regulering i sitt utkast til ny barnevernlov.

Departementet fastholder etter dette forslaget om å vise direkte til de bestemmelsene i barnevernloven der det er grunn til å åpne for at barnevernet skal kunne innhente ytterligere opplysninger ved pålegg.

Departementet mener etter dette at opplysningsplikten ved pålegg bør omfatte følgende bestemmelser i barnevernloven:

- paragraf 4-4 tredje ledd om pålegg av hjelpetiltak
- paragraf 4-6 annet ledd om midlertidige vedtak i akutsituasjoner
- paragrafene 4-8 og 4-9 om ordinært og midlertidig vedtak om flytteforbud, samt omsorgsovertakelse av et nyfødt barn før barnet har flyttet hjem
- paragraf 4-10 som gjelder vedtak om medisinsk undersøkelse og behandling
- paragraf 4-11 som gjelder vedtak om behandling av barn som har særlige behandlings- og opplæringsbehov
- paragraf 4-12 om omsorgsovertakelse
- paragraf 4-19 om samværsrett og skjult adresse
- paragraf 4-20 om fratakelse av foreldreansvar og adopsjon
- paragraf 4-21 om oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse
- paragraf 4-24 om plassering og tilbakehold i institusjon uten eget samtykke
- paragraf 4-25 annet ledd om fremgangsmåten ved vedtak etter § 4-24
- paragraf 4-29 om midlertidig plassering i institusjon uten samtykke ved fare for utnyttelse til menneskehandel.

Når det gjelder barnevernloven §§ 4-10, 4-11, 4-12, 4-24 og 4-29 omfattes disse av opplistingen i dagens bestemmelser om opplysningsplikt. De tre første bestemmelsene gir hjemmel til å iverksette ulike former for tvangstiltak for å ivareta barn som blir mishandlet i hjemmet eller utsatt for alvorlig omsorgssvikt. De to siste bestemmelsene åpner for tvangsplassering i barneverninstitusjon ved visse former for vedvarende alvorlige atferdsvansker, samt ved fare for at barnet kan bli utnyttet til menneskehandel. Departementet legger til grunn at adgangen til å gi pålegg om å gi opplysninger fremdeles skal omfatte tilfeller som er omfattet av disse bestemmelsene.

Vilkårene for å iverksette midlertidige vedtak er strengere enn for tilsvarende ordinære vedtak. Barnevernloven §§ 4-6 annet ledd, 4-9 jf. 4-8, 4-25 og 4-29 fjerde ledd gir barneverntjenestens leder (og påtalemyndigheten) hjemmel til å fatte midlertidige akuttvedtak i tilfeller der barnet er eller kan

komme i en akutt faresituasjon. Slike midlertidige akuttvedtak er inngripende, og vilkårene for å treffe slike midlertidige akuttvedtak er derfor strenge, og strengere enn for å treffe tilsvarende ordinære vedtak. Selv om adgangen til å gi pålegg også må omfatte tilfeller der det er nødvendig å innhente opplysninger i forbindelse med slike vedtak, fremgår dette i dag ikke direkte av bestemmelsene om opplysningsplikt. Departementet mener derfor at det å ta inn akuttbestemmelsene er en nyttig presisering og tydeliggjøring av gjeldende rett.

Departementet mener videre at det fortsatt bør presiseres at adgang til å gi pålegg gjelder i forbindelse med endringssaker etter barnevernloven §§ 4-19, 4-20 og 4-21. Dette innebærer at adgangen til å gi pålegg omfatter innhenting av nødvendig informasjon i forbindelse med saker om samværsrett og sperret adresse, fratakelse av foreldreansvar og adopsjon, samt om oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse.

Departementet har merket seg at enkelte høringsinstanser har stilt spørsmål ved om barneverntjenesten etter en omsorgsovertakelse vil ha adgang til å gi pålegg om opplysninger under henvisning til at adgangen til å gi pålegg er foreslått å gjelde ved vurdering, forberedelse og behandling av saker etter nærmere angitte bestemmelser. Til dette vil departementet bemerke at opplysningsplikten omfatter endringssaker etter barnevernloven §§ 4-19, 4-20 og 4-21. Dette innebærer at barneverntjenesten fremdeles vil ha anledning til å innhente opplysninger om foreldrene i slike endringssaker. Departementet vil også vise til at det etter en omsorgsovertakelse er barneverntjenesten som har den daglige omsorgen for barnet. Dette innebærer at barneverntjenesten uavhengig av adgangen til å gi pålegg etter barnevernloven § 6-4, vil ha tilgang til opplysninger om barnet og barnets omsorgssituasjon. Departementet mener at pålegg om å gi opplysninger fortsatt må kunne gis i ulike stadier i en barnevernsak. For det første må opplysninger kunne innhentes i en tidlig fase der den kommunale barneverntjenesten har åpnet undersøkelsessak og vurderer om det er behov for å fatte et midlertidig akuttvedtak eller for å reise sak for fylkesnemnda med forslag om å iverksette tvangstiltak som nevnt i bestemmelsen. For det andre mener departementet at barneverntjenesten og andre barnevernmyndigheter må kunne innhente opplysninger i forbindelse med forberedelse og behandling av saken. For det tredje mener departementet som nevnt at opplysningsplikten ved pålegg må gjelde i endringssaker som nevnt i bestemmelsen.

Departementet mener at en opplysningsplikt etter disse bestemmelsene vil ivareta barnevernets behov for kunnskap om og mulighet til å gripe inn ovenfor alvorlig omsorgssvikt. En slik presisering vil også gi barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolen tilgang til opplysninger om foreldrene som kan si noe om hvorvidt barnet kan bli utsatt for omsorgssvikt i forbindelse med samvær hos foreldrene eller dersom barnet blir tilbakeført til dem.

Departementet har merket seg at enkelte instanser har stilt spørsmål ved om forslaget innebærer en utvidelse av adgangen til å innhente opplysninger ved pålegg sammenlignet med gjeldende rett. I høringen ble adgangen til å gi pålegg foreslått å gjelde ved vurdering, forberedelse og behandling av saker etter de nevnte bestemmelsene. *Forskergruppe for barnerett ved Universitetet i Tromsø* viste til at dersom det arbeides med å vurdere hvilke tiltak som skal iverksettes, vil taushetsbelagte opplysninger etter deres syn nærmest fritt kunne innhentes.

Forslaget innebærer en tydeliggjøring av at barneverntjenesten og andre barnevernmyndigheter i forbindelse med innhenting av opplysninger ved pålegg må foreta en faglig vurdering av behovet for opplysninger og ta stilling til hvilken eller hvilke bestemmelser i barnevernloven som er bakgrunnen for pålegget. Departementet vil samtidig understreke at dette likevel ikke innebærer at barneverntjenesten eller andre barnevernmyndigheter må konkludere med at vilkårene for å anvende den enkelte bestemmelse er oppfylt. Det er dette innhentingen av opplysninger skal bidra til å avdekke. Departementet legger videre til grunn at det opplyses i pålegget hvilken eller hvilke bestemmelser i barnevernloven som er bakgrunnen for pålegget. I den grad det er mulig bør det også konkretiseres hvilke opplysninger som skal gis.

Et flertall av høringsinstansene som har uttalt seg støtter at barneverntjenesten bør kunne gi pålegg om innhenting av opplysninger i saker om pålagte hjelpetiltak. Denne endringen vil innebære en klar utvidelse av adgangen til å innhente opplysninger ved pålegg sammenlignet med dagens bestemmelser. Også Barnevernslovutvalget foreslo at barnevernet bør kunne gi pålegg om innhenting av opplysninger i saker om pålagte hjelpetiltak. Utvalgets forslag gikk imidlertid noe lenger enn departementets forslag. Dette fordi adgangen til å gi pålegg i departementets forslag var begrenset til tilfeller der innhenting av opplysninger er nødvendig for å unngå at barnet havner i en alvorlig situasjon som beskrevet i barnevernloven § 4-12.

Departementet opprettholder forslaget om at barnevernet skal kunne gi pålegg om innhenting av opplysninger i saker om pålagte hjelpetiltak. Departementet har i vurderingen særlig lagt vekt på at hovedintensjonen ved å pålegge et hjelpetiltak er å forebygge mer inngripende tiltak samt at vilkårene for å pålegge et hjelpetiltak er strengere enn ved frivillige tiltak. Saker der det pålegges har en alvorlighetsgrad som tilsier at det er grunn til å pålegge andre myndigheter og yrkesutøvere å gi opplysninger i slike tilfeller. Departementet vil også vise til at forslaget har fått støtte i høringen.

Departementet har merket seg at enkelte høringsinstanser mener at det bør kunne gis pålegg om innhenting av opplysninger i alle saker om pålagte hjelpetiltak, ikke bare i de mest alvorlige tilfellene. Hvorvidt barnevernmyndighetene skal kunne pålegge andre å gi opplysninger må imidlertid bygge på en avveining mellom barnevernets behov for opplysninger, og hensyn som tilsier at taushetsbelagte opplysninger om personlige forhold ikke bør formidles uten samtykke. I denne avveiningen må det legges stor vekt på at barnets og foreldrenes rettssikkerhet tilsier at saken bør opplyses så godt som mulig dersom det er aktuelt å fatte tvangsvedtak. På den annen side mener departementet at noen av situasjonene og tiltakene som omfattes av bestemmelsen om pålegg av hjelpetiltak ikke er av en så alvorlig karakter at det kan forsvares å innhente opplysninger uten samtykke fra dem opplysningene gjelder. Departementet er derfor også etter høringen av den oppfatningen at pålegg om opplysningsplikt i forbindelse med pålegg av hjelpetiltak bør begrenses til de mest alvorlige tilfellene. Departementet opprettholder etter dette forslaget om at innhenting av opplysninger i saker om pålegg av hjelpetiltak skal undergis strengere vilkår. Plikten vil bare omfatte tilfeller der det er nødvendig å gi pålegg om opplysninger for å unngå at barnet havner i en alvorlig situasjon som beskrevet i barnevernloven § 4-12 om omsorgsovertakelse. Departementet vil understreke at det må være en reell risiko for at barnet kan havne i en slik alvorlig situasjon dersom barnevernet skal kunne innhente opplysninger ved pålegg.

Forslaget om at adgangen til å gi pålegg er begrenset til når dette er «nødvendig», har fått støtte i høringen. Departementet har samtidig merket seg at *Legeforeningen* mener at det bør vurderes en tydeligere presisering i barnevernloven av at adgangen til å gi pålegg er begrenset til nødvendig informasjonsinnhenting.

Det fremgår av forslaget til barnevernloven § 6-4 annet ledd at adgangen til å gi pålegg er

begrenset til når dette er «nødvendig» i forbindelse med vurdering, forberedelse og behandling av de sakstypene som er omfattet av bestemmelsen. Departementet understreker at nødvendighetskravet har betydning både når det gjelder i hvilke tilfeller barnevernet har anledning til å innhente opplysninger ved pålegg, og hvilke opplysninger barnevernet kan gi pålegg om å gi. Vi mener derfor det ikke er nødvendig med ytterligere presiseringer i lovteksten. Hva som er nødvendig å innhente av opplysninger vil bero på skjønnsmessige vurderinger i den enkelte saken. Departementet vil i denne sammenhengen understreke at det organet i barnevernet som gir pålegget har et ansvar for at taushetsbelagte opplysninger ikke blir formidlet utover det som er nødvendig. Den som gir pålegg må derfor til en viss grad konkretisere hva slags opplysninger som skal gis.

Enkelte høringsinstanser har gitt uttrykk for at bestemmelsen ikke regulerer hvem som skal foreta nødvendighetsvurderingen, og mener at forslaget i høringsnotatet gikk for langt i å legge denne myndigheten hos barnevernet.

Til dette vil departementet bemerke at det etter gjeldende rett er det organet i barnevernet som gir pålegget som skal vurdere og definere om vilkårene for å gi pålegg er oppfylt, og hvilke opplysninger som skal gis. Bakgrunnen for dette er at det organet i de fleste tilfeller vil ha best forutsetninger for å vurdere om barnets situasjon er så alvorlig at det er nødvendig å innhente supplerende informasjon for å opplyse saken. Dette organet vil som regel også ha best forutsetninger for å vurdere og bestemme hvilke opplysninger pålegget skal omfatte. Departementet mener at det fremdeles må være slik. Samtidig vil departementet fremheve at både den som pålegger og den som blir pålagt å gi opplysninger har et ansvar for å unngå at taushetsbelagt informasjon blir videreformidlet i et større omfang enn nødvendig. Eksempelvis kan ikke den som gir pålegget kreve utlevert en fullstendig pasientjournal fra en lege, da det på forhånd ikke kan vurderes om alle opplysningene i journalen er av betydning for saken.

Forslaget om å videreføre at sakens parter som hovedregel skal bli informert i forbindelse med at barneverntjenesten eller en annen barnevernmyndighet gir et pålegg, støttes i høringen. Også forslaget om å regulere en adgang til å unnlate å informere i tilfeller der dette er nødvendig, støttes i høringen. Departementet opprettholder derfor forslaget om at det lovfestes at partene skal informeres om at pålegget gis, med mindre dette kan hindre eller vanskeliggjøre at barneverntjenesten kan gi barnet tilstrekkelig hjelp. Med

«part» menes den «person en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder», jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav e. I barnevernsaker er det vanligvis foreldre med del i foreldreansvaret som er part i saken, men også barnet selv kan være part. Dette gjelder i utgangspunktet når barnet er over 15 år, jf. barnevernloven § 6-3. Det fremgår av bestemmelsen at barn også alltid er part i saker som gjelder tiltak for barn med atferdsvansker og i saker som gjelder menneskehandel. Foreldre uten del i foreldreansvaret er som hovedregel ikke part i saken, men det kan gjøres unntak etter en konkret vurdering. For eksempel er foreldre uten del i foreldreansvaret part i saker som gjelder samvær.

Enkelte høringsinstanser har presisert viktigheten av at foreldre ikke informeres om at pålegg gis i tilfeller der det er mistanke om at et barn utsettes for mishandling eller andre former for alvorlig overgrep, og bedt om at det vurderes om vold og seksuelle overgrep bør nevnes som eksempler i lovbestemmelsen. Departementet mener imidlertid at det er tilstrekkelig at bestemmelsen viser til at det er adgang til å unnlate å informere i tilfeller der «dette kan hindre eller vanskeliggjøre at barneverntjenesten kan gi barnet tilstrekkelig hjelp». Unntaket vil komme til anvendelse i saker som på det tidspunktet pålegget gis fremstår som alvorlige og der det å informere partene kan hindre barnevernet i å ivareta barnets behov for beskyttelse og omsorg. I tilfeller der det er mistanke om at et barn er utsatt for mishandling eller andre former for alvorlig overgrep kan det være nødvendig både å innhente opplysninger og å sikre at barnet er beskyttet og tilstrekkelig ivaretatt før foreldrene blir informert.

Forslaget om at det fremdeles bør være slik at den som mottar pålegg om å gi opplysninger skal ha rett til å klage, støttes i høringen. Departementet opprettholder derfor forslaget. Det organet som gir pålegget skal i forbindelse med pålegget gjøre oppmerksom på klageadgangen, jf. forvaltningsloven § 14. Det fremgår av bestemmelsen at dersom vedkommende forvaltningsorgan finner det «påtrengende nødvendig» for å gjennomføre sine oppgaver etter loven, kan det kreve at opplysningene blir gitt før klagesaken er avgjort. Departementet vil derfor understreke at dersom barneverntjenesten finner det påtrengende nødvendig kan opplysningene likevel kreves gitt før klagesaken er avgjort. Det er det organet i barnevernet som har gitt pålegget som avgjør om vilkårene for å kreve opplysningene utlevert er oppfylt. Departementet mener fremdeles at det ikke er nødvendig å lovregulere dette i bestemmelsene om opplysningsplikt.

Forslaget om at bestemmelsen om opplysningsplikt fremdeles bør omfatte yrkesutøvere med profesjonsbestemt taushetsplikt, samt de som utfører oppgaver på vegne av organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune, støttes i høringen. Departementet opprettholder derfor forslaget om å regulere dette i et eget ledd i bestemmelsene om opplysningsplikt. Departementet vil understreke at plikten til å gi opplysninger gjelder uavhengig av om yrkesutøveren arbeider i det offentlige eller i det private. For privatpraktiserende yrkesutøvere er det imidlertid en forutsetning at vedkommende utfører oppgaver som profesjonsutøver. For eksempel gjelder opplysningsplikten for leger som driver pasientbehandling, men ikke for leger som arbeider med administrative oppgaver i et privat legemiddelfirma.

Departementet foreslår en ny bokstav d om meldeplikt ved fare for utnyttelse av et barn til menneskehandel. Utkast til ny § 6-4 i barnevernloven er ellers likt forslaget som ble sendt på høring.

14.6.4 Regulering i særlovene

På bakgrunn av de foreslåtte endringene i barnevernloven § 6-4 er det også behov for å gjøre endringer i andre lover som inneholder en bestemmelse om opplysningsplikt til barnevernet. Dette gjelder barnehageloven § 22, opplæringslova § 15-3, friskolelova § 7-4, helsepersonelloven § 33, sosialtjenesteloven § 45, folketrygdloven § 25-11, ekte-skapsloven § 26 a, familievernkontorloven § 10, kritesenterlova § 6 og introduksjonsloven § 26.

Departementet stilte i høringsnotatet spørsmål ved om dagens lovfestede *oppmerksomhetsplikt* burde videreføres. Et flertall av høringsinstansene som har uttalt seg om dette spørsmålet mener at oppmerksomhetsplikten i særlovene bør videreføres. Departementet har særlig merket seg at noen høringsinstanser mener at plikten kan ha en pedagogisk funksjon som minner ansatte i de ulike tjenestene om å være på vakt om forhold som kan utløse behov for tiltak fra barneverntjenestens side. Departementet opprettholder derfor forslaget om å videreføre oppmerksomhetsplikten. Det fremgår av forslaget til første ledd i de ovennevnte lovbestemmelsene at den som utfører arbeid etter den aktuelle loven har en særskilt oppmerksomhetsplikt om forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side. For å harmonisere bestemmelsene er det gjort enkelte mindre språklige endringer i enkelte av bestemmelsene. Innholdet i plikten er imidlertid uforandret.

Oppmerksomhetsplikten foreslås regulert i første ledd i barnehageloven § 22, opplæringslova § 15-3, friskolelova § 7-4, helsepersonelloven § 33, sosialtjenesteloven § 45, folketrygdloven § 25-11, ekteskapsloven § 26 a, familievernkontorloven § 10, krisesenterlova § 6 og introduksjonsloven § 26.

Departementet foreslo i høringsnotatet at vilkårene for *meldeplikt* utformes på samme måte i særlovene som foreslått i barnevernloven § 6-4 første ledd, med andre ord at vilkårene for meldeplikt gjengis i fulltekst også i særlovene. Samtidig viste departementet til at en annen mulig måte å regulere meldeplikten på er ved en kortfattet henvisning til barnevernloven § 6-4. Få høringsinstanser har uttalt seg eksplisitt om regulering av meldeplikten i særlovene.

Departementet mener også etter høringen at det er mest hensiktsmessig at meldeplikten reguleres i fulltekst i særlovene. Hovedmålet med lovendringene er å klargjøre og forenkle bestemmelsene om opplysningsplikt slik at de skal bli lettere å anvende for dem som er omfattet av plikten. Meldeplikten forutsetter bevissthet og aktivitet fra dem som skal gi opplysninger til barneverntjenesten. Det er den enkelte som skal melde fra om sin bekymring for barnet. Dette innebærer at initiativet dermed ligger hos vedkommende som har et selvstendig og personlig ansvar. Av disse grunner mener departementet at det er viktig, og pedagogisk riktig, at denne formen for opplysningsplikt fremgår direkte av den loven som gjelder for den enkelte tjeneste, instans og yrkesutøver.

Departementet har også lagt vekt på at en slik lovregulering gjør meldeplikten mer synlig og lettere tilgjengelig enn hvis innholdet kun skulle fremgått av barnevernloven. Departementet mener at den enkelte som er pålagt en lovfestet plikt til å melde fra til barneverntjenesten ikke skal måtte gå til barnevernloven for å sette seg nærmere inn i innholdet i plikten. Disse hensynene ble også vektlagt i forarbeidene til barnevernloven der det ble uttalt at meldeplikten også bør inntas i de lovverk som gjelder for vedkommende institusjon. Det ble også vist til at dette vil bidra til å gjøre bestemmelsen kjent for den enkelte tjenestemann og kan få betydning for regelens effektivitet.¹⁵

Departementet opprettholder etter dette forslaget om at meldeplikten utformes på samme måte i særlovene som foreslått i barnevernloven § 6-4 første ledd. Meldeplikten foreslås regulert i

annet ledd i barnehageloven § 22, opplæringslova § 15-3, friskolelova § 7-4, helsepersonelloven § 33, sosialtjenesteloven § 45, folketrygdloven § 25-11, ekteskapsloven § 26 a, familievernkontorloven § 10, krisesenterlova § 6 og introduksjonsloven § 26. Vilråene for meldeplikt i bokstav a til d er identisk utformet som i barnevernloven.

Når det gjelder regulering av *opplysningsplikt ved pålegg* stilte departementet i høringsnotatet et åpent spørsmål til høringsinstansene om hvordan plikten burde reguleres i særlovene. I overkant av 10 instanser har besvart spørsmålet om hvordan opplysningsplikt ved pålegg bør reguleres. Av disse mener et flertall at henvisning er den beste løsningen. Samtidig er det enkelte instanser på helsesiden som foretrekker regulering i fulltekst i særlov.

Etter en samlet vurdering har departementet i likhet med flertallet av høringsinstansene kommet til at opplysningsplikten ved pålegg bør reguleres ved henvisning til barnevernloven. Departementet legger vekt på at en slik løsning vil innebære at særlovsbestemmelsene vil bli vesentlig enklere og kortere, samtidig som de ansatte i de aktuelle virksomhetene blir kjent med at det finnes regler om opplysningsplikt ved pålegg. Departementet vil også vise til at ved opplysningsplikt ved pålegg ligger initiativet hos barnevernet. Den enkelte tjeneste og tjenesteutøver har derfor ikke behov for mer inngående kunnskap om innholdet i plikten før vedkommende eventuelt mottar et pålegg fra barnevernet. En slik reguleringsteknikk vil også gjøre det enklere å endre lovverket i ettertid. Departementet mener videre at det ikke er hensiktsmessig å gjenta i særlovene at sakens parter som hovedregel skal informeres om at pålegg gis og hva dette omfatter. Denne informasjonen retter seg mot saksbehandlere i barnevernet og departementet mener derfor at det ikke er nødvendig at dette fremkommer i særlovene.

Opplysningsplikt ved pålegg foreslås regulert i tredje ledd i barnehageloven § 22, opplæringslova § 15-3, friskolelova § 7-4, helsepersonelloven § 33, sosialtjenesteloven § 45, folketrygdloven § 25-11, ekteskapsloven § 26 a, familievernkontorloven § 10, krisesenterlova § 6 og introduksjonsloven § 26.

Forslaget om å tydeliggjøre også i særlovene at opplysningsplikten påhviler den enkelte som utfører arbeid etter loven har fått støtte i høringen. Departementet opprettholder derfor forslaget om å endre ordlyden i lovene slik at det fremgår at plikten gjelder «enhver» som utfører tjeneste eller arbeid etter den respektive loven. Dette gjelder likevel ikke helsepersonell og fagpersonell etter

¹⁵ Ot.prp. nr. 44 (1991–92) *Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)*, s. 81.

henholdsvis helsepersonelloven § 33 og familievernkontorloven § 10. Disse bestemmelsene retter seg mot profesjonsutøvere og departementet mener at opplysningsplikten fortsatt skal rette seg mot henholdsvis den som yter helsehjelp og fagpersonell ved et familievernkontor. Tilsvarende gjelder for meklere etter ekteskapsloven § 26 a og personell etter introduksjonsloven § 26.

Departementet fastholder forslaget om å videreføre bestemmelsen i helsepersonelloven § 33 fjerde ledd om at det i helseinstitusjoner skal utpekes en person som skal ha ansvaret for videreføring av slike opplysninger. Den utpekte personen i helseinstitusjonen skal kun legge til rette for og videreføre meldingen, ikke selv vurdere på nytt om det er grunnlag for meldingen. Der som det likevel skulle oppstå uenighet mellom melder og denne personen om hvorvidt det foreligger grunnlag for å melde, skal melder selv sende melding til barneverntjenesten.

For å sikre at melder i praksis kan ivareta dette ansvaret opprettholder departementet forslaget om at følgende tilføyes i bestemmelsen: *«Denne personen skal uten ugrunnet opphold gi melder tilbakemelding på om melding etter annet ledd er videreført. Dersom meldingen ikke er videreført skal det begrunnes.»* Videre opprettholder departementet forslaget om at det avslutningsvis tilføyes: *«Personen som har ansvaret for videreføring av opplysningene skal også påse at barneverntjenestens tilbakemeldinger etter barnevernloven § 6-7 a, uten ugrunnet opphold*

videreføres til melder.» Departementet mener dette vil bidra til å understreke melderens selvstendige og personlige ansvar. En slik tilføyelse vil også bidra til å sikre at melder gjøres kjent med barneverntjenestens oppfølging av meldingen.

Departementet har registrert at enkelte instanser har synspunkter og innspill om hjemmelsgrunnlaget for opplysningsplikt for politiet. Noen instanser mener at hjemmelsgrunnlaget for opplysningsplikt til politiet ikke er dekkende, mens enkelte også tar til orde for at opplysningsplikten bør lovhjemles i politiregisterloven. Departementet mener imidlertid at det ikke er nødvendig å lovhjemle opplysningsplikten i politiregisterloven og viser til at opplysningsplikten til politiet følger av barnevernloven § 6-4.

Departementet har merket seg innspillet fra *Fylkesmannen i Oslo og Akershus* knyttet til om det bør lovfestes en oppfordring eller anbefaling om at privatpersoner bør melde fra til barneverntjenesten ved kjennskap til eller mistanke om at et barn lever under skadelige omsorgsbetingelser. Etter departementets oppfatning vil en slik bestemmelse ha uklare rettsvirkninger og det vil være vanskelig å håndheve og sanksjonere den. Også Barnevernslovutvalget vurderte en bestemmelse om meldeplikt for private, men konkluderte med at det ikke burde lovfestes en slik plikt. De viste blant annet til uklare rettsvirkninger. Departementet vil imidlertid vise til at den generelle avvergeplikten i straffeloven § 196 også gjelder for privatpersoner.

15 Andre endringer i barnevernloven

15.1 Lovens stedlige virkeområde

Haagkonvensjonen 1996 har blant annet regler om hvilken stat som har jurisdiksjon til å treffe beskyttelsestiltak for barn.¹ Utgangspunktet er at det er den stat der barnet har sitt vanlige bosted, som har jurisdiksjon til å treffe tiltak for å beskytte barnets person eller formue, jf. konvensjonen artikkel 5. I artikkel 6 fremgår imidlertid at for flyktningebarn og barn som er internasjonalt fordrevet på grunn av uroligheter i eget land, har myndighetene i konvensjonsstaten på det territoriet disse barna oppholder seg som følge av at de er fordrevet, jurisdiksjon som fastsatt i artikkel 5.

I forbindelse med gjennomføringen av Haagkonvensjonen 1996 i norsk rett, ble barnevernlo-

ven § 1-2 endret, slik at bestemmelsen samsvarer med jurisdiksjonsbestemmelsene i konvensjonen, se Prop. 102 LS (2014–2015) kapittel 9.2. Det ble blant annet inntatt i § 1-2 første ledd annen setning at lovens bestemmelser om tjenester og tiltak også gjelder for barn som er flyktninger eller er *internt* fordrevne.

Ved en inkurie ble det benyttet en annen ordlyd enn i konvensjonen. Det har imidlertid ikke vært meningen at bestemmelsen skal ha et annet innhold. Departementet foreslår derfor å endre ordlyden slik at det fremgår at lovens bestemmelser om tjenester og tiltak gjelder for barn som er flyktninger eller er *internasjonalt* fordrevne. For å tydeliggjøre jurisdiksjonsbestemmelsene foreslår departementet også å innta i bestemmelsen at dette gjelder barn som oppholder seg i riket. Endringene innebærer ingen realitetsendring, og har derfor ikke vært på høring.

¹ Se Prop. 102 LS (2014–2015) *Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 mv.*

16 Økonomiske og administrative konsekvenser

16.1 Innledning

Flere av forslagene i denne proposisjonen innebærer tydeliggjøringer og presiseringer av gjeldende rett. De fleste av disse forslagene mener departementet ikke vil ha vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser. Noen forslag innebærer imidlertid å tydeliggjøre plikter som ikke etterleves i tilstrekkelig grad i dag. Dette gjelder forslagene om medvirkning og krav til dokumentasjon. Her er formålet å medføre en endring i praksis, noe som vil kunne medføre økt ressursbruk til disse oppgavene. Departementet legger imidlertid til grunn at kommunene ikke skal kompenseres for plikter som følger av gjeldende rett.

Forslagene om oppfølging av barn og foreldre og forslaget om bruk av verktøy og metoder for nettverksinvolvering, innebærer en viss utvidelse av kommunens plikter. Departementet har vurdert at de økonomiske og administrative konsekvensene av disse forslagene ikke er vesentlige.

Forslagene om oppfølging, nettverksinvolvering, dokumentasjon, medvirkning og barneverntjenestens plikt til å samarbeide med barn og foreldre vil etter departementets vurdering kunne bidra til grundigere vurderinger og bedre beslutninger i barnevernet. Dette er først og fremst positivt for barna og familiene det gjelder, men det vil også kunne bidra til lavere ressursbruk på senere stadier i barnevernsaken, for eksempel ved å forhindre mer omfattende og ressurskrevende tiltak.

Under følger en nærmere vurdering av de enkelte forslagene.

16.2 Rettighetsfesting

Departementet foreslår i kapittel 5 å gi barn rett til nødvendige tiltak etter barnevernloven når vilkårene for det er oppfylt. Barnevernet er i dag forpliktet til å iverksette tiltak når lovens vilkår for tiltak er oppfylt. Kommunen og Bufetat er forpliktet til å dekke nødvendige utgifter til tiltakene de er ansvarlige for. Forslaget innebærer ikke at barnet

får rett til noe mer eller i flere situasjoner enn det kommunen og Bufetat allerede er forpliktet til å gi. Vilkårene for tiltakene endres heller ikke. Barnets rett vil med andre ord speile kommunenes og Bufetats plikter.

Barn får ikke automatisk rett til tiltak fra barnevernet. De får heller ikke rett til et *bestemt* tiltak, for eksempel en institusjonsplass. Der flere tiltak tilfredsstiller barnets situasjon og behov kan også økonomi være relevant i vurderingen. Videre vil barn kun ha rett til tiltak som er nødvendige. Forslaget innebærer derfor at kommunene fortsatt vil ha et handlingsrom ved valg av tiltak, innenfor rammen av forsvarlighetskravet, slik rettstilstanden er i dag.

Alle barn uansett alder kan i dag henvende seg til barneverntjenesten for bistand. Dette endres ikke ved rettighetsfesting. Forslaget gir ikke utvidet adgang til å klage eller å få saker behandlet i domstolen eller en utvidet adgang til erstatning. Krav om tiltak skal behandles etter eksisterende ordninger med klage og overprøving i domstolen.

Utvalget mener rettighetsfesting kan bidra til større bevissthet rundt barnets rettigheter og at flere henvender seg til barneverntjenesten for hjelp. Det kan ikke utelukkes at rettighetsfesting vil føre til flere tiltak i barnevernet på sikt. Dette vil i så fall kunne medføre økte kostnader til barneverntiltak. Samtidig legger departementet til grunn at det vil det være ressursbesparende at flere barn får riktig hjelp til rett tid. At flere henvender seg til barnevernet og får hjelp fra barnevernet vil kunne medføre at flere får hjelp på et tidligere stadium, slik at mer inngripende og ressurskrevende tiltak kan unngås. Etter departementets vurdering er det likevel usikkert om rettighetsfesting vil ha en slik effekt, ettersom barn ikke gis rett til noe mer eller noe annet enn det som allerede følger av barnevernets plikter.

Det kan heller ikke utelukkes at forslaget vil medføre flere klager og søksmål fordi rettighetsfesting kan oppfattes som en utvidelse av barnets rett. En eventuell økning i klager og søksmål er usikker, men det antas at den vil være av begrenset omfang ettersom forslaget ikke innebærer en utvidelse av barnets rettigheter.

Departementet legger på denne bakgrunn til grunn at forslaget vil ha begrensede økonomiske og administrative konsekvenser.

16.3 Barnets medvirkning

I kapittel 6 foreslår departementet å presisere i barnevernloven at barn har rett til å medvirke. Bakgrunnen for forslaget er blant annet at undersøkelser har vist at barn ikke får medvirke i tilstrekkelig grad i barnevernsaker. Forslagene har derfor som formål å medføre endring i barnevernets praksis der det ikke legges til rette for barns medvirkning i tilstrekkelig grad i dag. Dette vil kunne innebære at enkelte kommuner vil bruke mer ressurser på barnets medvirkning. Samtidig legger departementet til grunn at økt medvirkning fra barnet vil kunne medføre riktigere avgjørelser i barnevernet. Dette kan være ressursbesparende ved at mer inngripende og kostnadskrevenne tiltak kan unngås. Fordi forslaget ikke innebærer en utvidelse av kommunenes plikter legger departementet til grunn at kommunene ikke skal kompenseres.

16.4 Nettverksinvolvering ved vurdering av fosterhjem i barnets familie og nære nettverk

I kapittel 8 foreslår departementet at barneverntjenesten når det er hensiktsmessig, skal legge til rette for bruk av verktøy og metoder for nettverksinvolvering ved vurderingen av fosterhjem i barnets familie eller nære nettverk. Kommunen har i dag plikt til å vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem. I dette ligger det at barneverntjenesten alltid må kartlegge muligheten for fosterhjem i slekt og nettverk.

Hensikten med forslaget er å bidra til at kommunene i større grad jobber systematisk med nettverksinvolvering ved valg av fosterhjem i familie eller nære nettverk. Dette kan isolert innebære økt ressursbruk for kommunen, for eksempel ved at saksbehandler bruker tid på forberedelse og gjennomføring av metoder for å involvere nettverket. Videre kan det medføre økt press på Bufetats ressurser, for eksempel ved at flere ønsker å benytte Bufetats familieråds koordinatorene. Det presiseres at det ikke stilles krav til at barneverntjenesten skal benytte en bestemt metode. Forslaget åpner for at andre og mindre ressurskrevende verktøy eller metoder enn familieråd kan tas i

bruk. Når det åpenbart ikke er hensiktsmessig å involvere nettverket, vil det ikke være nødvendig å bruke tid på dette.

Samtidig vil systematisk involvering av nettverket i beslutningsprosessene også kunne bidra til avgjørelser som er bedre for barnet. Bruk av familieråd eller andre metoder for nettverksinvolvering kan øke sannsynligheten for å finne fosterhjem i barnets familie eller nære nettverk, som i mange tilfeller er det beste for barnet.¹ Samtidig kan det å finne fosterhjem i barnets familie eller nettverk være ressursbesparende ved at det ikke er behov for å rekruttere fosterhjem utenfor nettverket. Videre kan involvering av nettverket lette samarbeidet med og oppfølging av foreldrene i etterkant av flyttingen. Dette kan gjøre barnevernets arbeid mindre ressurskrevende på et senere stadium i saken.

For at kommunene skal kunne legge til rette for bruk av verktøy og metoder for nettverksinvolvering vurderes kompetansen i barnevernet som viktig. Det vises i den sammenheng til barnevernsreformens kompetansestrategi som skal gjelde for perioden 2018–2024, hvor blant annet oppfølging av fosterhjem og bruk av nettverksmetodikk ved rekruttering av fosterhjem i slekt og nettverk er et viktig satsingsområde, se Prop. 73 L (2016–2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)*.

Departementet legger til grunn at forslaget ikke medfører vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser.

16.5 Oppfølging av barn og foreldre

Forslagene i kapittel 9 som omhandler oppfølging av barn, er presiseringer av gjeldende rett. Dette gjelder også forslag om oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse.

Det foreslås å lovfeste at barneverntjenesten kort tid etter akuttvedtak og vedtak om institusjonsopphold, skal tilby råd og veiledning og formidle kontakt med andre hjelpeinstanser dersom foreldrene ønsker det. Dette er en viss utvidelse av barneverntjenestens oppfølgingsansvar. Departementet legger imidlertid til grunn at forslaget ikke innebærer vesentlig merarbeid sammenliknet med den oppfølgingen barneverntjenesten skal gi i dag. Barneverntjenesten skal etter gjel-

¹ Blant annet Bufdir (2014). *Fosterhjem i slekt og nettverk – artikkelsamling*, Bufdir (2016). *Familieråd - gode løsninger for barnet i slekt og nettverk*. http://www.bufdir.no/barnevern/Tiltak_i_barnevernet/familierad

dende rett bidra til å gi barn gode levekår ved råd, veiledning og hjelpetiltak til både barn og foreldre. Foreldrene skal få tilstrekkelig informasjon når det treffes vedtak om barneverntiltak. Etter forvaltningsloven har også barneverntjenesten en generell veiledningsplikt.

Ved vedtak om opphold på atferdsinstitusjon skal det i dag utarbeides en tiltaksplan for barnet. Foreldrene må involveres i dette arbeidet. Per 31.12.2015 oppholdt kun 167 barn seg i atferdsinstitusjon.² Konsekvensene av utvidet oppfølgingsansvar i disse situasjonene vil derfor være svært begrensede.

I 2016 godkjente fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker om lag 1350 akuttvedtak etter barnevernloven §§ 4-6 annet ledd, 4-9 første ledd, 4-25 annet ledd. Disse vedtakene omfattet om lag 1800 barn.³ Akuttvedtak er midlertidige vedtak som er ment å vare i en begrenset periode. Barneverntjenesten skal gi forsvarlige tjenester og tiltak, og ved alle akuttvedtak må barneverntjenesten vurdere om det er nødvendig med omsorgsovertakelse eller om barnet kan få tilfredsstillende omsorg med hjelpetiltak, for eksempel foreldreveiledning. Viktige deler av oppfølgingen følger således av gjeldende rett. Barneverntjenesten kan også fatte frivillige akuttvedtak. I 2016 ble om lag 960 barn plassert etter frivillige akuttvedtak.⁴ Slike tiltak iverksettes for eksempel når foreldrene er på sykehus for behandling. Disse tiltakene er ment å være helt kortvarige, og skal eventuelt erstattes med frivillige hjelpetiltak. Barneverntjenesten skal allerede i dag følge opp foreldre ved hjelpetiltak. Det er derfor svært begrenset hva slags oppfølging som vil kunne være aktuelt ved frivillige akuttvedtak. Departementet mener derfor at forslaget ikke vil innebære vesentlig merarbeid ved oppfølging ved akuttvedtak utover det som følger av dagens regelverk.

Departementet mener at forslagene i kapittel 9 samlet vil kunne styrke oppfølgingen av barn og foreldre. Dette kan bidra til at barn får riktig hjelp til rett tid og forebygge ytterligere inngrep fra barneverntjenesten.

Departementet legger på denne bakgrunn til grunn at forslagene ikke vil ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser.

² Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB).

³ Kilde: Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker.

⁴ Kilde: Kommunenes halvårsrapportering på barnevernområdet.

16.6 Krav til dokumentasjon

Det foreslås i kapittel 10 å presisere at henleggelse av en bekymringsmelding uten undersøkelse skal begrunnes skriftlig og at henleggelse av saken etter en undersøkelse skal regnes som enkeltvedtak. Videre foreslås det å tydeliggjøre at det skal fremgå av fylkesnemndas og barneverntjenestens vedtak hva som var barnets synspunkt, hvilken vekt barnets mening er tillagt og hvordan barnets beste er vurdert.

Bakgrunnen for forslagene er blant annet at tilsyn viser at barneverntjenesten ikke dokumenterer barnevernfaglige vurderinger i tilstrekkelig grad. Formålet med forslagene er derfor en endring i barneverntjenestens praksis. Dette vil kunne innebære økonomiske og administrative konsekvenser for de kommunene som ikke oppfyller dagens plikter, ved at barneverntjenesten bruker mer ressurser på dokumentasjon enn i dag. Fordi forslagene ikke innebærer en utvidelse av kommunens plikter legger departementet til grunn at kommunene ikke skal kompenseres.

At henleggelse av meldinger og undersøkelssaker begrunnes godt, vil kunne bidra til å motvirke henleggelse på feilaktig grunnlag. Videre kan det forventes at dokumentasjon av hvordan barnets beste er vurdert, kan bidra til en grundigere vurdering av barnets beste. Dette kan bidra til riktigere avgjørelser og at flere barn får hjelp på et tidlig tidspunkt, og vil kunne forebygge mer inngripende og ressurskrevende tiltak.

Forslaget om at det av fylkesnemndas vedtak skal fremgå hvordan barnets beste er vurdert, er i tråd med fylkesnemndenes praksis for begrunnelse av vedtak. Forslaget vil derfor ikke få økonomiske og administrative konsekvenser for fylkesnemndene.

Bedre dokumentasjon i barneverntjenesten vil videre kunne være ressursbesparende for andre myndigheter og organer som skal etterprøve og føre kontroll med barneverntjenestens vurderinger og beslutninger.

16.7 Øvrige forslag

Departementet legger til grunn at de øvrige forslagene i proposisjonen ikke vil få økonomiske og administrative konsekvenser av betydning. I kapittel 4 foreslår departementet å endre barnevernlovens formålsbestemmelse. Forslaget innebærer ikke at det gis en rett til å oppleve trygghet, kjærlighet og forståelse. Forslaget innebærer heller ingen nye plikter for barnevernet. I kapittel 7 fore-

slår departementet å innta i barnevernloven at barnevernet skal utøve sin virksomhet i respekt for og så langt som mulig i samarbeid med barnet og barnets foreldre. For å kunne gi forsvarlige tiltak må barnevernet samarbeide med barn og foreldre, og departementet legger derfor til grunn at dette følger av forsvarlighetskravet i dag.

Forslaget i kapittel 11 om å klargjøre hvilken kommune som har ansvar for barn som oppholder seg i en annen stat, men har vanlig bosted i Norge, innebærer ingen endringer i kommunenes samlede ansvar. Når det gjelder forslaget i kapittel 12 om særlige fristregler ved akuttvedtak for barn som oppholder seg i Norge, men har vanlig bosted i en annen stat, legger departementet til grunn at forslaget kun innebærer en tydeliggjø-

ring av hjemmelsgrunnlaget i disse sakene. FNs barnekonvensjon forplikter Norge til å beskytte barn som blir utsatt for alvorlig omsorgssvikt. Departementet legger til grunn at barnevernet utfra nødrettsbetraktninger må beskytte barnet hvis barnet etter fristens utløp fortsatt befinner seg i en akutt situasjon.

Forslaget i kapittel 13 om å presisere at kommunen har ansvaret for utgifter til sak i fylkesnemnda er kun en kodifisering av gjeldende rett, og er i tråd med den praksis som har vært fulgt siden fylkesnemndene ble opprettet i 1993.

Forslagene i kapittel 14 om opplysningsplikten til barnevernet innebærer primært forenklinger og tydeliggjøringer av innholdet i dagens bestemmelser.

17 Merknader til de enkelte bestemmelser

17.1 Barnevernloven

Til § 1-1

I bestemmelsens *første punktum* fremgår det at loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og *beskyttelse* til rett tid. Dette tydeliggjør barnevernets ansvar for utsatte barn, men innebærer ingen utvidede oppgaver.

Videre fremgår det av *annet punktum* at formålet med loven også er å bidra til at barn møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse. Trygghet, kjærlighet og forståelse er viktige elementer i god omsorg. Bestemmelsen skal signalisere en forventning om hvordan barnevernarbeidere skal møte barn. Loven skal også bidra til at barn og unge får både trygge og *gode* oppvekstvilkår. At barn skal få både trygge og gode oppvekstvilkår innebærer ikke en utvidelse av barnevernets ansvar for generelt forebyggende arbeid, men anerkjenner at barn både skal ha en trygg og en god oppvekst.

Til § 1-2

Det fremgår av *første ledd første punktum* at lovens bestemmelse om tjenester og tiltak gjelder for barn som har vanlig bosted i riket og oppholder seg her. Dette er kun en språklig endring, som ikke innebærer realitetsendring. Videre fremgår det av *annet punktum* at lovens bestemmelser om tjenester og tiltak gjelder for barn som oppholder seg i riket og som er flykninger eller internasjonalt fordrevne, eller når barnets vanlige bosted ikke lar seg fastsette. Endringene er kun gjort for å sikre at ordlyden er bedre i samsvar med ordlyden i Haagkonvensjonen 1996 artikkel 6.

Til § 1-5

Bestemmelsen er ny. Det fremgår av bestemmelsen at barn har rett til nødvendige tiltak etter barnevernloven når vilkårene for tiltaket er oppfylt.

Bestemmelsen gir et tydelig signal om at barnet er hovedpersonen i en barnevernsak.

Barn kan få rett til samtlige tiltak etter barnevernloven når vilkårene for tiltak er oppfylt, både frivillige tiltak og tvangstiltak. Barnet er gitt en rett til de tiltak kommunen allerede er forpliktet til å iverksette etter barnevernloven. Rettighetsfesting innebærer dermed ikke nye plikter for kommunene, og det innskrenker ikke det handlingsrommet kommunen har i dag ved valg av tiltak og tiltakets omfang. Barn har kun rett på nødvendige tiltak. Barnet vil ikke har rett til et bestemt tiltak, for eksempel støttekontakt, institusjonsplass, fosterhjem eller støtte til ferie. Hva barnet har krav på avhenger av barnets situasjon og behov. Tiltaket må imidlertid være forsvarlig og til barnets beste.

Krav om tiltak skal behandles etter eksisterende ordninger med klage og rettslig overprøving. Fylkesmannens, fylkesnemndas og domstolens adgang til å overprøve barnevernvedtak er ikke endret. Rettighetsfesting gir ingen utvidet adgang til å overprøve kommunens skjønnsutøvelse. At barnet har rett til nødvendige barneverniltak endrer heller ikke kommunens eventuelle erstatningsansvar.

Til § 1-6

Bestemmelsen er ny. Bestemmelsen gir alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter barnevernloven. Bestemmelsen erstatter gjeldende § 4-1 annet ledd om medvirkning. Barnet gis en selvstendig og ubetinget rett til medvirkning etter barnevernloven. Barnet har en rett, men ikke en plikt til å medvirke.

Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon, og har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Videre skal barnet bli lyttet til og barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet.

Retten gjelder i hele beslutningsprosessen og for alle forhold som vedrører barnet, ikke bare når det tas rettslige eller administrative avgjørelser. Barnet vil dermed ha rett til å medvirke

eksempelvis ved valg av fosterhjem eller institusjon, ved vurdering av samvær, utarbeidelse av tiltaksplaner, ved tvangsbruk og så videre.

Retten til medvirkning betyr samtidig at beslutningstakerne har en plikt til å gi barnet mulighet til å medvirke. Plikten omfatter alle instanser som har oppgaver etter barnevernloven. Beslutningstaker skal tilrettelegge for at barnet kan få uttrykke seg fritt, enten verbalt eller ved ikke-verbale kommunikasjoner. Eksempelvis kan barnet ha behov for tolk eller tilgang på fysiske hjelpemidler for å utøve sin rett.

Medvirkningen skal ivareta barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur, jf. forskrift om medvirkning og tillitsperson § 3 annet ledd. Samiske barn har, som urfolk, særskilte rettigheter gjennom nasjonal lovgivning og internasjonale konvensjoner. Sameloven gir blant annet en utvidet rett til bruk av samisk språk i rettsvesenet og i helse- og sosialsektoren i forvaltningsområdet for samisk språk. I saker for fylkesnemnda kan barnet medvirke gjennom en talsperson, se § 7-9. Det vises til forskrift om talsperson § 3 tredje ledd, der det fremgår at ved oppnevning av talsperson for samiske barn innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, skal barnet få tilbud om en talsperson med samisk språk og kulturforståelse. Det følger også av § 3 tredje ledd at i andre områder skal det tilstrebtes at barnet får et slikt tilbud.

Retten til medvirkning må ses i sammenheng med plikten til å dokumentere barnets medvirkning og barnets beste i vedtak, se forslag til ny § 6-3 a og § 7-19.

Barns anledning til å ha med seg en person som barnet har særlig tillit til videreføres avslutningsvis i bestemmelsen. Hjemmelen til å gi nærmere regler i forskrift om medvirkning og om tillitspersonens oppgaver og funksjon videreføres. Dette innebærer at § 4-1 annet ledd oppheves.

Til § 1-7

Bestemmelsen er ny. God dialog og samarbeid mellom barnevernet og barn og foreldre er en forutsetning for godt barnevern. Et godt samarbeid med barn og foreldre kan bidra til at flere barn får hjelp som virker på et så tidlig tidspunkt som mulig.

Bestemmelsen slår fast at barnevernmyndighetene skal utøve sin virksomhet med respekt for og så langt som mulig i samarbeid med barnet og barnets foreldre. Samarbeidsplikten vil gjelde for hele barnevernet, både statlig og kommunalt bar-

nevern og for private som utfører arbeid eller tjenester for det offentlige etter barnevernloven. Plikten til å samarbeide gjelder for alle typer saker og på alle stadier av en sak. Plikten er imidlertid ikke absolutt. Det vil ikke alltid være mulig å oppnå samarbeid. Barnevernet må likevel tilstrebe samarbeid i alle saker på en måte som er til barnets beste.

Barn og foreldre skal behandles på en respektfull måte ved at barnevernet skal møte barn og foreldre med verdighet og opptre hensynsfullt og profesjonelt. Barn og foreldre må bli lyttet til og tatt på alvor. Barnevernet må ikke være enig med barn eller foreldre, men skal anerkjenne og vise respekt for deres synspunkter og behov. Videre skal barnevernet ta hensyn til familiens språklige, religiøse og kulturelle bakgrunn, og benytte kvalifiserte tolker når det kan oppstå språkproblemer. God kommunikasjon er avgjørende for å skape tillit og for å kunne samarbeide om barneverntiltak.

Til § 4-2

I nytt *annet ledd* er det lovfestet at barneverntjenesten har plikt til å begrunne skriftlig hvorfor en melding henlegges uten undersøkelse. Endringen innebærer en presisering av gjeldende rett. Formålet med bestemmelsen er å motvirke at meldinger henlegges på feilaktig grunnlag. Det fremgår av bestemmelsen at begrunnelsen skal inneholde faglige vurderinger. Det er viktig at de opplysningene og vurderingene som er relevante for henleggelsen, blir dokumentert på en god og forsvarlig måte. Begrunnelseens innhold og omfang må tilpasses meldingens innhold. Videre fremgår det av bestemmelsen at henleggelse av åpenbart grunnløse meldinger ikke trenger å begrunnes. Dette vil omfatte for eksempel meldinger som er klart ubegrunnet, for eksempel fremsatt i sjikanehensikt, og meldinger som klart angår forhold som faller utenfor barnevernlovens anvendelsesområde. Henleggelse av en melding er ikke et enkeltvedtak.

Til § 4-3

I nytt *sjette ledd* fastslås det at en avgjørelse om å henlegge en barnevernsak etter en undersøkelse, skal regnes som enkeltvedtak. Det følger av forvaltningsloven at enkeltvedtak skal være skriftlige, og at de skal begrunnes. Forvaltningslovens øvrige regler for enkeltvedtak kommer også til anvendelse.

Til § 4-4 a

Bestemmelsens første ledd bokstav c henviser til reglene om barns medvirkning i barnevernloven. Ettersom § 4-1 annet ledd oppheves og det innføres en ny bestemmelse om barns rett til medvirkning i § 1-6 endres henvisningen i bestemmelsen.

Til § 4-6

I femte ledd nytt annet punktum gis særskilte fristregler for akuttvedtak for barn som har vanlig bosted i en annen stat, men som oppholder seg i Norge. Særskilte fristregler vil sikre at det kan treffes nødvendige beskyttelsestiltak for barnet. De særskilte fristreglene gjelder både midlertidig vedtak om å ta barnet ut av hjemmet i en akuttsituasjon etter § 4-6 annet ledd og midlertidig akuttvedtak om opphold på institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker etter § 4-25.

I bokstav a) slås det fast at fristen for bortfall av akuttvedtaket avbrytes når barneverntjenesten fremmer anmodning til bostedsstaten om å treffe nødvendige beskyttelsestiltak. Anmodning om beskyttelsestiltak er fremmet når anmodningen er mottatt av norsk sentralmyndighet for Haagkonvensjonen 1996. Det er ikke et krav om at anmodningen er mottatt av den andre statens sentralmyndighet.

Etter bokstav b) avbrytes fristen også når barneverntjenesten har fattet vedtak om å få overført jurisdiksjon etter lov om Haagkonvensjonen 1996 § 5. Det er tilstrekkelig at det er fattet vedtak om overføring av jurisdiksjon. Det er ikke et krav om at endelig vedtak foreligger.

I nytt sjette ledd første punktum fremgår det at etter at det er truffet midlertidig vedtak i en akuttsituasjon, skal barneverntjenesten løpende følge med på barnets omsorgssituasjon og utvikling. Oppfølgingsplikten gjelder både frivillige hjelpetiltak i akuttsituasjoner etter første ledd og midlertidige vedtak i akuttsituasjoner om å plassere barnet utenfor hjemmet etter annet ledd. Oppfølgingsplikten innebærer at barneverntjenesten må innhente informasjon fra fosterforeldrene eller institusjonen der barnet er plassert og fra andre aktører som er involvert i barnets liv. Barneverntjenesten må også snakke med og besøke barnet. I annet punktum fremgår det at barneverntjenesten skal vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet. Dette er en naturlig del av barneverntjenestens oppfølgingsansvar for barnet. Vurderinger av endringer eller ytterligere tiltak kan gjelde blant annet bofor-

hold, samvær, oppfølgingen av barnet i det daglige, kontakt med andre tjenester, men også vurderinger av nye barneverntiltak.

Det følger av tredje punktum at barneverntjenesten også skal følge med på foreldrenes situasjon. Dette innebærer at barneverntjenesten må samarbeide og samtale med foreldrene og vurdere om situasjonen har endret seg etter at tiltaket ble vedtatt. Kort tid etter at vedtak er truffet skal barneverntjenesten kontakte foreldrene og tilby veiledning og oppfølging, jf. fjerde punktum. I den første kontakten med foreldrene er det viktig at barneverntjenesten gir informasjon om vedtaket og hvilke rettigheter foreldrene har. Videre må barneverntjenesten gi foreldrene informasjon om hvordan barnet har det, samt samtale med foreldrene om gjennomføring av eventuelle samvær med barnet og hva slags veiledning og oppfølging som kan være aktuelt for foreldrene. Dersom foreldrene ønsker det, vil en viktig oppgave for barneverntjenesten også være å formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser. Dette fremgår av femte punktum. Aktuelle hjelpeinstanser kan for eksempel være familievernet, kommunale helse- og omsorgstjenester eller NAV.

Til § 4-9

Foreløpige vedtak om forbud mot flytting og vedtak om omsorgsovertakelse for nyfødte barn faller bort dersom begjæring om tiltak ikke er sendt fylkesnemnda innen seks uker, jf. § 4-9 tredje ledd. I fjerde ledd nytt annet punktum gis det særskilte fristregler for barn som har vanlig bosted i en annen stat, men som oppholder seg i Norge. Se merknad til § 4-6 femte ledd nytt annet punktum.

I nytt femte ledd første punktum fremgår det at etter at det er truffet foreløpige vedtak etter § 4-8 første ledd og annet ledd annet punktum, skal barneverntjenesten løpende følge med på barnets omsorgssituasjon og utvikling. Oppfølgingsplikten gjelder dermed både etter foreløpige vedtak om forbud mot flytting og foreløpige vedtak om omsorgsovertakelse for nyfødte barn. Oppfølgingsplikten innebærer at barneverntjenesten må innhente informasjon fra fosterforeldrene eller institusjonen der barnet er plassert og fra andre aktører som er involvert i barnets liv. Barneverntjenesten må også snakke med og besøke barnet. I annet punktum fremgår det at barneverntjenesten skal vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet. Dette er en naturlig del av barneverntjenestens oppfølgingsansvar for barnet. Vurderinger av endringer eller ytterligere tiltak kan gjelde blant annet bofor-

hold, samvær, oppfølgingen av barnet i det daglige, kontakt med andre tjenester, men også vurderinger av nye barneverntiltak.

Det følger av *tredje punktum* at barneverntjenesten også skal følge med på foreldrenes situasjon. Dette innebærer at barneverntjenesten må samarbeide og samtale med foreldrene og vurdere om situasjonen har endret seg etter tiltaket ble vedtatt. Kort tid etter at vedtak er truffet skal barneverntjenesten kontakte foreldrene og tilby veiledning og oppfølging, jf. *fjerde punktum*. I den første kontakten med foreldrene er det viktig at barneverntjenesten gir informasjon om vedtaket og hvilke rettigheter foreldrene har. Videre må barneverntjenesten gi foreldrene informasjon om hvordan barnet har det, samt samtale med foreldrene om gjennomføring av eventuelle samvær med barnet og hva slags veiledning og oppfølging som kan være aktuelt for foreldrene. Dersom foreldrene ønsker det, vil en viktig oppgave for barneverntjenesten også være å formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser. Dette fremgår av *femte punktum*. Aktuelle hjelpeinstanser kan for eksempel være familievernet, kommunale helse- og omsorgstjenester eller NAV.

Til § 4-16

I nytt *annet punktum* er det presisert at barneverntjenesten skal vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet. Dette er en aktiv plikt, som allerede følger av at barneverntjenesten har det løpende og helhetlige ansvaret for barnet. Vurderinger av endringer eller ytterligere tiltak kan gjelde blant annet boforhold, gjennomføring av samvær, oppfølgingen av barnet i det daglige og kontakt med andre tjenester.

Nåværende annet, tredje og fjerde punktum blir *tredje, fjerde* og nytt *femte punktum*.

I nytt *sjette punktum* presiseres det at der hensynet til barnet ikke taler mot det, skal barneverntjenesten legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet etter § 4-21. Omsorgsovertakelser er i utgangspunktet midlertidige og barneverntjenesten skal aktivt arbeide for tilbakeføring der det er mulig og til barnets beste. I disse tilfellene er det viktig at tilknytningen mellom barn og foreldre ivaretas i størst mulig grad. Tilknytning mellom barn og foreldre må vektlegges blant annet ved avgjørelse om samvær og kontakt.

Sentralt for vurderingen av om barneverntjenesten skal arbeide aktivt for tilbakeføring vil være fylkesnemndas vedtak, herunder varighe-

ten av vedtaket og særlige forhold hos barnet og foreldrene.

Oppfølging og veiledning av foreldre som skal bidra til at foreldre kan få barnet tilbake må balanseres mot hensynet til barnets behov for ro og stabilitet. I noen saker vil det på bakgrunn av sakens karakter ikke være til barnets beste å arbeide for en tilbakeføring. Formålet med oppfølgingen kan i slike tilfeller for eksempel være å legge forholdene til rette for at samvær skal gjennomføres på en god måte eller å veilede foreldrene i den nye rollen.

Barneverntjenesten må fortløpende følge med på barnet og foreldrenes situasjon og vurdere formålet med oppfølgingen. Barneverntjenesten må arbeide systematisk og ha rutiner for hvordan barneverntjenesten skal følge opp både barn og foreldre.

Til § 4-22

Nytt *tredje ledd første punktum* lovfester at barneverntjenesten alltid skal vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem. Bestemmelsen er i samsvar med § 4-22 tredje ledd annet punktum i lov 16. juni 2017 nr. 46 om endringer i barnevernloven jf. Prop. 73 L (2016–2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)*. Denne endringsloven har ikke trådt i kraft. Av lovtekniske årsaker kan § 4-22 tredje ledd annet punktum i endringsloven ikke tre i kraft tidligere enn de øvrige bestemmelsene i endringsloven. Plikten til å vurdere fosterhjem i barnets familie og nære nettverk har samtidig nær sammenheng med nytt tredje ledd annet punktum der det fremgår at barneverntjenesten ved slike vurderinger skal legge til rette for bruk av verktøy og metoder for nettverksinvolvering. Første punktum er derfor tatt inn slik at lovfesting av plikten kan tre i kraft samtidig som annet punktum i nytt tredje ledd.

Barnets familie inkluderer også barnets slekt. Storfamilie og utvidet slektskap er viktig for mange barn. Hvem som omfattes av barnets familie og nære nettverk må vurderes konkret i den enkelte sak.

Storfamilie og utvidet slektskap står sterkt i de samiske samfunn. I samiske samfunn og i samiske språk har man en utvidet forståelse av nær familie og slektskap, og besteforeldre, gudforeldre og gaibmi (den som barnet er oppkalt etter) er ofte viktige personer for barnet som kan ha en aktiv rolle i barnets liv.

Det vises for øvrig til merknad til bestemmelsen i Prop. 73 L hvor det blant annet fremgår at *«Lovfestingen skal bidra til å tydeliggjøre kommu-*

nens ansvar for å vurdere familie og nære nettverk som fosterhjem. Kommunen må gi en kort redegjørelse om sitt arbeid med dette når de ber Bufetat om bistand til å finne et fosterhjem. Bufetat må legge denne redegjørelsen til grunn.» Det fremgår videre at «kommunen har kun en plikt til å vurdere om det er potensielle fosterforeldre i barnets familie eller nære nettverk. Hvorvidt personer i barnets familie eller nære nettverk skal velges som fosterforeldre, beror på en konkret vurdering av hva som vil være til barnets beste.»

Nytt tredje ledd annet punktum lovfester at barneverntjenesten skal legge til rette for bruk av verktøy og metoder for nettverksinvolvering ved vurdering av fosterhjem i barnets familie og nære nettverk, dersom det er hensiktsmessig. Barneverntjenesten må gjøre en konkret vurdering av hvorvidt det er hensiktsmessig å ta i bruk verktøy eller metoder i den enkelte sak. Det vil kunne være tilfeller hvor det er klart at det ikke er grunnlag for å lete etter fosterhjem i familien, eller at bruk av verktøy eller metoder for nettverksinvolvering ikke vil kunne bidra positivt i arbeidet med å hjelpe barnet. Det skal legges til rette for bruk av verktøy eller metoder for nettverksinvolvering ved vurdering av fosterhjem i familie eller nære nettverk ved frivillige plasseringer, i akutt situasjoner og etter omsorgsovertakelse. Nettverksinvolvering må skje frivillig, både fra barnet og foreldrenes side, og øvrig familie og nettverk. Lovfestingen er et viktig signal om betydningen av nettverksinvolvering ved vurdering av fosterhjem i barnets familie eller nære nettverk.

Nåværende tredje til sjette ledd blir *fjerde, femte, sjette* og nytt *syvende ledd*.

Til § 4-28

For å synliggjøre at bestemmelsen også omfatter oppfølging er overskriften til bestemmelsen endret.

I nytt første ledd første punktum fremgår det at etter det er truffet vedtak om plassering på institusjon etter § 4-24 eller § 4-26, eller midlertidige vedtak etter § 4-25, skal barneverntjenesten løpende følge med på barnets omsorgssituasjon og utvikling. Oppfølgingsplikten innebærer at barneverntjenesten må innhente informasjon fra institusjonen der barnet er plassert og fra andre aktører som er involvert i barnets liv. Barneverntjenesten må også snakke med og besøke barnet. Det er presisert i *annet punktum* at barneverntjenesten skal vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet. Dette er en

naturlig del av barneverntjenestens oppfølgingsansvar for barnet. Vurderinger av endringer eller ytterligere tiltak kan gjelde blant annet boforhold, gjennomføring av samvær, oppfølgingen av barnet i det daglige, kontakt med andre tjenester og eventuelt behov for andre barneverntiltak. En viktig del av oppfølgingen er å vurdere om oppholdet fungerer etter sitt formål. Her vil tiltaksplanen være et sentralt verktøy.

I *tredje punktum* fremgår det at barneverntjenesten skal kontakte foreldrene kort tid etter at vedtak er truffet og tilby foreldrene veiledning og oppfølging. I *fjerde punktum* fremgår det at dersom foreldrene ønsker det, skal barneverntjenesten formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser. Dette kan for eksempel være familievernkontoret. Det sentrale ved oppfølgingen av foreldrene er at de får god informasjon og at barneverntjenesten bidrar til å sette foreldrene i best mulig stand til å ivareta barnet etter oppholdet. Barneverntjenesten må forsøke å involvere foreldrene også i de tilfeller der foreldrene ikke ønsker oppfølging mens barnet oppholder seg på institusjon. Barneverntjenesten må vurdere konkret hva slags oppfølging og veiledning som vil være egnet for foreldrene. For eksempel kan det være aktuelt å diskutere og finne løsninger for hvordan tilbakeføringen bør gjennomføres og hva som trengs av oppfølging når barnet har flyttet hjem igjen. Dersom det er behov for omfattende oppfølging av og veiledning i foreldres omsorgsrolle må barneverntjenesten vurdere om det i stedet skal iverksettes hjelpetiltak overfor foreldrene.

Nåværende første, annet, tredje og fjerde ledd blir *annet, tredje, fjerde* og nytt *femte ledd*.

Til § 6-3 a

Bestemmelsen er ny. Det er inntatt i bestemmelsens *første punktum* at det skal fremgå av vedtaket hva som er barnets synspunkt, og hvilken vekt barnets mening er tillagt. Det følger av *annet punktum* at det skal fremgå av vedtaket hvordan barnets beste er vurdert. Dersom vedtaket fraviker fra hva som har vært barnets syn i saken, bør dette begrunnes. Det bør fremgå av vedtaket hvilke mulige konsekvenser avgjørelsen har for barnet, og hvordan relevante momenter er vektet for å finne frem til barnets beste. Kravene til begrunnelsen i et vedtak skjerpes jo mer inngripende vedtaket er.

For barn som tilhører en minoritet eller urfolk, bør det fremgå av vedtaket hvordan det tas hensyn til barnets språk og kultur. Hvis vedtaket gjel-

der et samisk barn, bør det fremgå av vurderingene hvordan det tas hensyn til samisk språk og kultur. Skal et samisk barn i fosterhjem, bør det fremgå hvordan barnet kan opprettholde samisk språk og kultur i fosterhjemmet.

Dokumentasjonsplikten gjelder både for den kommunale barneverntjenestens og det statlige barnevernets vedtak.

Bestemmelsen må ses i sammenheng med barnets rett til medvirkning i § 1-6. Bestemmelsen tilsvarer krav til fylkesnemndas vedtak som er inn tatt i § 7-19.

Til § 6-4

Bestemmelsen regulerer opplysningsplikten til barnevernet ved alvorlig omsorgssvikt og alvorlige atferdsvansker. Begrepet «opplysningsplikt» omfatter både plikt til å melde fra til den kommunale barneverntjenesten av eget initiativ («meldeplikt»), samt plikt til å gi opplysninger etter pålegg fra barneverntjenesten eller andre barnevernmyndigheter. Opplysningsplikten omfatter en plikt til å formidle opplysninger som ellers er underlagt lovbestemt taushetsplikt. Opplysningsplikten omfatter alle offentlige myndigheter, en rekke yrkesutøvere med profesjonsbestemt taushetsplikt, samt organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune.

Bestemmelsens *første ledd* regulerer meldeplikten. Det fremgår av bestemmelsens *første punktum* at enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan uten hinder av taushetsplikt skal melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold etter nærmere bestemte vilkår.

Presiseringen av at plikten omfatter «enhver» reflekterer at meldeplikten er et selvstendig og personlig ansvar som påligger den enkelte. Dette innebærer at vurderingen av om melding skal sendes til barneverntjenesten verken kan overlates til andre tjenester eller til andre ansatte i den enkelte tjenesten. Det personlige ansvaret er imidlertid ikke til hinder for at det etableres praktiske rutiner om formidling av meldinger. Slike rutiner kan imidlertid ikke utformes slik at de fører til forsinkelser og må ikke innebære en faktisk eller faglig overprøving av vurderingen om vilkårene for meldeplikt er oppfylt.

Også ansatte og andre som utfører oppgaver for en barnevernmyndighet er omfattet av meldeplikten. Dette innebærer blant annet at barneverntjenesten i én kommune har plikt til å melde fra til barneverntjenesten i en annen kommune når vilkårene for dette er oppfylt. Plikten omfatter også

ansatte blant annet hos fylkesmannen, i Bufetat og i departementet.

Dersom vilkårene for meldeplikt er vurdert som oppfylt skal vedkommende «melde fra til barneverntjenesten» i den kommunen barnet oppholder seg i (eller antas å oppholde seg i). Dette innebærer at plikten kun kan oppfylles ved melding til den kommunale barneverntjenesten. Når vilkårene for meldeplikt er oppfylt, finnes det med andre ord ingen andre handlingsalternativer som kan erstatte melding, og opplysningsplikten faller ikke bort selv om vedkommende selv forsøker å avhjelpe situasjonen.

Bestemmelsen presiserer at melding skal sendes «uten ugrunnet opphold». Som et utgangspunkt skal meldingen sendes barneverntjenesten straks etter at den bekymringen som er grunnlaget for å sende meldingen har oppstått. Dette innebærer at vedkommende ikke er ment å foreta ytterligere undersøkelser for å bekrefte eller avkrefte innholdet i sin bekymring når opplysningsplikten foreligger. Det er barneverntjenesten som har ansvaret for å gjennomføre de undersøkelser som er nødvendige for å avklare barnets omsorgssituasjon og behov for barneverntiltak.

Det kan imidlertid tenkes tilfeller der det er hensiktsmessig og samtidig fullt ut forsvarlig å ikke sende meldingen straks bekymringen oppstår. Det siktes særlig til tilfeller der det av hensyn til barnet er grunn til å planlegge meldingstidspunktet. Departementet understreker at vilkåret «uten ugrunnet opphold» er ment å tolkes strengt, og at den praktiske hovedregelen fremdeles skal være at meldingen skal sendes til barneverntjenesten umiddelbart. Videre åpner bestemmelsen bare for mer kortvarige utsettelse.

Det er en forutsetning for oppfyllelse av meldeplikten at den som sender meldingen gir seg til kjenne, slik at barneverntjenesten kan vurdere innholdet i bekymringsmeldingen og behovet for å innhente ytterligere opplysninger. Plikten kan dermed ikke oppfylles ved å sende melding til barneverntjenesten anonymt. Meldingen må også inneholde nødvendige opplysninger om barnets identitet og hva bekymringen går ut på.

Bestemmelsen stiller imidlertid ingen krav til hvordan bekymringsmeldingen skal være utformet. Dette innebærer at meldingen i utgangspunktet kan formidles både muntlig og skriftlig, og at barneverntjenestens plikt til å vurdere innholdet i meldingen gjelder uavhengig av hvordan meldingen er utformet. Av hensyn til notoritet og dokumentasjon bør muntlige bekymringsmeldinger likevel som hovedregel dokumenteres og sendes til barneverntjenesten skriftlig i etterkant.

Meldeplikten omfatter tilfeller der et barn kan være utsatt for mishandling eller andre former for alvorlig omsorgssvikt, samt tilfeller der barnets egen atferd gir grunn til alvorlig bekymring. De materielle vilkårene for meldeplikt er nærmere regulert i *første ledd bokstav a til d*. Situasjonsbeskrivelsen i de ulike delene av bestemmelsen kan være delvis overlappende, slik at flere deler av bestemmelsen kan vurderes å være oppfylt samtidig.

Det fremgår av *bokstav a* at meldeplikten gjelder når det er «grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt». Det er ikke mulig å gi en uttømmende beskrivelse av hva som omfattes av begrepet «alvorlig omsorgssvikt». Vurderingen vil alltid avhenge av forholdene rundt det enkelte barnet, og med utgangspunkt i vedkommendes egen faglige vurdering og det som er tilgjengelig av opplysninger og dokumentasjon. I en del tilfeller vil det være klart at barnet befinner seg i en situasjon som utløser plikt til å melde fra til barneverntjenesten. I andre tilfeller vil dette være vanskeligere å vurdere. Det er ikke lett å trekke absolutte grenser mellom akseptabel og uakseptabel omsorg. Alvorlighetsgraden og antallet forsømmelser barnet utsettes for, må vurderes. Det er også av betydning om forsømmelsene er sporadiske eller vedvarende.

Begrepet «mishandling» innebærer alvorlig fysisk eller psykisk krenkelse som kan ha vart over tid. Alvorlig omsorgssvikt innebærer en betydelig sviktende ivaretagelse av barnets grunnleggende behov for stimulering, oppfølging og beskyttelse.

Det ikke er mulig eller hensiktsmessig fullt ut å definere i lovteksten hva som kan sies å utgjøre «annen alvorlig omsorgssvikt». Departementet legger imidlertid til grunn at begrepet blant annet omfatter seksuelle overgrep, kjønnslemlestelse, tvangsekteskap og menneskehandel.

Det er presisert i bestemmelsen at meldeplikten gjelder i situasjoner der barn «blir eller vil bli» utsatt for alvorlig omsorgssvikt. Dette innebærer en tydelig presisering av at meldeplikten ikke bare omfatter tilfeller der et barn er utsatt for alvorlig omsorgssvikt på vurderingstidspunktet, men også tilfeller der barnet kan havne i en slik situasjon. Presiseringen er primært ment å omfatte tilfeller der det er grunn til å tro at et barn kan bli utsatt for alvorlig omsorgssvikt i nær fremtid. Typiske eksempler på aktuelle tilfeller er ved bekymring eller mistanke om at et barn kan bli utsatt for kjønnslemlestelse eller tvangsgifte.

Bestemmelsen inneholder ingen henvisning til at meldeplikten er knyttet til forholdene i «hjemmet». Dette tydeliggjør at meldeplikten ikke er knyttet til et bestemt sted, men til barnets situasjon og behov for beskyttelse og ivaretagelse. Meldeplikten omfatter også tilfeller der barnet utsettes for alvorlig omsorgssvikt fra andre primære omsorgspersoner, herunder fra fosterforeldre.

Kravet «grunn til å tro» innebærer at det ikke kreves sikker viten om at situasjonen er så alvorlig som beskrevet, men at det samtidig må foreligge mer enn en vag og udefinerbar mistanke. Kravet er oppfylt dersom det foreligger en bekymring eller mistanke som er begrunnet i konkrete forhold knyttet til det enkelte barnets situasjon. Dette innebærer at det ikke er et krav om sannsynlighetsovervekt eller sikker viten for å utløse meldeplikten.

Det fremgår av *bokstav b*, at meldeplikten også gjelder når det er «grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring». Bestemmelsen omfatter også barn med spesielle psykiske utfordringer.

Begrepet «alvorlig omsorgssvikt» vil omfatte også tilfeller der et barn lider av en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og foreldrene ikke sørger for at barnet kommer til nødvendig undersøkelse eller behandling. Det samme gjelder der foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonsnedsatt eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring. Situasjoner der det er et udekket behov for medisinsk undersøkelse, behandling eller opplæring, skiller seg likevel såpass fra andre former for alvorlig omsorgssvikt at det er presisert at meldeplikten også omfatter slike tilfeller. Det understrekes samtidig at det er det offentlige som har det overordnede ansvaret for at barn med funksjonsnedsettelse og spesielt hjelpetrengende barn får dekket sine særlige behov. Bestemmelsen er knyttet til de tilfellene der foreldrene ikke i tilstrekkelig grad følger opp barnets behov. Bokstav b vil også kunne omfatte tilfeller der foreldrene ikke sørger for at barn eller ungdom med alvorlig selvskadning eller spiseforstyrrelsesproblematikk kommer til undersøkelse og behandling.

Meldeplikt på bakgrunn av slik manglende oppfølging fra foreldrenes side har sammenheng med at barnevernloven §§ 4-10 og 4-11 åpner for å gripe inn i foreldrenes bestemmelsesrett i tilfeller

der foreldrene ikke makter eller evner å ivareta barnets behov for nødvendig medisinsk undersøkelse og behandling, samt visse former for opplæring. Bestemmelsene innebærer at fylkesnemnda kan fatte vedtak om at barnet skal motta undersøkelse, behandling eller opplæring, samtidig som foreldrene beholder omsorgen og foreldreansvaret for barnet.

Det fremgår av *bokstav c* at meldeplikten gjelder når et barn viser «alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd».

Bestemmelsen er utformet slik at den omfatter de formene for atferdsvansker som kan gi grunnlag for plassering i atferdsinstitusjon etter barnevernloven § 4-24. Dette innebærer at begrepet «atferdsvansker» i denne sammenhengen skal forstås snevrere enn slik begrepet atferdsvansker benyttes i enkelte andre sammenhenger. Selv om det ikke er fastsatt noen nedre aldersgrense for å anvende barnevernloven § 4-24, er den i praksis forbeholdt ungdom med visse former for alvorlige atferdsvansker. Dette innebærer at også plikten til å melde fra til barneverntjenesten grunnet barnets egen atferd på tilsvarende måte er begrenset til ungdom med slike atferdsvansker. For eksempel er atferd hos barn i barnehagen ikke omfattet av denne delen av bestemmelsen, uavhengig av om barnet utviser en atferd som fremstår som svært alvorlig og som gir grunn til stor bekymring for barnets situasjon. Videre omfatter meldeplikten etter bokstav c heller ikke mer innadvendte utfordringer som selvskading og spiseforstyrrelser. Slike former for atferd må i stedet vurderes med utgangspunkt i om atferden kan gi grunn til å tro at barnet er utsatt for fysisk eller psykisk mishandling, seksuelle overgrep, eller andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. bokstav a og b.

I motsetning til barnevernloven § 4-24 stiller ikke bestemmelsen krav om at atferdsvanskene må ha vært vedvarende for at plikten til å melde skal være oppfylt. Bakgrunnen for dette er at vedkommende som observerer barnet eller ungdommen ofte verken vil ha mulighet til eller forutsetninger for å kunne observere atferden over tid. Atferden kan likevel være så alvorlig og objektivt bekymringsfull at behovet for å involvere barnverntjenesten er like stort som i tilfeller der atferden er blitt observert over tid. Tidsdimensjonen kan likevel ha betydning i vurderingen av om barnets atferd vurderes som så vidt alvorlig at vilkårene for å melde fra til barneverntjenesten er oppfylt.

Kriteriet «alvorlig kriminalitet» omfatter blant annet en rekke volds- og sedelighetsforbrytelser av

alvorlig karakter, mens «gjentatt kriminalitet» blant annet omfatter serier av tyverier og hærverk.

Heller ikke i forbindelse med bruk av rusmidler stilles krav om at misbruket av rusmidler må ha vært vedvarende. Kriteriet «misbruk av rusmidler» omfatter likevel ikke enhver form for rusmiddelbruk, men må ses i lys av at institusjonsplassering forutsetter at misbruket har vært relativt omfattende både i omfang og i tid. Dette må likevel til en viss grad vurderes i lys av barnets alder. Bestemmelsen omfatter både misbruk av legale og illegale rusmidler, som alkohol, legemidler og narkotika. Meldeplikten etter bokstav c er begrenset til alvorlige atferdsvansker. Hvorvidt rusmisbruket utløser meldeplikten vil særlig avhenge av barnets alder og hvilken form for rusmiddelbruk som er blitt observert.

Kriteriet «utpreget normløs atferd» omfatter blant annet prostitusjon, men kan også omfatte mer sammensatte livsutfordringer som for eksempel kan gi seg utslag i en kombinasjon av kriminalitet, rus, ugyldig skolefravær, og ungdom i drift. Departementet understreker at grunnvilkåret om at barnet må ha vist alvorlige atferdsvansker, også gjelder ved anvendelse av dette kriteriet.

Det fremgår av *bokstav d* at meldeplikten gjelder når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel. Menneskehandel er en form for alvorlig omsorgssvikt, og vil også omfattes av bokstav a. Det er likevel enkelte særtrekk ved menneskehandel som gir grunn til eksplisitt å nevne at mistanke om at et barn blir eller kan bli utnyttet til menneskehandel utløser meldeplikt.

Det er den enkeltes faglige vurdering og de opplysningene vedkommende har om barnet og barnets situasjon som er utgangspunktet for vurderingen av om vilkårene for å melde fra til barneverntjenesten er oppfylt. Dersom det senere viser seg at barnets situasjon er mindre alvorlig enn antatt, eller at mistanken som førte til bekymringsmelding blir avkreftet, har den som meldte fra til barneverntjenesten ikke brutt sin lovbestemte taushetsplikt, men gjort det som var vedkommende melder lovpålagte plikt. Den som etter en faglig vurdering har vurdert vilkårene for meldeplikt som oppfylt, og sendt melding til barneverntjenesten ut fra denne vurderingen, har derfor ikke brutt sin lovbestemte taushetsplikt.

Barnevernloven § 6-4 *annet ledd* regulerer plikten til å gi opplysninger etter pålegg fra den kommunale barneverntjenesten eller fra andre barnevernmyndigheter.

Det fremgår av annet ledd *første punktum* at de organer som er ansvarlig for gjennomføringen av barnevernloven kan gi pålegg til offentlige

myndigheter om å gi taushetsbelagte opplysninger etter nærmere bestemte vilkår.

Presiseringen av at adgangen til å gi pålegg omfatter de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av barnevernloven innebærer at også statlige barnevernmyndigheter som fylkesmannen og fylkesnemnda i gitte tilfeller kan gi pålegg om å gi opplysninger. Videre er det presisert i *fjerde ledd* at adgangen til å gi pålegg om innhenting av opplysninger også gjelder ved rettslig prøving av fylkesnemndas vedtak. Dette innebærer at også domstolene både kan pålegge andre myndigheter å gi opplysninger og at de kan motta taushetsbelagte opplysninger uavhengig av om disse tidligere er blitt fremlagt for fylkesnemnda eller ikke.

Annet ledd presiserer nærmere i hvilke tilfeller barnevernet har anledning til å innhente opplysninger ved pålegg. Det fremgår at barnevernet kan gi pålegg om innhenting av opplysninger der dette er nødvendig i forbindelse med vurdering, forberedelse og behandling av nærmere spesifiserte saker i barnevernloven. Nødvendighetskravet omfatter både hvilke tilfeller opplysninger kan innhentes ved pålegg, og hvilke opplysninger pålegget omfatter.

Videre er det presisert i *tredje ledd* at pålegg om å gi opplysninger også kan gis i saker etter § 4-4 tredje ledd om pålegg om hjelpetiltak når dette er nødvendig for å unngå at barnet havner i en alvorlig situasjon som beskrevet i § 4-12 om omsorgsovertakelse.

At bestemmelsen viser direkte til ulike tiltakshjemler i barnevernloven innebærer at barneverntjenesten før den innhenter opplysninger ved pålegg, må ta stilling til hvilken eller hvilke bestemmelser i barnevernloven som er bakgrunnen for pålegget. Dette innebærer likevel ikke at barneverntjenesten må konkludere med at vilkårene for å anvende den enkelte bestemmelse er oppfylt. Det er dette innhenting av opplysninger skal bidra til å avdekke.

Det skal opplyses i pålegget hvilken eller hvilke bestemmelser i barnevernloven som er bakgrunnen for pålegget. I den grad det er mulig bør det også konkretiseres hvilke opplysninger som skal gis.

Ved innhenting av opplysninger etter annet og tredje ledd er det det organet i barnevernet som gir pålegget som vurderer om vilkårene for å gi pålegget er oppfylt. Videre er det den som gir pålegget som definerer hvilke opplysninger det er nødvendig og relevant å innhente. Det må imidlertid til en viss grad konkretiseres hva slags opplysninger som skal gis. Det kan for eksempel ikke

kreves utlevert en fullstendig pasientjournal fordi den som gir pålegget ikke på forhånd kan vurdere om alle opplysninger i journalen er av betydning for saken. Både den som pålegger og den som blir pålagt å gi opplysninger har et ansvar for å unngå at taushetsbelagt informasjon blir videreformidlet i et større omfang enn nødvendig.

Adgangen til å gi pålegg er begrenset til opplysninger den som skal gi opplysninger sitter inne med. Den som pålegges å gi opplysninger kan derfor ikke pålegges å innhente nye opplysninger på vegne av det påleggende organet i barnevernet.

Den som mottar et pålegg har rett til å klage over pålegget. Det organet som gir pålegget skal i forbindelse med pålegget gjøre oppmerksom på klageadgangen, jf. forvaltningsloven § 14. Dersom barneverntjenesten finner det påtrengende nødvendig for å gjennomføre sine oppgaver etter barnevernloven, kan opplysningene likevel kreves gitt før klagesaken er avgjort.

Det er presisert i bestemmelsens *femte ledd* at opplysninger så langt som mulig skal innhentes i samarbeid med den saken gjelder, eller slik at vedkommende har kjennskap til innhenting. Denne delen av bestemmelsen er en videreføring av dagens første ledd. Videre er det i femte ledd presisert at sakens parter som hovedregel skal informeres om at pålegg gis og hva dette omfatter. I enkelte saker vil det imidlertid ikke være mulig å informere partene i saken i forbindelse med at pålegg gis. Dette vil særlig være tilfellet i saker som på det tidspunktet pålegget gis fremstår som alvorlige, og der det å informere partene kan hindre barnevernet i å ivareta barnets behov for beskyttelse og omsorg. Dette unntaket er særlig relevant i saker der det er mistanke om at et barn er utsatt for mishandling eller andre former for alvorlige overgrep. I slike tilfeller kan det være nødvendig både å innhente opplysninger og å sikre at barnet er beskyttet og tilstrekkelig ivare tatt før foreldrene blir informert.

Opplysningsplikten gjelder også for en rekke yrkesutøvere med profesjonsbestemt taushetsplikt. Bestemmelsens *sjette ledd* presiserer derfor at også yrkesutøvere etter helsepersonelloven, psykisk helsevernloven, helse- og omsorgstjenesteloven, familievernkontorloven og friskolelova plikter å gi opplysninger etter reglene i første til fjerde ledd. Videre er det presisert at det samme gjelder for meklere i ekteskapsaker og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune, og de som utfører slike oppgaver på vegne av organisasjoner.

Plikten til å gi opplysninger gjelder uavhengig av om yrkesutøveren arbeider i det offentlige eller i det private. For privatpraktiserende yrkesutøvere er det imidlertid en forutsetning at vedkommende utfører oppgaver som profesjonsutøver. For eksempel gjelder opplysningsplikten for leger som driver pasientbehandling, men ikke for leger som arbeider med administrative oppgaver i et privat legemiddelfirma.

Til § 7-19

I *tredje ledd* nytt *tredje punktum* er det inntatt at det skal fremgå av vedtaket hva som er barnets synspunkt, og hvilken vekt barnets mening er tilagt. Det følger av nytt *fjerde punktum* at det skal fremgå av vedtaket hvordan barnets beste er vurdert. Dersom vedtaket fraviker hva som har vært barnets syn i saken, bør dette begrunnes. Det skal fremgå av vedtaket en vurdering av mulige konsekvenser avgjørelsen har for barnet, og hvordan relevante momenter er vektet for å finne frem til barnets beste.

For barn som tilhører en minoritet eller urfolk, bør det fremgå av vedtaket hvordan det tas hensyn til barnets språk og kultur. Hvis vedtaket gjelder et samisk barn, bør det fremgå av vurderingene hvordan det tas hensyn til samisk språk og kultur. Skal barnet i fosterhjem, bør det fremgå hvordan barnet kan opprettholde samisk språk og kultur i fosterhjemmet.

Bestemmelsen må ses i sammenheng med barnets rett til medvirkning i § 1-6. Bestemmelsen tilsvarende krav til begrunnelse i barnevernmyndighetens vedtak, jf. ny § 6-3 a.

Nåværende *tredje punktum* blir nytt *femte punktum*.

Til § 8-5

Bestemmelsen er ny, og regulerer hvilken kommune som skal ha ansvaret for å yte tjenester og tiltak etter barnevernloven for et barn som oppholder seg i en annen stat, men har vanlig bosted i Norge. Etter barnevernloven § 1-2 fremgår det hvilke tiltak som kan iverksettes for barn som oppholder seg i en annen stat, men har vanlig bosted i Norge. I tillegg til de nevnte tiltak skal barneverntjenesten gjennomgå bekymringsmeldinger og foreta nødvendige undersøkelser, jf. § 4-2 og § 4-3.

Første ledd slår fast at det er kommunen hvor barnet sist var registrert bosatt, som skal ha ansvaret. Det vil si hvor barnet er eller sist har vært registrert bosatt etter folkeregisteret. Der-

som barnet har tilknytning til en annen kommune, kan ansvaret etter avtale mellom de aktuelle kommunene overføres til kommunen som barnet har tilknytning til. Det er dermed samme adgang til å avtale overføring av ansvar mellom kommuner i disse sakene som etter § 8-4 første ledd andre punktum.

Etter *annet ledd* har barneverntjenesten som har sendt begjæring om tiltak til fylkesnemnda ansvaret for saken selv om barnet oppholder seg i en annen stat. Kommunens ansvar for saken opprettholdes så lenge barnet anses å ha vanlig bosted i Norge.

Til § 9-1

I *første ledd* nytt *annet* og *tredje punktum* presiseres det at kommunen som har reist sak for fylkesnemnda dekker sine egne kostnader med saken i fylkesnemnda. Dette omfatter blant annet kostnader til kommunens egen partsrepresentasjon og prosessfullmektig samt kommunens vitner. Videre presiseres det at kommunen dekker utgifter til private parter vitner som er nødvendig i forbindelse med opplysning av sak i fylkesnemnda. Kommunen skal også dekke godtgjøring til sakkyndig oppnevnt av fylkesnemnda og utgifter til tolk i forhandlingsmøte. Det er fylkesnemnda som avgjør hvilke vitner, sakkyndige oppnevnt av fylkesnemnda samt tolk i forhandlingsmøte som er nødvendig i den enkelte sak. Fylkesnemndsleder skal i saksforberedelsen foreta en reell vurdering av hva som anses som nødvendige opplysninger i saken og om bevis skal avskjæres, jf. barnevernloven §§ 7-12 og 7-17. Departementets forslag innebærer en presisering av gjeldende rett og en videreføring av etablert praksis.

17.2 Andre lover

Til ekteskapsloven § 26 a

Bestemmelsen regulerer oppmerksomhetsplikten og opplysningsplikten til barnevernet ved alvorlig omsorgssvikt og alvorlige atferdsvansker for meklere som arbeider innenfor rammene av ekteskapsloven.

Første ledd viderefører meklernes særskilte oppmerksomhetsplikt om forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten. Bestemmelsen er innholdsmessig uforandret.

Annnet ledd regulerer meklernes meldeplikt til den kommunale barneverntjenesten. De materielle vilkårene for meldeplikt er nærmere regulert i bokstav a til d. Det nærmere innholdet i plikten

er omtalt ovenfor i merknaden til barnevernloven § 6-4 første ledd.

Tredje ledd lovfester opplysningsplikten ved pålegg fra barneverntjenesten eller andre barnevernmyndigheter. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt i merknaden til barnevernloven § 6-4.

Til folketrygdloven § 25-11

Bestemmelsen regulerer oppmerksomhetsplikten og opplysningsplikten til barnevernet ved alvorlig omsorgssvikt og alvorlige atferdsvansker.

Første ledd viderefører den særskilte oppmerksomhetsplikten om forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten. Bestemmelsen er uforandret.

Annet ledd regulerer meldeplikten til den kommunale barneverntjenesten. Plikten omfatter «enhver» som gjør tjeneste i trygdens organer. De materielle vilkårene for meldeplikt er nærmere regulert i bokstav a til d. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt ovenfor i merknaden til barnevernloven § 6-4 første ledd.

Tredje ledd lovfester opplysningsplikten ved pålegg fra barneverntjenesten eller andre barnevernmyndigheter. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt i merknaden til barnevernloven § 6-4.

Til familievernkontorloven § 10

Bestemmelsen regulerer oppmerksomhetsplikten og opplysningsplikten til barnevernet ved alvorlig omsorgssvikt og alvorlige atferdsvansker for fagpersonell ved familievernkontor.

Første ledd viderefører fagpersonellens særskilte oppmerksomhetsplikt om forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten.

Annet ledd regulerer fagpersonellens meldeplikt til den kommunale barneverntjenesten. De materielle vilkårene for meldeplikt er nærmere regulert i bokstav a til d. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt ovenfor i merknaden til barnevernloven § 6-4 første ledd.

Tredje ledd lovfester opplysningsplikten ved pålegg fra barneverntjenesten eller andre barnevernmyndigheter. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt i merknad til barnevernloven § 6-4.

Til opplæringslova § 15-3

Bestemmelsen regulerer personalets oppmerksomhetsplikt og opplysningsplikt til barnevernet ved alvorlig omsorgssvikt og alvorlige atferdsvansker.

Første ledd viderefører personalets særskilte oppmerksomhetsplikt om forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten, og er innholdsmessig uforandret. Endringen fra «personalet» til «tilsette» innebærer således ingen endring i hvem plikten omfatter. Det understrekes imidlertid at plikten også omfatter praktikanter, vikarer og midlertidig ansatte.

Annet ledd regulerer meldeplikten til den kommunale barneverntjenesten. Også i annet ledd er ordlyden endret fra «personalet» til «tilsette». Dette innebærer ingen endring i hvem som er omfattet av meldeplikten. Det understrekes imidlertid at meldeplikten også omfatter praktikanter, vikarer og midlertidig ansatte.

De materielle vilkårene for meldeplikt er nærmere regulert i bokstav a til d. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt ovenfor i merknaden til barnevernloven § 6-4 første ledd.

Tredje ledd lovfester opplysningsplikten ved pålegg fra barneverntjenesten eller andre barnevernmyndigheter. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt i merknaden til barnevernloven § 6-4.

Til helsepersonelloven § 33

Bestemmelsen regulerer helsepersonells oppmerksomhetsplikt og opplysningsplikt til barnevernet ved alvorlig omsorgssvikt og alvorlige atferdsvansker.

Første ledd viderefører helsepersonells særskilte oppmerksomhetsplikt om forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten.

Annet ledd regulerer helsepersonellens meldeplikt til den kommunale barneverntjenesten. De materielle vilkårene for meldeplikt er nærmere regulert i bokstav a til d. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt ovenfor i merknaden til barnevernloven § 6-4 første ledd.

Tredje ledd lovfester opplysningsplikten ved pålegg fra barneverntjenesten eller andre barnevernmyndigheter. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt i merknad til barnevernloven § 6-4.

Fjerde ledd inneholder en særregel om at det i helseinstitusjoner skal utpekes en person som skal ha ansvaret for videreformidling av opplysninger. Det fremgår av *første punktum* i denne særbestemmelsen at denne personen uten ugrunnet opphold skal gi melder tilbakemelding på om meldingen er videreformidlet. Videre fremgår det av *tredje punktum*, at dersom meldingen ikke er videreformidlet skal dette begrunnes.

I *fjerde punktum* er det presisert at melder fortsatt har et ansvar for å melde dersom melder mener at vilkårene etter annet ledd er oppfylt. Videre fremgår det av *femte punktum* at personen som har ansvaret for formidling av opplysningene også skal påse at barneverntjenestens tilbakemelding etter barnevernloven § 6-7 a uten ugrunnet opphold viderefremmes til melder. På denne måten sikres at melder gjøres kjent med barneverntjenestens oppfølging av meldingen.

Til friskolelova § 7-4

Bestemmelsen regulerer personalets oppmerksomhetsplikt og opplysningsplikt til barnevernet ved alvorlig omsorgssvikt og alvorlige atferdsvansker.

Første ledd viderefører personalets særskilte oppmerksomhetsplikt om forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten. Bestemmelsen er innholdsmessig uforandret. Endringen fra «personalet» til «tilsette» innebærer således ingen endring i hvem plikten omfatter. Det understrekes imidlertid at plikten også omfatter praktikanter, vikarer og midlertidig ansatte.

Annet ledd regulerer meldeplikten til den kommunale barneverntjenesten. Også her endres ordlyden fra «personalet» til «tilsette». Dette innebærer ingen endring i hvem som er omfattet av plikten. På bakgrunn av endringen i ordlyden understrekes imidlertid at meldeplikten også omfatter praktikanter, vikarer og midlertidig ansatte.

De materielle vilkårene for meldeplikt er nærmere regulert i bokstav a til d. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt ovenfor i merknaden til barnevernloven § 6-4 første ledd.

Tredje ledd lovfester opplysningsplikten ved pålegg fra barneverntjenesten eller andre barnevernmyndigheter. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt i merknaden til barnevernloven § 6-4.

Til introduksjonsloven § 26

Bestemmelsen regulerer oppmerksomhetsplikten og opplysningsplikten til barnevernet ved alvorlig omsorgssvikt og alvorlige atferdsvansker for personell som arbeider innenfor loven.

Første ledd viderefører personellens særskilte oppmerksomhetsplikt om forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten.

Annet ledd regulerer personellens meldeplikt til den kommunale barneverntjenesten. Plikten omfatter alle som utfører tjeneste eller arbeid

etter loven. De materielle vilkårene for meldeplikt er nærmere regulert i bokstav a til d. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt ovenfor i merknaden til barnevernloven § 6-4 første ledd.

Tredje ledd lovfester opplysningsplikten ved pålegg fra barneverntjenesten eller andre barnevernmyndigheter. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt i merknad til barnevernloven § 6-4.

Til barnehageloven § 22

Bestemmelsen regulerer barnehagepersonalets oppmerksomhetsplikt og opplysningsplikt til barnevernet ved alvorlig omsorgssvikt.

Første ledd viderefører personalets særskilte oppmerksomhetsplikt om forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten. Bestemmelsen er innholdsmessig uforandret. Endringen fra «barnehagepersonalet» til «enhver» innebærer således ingen endring i hvem plikten omfatter.

Annet ledd regulerer meldeplikten til den kommunale barneverntjenesten. Det fremgår av dagens bestemmelse at plikten retter seg mot «barnehagepersonalet». Ordlyden endres til at plikten omfatter «enhver som utfører tjeneste eller arbeid» etter loven. Endringen er en tydeliggjøring og presisering av at meldeplikten er et selvstendig og personlig ansvar, og innebærer ingen endring i hvem plikten omfatter. Det følger av dagens bestemmelse at opplysninger normalt skal gis av styrer. Denne presiseringen tas ut av bestemmelsen. Også denne endringen har sammenheng med at plikten er et selvstendig og personlig ansvar som påligger den enkelte. Endringen er imidlertid ikke til hinder for at det etableres praktiske rutiner om formidling av meldinger til barneverntjenesten, for eksempel rutiner om at meldinger formidles gjennom styrer. Slike rutiner kan imidlertid ikke utformes slik at de fører til forsinkelser og må ikke innebære en faktisk eller faglig overprøving av vurderingen om vilkårene for meldeplikt er oppfylt.

De materielle vilkårene for meldeplikt er nærmere regulert i bokstav a til c. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt ovenfor i særmerknaden til barnevernloven § 6-4 første ledd. I motsetning til barnevernloven § 6-4 omfatter bestemmelsen imidlertid ikke meldeplikt knyttet til «alvorlige atferdsvansker». Bakgrunnen for dette er at den type atferd som kan gi grunnlag for plassering i atferdsinstitusjon ikke er aktuelt for barn i barnehagealder. Dette innebærer at meldeplikten knyttet til menneskehandel i barnehageloven er hjemlet i bokstav c.

Tredje ledd lovfester opplysningsplikten ved pålegg fra barneverntjenesten eller andre barnevernmyndigheter. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt i merknaden til barnevernloven § 6-4.

Til krisesenterlova § 6

Bestemmelsen regulerer oppmerksomhetsplikten og opplysningsplikten til barnevernet ved alvorlig omsorgssvikt og alvorlige atferdsvansker.

Første ledd viderefører den særskilte oppmerksomhetsplikt om forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten. Plikten omfatter alle som utfører tjeneste eller arbeid etter loven.

Annet ledd regulerer meldeplikten til den kommunale barneverntjenesten. Plikten omfatter alle som utfører tjeneste eller arbeid etter loven. De materielle vilkårene for meldeplikt er nærmere regulert i bokstav a til d. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt ovenfor i merknaden til barnevernloven § 6-4 første ledd.

Tredje ledd lovfester opplysningsplikten ved pålegg fra barneverntjenesten eller andre barnevernmyndigheter. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt i merknad til barnevernloven § 6-4.

Til sosialtjenesteloven § 45

Bestemmelsen regulerer personellets oppmerksomhetsplikt og opplysningsplikt til barnevernet ved alvorlig omsorgssvikt og alvorlige atferdsvansker.

Første ledd viderefører personellets særskilte oppmerksomhetsplikt om forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten. Bestemmelsen er innholdsmessig uforandret.

Annet ledd regulerer meldeplikten til den kommunale barneverntjenesten. Ordlyden endres fra at plikten omfatter «personell» til at den omfatter «enhver». Dette innebærer ingen endring i hvem som er omfattet av plikten.

De materielle vilkårene for meldeplikt er nærmere regulert i bokstav a til d. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt ovenfor i merknaden til barnevernloven § 6-4 første ledd.

Tredje ledd lovfester opplysningsplikten ved pålegg fra barneverntjenesten eller andre barnevernmyndigheter. Det nærmere innholdet i plikten er omtalt i merknaden til barnevernloven § 6-4.

17.3 Lov 16. juni 2017 nr. 46 om endringer i barnevernloven

Til § 4-3

Paragraf 4-3 nytt sjettede ledd i herværende proposisjon vil tre i kraft før lov 16. juni 2017 nr. 46 om endringer i barnevernloven jf. Prop. 73 L (2016–2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)* trer i kraft. I sistnevnte lov er det også vedtatt et nytt sjettede ledd i § 4-3. Det allerede vedtatte sjettede leddet blir nytt syvende ledd slik at realitetsendringene i begge lovvedtakene videreføres.

Til § 4-22

Endringene i § 4-22 i herværende proposisjon vil tre i kraft før lov 16. juni 2017 nr. 46 om endringer i barnevernloven jf. Prop. 73 L (2016–2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)* trer i kraft. Endringene i endringsloven 16. juni 2017 nr. 46 § 4-22 innebærer en nødvendig harmonisering av de to lovendringene slik at realitetsendringene i begge lovvedtakene videreføres når endringslov 16. juni 2017 nr. 46 trer i kraft.

Tredje ledd første punktum videreføres uendret. Annet punktum er endringslovens tredje punktum og forklarer hva som menes med omsorgskommunen. Tredje punktum er endringslovens annet punktum og gjelder barneverntjenestens plikt til å alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem. Omredigeringen av annet og tredje punktum er redaksjonelt begrunnet og innebærer ingen realitetsendring. Fjerde punktum gjelder barneverntjenestens plikt til å legge til rette for bruk av verktøy og metoder for nettverksinvolvement ved vurdering av fosterhjem i barnets familie og nære nettverk, dersom det er hensiktsmessig. Fjerde punktum er i samsvar med nytt tredje ledd annet punktum i gjeldende lov, se merknad til bestemmelsen i kapittel 17.1. Fjerde punktum er satt inn for at denne plikten skal videreføres etter ikrafttredelsen av endringslov 16. juni 2017 nr. 46.

I henhold til herværende lovendringer blir tredje til sjettede ledd i gjeldende § 4-22 til bestemmelsens fjerde til syvende ledd. Innholdet i fjerde til syvende ledd videreføres i endringslov 16. juni 2017 nr. 46 § 4-22 femte og sjettede ledd. Syvende ledd må av lovtekniske årsaker oppheves når endringsloven trer i kraft.

Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)

Barne- og likestillingsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)

I

I lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester gjøres følgende endringer:

§ 1-1 skal lyde:

§ 1-1 *Lovens formål*

Loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår.

§ 1-2 første ledd skal lyde:

Lovens bestemmelser om tjenester og tiltak gjelder for barn som har vanlig bosted i riket og oppholder seg her. Lovens bestemmelser om tjenester og tiltak gjelder også for barn som oppholder seg i riket, og som er flyktninger eller er internasjonalt fordrevne, eller når barnets vanlige bosted ikke lar seg fastsette.

Ny § 1-5 skal lyde:

§ 1-5 *Barnets rett til nødvendige barneverntiltak*

Barn har rett til nødvendige tiltak etter loven når vilkårene for tiltaket er oppfylt.

Ny § 1-6 skal lyde:

§ 1-6 *Barnets rett til medvirkning*

Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet skal bli lyttet til, og barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for, kan gis anledning til å ha med seg en person barnet har særlig tillit til. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om medvirkning og om tillitspersonens oppgaver og funksjon.

Ny § 1-7 skal lyde:

§ 1-7 *Barnevernets plikt til å samarbeide med barn og foreldre*

Barnevernet skal utøve sin virksomhet med respekt for og så langt som mulig i samarbeid med barnet og barnets foreldre.

§ 4-1 annet ledd oppheves.

§ 4-2 nytt annet ledd skal lyde:

Dersom barneverntjenesten henlegger meldingen uten undersøkelse, skal dette begrunnes skriftlig. Begrunnelsen skal inneholde faglige vurderinger. Henleggelse av åpenbart grunnløse meldinger trenger ikke å begrunnes.

§ 4-3 nytt sjettede ledd skal lyde:

Avgjørelser om å henlegge saken etter en undersøkelse, skal regnes som enkeltvedtak.

§ 4-4 a første ledd bokstav c skal lyde:

c) Barnets rettigheter er ivaretatt i samsvar med § 1-6 og § 6-3. Barnets mening skal tillegges stor vekt og skal fremkomme av sakens dokumenter.

§ 4-6 femte og nytt sjettede ledd skal lyde:

Dersom saken ikke er sendt til fylkesnemnda innen fristene som nevnt i fjerde ledd, faller vedtaket bort. Vedtak som gjelder et barn som oppholder seg i Norge, men som har vanlig bosted i en annen stat, jf. § 1-2, faller likevel ikke bort dersom barneverntjenesten innen samme frist har:

- a) fremmet anmodning til bostedsstaten om å treffe nødvendige beskyttelsestiltak, eller
- b) fattet vedtak om å få overført jurisdiksjon til Norge etter lov 4. september 2015 nr. 85 om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn § 5.

Etter at det er truffet midlertidig vedtak i en akutt situasjon, skal barneverntjenesten løpende følge med på barnets omsorgssituasjon og utvikling.

Barneverntjenesten skal vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet. Barneverntjenesten skal også følge med på foreldrenes situasjon. Barneverntjenesten skal kort tid etter at vedtak er truffet, kontakte foreldrene med tilbud om veiledning og oppfølging. Dersom foreldrene ønsker det, skal barneverntjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser.

§ 4-9 fjerde ledd og nytt femte ledd skal lyde:

Dersom saken ikke er sendt til fylkesnemnda innen fristen som nevnt i tredje ledd, faller vedtaket bort. Vedtak som gjelder et barn som oppholder seg i Norge, men som har vanlig bosted i en annen stat, jf. § 1-2, faller likevel ikke bort dersom barneverntjenesten innen samme frist har:

- a) fremmet anmodning til bostedsstaten om å treffe nødvendige beskyttelsestiltak, eller
- b) fattet vedtak om å få overført jurisdiksjon til Norge etter lov 4. september 2015 nr. 85 om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn § 5.

Etter at det er truffet foreløpige vedtak etter § 4-8 første ledd og annet ledd annet punktum, skal barneverntjenesten løpende følge med på barnets omsorgssituasjon og utvikling. Barneverntjenesten skal vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet. Barneverntjenesten skal også følge med på foreldrenes situasjon. Barneverntjenesten skal kort tid etter at vedtak er truffet, kontakte foreldrene med tilbud om veiledning og oppfølging. Dersom foreldrene ønsker det, skal barneverntjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser.

§ 4-16 skal lyde:

§ 4-16 *Oppfølging av vedtak om omsorgsovertakelse*

Barneverntjenesten har etter omsorgsovertakelsen et løpende og helhetlig ansvar for oppfølgingen av barnet, herunder et ansvar for å følge utviklingen til barnet og foreldrene. Barneverntjenesten skal vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet. Barneverntjenesten skal, der hensynet til barnet ikke taler imot det, legge til rette for samvær med søsken. Barneverntjenesten skal kort tid etter omsorgsovertakelsen kontakte foreldrene med tilbud om veiledning og oppfølging. Dersom foreldrene ønsker det, skal barneverntjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser. Der hensynet til barnet ikke taler mot det, skal barneverntjenesten legge til rette for at

foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet, jf. § 4-21.

§ 4-22 nytt tredje ledd skal lyde:

Barneverntjenesten skal alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem. Barneverntjenesten skal ved slike vurderinger legge til rette for bruk av verktøy og metoder for nettverksinvolvering, dersom det er hensiktsmessig.

§ 4-22 nåværende tredje til sjetten ledd blir fjerde, femte, sjette og nytt syvende ledd.

§ 4-28 overskriften og nytt første ledd skal lyde:

§ 4-28 *Oppfølging og tiltaksplan*

Etter at det er truffet vedtak om plassering på institusjon etter § 4-24 eller § 4-26 eller midlertidig vedtak etter § 4-25, skal barneverntjenesten løpende følge med på barnets omsorgssituasjon og utvikling. Barneverntjenesten skal vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet. Barneverntjenesten skal kort tid etter at vedtaket er truffet kontakte foreldrene med tilbud om veiledning og oppfølging. Dersom foreldrene ønsker det, skal barneverntjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser.

§ 4-28 nåværende første, annet, tredje og fjerde ledd blir annet, tredje, fjerde og nytt femte ledd.

Ny § 6-3 a skal lyde:

§ 6-3 a *Krav til begrunnelse*

Det skal fremgå av vedtaket hva som er barnets synspunkt, og hvilken vekt barnets mening er tillagt. Hvordan barnets beste er vurdert skal også fremgå av vedtaket.

§ 6-4 skal lyde:

§ 6-4 *Opplysningsplikt*

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, skal uten hinder av taushetsplikt melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold

- a) *når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt,*
- b) *når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring,*

c) når et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd,

d) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.

De organene som er ansvarlig for gjennomføringen av barnevernloven, kan gi pålegg til offentlige myndigheter om å gi taushetsbelagte opplysninger når dette er nødvendig i forbindelse med vurdering, forberedelse og behandling av saker etter barnevernloven om

a) midlertidig plassering av barn utenfor hjemmet i akutsituasjoner, jf. § 4-6 annet ledd,

b) forbud mot flytting av barn og foreløpig vedtak om omsorgsovertakelse av nyfødt barn før barnet har flyttet hjem, jf. §§ 4-8 og 4-9,

c) medisinsk undersøkelse og behandling, jf. § 4-10,

d) behandling av barn som har særlige behandlings- eller opplæringsbehov, jf. § 4-11,

e) omsorgsovertakelse, jf. § 4-12,

f) samværsrett og skjult adresse, jf. § 4-19,

g) fratakelse av foreldreansvar og adopsjon, jf. § 4-20,

h) oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse, jf. § 4-21,

i) plassering og tilbakehold i institusjon uten samtykke, jf. §§ 4-24 og 4-25,

j) plassering i institusjon uten samtykke ved fare for menneskehandel, jf. § 4-29.

Pålegg om å gi taushetsbelagte opplysninger kan også gis i saker etter § 4-4 tredje ledd om pålegg om hjelpetiltak når dette er nødvendig for å unngå at et barn havner i en alvorlig situasjon som beskrevet i § 4-12 om omsorgsovertakelse.

Adgangen til å gi pålegg om å gi taushetsbelagte opplysninger gjelder også ved rettslig prøving av fylkesnemndas vedtak.

Opplysninger skal så langt som mulig innhentes i samarbeid med den saken gjelder, eller slik at vedkommende har kjennskap til innhenting. Sakens parter skal informeres om at pålegg gis og hva dette omfatter med mindre dette kan hindre eller vanskeliggjøre at barneverntjenesten kan gi barnet tilstrekkelig hjelp.

Også yrkesutøvere som opptrer i medhold av helsepersonelloven, psykisk helsevernloven, helse- og omsorgstjenesteloven, lov om familievernkontorer og friskolelova plikter å gi opplysninger etter reglene i første til fjerde ledd. Det samme gjelder meklere i ekteskapsaker og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune, og de som utfører slike oppgaver på vegne av organisasjoner.

§ 7-19 tredje ledd skal lyde:

Vedtaket skal begrunnes som dommer. Tvisteloven § 19-6 gjelder tilsvarende så langt den passer. Det skal fremgå av vedtaket hva som er barnets synspunkt, og hvilken vekt barnets mening er tillagt. Hvordan barnets beste er vurdert skal også fremgå av vedtaket. I meldingen om vedtaket skal det gjøres oppmerksom på adgangen til å kreve rettslig prøving, jf. § 7-24.

Ny § 8-5 skal lyde:

§ 8-5 *Kommunens ansvar for barn som oppholder seg i en annen stat*

Barneverntjenesten i den kommunen barnet sist var registrert bosatt har ansvaret for å yte tjenester og tiltak etter denne loven når barnet oppholder seg i en annen stat, jf. § 1-2. Ved avtale mellom barneverntjenesten i de berørte kommunene, kan ansvaret overføres til en annen kommune som barnet har tilknytning til.

En barneverntjeneste som har sendt begjæring om tiltak til fylkesnemnda, har ansvaret for saken selv om barnet oppholder seg i en annen stat.

§ 9-1 første ledd skal lyde:

Den enkelte kommune skal sørge for de bevilgninger som er nødvendige for å yte de tjenester og tiltak som kommunen har ansvaret for etter denne loven. Kommunen dekker sine egne kostnader med saken i fylkesnemnda. Kommunen dekker i tillegg utgifter til private parter vitner som er nødvendig i forbindelse med opplysning av sak i fylkesnemnda, samt godtgjøring til sakkyndig oppnevnt av fylkesnemnda og utgifter til tolk i forhandlingsmøte.

II

I lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap skal § 26 a lyde:

§ 26 a *Opplysningsplikt til barnevernet*

Meklere som arbeider innenfor rammen av denne loven skal i sitt arbeid være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten.

Meklere som arbeider innenfor rammen av denne loven, skal uten hinder av taushetsplikt melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold

a) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt,

- b) *når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring,*
- c) *når et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd,*
- d) *når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.*
- Meklere som arbeider innenfor rammen av denne loven, plikter også å gi opplysninger etter pålegg i samsvar med barnevernloven § 6-4.*

III

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd skal § 25-11 lyde:

§ 25-11 Opplysningsplikt til barnevernet

Enhver som gjør tjeneste i trygdens organer, skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barnevernstjenesten.

Enhver som gjør tjeneste i trygdens organer, skal uten hinder av taushetsplikt melde fra til barnevernstjenesten uten ugrunnet opphold

- a) *når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt,*
- b) *når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring,*
- c) *når et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd,*
- d) *når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.*
- Enhver som gjør tjeneste i trygdens organer, plikter også å gi opplysninger etter pålegg i samsvar med barnevernloven § 6-4.*

IV

I lov 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer skal § 10 lyde:

§ 10 Opplysningsplikt til barnevernet

Fagpersonell ved familievernkontor skal i sitt arbeid være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten.

Fagpersonellet skal uten hinder av taushetsplikt melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold

- a) *når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt,*
- b) *når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring,*
- c) *når et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd,*
- d) *når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.*
- Fagpersonellet plikter også å gi opplysninger etter pålegg i samsvar med barnevernloven § 6-4.*

V

I lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa skal § 15-3 lyde:

§ 15-3 Opplysningsplikt til barnevernet

Tilsette i skolen skal i arbeidet sitt vere merksame på forhold som kan føre til tiltak frå barneverntenesta.

Tilsette i skolen skal utan hinder av teieplikta melde frå til barneverntenesta utan ugrunna opphald

- a) *når det er grunn til å tru at eit barn blir eller vil bli mishandla, utsett for alvorlege manglar ved den daglege omsorga eller anna alvorleg omsorgssvikt,*
- b) *når det er grunn til å tru at eit barn har ein livstruande eller annan alvorleg sjukdom eller skade og ikkje kjem til undersøking eller behandling, eller at eit barn med nedsett funksjonsevne eller eit spesielt hjelpetrengande barn ikkje får dekt sitt særlege behov for behandling eller opplæring,*

- c) når eit barn viser alvorlege åtferdsvanskar i form av alvorleg eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmiddel eller ei anna form for utprega normlaus åtferd,
- d) når det er grunn til å tru at eit barn blir eller vil bli utnytta til menneskehandel.
- Alle som utfører teneste eller arbeid etter denne lova, pliktar også å gi opplysningar etter pålegg i samsvar med barnevernlova § 6-4.

VI

I lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell m.v. skal § 33 lyde:

§ 33 Opplysningsplikt til barnevernet

Den som yter helsehjelp, skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten.

Helsepersonell skal uten hinder av taushetsplikt etter § 21 melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold

- a) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt,
- b) når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring,
- c) når et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd,
- d) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.

Helsepersonell plikter også å gi opplysninger etter pålegg i samsvar med barnevernloven § 6-4.

I helseinstitusjoner skal det utpekes en person som skal ha ansvaret for videreformidling av opplysninger etter annet og tredje ledd. Denne personen skal uten ugrunnet opphold gi melder tilbakemelding på om melding etter annet ledd er videreformidlet. Dersom meldingen ikke er videreformidlet skal det begrunnes. Melder har fortsatt et ansvar for å melde, dersom melder mener at vilkårene etter annet ledd er oppfylt. Personen som har ansvaret for videreformidling av opplysningene skal også påse at barneverntjenestens tilbakemeldinger etter barnevernloven § 6-7 a, uten ugrunnet opphold videreformidles til melder.

VII

I lov 4. juli 2003 nr. 84 om frittstående skolar skal § 7-4 lyde:

§ 7-4 Opplysningsplikt til barnevernet

Tilsette i skolen skal i arbeidet sitt vere merksame på forhold som kan føre til tiltak frå barneverntenesta.

Tilsette i skolen skal utan hinder av teieplikta melde frå til barneverntenesta utan ugrunna opphald

- a) når det er grunn til å tru at eit barn blir eller vil bli mishandla, utsett for alvorlege manglar ved den daglege omsorga eller anna alvorleg omsorgssvikt,
- b) når det er grunn til å tru at eit barn har ein livstruande eller annan alvorleg sjukdom eller skade og ikkje kjem til undersøking eller behandling, eller at eit barn med nedsett funksjonsevne eller eit spesielt hjelpetrengande barn ikkje får dekt sitt særlege behov for behandling eller opplæring,
- c) når eit barn viser alvorlege åtferdsvanskar i form av alvorleg eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmiddel eller ei anna form for utprega normlaus åtferd,
- d) når det er grunn til å tru at eit barn blir eller vil bli utnytta til menneskehandel.
- Alle som utfører teneste eller arbeid etter denne lova, pliktar også å gi opplysningar etter pålegg i samsvar med barnevernlova § 6-4.

VIII

I lov 4. juli 2003 nr. 80 om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere skal § 26 lyde:

§ 26 Opplysningsplikt til barnevernet

Personell som arbeider innenfor rammen av denne loven, skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten.

Personell som arbeider innenfor rammen av denne loven, skal utan hinder av taushetsplikt melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold

- a) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt,
- b) når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne

eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring,

- c) når et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd,
- d) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.

Personell som arbeider innenfor rammen av denne loven, plikter også å gi opplysninger etter pålegg i samsvar med barnevernloven § 6-4.

IX

I lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager skal § 22 lyde:

§ 22 Opplysningsplikt til barnevernet

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid etter denne loven, skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten.

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid etter denne loven, skal uten hinder av taushetsplikt melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold

- a) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt,
- b) når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring,
- c) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid etter denne loven, plikter også å gi opplysninger etter pålegg i samsvar med barnevernloven § 6-4.

X

I lov 19. juni 2009 nr. 44 om kommunale krisesentertilbud skal § 6 lyde:

§ 6 Opplysningsplikt til barnevernet

Alle som utfører teneste eller arbeid etter denne lova, skal i arbeidet sitt vere merksame på forhold som kan føre til tiltak frå barneverntenesta.

Alle som utfører teneste eller arbeid etter denne lova, skal utan hinder av teieplikta melde frå til barneverntenesta utan ugrunna opphald

- a) når det er grunn til å tru at eit barn blir eller vil bli mishandla, utsett for alvorlege manglar ved den daglege omsorga eller anna alvorleg omsorgssvikt,
- b) når det er grunn til å tru at eit barn har ein livstruande eller annan alvorleg sjukdom eller skade og ikkje kjem til undersøking eller behandling, eller at eit barn med nedsett funksjonsevne eller spesielt hjelpetrengande barn ikkje får dekt sitt særlege behov for behandling eller opplæring,
- c) når eit barn viser alvorlege åtferdsvanskar i form av alvorleg eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmiddel eller ei anna form for utprega normlaus åtferd,
- d) når det er grunn til å tru at eit barn blir eller vil bli utnytta til menneskehandel.

Alle som utfører teneste eller arbeid etter denne lova, pliktar også å gi opplysningar etter pålegg i samsvar med barnevernlova § 6-4.

XI

I lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen skal § 45 lyde:

§ 45 Opplysningsplikt til barnevernet

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid etter denne loven, skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten.

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid etter denne loven, skal uten hinder av taushetsplikt melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold

- a) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt,
- b) når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring,
- c) når et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd,
- d) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid etter denne loven, plikter også å gi opplysninger etter pålegg i samsvar med barnevernloven § 6-4.

XII

I lov 16. juni 2017 nr. 46 om endringer i barnevernloven (barnevernsreform) gjøres følgende endringer i lovens del I om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester:

Endringen av § 4-3 skal lyde:

§ 4-3 nytt *syvende* ledd skal lyde:

Bestemmelsene i denne paragrafen gjelder så langt de passer for utredning som nevnt i § 2-3 tredje ledd bokstav a.

Endringen av § 4-22 skal lyde:

§ 4-22 tredje til sjette ledd skal lyde:

Barneverntjenesten i omsorgskommunen har ansvar for å velge et fosterhjem som er egnet til å ivareta det enkelte barnets behov og skal godkjenne fosterhjemmet. *Med omsorgskommunen menes den kommunen som har ansvaret etter § 8-4 tredje ledd. Barneverntjenesten skal alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem. Barneverntjenesten skal ved slike vurderinger legge til rette for bruk av verktøy*

og metoder for nettverksinvolvering, dersom det er hensiktsmessig.

Barneverntjenesten i omsorgskommunen har ansvar for å følge opp hvert enkelt barn i fosterhjemmet og for oppfølging av fosterhjemmet. Barne-, ungdoms- og familieetaten har ansvaret for oppfølging av fosterhjem som etaten tilbyr, jf. § 2-3 annet ledd bokstav a og c.

Den kommunen fosterhjemmet ligger i har ansvaret for tilsyn av fosterhjemmet. Kommunen skal føre tilsyn med hvert enkelt barn i fosterhjemmet fra plasseringstidspunktet og frem til barnet fyller 18 år. Formålet med tilsynet er å føre kontroll med at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet, og at de forutsetninger som ble lagt til grunn for plasseringen, blir fulgt opp. Kommunen skal sørge for at de som skal utøve tilsynet, gis grunnleggende opplæring og veiledning.

Departementet kan gi forskrifter som utfyller denne bestemmelsen.

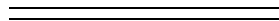
Syvende ledd oppheves.

XIII

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelser til forskjellig tid.

Departementet kan gi overgangsbestemmelser.

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Privat sektor:

Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 Xpress AS – 09/2017

